KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CUMHURİYET SONRASINDA URFA KENT MERKEZİNDE İNŞA FAALİYETLERİ VE MİMARİ (1923-1974)

MERVE ENGİN

KOCAELİ 2018

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK

ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CUMHURİYET SONRASINDA URFA KENT MERKEZİNDE İNŞA FAALİYETLERİ VE MİMARİ (1923-1974)

MERVE ENGİN

Prof. Dr. Oya ŞENYURT
Danışman, Kocaeli Üniversitesi .....

Dr. Öğr. Üyesi Nurdan KUBAN
Jüri Üyesi, Kocaeli Üniversitesi .....

Dr. Öğr. Üyesi V. Gül CEPHANECİGİL
Jüri Üyesi, İstanbul Teknik Üniversitesi .....

Tezin Savunulduğu Tarih: 06.04.2018

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Kentlerin sahip olduğu yapı dokusu kentin tarihi, kültürel ve ekonomik gelişimi üzerinde etkili olduğu gibi kentte yaşayan halkın yaşam konforunun artmasına da katkı sunmaktadır. Bu sebeple şehrin mimari hafızasının bilinmesi, sonraki dönemlerde yapılacak yapıların niteliğinin arttırılması açısından da önemlidir. Yapılan çalışmada, tarihi ve kültürel açıdan birçok zenginliğe sahip olan Urfa'da Cumhuriyetin ilanı ile ikinci Uygulama İmar Planının onaylandığı ve uygulamaya konulduğu 1974 yılı arasındaki dönemde gerçekleştirilen çeşitli inşa faaliyetleri ve kentin mimari gelişimi incelenmiştir.

Bu çalışma konusunun belirlenmesinden, bitirildiği ana kadar her konudaki bilgi birikimi ile yol gösterici olan ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Oya ŞENYURT'a sabrı sebebiyle çok teşekkür ederim. Ayrıca bu tez çalışması sırasında verilere ulaşmamda ve ilerlememde bana destek olan arkadaşlarım Özden Senem EROL, Muhammet BÜYÜKKIRCALI, Sema AYTEKİN ve Burcu TAĞCI'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatımın ve eğitimimin her evresinde maddi, manevi hiç bir desteği esirgemeyen annem, babam Ayşe ve Mustafa AKKOYUN'a varlıklarından güç aldığım ablam Sedef, abim Servet, kardeşim Metin ve eşim Serkan'a tüm kalbimle teşekkür ederim.

Nisan - 2018 Merve ENGİN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR i
İÇİNDEKİLER ii
ŞEKİLLER DİZİNİ iv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ viii
ÖZET ix
ABSTRACT x
GİRİŞ 1
1. GENEL BİLGİLER 3
1.1. Çalışmanın Kapsamı 3
1.2. Çalışma Yöntemi 3
1.3. Çalışmanın Amacı 4
2.URFA'NIN TARİHİ VE KENTSEL GELİŞİMİNİN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ 5
2.1. Urfa'nın Kentsel Tarihine İlişkin Genel Değerlendirme 5
2.2. 1923 Yılından 1974 Yılına Kadar Yapılmış İmar Planları Hakkında Genel Bilgiler 15
3. URFA'DA 1923 – 1974 YILLARI ARASINDA YÜRÜTÜLEN ÇEŞİTLİ YAPILAŞMA FAALİYETLERİ 24
3.1. 1923-1940 Yılları Arasındaki İnşaat Faaliyetleri 26
3.1.1. Kültür ve eğlence yapıları 26
3.1.2. Eğitim yapıları 33
3.1.3. Konaklama yapıları 36
3.1.4. Sağlık yapıları 39
3.1.5. Sanayi yapıları 39
3.1.6. Belediyecilik hizmetlerine ilişkin sorunlar ve diğer inşaat faaliyetleri 39
3.2. 1940-1950 Yılları Arasında Çeşitli İnşaat Faaliyetleri 42
3.2.1. Kültür yapıları 42
3.2.2. Eğitim yapıları 49
3.2.3. Kamu kurum ve kuruluşlarına ait yapılar 52
3.2.4. Belediyecilik hizmetlerine ilişkin sorunlar ve diğer inşaat faaliyetleri 56
3.3. 1950-1960 Yılları Arasında Çeşitli İnşaat Faaliyetleri 56
3.3.1. Kültür yapıları 56
3.3.2. Eğitim yapıları 58
3.3.3. Kamu kurum ve kuruluşlarına ait yapılar 64
3.3.4. Toplu konutlar 70
3.3.5. Sağlık yapıları 72
3.3.6. Sanayi yapıları 74
3.3.7. Belediyecilik hizmetlerine ilişkin sorunlar ve diğer inşaat faaliyetleri 76
3.4. 1960-1974 Yılları Arasında Çeşitli İnşaat Faaliyetleri 78
3.4.1. Eğitim yapıları 78

3.4.2. Kültür yapıları 82
3.4.3. Toplu konutlar 83
3.4.4. Sağlık yapıları 84
3.4.5. Kamu kurum ve kuruluşlarına ait yapılar 86
3.4.6. Sanayi yapıları 91
3.4.7. Belediyecilik hizmetlerine ilişkin sorunlar ve diğer inşaat faaliyetleri 93
4.CUMHURİYET ÖNCESİ İNŞA EDİLEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE KULLANILMAYA DEVAM EDİLEN KAMUSAL YAPILAR 97
4.1. Günümüze Kadar Ulaşabilen Kamusal Yapılar 99
4.1.1. Hükümet Konağı (Günümüz İl Kültür Müdürlüğü) 99
4.1.2. Şehit Nusret İlkokulu (Basmahane) 102
4.1.3. Millet (Memleket) Hastanesi 108
4.1.4. İsviçre Misyoner Hastanesi 113
4.2. Günümüze Kadar Ulaşamayan Kamusal Yapılar 118
4.2.1. Vatan İlkokulu 118
4.2.2. Eski Postane Binası 120
4.2.3 İdare-i Hususiye Binası (İl Özel İdaresi) 121
5.CUMHURİYET ÖNCESİNDEN KALAN MEVCUT YAPILAR İLE CUMHURİYET SONRASINDA İNŞA EDİLEN YAPILARA AİT BULGULAR VE KENTSEL KONUMLARINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMELERİ 122
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER 130
KAYNAKLAR 134
EKLER 137
ÖZGEÇMİŞ 159

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. 1930'larda Urfa Kalesi 6
Şekil 2.2. 1800'lü yıllarda Urfa Kalesi'nden şehrin görünümü 7
Şekil 2.3. Osmanlı döneminde oluşturulmuş Urfa ve civarına ait harita 9
Şekil 2.4. 1766 yılı Urfa kent merkezi haritası 10
Şekil 2.5. 1840 yılında Urfa Kalesi'nden kentin batı kısmının görünümü 11
Şekil 2.6. 1906 yılında Urfa Kalesi'nde kentin genel görünümü 11
Şekil 2.7. 1880'lerde Halep Vilayet haritası 12
Şekil 2.8. I. Dünya Savaşı öncesi Urfa haritası 13
Şekil 2.9. 1910 yılında Hacı Yusuf Kamil Köprüsü ve Hanının görünümü 14
Şekil 2.10. Urfa'nın İlk İmar Plan Etüdü 16
Şekil 2.11. Urfa Umumi İmar Avan Projesi 18
Şekil 2.12. Hans-Lukas Keiser tarafından çizilmiş olan kent planı 20
Şekil 2.13. Albert Gabriel tarafından 1930'lu yıllarda çizilmiş kent planı 21
Şekil 2.14. 1970'lerde Prof. Dr. J.Benzion Segal'in çizdiği Urfa kent planı 22
Şekil 2.15. Şanlıurfa Kent Plan Sınırları 23
Şekil 3.1. A-) Eski Halkevi Binası, C-) Belediye Gazinosu, F-) Urfa Lisesi J-) Halk Kitaplığı yapılarına ait yerleşim planı 24
Şekil 3.2. B-) Belediye Tiyatro Salonu D-) Numune Ev E-) İnönü Kız İlkokulu G-) Erkek Sanat Enstitüsü H-) Belediye Oteli İ-) Tekel Binası K-) Valilik Binas L-) Ziraat Bankası yapılarına ait yerleşim planı 25
Şekil 3.3. Halkevi salonunun dış cepheden görünüşü 27
Şekil 3.4. Halkevi bahçesi 1930'lar 28
Şekil 3.5. Halkevi 28
Şekil 3.6. 1938 yılı Halkevi tiyatro salonu 29
Şekil 3.7. 1938 yılı Halkevi tiyatro salonu 29
Şekil 3.8. 1934 yılında Halkevi bahçesinde dil bayramı etkinliği 29
Şekil 3.9. Halkevi bahçesi aile gecesi etkinliği 29
Şekil 3.10. Halkevi 1940'lar 30
Şekil 3.11. 1938 yılı 11 Nisan Urfa'nın kurtuluşu kutlamaları 31
Şekil 3.12. Belediye tiyatrosunun ön cephe görünümü 31
Şekil 3.13. Saray Meydanı'nda bulunan eski belediye sarayı 32
Şekil 3.14. Belediye Gazinosu 1940'lar 32
Şekil 3.15. Belediye Gazinosu 1940'lar 33
Şekil 3.16. İnönü Kız Okulu vaziyet planı 34
Şekil 3.17. İnönü Kız Okulu'nun batı cephesinin görünümü 35
Şekil 3.18. İnönü Kız Okulu'nun 1960'lı yıllardaki görünümü 35
Şekil 3.19. 1936 yılında yapılan ve Hükümet Konağı olarak kullanılan yapı 36

Şekil 3.20. Belediye Oteli inşaatı 1920'li yıllar 37
Şekil 3.21. Belediye Oteli 1930'lu yıllar güneydoğu cepheleri 37
Şekil 3.22. Öğretmen Lojmanı ön cephe görünümü 38
Şekil 3.23. Öğretmen Lojmanı'nın 1950'li yıllar yan cephe görünümü 38
Şekil 3.24. Vali İzzet Bey Caddesi'nin 1940'lı Yıllardaki Görünümü 40
Şekil 3.25. 1932 yılında Urfa Genel Görünümü 41
Şekil 3.26. 1939 yılında yaptırılan betonarme köprü 42
Şekil 3.27. Halkevinin parseli 43
Şekil 3.28. Halkevi zemin kat 1/200 Ölçekli planı 44
Şekil 3.29. Halkevi bodrum kat elektrik tesisat planı 45
Şekil 3.30. Halkevi zemin kat elektrik tesisat planı 45
Şekil 3.31. Halkevi 1. kat elektrik tesisat planı 46
Şekil 3.32. Halkevi jimnastik salonu planı 46
Şekil 3.33. İstimlak planı Ö:1/500 47
Şekil 3.34. Urfa Lisesi binasına 3. kat ilavesi yapılırken 50
Şekil 3.35. Urfa Lisesi'nin 3. katı tamamlanmış hali 50
Şekil 3.36. Erkek Sanat Enstitüsü A blok planı 51
Şekil 3.37. Erkek Sanat Enstitüsü 1947-1948 ders yılı A Blok 52
Şekil 3.38. 20. Yüzyıl ortalarında Tekel Binası 53
Şekil 3.39. Tekel Binası Vaziyet Planı 53
Şekil 3.40. Tekel Binası 54
Şekil 3.41. Tekel Binası doğu cephesi 55
Şekil 3.42. Tekel Binası batı cephesi 55
Şekil 3.43 Yeni Halkevi İstimlak krokisi 58
Şekil 3.44. Erkek Sanat Enstitüsü vaziyet planı 61
Şekil 3.45. Erkek Sanat Enstitüsü'ne Eklenen bölümler 61
Şekil 3.46. Halk Kitaplığı 62
Şekil 3.47. 1940'ların başında Halk Kitaplığı 62
Şekil 3.48. Urfa İl Kütüphanesi 64
Şekil 3.49. Birinci seçilen Hükümet Konağı binası perspektifi 65
Şekil 3.50. Birinci seçilen Hükümet Konağı vaziyet planı ve perspektifi 65
Şekil 3.51. Birinci seçilen Hükümet Konağı binası kat planı 66
Şekil 3.52. Ziraat Bankası 68
Şekil 3.53. Ziraat Bankası 68
Şekil 3.54. 1950'ler Belediye Binası doğu cephe 69
Şekil 3.55. 1982 yılı Belediye Oteli yıkılırken 69
Şekil 3.56. 1950'lerin sonları Yenişehir konutları 72
Şekil 3.57. Yenişehir konutlarından kalan son örnek yıl 2000 72
Şekil 3.58. Eski Askeri Hastanesi güney cephe 74
Şekil 3.59. Bugünkü İl Sağlık Müdürlüğü ön cephesi 74
Şekil 3.60. Atatürk Caddesinden 1959 yılı görünümü 79
Şekil 3.61. Kız Öğretmen Okulu 80
Şekil 3.62. Cengiz Topel İlkokulu 82

Şekil 3.63. Müze Binası 84
Şekil 3.64. 1970'li yıllarda Bahçelievler Mahallesi 85
Şekil 3.65. Urfa Doğumevi 87
Şekil 3.66. 1960'lar Valilik Binası 89
Şekil 3.67. 1970'ler Kırma çatı eklenmiş Valilik Binası 90
Şekil 3.68. Esnaf Kefalet Kooperatif Binası 92
Şekil 3.69. Sarayönü Caddesi'nin 1952 yılı görünümü 98
Şekil 4.1. Yerleşim planı 99
Şekil 4.2. Yerleşim planı 100
Şekil 4.3. 1927 yılında Sanayi Mektebi 101
Şekil 4.4. 1940 'lı yıllarda Hükümet Konağı 102
Şekil 4.5. 1950 'lı yıllarda Hükümet Konağı 102
Şekil 4.6. 1951 yılı Atatürk Caddesi'nden Hükümet Konağı 103
Şekil 4.7. 1990'larda İl Kültür Turizm Müdürlüğü 103
Şekil 4.8. 1990'larda İl Kültür Turizm Müdürlüğü 104
Şekil 4.9. Şehit Nusret İlkokulu olara kullanılan kilisenin güney cephesi 104
Şekil 4.10. Basmahane 105
Şekil 4.11. 1899 yılı inşaat halindeki Basmahane (Şehit Nusret İlkokulu) 105
Şekil 4.12. 1973 yılında Şehit Nusret İlkokulu olarak kullanılan Basmahane 106
Şekil 4.13. Şehit Nusret İlkokulu vaziyet planı 107
Şekil 4.14. Basmahane yerleşim planı 107
Şekil 4.15. Basmahane krokisi 108
Şekil 4.16. Şehit Nusret İlkokulu (Basmahane) planı 108
Şekil 4.17. Şehit Nusret İlkokulu doğu cephe 109
Şekil 4.18. Şehit Nusret İlkokulu kuzeybatı cephe 109
Şekil 4.19. Şehit Nusret İlkokulu kuzey cephe 110
Şekil 4.20. 1955 yılı Şehit Nusret İlkokulu batı cephe 110
Şekil 4.21. Millet Hastanesinin zemin kat planı 111
Şekil 4.22. Millet Hastanesinin birinci kat planı 112
Şekil 4.23. Millet Hastanesinin ön (güney) cephesi 112
Şekil 4.24. Millet Hastanesi'nin ilk yapıldığı yıllarda güneydoğu cephesi 113
Şekil 4.25. 1920'lerin sonunda Millet Hastanesi 113
Şekil 4.26. Millet Hastanesi doğu cephe, 1938 114
Şekil 4.27. 2000'li yıllarda Millet Hastanesi ön cephe 114
Şekil 4.28. 2000'li yıllarda Millet Hastanesi arka cephe 115
Şekil 4.29. Millet Hastanesi iç mekan görünümü 115
Şekil 4.30. 1973 yılı İsviçre Misyoner Hastanesi güneydoğu cephe 116
Şekil 4.31. 1973 yılı İsviçre Misyoner Hastanesi 1973 116
Şekil 4.32. İsviçre Misyoner Hastanesi vaziyet planı 117
Şekil 4.33. 1900'lerde İsviçre Misyoner Hastanesi 118
Şekil 4.34. 2000'lerde İsviçre Misyoner Hastanesi 118
Şekil 4.35. 2000'lerde İsviçre Misyoner Hastanesi 119
Şekil 4.36. 2000'lerde İsviçre Misyoner Hastanesi 119

Şekil 4.37. 2000'lerde İsviçre Misyoner Hastanesi 120
Şekil 4.38. 1926 yılında Vatan Mektebi güneydoğu cephe 121
Şekil 4.39. 1930'larda Vatan Mektebi Kuzey cephesi..... 121
Şekil 4.40. 1940'larda Vali İzzet Bey Caddesinde Vatan Mektebi..... 122
Şekil 4.41. 1940'larda Eski Postane Binası 122
Şekil 4.42. 1940'larda Belediye Meydanı'nda Eski Postane Binası..... 123
Şekil 4.43. 1940'lı yıllarda Belediye Meydanında İdare-i Hususiye Binası..... 123
Şekil 5.1. Yerleşim planı..... 125
Şekil 5.2. Yerleşim planı..... 125
Şekil 5.3. Yerleşim planı..... 126
Şekil 5.4. Yerleşim planı..... 126
Şekil 5.5. Yerleşim planı..... 127
Şekil 5.6. Yerleşim planı..... 128
Şekil 5.7. Yerleşim planı..... 129
Şekil 5.8. İncelenen yapıların kent merkezi üzerindeki konumları..... 131

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

K.V.K.B.K.M. : Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü

CUMHURİYET SONRASINDA URFA KENT MERKEZİNDE İNŞA FAALİYETLERİ VE MİMARİ (1923-1974)

ÖZET

Bu çalışmada Urfa'da Cumhuriyet'in ilanı ile Urfa'nın ikinci Uygulama İmar Planının onaylandığı ve uygulamaya konulduğu 1974 yılı arasındaki dönemde gerçekleştirilen çeşitli inşa faaliyetleri ve kentin mimari gelişimi incelenmiştir. Çalışmada öncelikle, oldukça fazla medeniyete ev sahipliği yapmış olan ve zengin bir tarihi geçmişi bulunan Urfa'nın kentsel tarihine ilişkin genel bir değerlendirme yapılmıştır. Bu bölümde ayrıca, Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923 yılından, 1974 yılına kadar olan süreçte Urfa ile ilgili olarak yapılan imar planı çalışmaları hakkında bilgiler verilmiştir. Sonrasında, 1923-1974 yılları arasında gerçekleştirilen ve kentin gelişimini etkileyen çeşitli inşaat faaliyetleri ile elektrik, su, kanalizasyon gibi alt yapı ve belediyecilik hizmetlerine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Bu süreçte yaşanan gelişme ve karşılaşılan sorunların daha iyi anlaşılması amacıyla bahsedilen dönem, onar yıllık periyotlar halinde irdelenmiştir. Bunun ardından, Osmanlı döneminde inşa edilen ancak Cumhuriyet döneminde kamusal yapı olarak kullanılan yapılar incelenmiştir. Sonrasında, cumhuriyet öncesi dönemden kalan mevcut yapılar ile Cumhuriyet sonrasında inşa edilen tüm bu yapılar kentteki konumlarına göre değerlendirilmiştir. Çalışmanın son bölümünde, incelenen aralıkta Urfa'da gerçekleştirilen yapılaşma faaliyetleri ve karşılaşılan sorunlar çeşitli yönleriyle tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alt Yapı, İmar Planı, Kamusal Yapı, Urfa.

BUILDING ACTIVITIES AND ARCHITECTURE IN URFA CITY CENTER AFTER THE REPUBLICAN PERIOD OF TURKEY (1923-1974)

ABSTRACT

In this study, various construction activities and the architectural development of Urfa, were examined from 1923, when the Republic was proclaimed, to 1974, when Urfa's second Implementation Plan was approved and put into effect. Here firstly, a general evaluation of the urban development of Urfa, which had a very rich history and which was hosted by many civilizations had been performed. In this section also provided information on the reconstruction plans made in relation to Urfa during the period from 1923, when the Republic was proclaimed to 1974. Later, various construction activities carried out between 1923-1974 that affected the development of the city, infrastructure and municipal services such as electricity, water, sewerage were given. In order to better understand the developments experienced in this period and the problems encountered, the mentioned period has been examined in terms of ten-year periods. Subsequently, the structures built in the Ottoman period but used as public buildings during the Republican period were examined. Afterwards, the existing structures from the pre-Republic era and all these constructions built after the republic were evaluated according to their urban location. In the last part of the study, the reconstruction activities and the problems encountered in Urfa during the period examined were discussed in various aspects.

Keywords: Infrastructure, Development Plan, Public Structure, Urfa.

GİRİŞ

Ülkemizin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan, yüzyıllara dayanan köklü ve zengin bir tarihe sahip olan Urfa, birçok farklı uygarlıkların egemenliği altında kalmış ve bu uygarlıkların etkisiyle birçok kentsel değişime ve gelişime sahne olmuştur. Bu tezde Urfa kent merkezinde, Cumhuriyet sonrası dönemde (1923-1974) gerçekleşen çeşitli inşaat faaliyetleri ve mimari durumun kamusal yapılar üzerinden irdelenmiştir.

Tezin 'Genel Bilgiler' başlıklı birinci bölümünün alt başlığı olan çalışmanın kapsamı kısmında, Urfa kent merkezinde yaşanan çeşitli inşaat faaliyetleri ve kentin mimari durumunun 1923-1974 yılı aralığında incelendiğinden bahsedilmiştir. Çalışma yöntemleri alt başlığında, incelenen tarih aralığında Urfa kent merkezinde gerçekleştirilen her türlü inşaat ve mimarlık faaliyetlerine ilişkin verilerin İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ve Beyazıt Kütüphanesi'nde yapılan yerel gazete taramaları, İ.S.A.M'da yapılan kitap, dergi, makale taramaları, T.C. Başbakanlık Cumhuriyet ve Osmanlı Arşivlerinde resmi belge taramaları, Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü Arşivi'nde yapılan taramalar, çeşitli mimarlık tarihi ve Urfa tarihi kitapları, 1967 Şanlıurfa İl Yıllığı ile dijital ortamda taranan e-dergilerde yayınlanmış makaleler, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi'nden alınan haritalardan elde edildiği açıklanmıştır. Bölümün son kısmında Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Urfa kent merkezinde yaşanan gelişme ve değişimler ile çalışmanın amacı açıklanmıştır.

İkinci bölümde, 'Urfa'nın Kentsel Tarihine İlişkin Genel Değerlendirme' başlığı altında Urfa'nın Cumhuriyet'in ilanına kadar olan dönem aralığındaki genel kent tarihi ve egemenliği altında kaldığı uygarlıkların kente etkileri açıklanmıştır. Daha sonra kentte Osmanlı döneminde yabancı gezginler tarafından yapılan plan çalışmalarından, Osmanlı son dönemlerinde kentin başında bulunan yerel idarecilerin imar faaliyetlerinden, 1937 yılında yapılan ilk imar planı çalışmasının detaylarından

ve daha sonra sırayla yürürlüğe giren 1954 ve 1974 yılında yapılan planların varlığından bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde, Urfa'da 1923-1974 yılları arasında gerçekleştirilen çeşitli inşaat faaliyetleri 1923-1940, 1940-1950, 1950-1960, 1960-1974 yılları olmak üzere, onar yıllık periyotlarla; eğitim, kültür, sağlık, sanayi yapıları gibi alt başlıklarla incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, Cumhuriyet öncesi inşa edilen ve Cumhuriyet döneminde kullanılmaya devam edilen kamusal yapılardan haklarında veri elde edilebilenler, günümüze ulaşanlar ve ulaşamayanlar olarak iki başlık altında incelenmiştir.

Çalışmanın beşinci bölümünde, Cumhuriyet öncesinden kalan mevcut yapılar ile Cumhuriyet sonrasında inşa edilen yapılara ait özelliklerden bahsedilmiş ve bu yapıların kentsel konumları belirtilerek kentin hangi yönde gelişim gösterdiği değerlendirilmiştir.

Çalışmanın altıncı ve son bölümünde, önceki bölümlerde elde edilen veriler ışığında, incelenen dönem aralığındaki kentin durumuna ilişkin varılan sonuç açıklanmış ve gelecekte yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

1. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, Urfa'nın 1923-1974 yılları arasında gerçekleştirilen yapılaşma faaliyetlerinin ortaya konulması için yürütülen çalışmanın kapsamı, çalışmada uygulanan yöntem ve çalışmanın amacı verilmiştir.

1.1. Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışmada Urfa kent merkezinde yaşanan çeşitli inşaat faaliyetleri ve kentin mimari durumu, 1923 yılı ile 1974 yılı aralığında incelenmiştir. Cumhuriyet'in ilanı olan 1923 yılı ile kentin ihtiyacını karşılayacak imar planı olarak kabul edilen ikinci imar planının onay tarihi olan 1974 yılı tezin tarihsel sınırını belirleyici unsurlar olarak seçilmiştir. Bu kapsamda öncelikle Urfa'nın tarihi, egemenliği altında kaldığı çeşitli medeniyetler ve bu medeniyetlerin kente etkisi hakkında genel bilgiler verilmiştir. Daha sonra kentin gelişimi için oldukça önem arz eden 1937, 1954 ve 1974 yılı imar planı çalışmalarından bahsedilmiştir. Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte artan ve değişen yapı ihtiyacının nasıl karşılandığı, bu süreçte kentte gerçekleştirilen çeşitli inşaat faaliyetleri, Cumhuriyet döneminde yapılmış eğitim, sağlık, sanayi, kültür ve diğer kamu yapılarından çeşitli örneklerle açıklanmıştır. Ayrıca belediye tarafından yapılan çeşitli imar çalışmaları da incelenen tarih aralığı içerisinde onar yıllık periyotlar halinde irdelenmiştir. Bunlara ek olarak Cumhuriyet dönemi öncesinde yapılmış olan ancak Cumhuriyet döneminde kullanılmaya devam edilen yapılardan günümüze ulaşabilen ve ulaşamayanlardan örnekler verilmiştir. Çalışmada bahsedilen yapılardan günümüze ulaşanlar, günümüz kent haritası üzerindeki konumları üzerinden değerlendirilmiştir.

1.2. Çalışma Yöntemi

Tez konusu ele alınırken, öncelikle Urfa'nın kentsel gelişimi genel olarak değerlendirilmiş, sonrasında incelenen süreç içerisinde kentin yapı stokunun ne şekilde karşılandığının ve Urfa'nın kentsel gelişiminin -Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası döneme ait olan kamusal yapılar üzerinden- tespitine yönelik bir yöntem kurgulanmıştır. Bu tespit yapılırken tez kapsamında incelenen yapıların

kullanım ve işlevlendirilme tarihine ilişkin bilgiler irdelenmiş, yapılar günümüz haritası üzerinde konumlandırılarak, kentin 1923-1974 aralığındaki gelişim yönü belirtilmiştir. Kurgulanan yöntemde kullanılmak üzere, gerekli veriler elde edilmeden önce, tarih boyunca çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmış olan Urfa hakkındaki çalışmalar, tezler, makaleler, çeşitli kitaplar, dergiler ve gazeteler taranmış; gerekli bilgiler toplanmış ve değerlendirilmiştir. Tezde incelenen yapıların, çalışılan tarih aralığına ait verileri ise sırasıyla şu şekilde elde edilmiştir: Öncelikle yapılara ait resmi belgeler, yazışmalar, fotoğraf, plan ve harita örnekleri Ankara Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi ile Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi'nde taranmıştır. Kentin inşaat faaliyetleri ve gelişim sürecine dair verilerin büyük oranda sağlandığı Urfa yerel gazetelerinden Işık ve Yenilik Gazeteleri İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde, Akgün, Yeni Urfa, Urfa'nın Sesi, Urfa Postası, Demokrat Urfa, Demokrat Türkiye, Şafak Gazetesi Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde taranmıştır. Ayrıca Arkitekt ve Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Sosyal Bilimler Dergisi elektronik ortamda taranmış, İslam Araştırmaları Merkezi'nde çalışma konusuna ilişkin kitap taramaları yapılmıştır. İlk imar planına ait detayların verilerini içeren Belediyeler Dergisi ile Urfa'da Milli Gazete, Doğuş, Karakoyun, Huduteli Gazeteleri ve Urfa Halk Kütüphanesi Bülteni Milli Kütüphane'den, 1967 Urfa İl Yıllığı Şanlıurfa İl Halk Kütüphanesi'nden taranmıştır.

1.3. Çalışmanın Amacı

Bu tez çalışmasında, tarihi boyunca çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmış olan, farklı dinler için kutsal sayılan, bu yönleriyle çeşitleri kültürleri bünyesinde barındıran Urfa'nın kent merkezinde, Cumhuriyetin ilan edildiği 1923 tarihinden, ikinci imar planı onay tarihi olan 1974 yılına kadar gerçekleştirilen çeşitli inşaat faaliyetleri ile kentin mimari durumu irdelenmiştir. Böylece kentin yapısal gelişme sürecinin ortaya konulması ve günümüz Urfa kentinin oluşmasına etkisinin incelenmesi hedeflenmiştir.

2. URFA'NIN TARİHİ VE KENTSEL GELİŞİMİNİN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle Urfa'nın kentsel tarihine ilişkin genel bilgiler ile Urfa'da 1923 yılından 1974 yılına kadar yapılmış imar planı çalışmaları hakkında bilgiler değerlendirilmiştir.

2.1. Urfa'nın Kentsel Tarihine İlişkin Genel Değerlendirme

Güneydoğu Anadolu bölgesinin batı kısmında Orta Fırat bölümünde yer alan Urfa'nın bilinen en eski adı İskender zamanında kente verilen Makedonya Krallığı merkezinin en eski adı olan Edessa'dır. Urfa için kullanılan diğer bir ad Süryani dilindeki Orhai adıdır. Orhai'nin Arapça'da suyu bol anlamına gelen Vurhai'den geldiği, Urfa adının da Orhai'nin Orhe, Orha gibi farklı kullanışları sonucu ortaya çıktığı var sayılmaktadır. Ayrıca İslamiyet'ten önce Pers döneminde meşhur Arap kabilelerinden olan Mudaroğulları'nın Urfa'ya yerleşmesine istinaden bir süre Diyar-ı Mudar olarak anılmıştır. Urfa'nın tarih boyunca aldığı adların kaynakları kesinleşmemiş olmakla birlikte, Müslüman Arap hâkimiyetine geçtiğinde kente Ruha adı verilmiş olduğu ve zamanla bunun Urfa olarak değişikliğe uğradığı kabul edilmektedir. Şehrin adı, Türkiye Cumhuriyeti döneminde de "Urfa" olarak kullanılmaya devam edilmiş ve Milli Mücadele sırasında gösterilen direnişten dolayı 1984 yılında çıkarılan kanunla "şanlı" unvanı eklenerek "Şanlıurfa" olarak değiştirilmiştir (Üner, 2009).

Urfa için yapılan araştırmalarda kentin yazılı tarih öncesi paleolitik, neolitik, kalkolitik dönemlere ait buluntulara sahip olduğu, İ.Ö. 7000'li yıllara dayanan bir geçmişinin olduğu görülmektedir. 1990'larda Balıklı Göl çevresinde yapılan araştırmalarda bulunan kalıntılardan kentin erken neolitik dönemlerde oluşturulmuş bir höyük üzerinde kurulduğu anlaşılmıştır (Ekinci, 2012). Su imkânlarının kısıtlı olduğu bölgede tektonik sebeplerle oluşmuş olan Balıklıgöl ve Ayn Zeliha karstik su kaynakları kent merkezinin burada oluşmasına neden olmuştur (Güzel, 2009).

Yazılı tarihe bakıldığında ise kentte İ.Ö. ilk binde Asurlular, İ.Ö. 612-550'de Medler, İ.Ö. 550-332'de Persler, İ.Ö. 332-312'de İskender ve Diodaklar, İ.Ö. 312-132'de Selökidler, İ.Ö. 132 ve İ.S. 177'de Abgar Prensliği ve Osroene Krallığı, İ.S. 117-395'de Roma, İ.S. 395-639 yılları arasında da Bizans egemenliğinde kaldığı görülmektedir (Yurt Ansiklopedisi, 10.Cilt). Urfa, İ.S. 639 yılından sonra İslam uygarlıkları dünyasına katılmış ve bir süre Abbasiler, Zengiler, Eyyubiler egemenliğinde kalmıştır. Yaşanan çeşitli ayaklanmalar ve yağmalardan sonra İ.S. 812 yılında Urfa Hıristiyanları, şehri korumak için kenti surlarla çevirmişlerdir (Alper, 1995). Kent savunması amacıyla yapılan yapılar kale, surlar ve kapıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. İ.S. 814 yılında Abbasiler döneminde şehir surlarının yeniden inşa edilmesi sırasında Urfa Kale'si de Selevkoslar dönemine ait eski kalıntılar üzerine yeniden inşa edilmiştir. Urfa Kalesi (Şekil 2.1.), kentin güneybatı kesiminde ince uzun bir şekilde Halil-ür Rahman ve Ayn Zeliha göllerinin güneyindeki Damlacık Dağ bayırının en üst kısmına inşa edilmiştir (Ekici, 2012).

Şekil 2.1. 1930'larda Urfa Kalesi (Kürkçüoğlu, 2011)

1071 yılında Türklerin egemenliğine geçen Urfa, 1087 yılında Selçuklu Devleti tarafından ele geçirilmiş olsa da kısa bir süre sonra 1095 yılında Ermeni Kontluğu'nun hâkimiyetine girmiş ve 1144 yılına kadar Ermeni Kontluğu'nun yönetiminde kalmıştır. Bu dönemde kentsel mekânlarda büyük bir değişiklik

yaşanmamış olmakla birlikte Urfa'nın Müslüman ve Hıristiyan devletleri arasında sürekli el değiştirmesi dini ve diğer önemli mimari değeri olan yapıların büyük bir kısmının zarar görmesine sebep olmuştur (Akgül ve Sönmez, 2013). Urfa bu haliyle Mükremin Halil Yinanç'ın yaptığı sınıflandırmaya göre, Türklerin eski şehirlere yerleşerek büyük değişimler yapmadıkları şehirler kategorisinde kalmaktadır (Üner, 2009). Kente birçok farklı uygarlığın egemenliğinde çeşitli yapılar yapılmış ve kent merkezi bu yapıların etrafında gelişmeye başlamıştır.

Kentin günümüzdeki fiziksel yapısının oluşmasına 12. yüzyılın son çeyreğinde kentte hüküm süren Zengiler'in katkısı olmuştur. Kentin o dönemdeki mekânsal sınırlarını kuzeyde Ulu Cami, güneyde Halilürrahman (Döşeme) Camisi oluşturmaktadır (Şekil 2.2.). Bu iki mekân arasında kalan bölge ticaret bölgesi olmuş ve bu bölge günümüzde önemli mekânların oluşmasının da başlangıcı olarak sayılmıştır. 14. yüzyılın ikinci yarısında Timur seferleri sırasında zarar görmüş olan kentin ticaret bölgesi 15. yüzyılda Akkoyunlular döneminde yeni yapılarla geliştirilmiş ve günümüze ulaşamayan İçkale onarılmıştır.

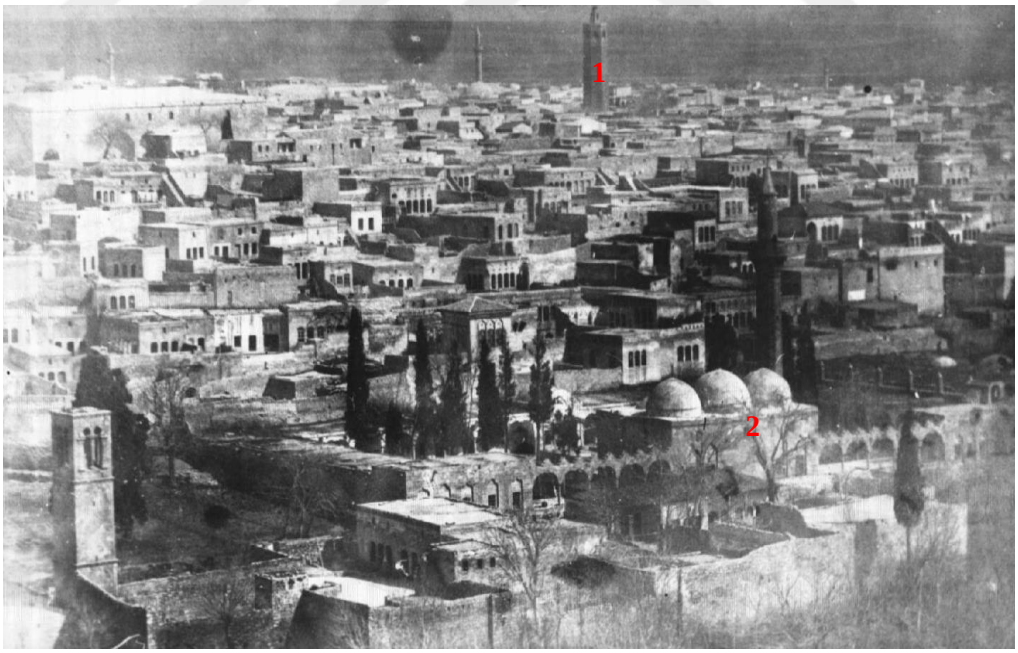

Şekil 2.2. 1800'lü yıllarda Urfa Kalesi'nden şehir görünümü 1-) Ulu Cami; 2-) Halilürrahman Cami (Kürkçüoğlu, 2011)

1517 yılından sonra Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı egemenliğine giren Urfa, ilk olarak Diyarbekir Beylerbeyliği'ne, daha sonraları da Rakka Eyaleti'ne bağlanmıştır. 16. yüzyılda şehrin temel yerleşim alanı değişmemekle birlikte dini,

askeri ve sivil birçok yapılanma olmuş ve kent bir gelişme sürecine girmiştir (Alper, 1995). Urfa'nın Osmanlı hâkimiyetine girmesi ve kentin tarihi İpek Yolu üzerinde bulunması, şehrin nüfus ve alansal olarak gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Osmanlı ile birlikte ticaret yollarının güvenliği sağlanmış, imparatorluk topraklarının genişlemesine bağlı olarak ticaret alanı da genişlemiş ve böylelikle ticari hacim artmaya başlamıştır (Akgül ve Sönmez, 2013). 16. yüzyılla birlikte kente birçok cami, medrese, türbe, han, hamam ve bedesten yapılmıştır (Alper, 1995).

Osmanlı şehirlerinin fizyonomik özellikleri incelendiğinde, şehrin çekirdek kısmının cami, medrese ve çarşı olmak üzere üç mekândan oluştuğu görülmektedir. Bu fizyonomik özelliklerin Urfa şehrinde de görülmesi, Urfa şehrinin büyük ölçüde Osmanlı döneminde şekillendiğini göstermektedir. Çünkü Urfa Kalesi'ne çok yakın olan Pınarbaşı Mahallesi'nde Gümrük Hanı, Hacı Kamil (Çukur) Hanı, Kumlu Hayat Hanı, Mencek Hanı, Şaban Hanı, Barutçu Hanı ve yine kent merkezinde olmak üzere Bican Ağa Hanı, Fesadı Hanı, Millet Hanı, Samsat Kapısı Hanı, Topçu Hanı ve bunların çevresinde bedesten, mescit ve camiler ile birlikte eski konutlar bulunmaktadır (Akgül ve Sönmez, 2013). Bahsedilen bu 11 adet han Osmanlı döneminden günümüze kadar gelebilmiştir (Kürkçüoğlu, 2011).

Osmanlı döneminde yapılmış cami ve hanların şehrin çekirdek kısmının doğusunda, güneyden kuzeye doğru güneybatı-kuzeydoğu yönlü ve ova yüzeyinde yer aldıkları görülmektedir. Bu durum büyük ölçüde şehrin kuzey, kuzeybatı ve batıdan platolarla çevrili olmasından kaynaklanmıştır. Şehrin kuzeybatı-güneydoğu yönlü gelişmesinde ise kuzeyden Diyarbakır üzerinden gelen İpek Yolu'nun bu yönlü olmasının büyük etkisi bulunmuştur (Şekil 2.3.). Oldukça eski olan bu ticaret yolu Osmanlı dönemi öncesinde de şehrin gelişim yönünü etkilemiş ve şehrin çekirdekten (kale ve çevresi) kuzeye doğru kaymasında etkili olmuştur (Akgül ve Sönmez, 2013). Urfa'nın gelişim süreci 17. yüzyılda en üst seviyeye çıkmıştır (Alper, 1995). Evliya Çelebi 17. yüzyılda İçkale yerleşiminden bahsetmiş, şehirde 2600 ev, 22 cami, 67 mescit, 3 medrese, 8 hamam, 5 han ve 2 bedesten olduğundan söz etmiştir (Yurt Ansiklopedisi, 10.Cilt). İklim, ekonomik durum, güvenlik ve tatlı su imkanlarına bağlı olarak kurulan kent, 18. yüzyıldan itibaren surların dışına doğru bir gelişim göstermeye başlamıştır (Güzel, 2011).

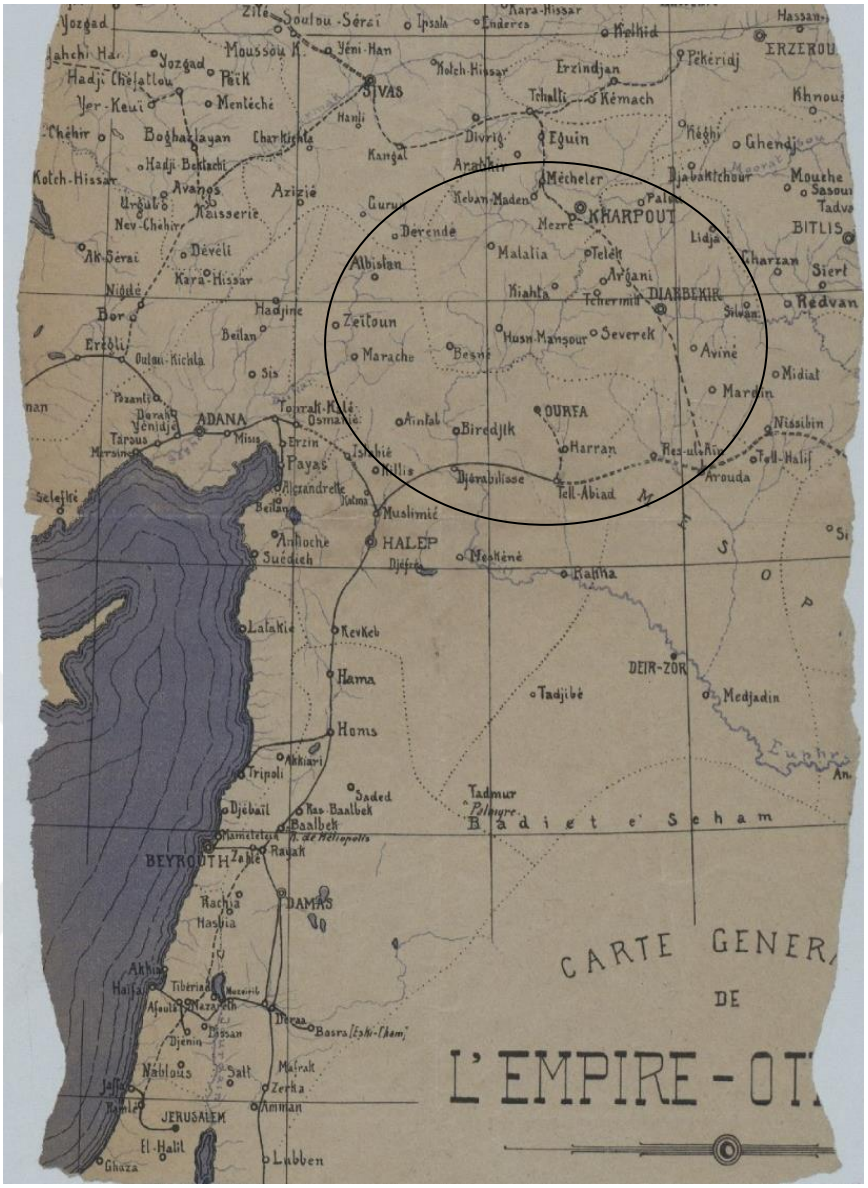

Şekil 2.3. Osmanlı döneminde oluşturulmuş Urfa ve civarına ait Harita (Başbakanık Osmanlı Arşivi Harita No:1805)

İçkaleye sahip olan ve yerleşim alanının büyük bir kısmı surlar içerisinde yer alan Urfa'nın, Şekil 2.4.'de verilen bu fiziki durumu göz önünde bulundurulduğunda; kentin "kapalı kent modeli" kapsamında yer aldığı söylenebilmektedir. Bu modele uyan şehirlerin temel ayırıcı özelliği yerleşim alanının büyük kısmının surlarla çevrelenmiş olması ve bir içkalesinin olmasıdır. Sur dışında da yerleşim alanları vardır ancak genel alana oranla oldukça küçük boyuttadır. Bu kentlerde yerleşim alanının örgütlenme biçimi anıtsal-kamusal yapılar bakımından homojendir. Kentin herhangi bir kesiminde güçlü bir yoğunlaşma görülmezken, kent merkezleri ticari işlev taşımaktadır (Tanyeli, 1987).

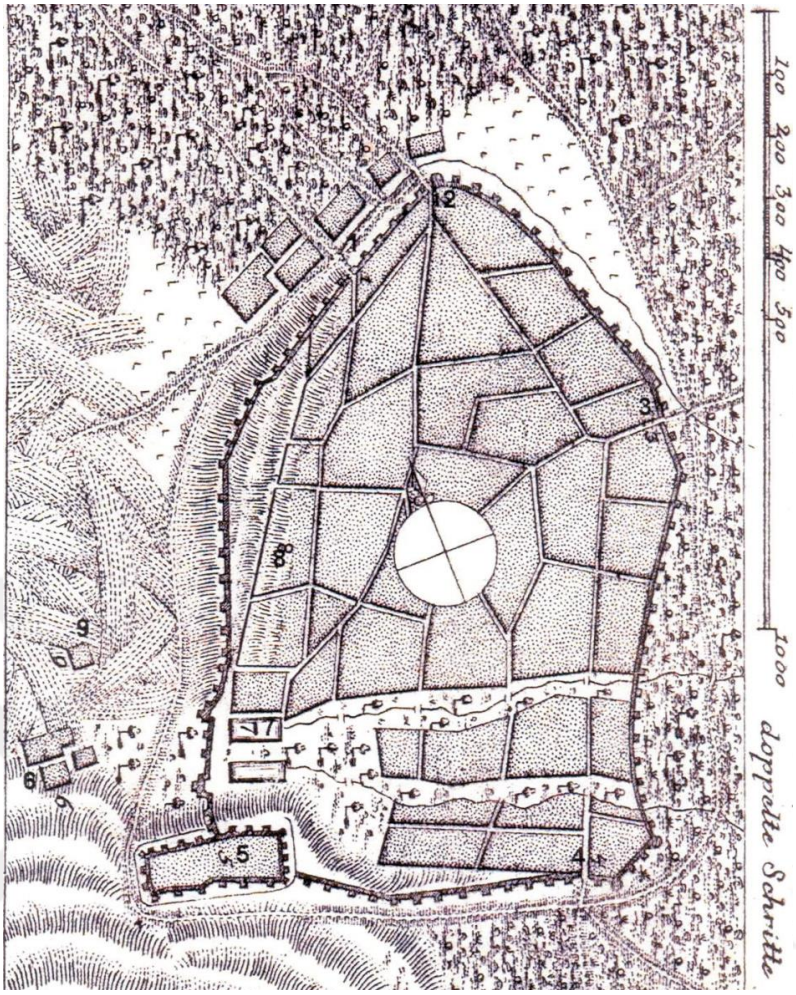

Şekil 2.4. 1766 yılı Urfa kent merkezi haritası 1-) Samsat Kapısı; 2-) Yeni Kapı; 3-) Bey Kapısı; 4-) Harran Kapısı; 5-) Kale; 6-) Kayaya oyma mekanlar (kaya mezarları); 7-) Rıdvaniye Cami; 8-) Ermeni Apostolik Kilisesi; 9-) Kilise (Kürkçüoğlu, 2011)

19. yüzyıla gelindiğinde, 1838'de H. Von Moltke "Türkiye Mektupları" adlı eserinde Urfa hakkında taştan son derece zarif bir şekilde yapılmış evler, ince sütunları sivri kemerleri ve çeşmeleriyle İslâm etkisinde medeni ve güzel bir şehir olduğundan bahsetmiştir. Şekil 2.5.'de 1840, Şekil 2.6.'da ise 1906 yılına ait görünümü verilen Urfa için, Osmanlı Düyûn'u Umûmiyesi adına Osmanlı kentlerinin ekonomik, sosyal ve kültürel envanter çalışmalarını yapmak üzere görevlendirilen Fransız coğrafyacı ve gezgin Cuinet, 1890'larda Urfa'daki evlerin çoğunun moloz ya da yontma taştan tek katlı ve teras çatılı olarak yapıldığını, Haçlılar Dönemi'nde yapılan birkaç yapı haricinde Arap karakteristiğinde bir kent olduğunu söylemiştir (Yurt Ansiklopedisi, 10.Cilt).

19. yüzyıl sonlarında kent merkezi, dar ve dolambaçlı sokakları, sur duvarlarıyla büyük bir kaleyi andırmaktaydı (Güzel, 2012).

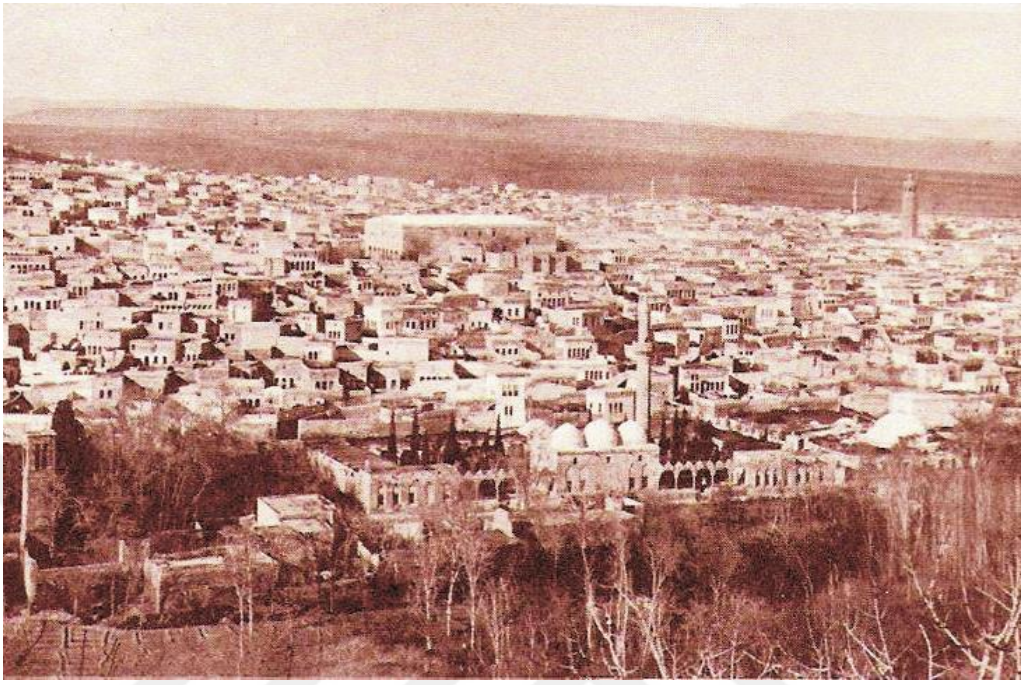

Şekil 2.5. 1840 yılında Urfa Kalesi'nden kentin batı kısmının görünümü (Kürkçüoğlu, 2011)

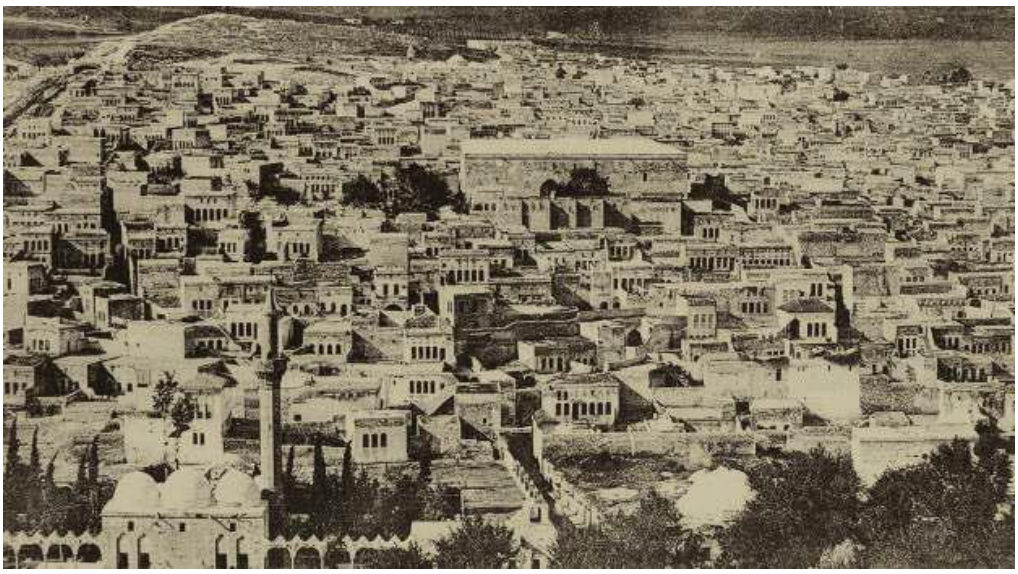

Şekil 2.6. 1906 yılında Urfa Kalesi'nde kentin genel görünümü (Kürkçüoğlu, 2011)

Urfa, 1865 yılında Halep Sancağı'na bağlanmış (Şekil 2.7.) ve bu dönemde Urfa ili Merkez, Birecik, Rumkale ve Suruç kazalarından oluşmuş, 1903 yılından itibaren Harran da Urfa iline katılmıştır (Kürkçüoğlu, 2011).

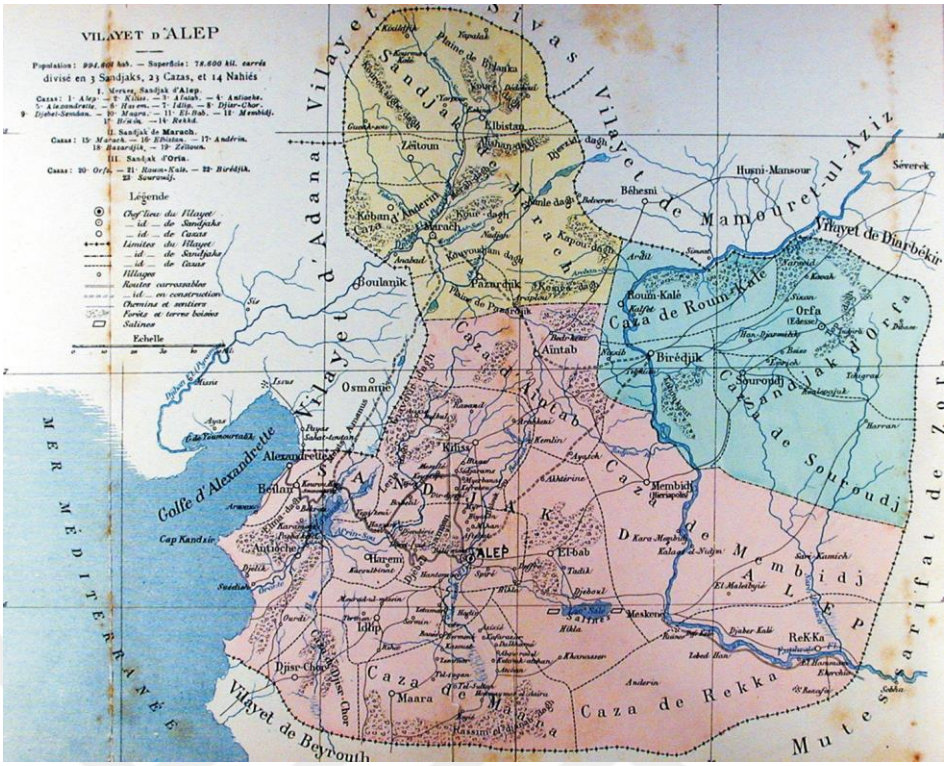

Şekil 2.7. 1880'lerde Halep Vilayeti haritası (Kürkçüoğlu, 2011)

Birinci Dünya Savaşı öncesinin eski Urfa kent merkezi Şekil 2.8'de gösterildiği gibi 6 tane kapısı olan şehir surları, güneydeki kale ve kuzeyde sur dışında yer alan II. Abdülhamit döneminde yapılan misyoner binalarının bulunduğu yeni kent arasında yer almaktadır (Kürkçüoğlu, 2011). Böylelikle, bu bilgilere göre, Urfa kentinin 20. yüzyıl başlarına kadar "kapalı kent" özelliğini koruduğu söylenebilmektedir (Üner, 2009).

Urfa, II. Meşrutiyet'ten sonra 1912 yılında Halep'ten ayrılarak bağımsız bir sancak haline gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda 30 Ekim 1919'da Fransız işgaline uğramış ancak 11 Nisan 1920'de işgalden kurtulmuştur (Yurt Ansiklopedisi, 10.Cilt). Osmanlı Devleti döneminde ticari yollar güzergâhında önemli bir kavşak şehri olan Urfa, Birinci Dünya Savaşı'nın devamında Fransızlara karşı sürdürülmüş olan milli mücadele sonrasında bir sınır şehri haline gelmiştir. Milli sınırın oluşumu 11 Nisan 1920'de işgal kuvvetlerinin şehri terk etmesiyle gerçekleşmiştir. Ancak sınırın hukuken şekillenmesi 11 Mart 1921'de Londra'da Fransız Başbakanı Briand ve Ankara hükümet temsilcisi Bekir Sami Bey tarafından imzalanan anlaşma ile oluşmuştur (Ekici ve Öğüt, 2011). Urfa Sancağı Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'in ilanından sonra 1924 yılında il olmuştur (Yurt Ansiklopedisi, 10.Cilt).

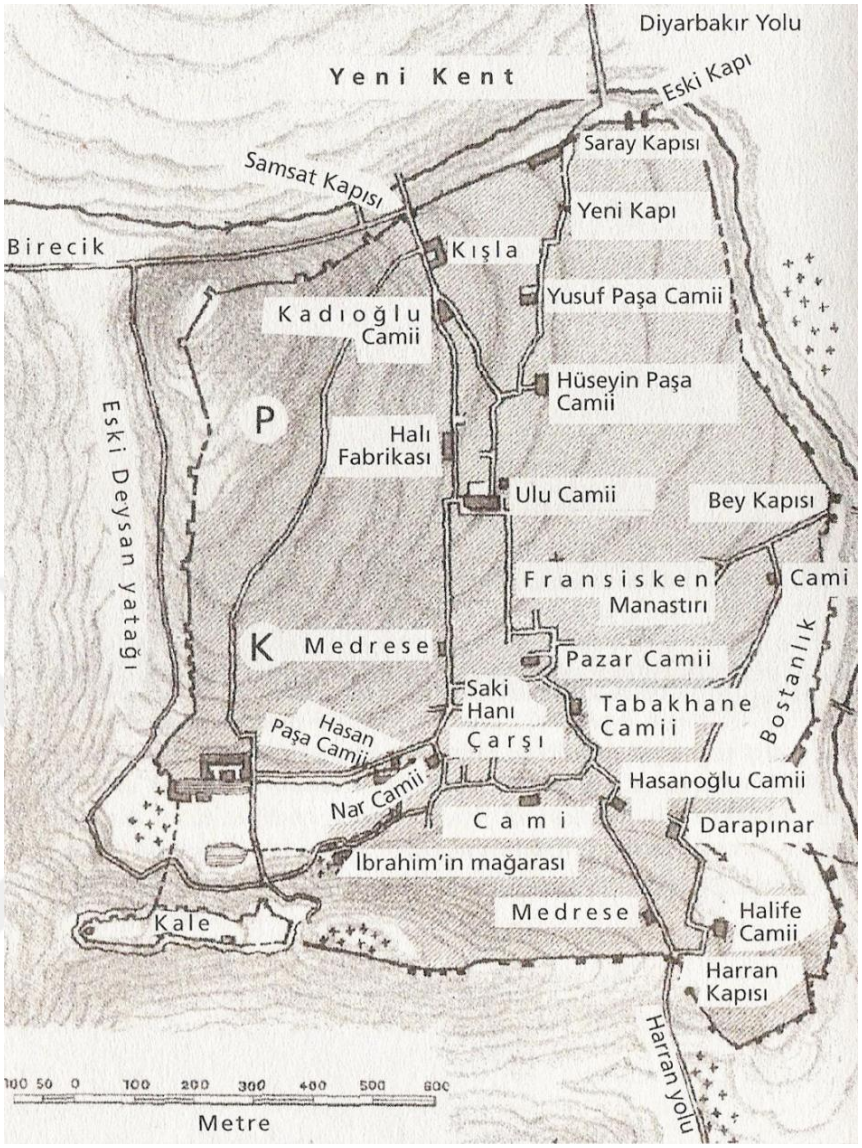

Şekil 2.8. I. Dünya Savaşı öncesi Urfa haritası (Kürkçüoğlu, 2011)

1924 yılında il olduktan sonra, 1926 yılında Türkiye genelinde yapılan genel idari bölünmeyle günümüzdeki idari yapısına kavuşan Urfa ili, Merkez, Birecik, Harran, Hilvan, Suruç, Siverek, Yaylak ve Viranşehir olmak üzere yedi ilçeye sahiptir (Güzel, 2011).

2.2. 1923 Yılından 1974 Yılına Kadar Yapılmış İmar Planları Hakkında Genel Bilgiler

Urfa için ilk modern imar faaliyetleri 1903 yılı Osmanlı dönemi valisi olan Ethem Bey tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu imar faaliyetlerinde, eski kent merkezinin olduğu gibi korunması ve kentleşmenin kenti ikiye bölen Karakoyun deresini aşıp

kuzeye doğru genişlemesi istenmiş ve bu yöndeki ilk çalışma, dere üzerine - bugünkü Köprübaşı semtinde - Hacı Yusuf Kâmil adında bir köprü (Şekil 2.9.) ve bunun üzerinde han ve dükkânlar yaptırılması olmuştur. Ethem Bey tarafından yaptırılan Millet Hastanesi'nin de döneme göre şehir merkezine oldukça uzak bir yerde, kent merkezinin kuzeyinde konumlandırılmış olması, kentin kuzeye doğru genişletilmesinin hedeflendiğini göstermektedir.

Şekil 2.9. 1910 yılında Hacı Yusuf Kamil Köprüsü ve Hanı'nın görünümü (Kürkçüoğlu, 2011)

Ayrıca Ethem Bey'in teşvikiyle kentin ileri gelenleri de, konaklarını kent merkezinden uzakta ve kentin kuzeyinde yaptırmışlardır. Ethem Bey'den sonra Mutasarrıf (Vali) Nusret Bey de Hacı Yusuf Kamil köprüsünü kuzeye doğru bağlamak için devamında Mustafa Kemal Paşa Caddesi'ni açtırmış refüjünü çiçeklendirip, üzerine daha sonraları yeri birkaç kez değiştirilecek olan Mustafa Kemal Paşa Anıt Çeşmesi ile Harbi Umumi Şehitler Anıtı'nı yaptırmıştır (Kürkçüoğlu, 2011).

Ülkemizde Cumhuriyet'in ilk yıllarında kent planlama çalışmalarının, çözülmeye uğraşılan sorunlardan olduğu, kent planlama çalışmalarının ilk olarak savaş sonrası harap hale gelen İzmir için gerçekleştirildiği, sonrasında Ankara'nın başkent olmasıyla birlikte, oldukça kötü durumda olan bu şehir için çalışmaların devam

ettirildiği görülmektedir (Aslanoğlu, 2010). Birçok Anadolu kentinde olduğu gibi Urfa için imar planı çalışmaları da Cumhuriyetin ilanından yıllar sonra ancak 1937 yılından itibaren yapılabilmiştir (Kürkçüoğlu, 2011).

24 Ağustos 1936 tarihli Işık Gazetesi'nde ise belediye ilanı ile Urfa şehrinin hali hazır haritasının yaptırılması için ihaleye çıkıldığı belirtilmiştir. Urfa merkezinin Şimal semtinde yeni şehir oluşturulması için tahsis edilen saha ve bu saha için yeni şehir planının vekâlet tarafından onaylandığı görülmektedir (Yenilik Gazetesi, 2 Haziran 1937). Bahsedilen plan, belediye mühendis-mimarı Himmet Ölçmen tarafından 1937 yılında çizilmiş olan ve Şekil 2.10'da verilen imar plan etüdü, Urfa'nın Cumhuriyet döneminde çizilen ilk imar planı olma özelliğini taşımaktadır. Şekil 2.11'de verilen 1/500 ölçekli avan uygulama planı onaylanan imar planı çerçevesinde müteahhit tarafından yeniden düzenlenmiş ve Ocak 1941 tarihinde Bayındırlık Şehircilik Bürosu tarafından tetkik ve tasdik edilmiştir.

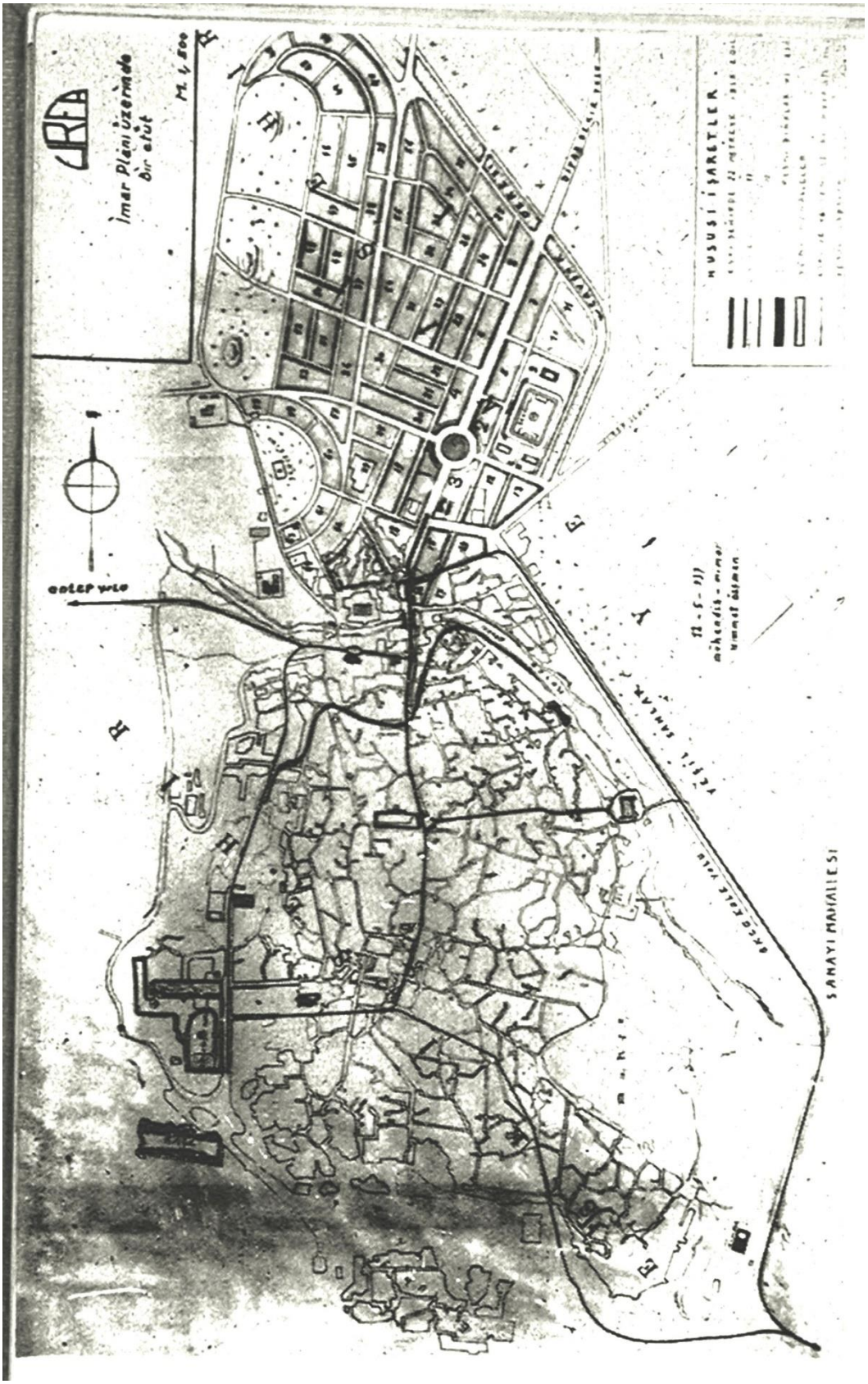

Şekil 2.10. Urfa'nın İlk İmar Plan Etüdü (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 2.11'de gösterilen Urfa İmar Avan Projesi açıklamasında şehrin hali hazır durumu ile avan projede alınan kararlar şu şekilde açıklanmıştır: Şehir güney ve güneybatıdan Nemrut Dağı sıra dağları, kuzeyde Kaşmer Dağı ile doğu da Harran Ovası ile çevrilidir. Dağlardan gelen suyu toplamak için şehrin kuzey tarafında bir set ve kanal yapılmıştır. Şehrin güneyinde tarihi Halilürrahman ve Aynzeliha kaynakları vardır. Halilürrahman ile Akçakoyunlu (günümüz Karakoyun Deresi) kanalı hattı üzerinde ve şehrin kuzey ve güneyinde bulunan bazı mahallelerde bulunan evler oldukça harap durumdadır. Bunlardan kale civarındaki ve batı sırtları ile vadi arasında kalan mahalleler arsa olarak kabul edilseler bile iskâna elverişli olmadıkları için bu kısım şehir haricinde bırakılmıştır. Çarşı yoğun olarak şehrin merkezinde toplanmıştır. Çarşı içerisinde önemli hanlar ve kâgir yapılar ve ufak tefek dükkânlar bulunmaktadır. Şehre 3 tane ana yol gelmektedir. Bunlardan birincisi şehrin kuzeydoğusundan gelen Diyarbakır yolu, ikincisi batısından gelen Gaziantep yolu ve diğeri güneybatısında Harran Akçakale yoludur. Bunlar haricinde çeşitli kaza ve köylerden gelen yollar, bu anayollar ile birleşerek şehir içine girmektedir. Şehrin güneydoğu ve doğu tarafı surlarla çevrilidir. Şehrin yapıları genellikle kalkerli taştan kâgir olarak yapılmıştır. Şehrin merkezinde grup halinde önemli yapılar bulunmaktadır. Yapıların geneli sıcak iklime ve zamanın ihtiyacına göre Türk mimarisi karakterinde yapılmıştır. Sokakların dar olmasına rağmen geniş avlu ve yüksek taraçalarla sıcak iklimin olumsuzlukları çözülmüştür. Şehrin birçok mahallesinde önemli ve tarihi binalar bulunmakta olduğundan eski şehir merkezinde yenilik çalışmaları yapılması uygun bulunmamıştır. Şehrin Halilürrahman ve Aynzeliha gölleri mesire alanları ile civarındaki Hasan Paşa Cami'ne kadar olan kısmı ile şehrin güneydoğu tarafındaki bahçeler ağaçlandırılmıştır.

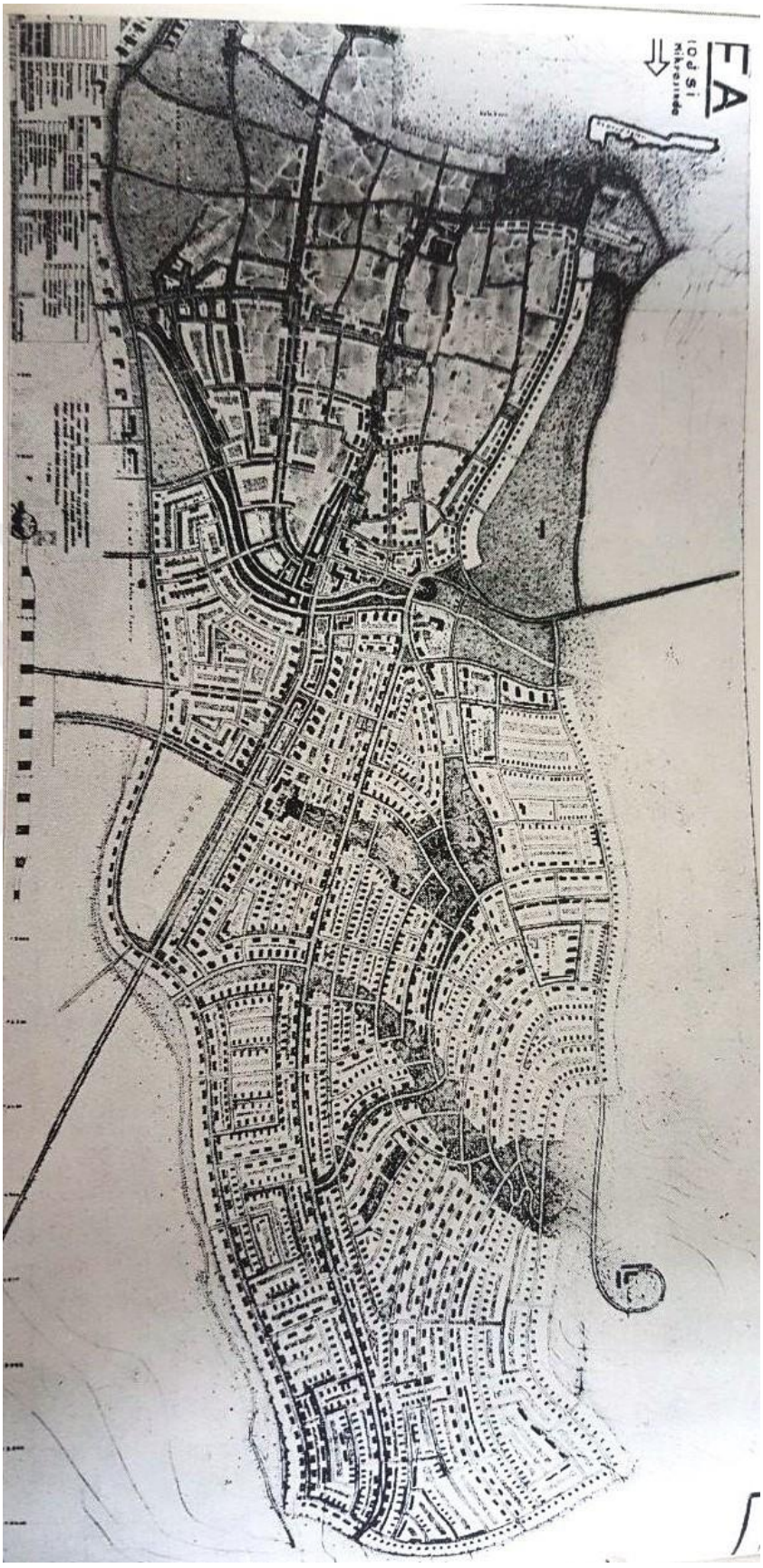

Şekil 2.11. Urfa Umumi İmar Avan Projesi (Toksoy, 1940)

Bu hususlar çerçevesinde, hali hazır vaziyetteki imar planında şehrin güney sırtları ile vadi arasında kalan alan iskâna uygun bulunmuş, Halilürrahman ve Aynzeliha mevkilerinin ise mesire alanı olarak korunmasına, yeni yapılacak yapıların halkın yaşam biçimine uygun olması için bahçeli olarak inşasına karar verilmiştir. Mevcutta kullanılan 180 hektarlık şehir alanının, 160 hektarı yeni şehir alanı için kullanılacaktır. Bu alan içerisinde oldukça harap durumda olan mahalleler yeniden imar edilecektir. Yeni imar planı, eski şehir alanı dâhil 335 hektarlık bir alanı kapsamakta olup, 28 hektarlık kısım yeşil alanlara ayrılmıştır. Mevcut şehir merkezinde bulunan harap durumda olan mahallelerin boş kısımları yeşil alanlar için uygun olarak görülmektedir. Eski şehir merkezinde sıkışık vaziyette bulunan mevcut ticari alan yeni şehrin kuzeye doğru genişleme zorunluluğundan dolayı genişletilemeyeceği için yeni ticaret alanı olarak haritada eski şehir merkezi ile yeni şehir merkezinin altında yer alan Sarayönü mevki uygun görülmüştür (Toksoy, 1940).

Kent ile ilgili 1940'lı yıllarda Hans-Lukas Keiser tarafından çizilmiş olan kent planı Şekil 2.12'de, Güneydoğu bölgesine 1926 yılında ilmi ziyaretler gerçekleştiren, İstanbul Üniversitesi arkeoloji bölümüne tayin edilmiş olan mimar, arkeolog, ressam ve seyyah olan Albert Gabriel tarafından 1930'lu yıllarda çizilmiş olan kent planı ise Şekil 2.13'de verilmiştir. Albert Gabriel'in planı incelendiğinde kentin Karakoyun Deresi'nin kuzey tarafına doğru genişlemeye başladığı anlaşılmaktadır.

Urfa'nın 1937 yılında etüdü, 1941 yılında tasdiki yapılmış olan imar planı tam olarak uygulamaya konulmamıştır (Kürkçüoğlu, 2011). Bu plandan sonra uygulamaya konulan ilk imar planı 1954 yılında yapılmış ancak bu plan kentin büyüme hızını karşılayamadığından, ikinci imar planı düzenlemesi üzerinde çalışılmaya başlandığı belirtilmiştir (Alper, 1995). Yeni Urfa Gazetesi'nin 21 Mayıs 1959 tarihli sayısında ise hükümet tarafından 67 vilayeti kapsayan imar planlama çalışmalarına Urfa'nın yıllardır dahil edilmediğinden bahsedilmektedir. 20 Şubat 1964 tarihli Demokrat Türkiye Gazetesi'nde belediye bütçe görüşmelerinde mevcut imar planına aykırı olarak yapılan yapılar ile ilgili tartışmaların olduğu görülmektedir.

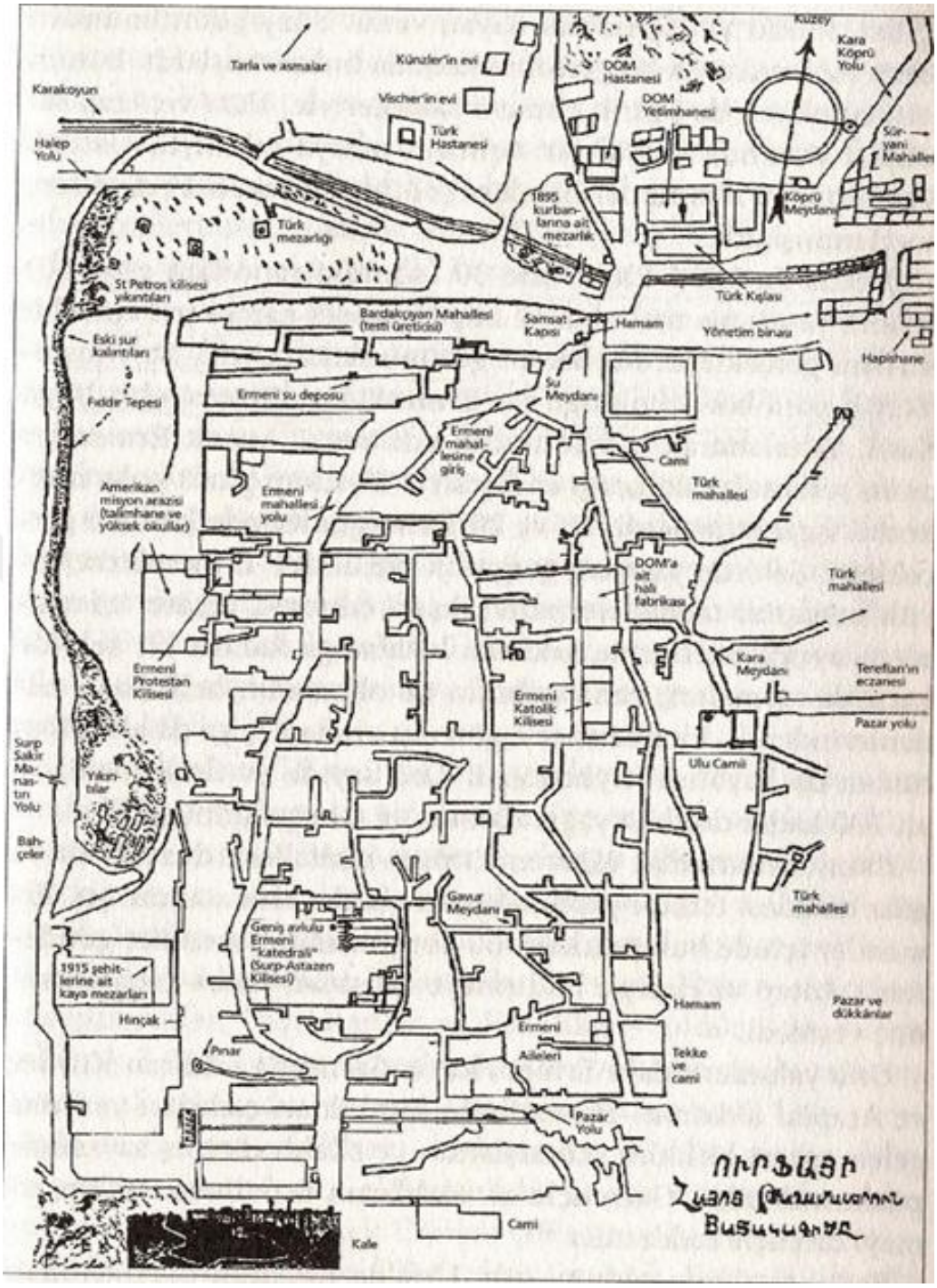

Şekil 2.12. Hans-Lukas Keiser tarafından çizilmiş olan kent planı (Keiser, 2005)

Şekil 2.14'de gösterilen planı çizen Prof. Dr. J. Benzion Segal 1952, 1956, 1959, 1961 ve 1966 yıllarında Urfa'yı ziyaret etmiş ve bu plan çalışmasını gerçekleştirdiği ziyaretleri sırasında çizmiştir. Mevcut kent planına bakıldığında Urfa şehir surlarının doğu, kuzeydoğu ve güneybatı bölümlerinin 1960'lı yıllarda ayakta olduğu görülmektedir (Kürkçüoğlu, 2011).

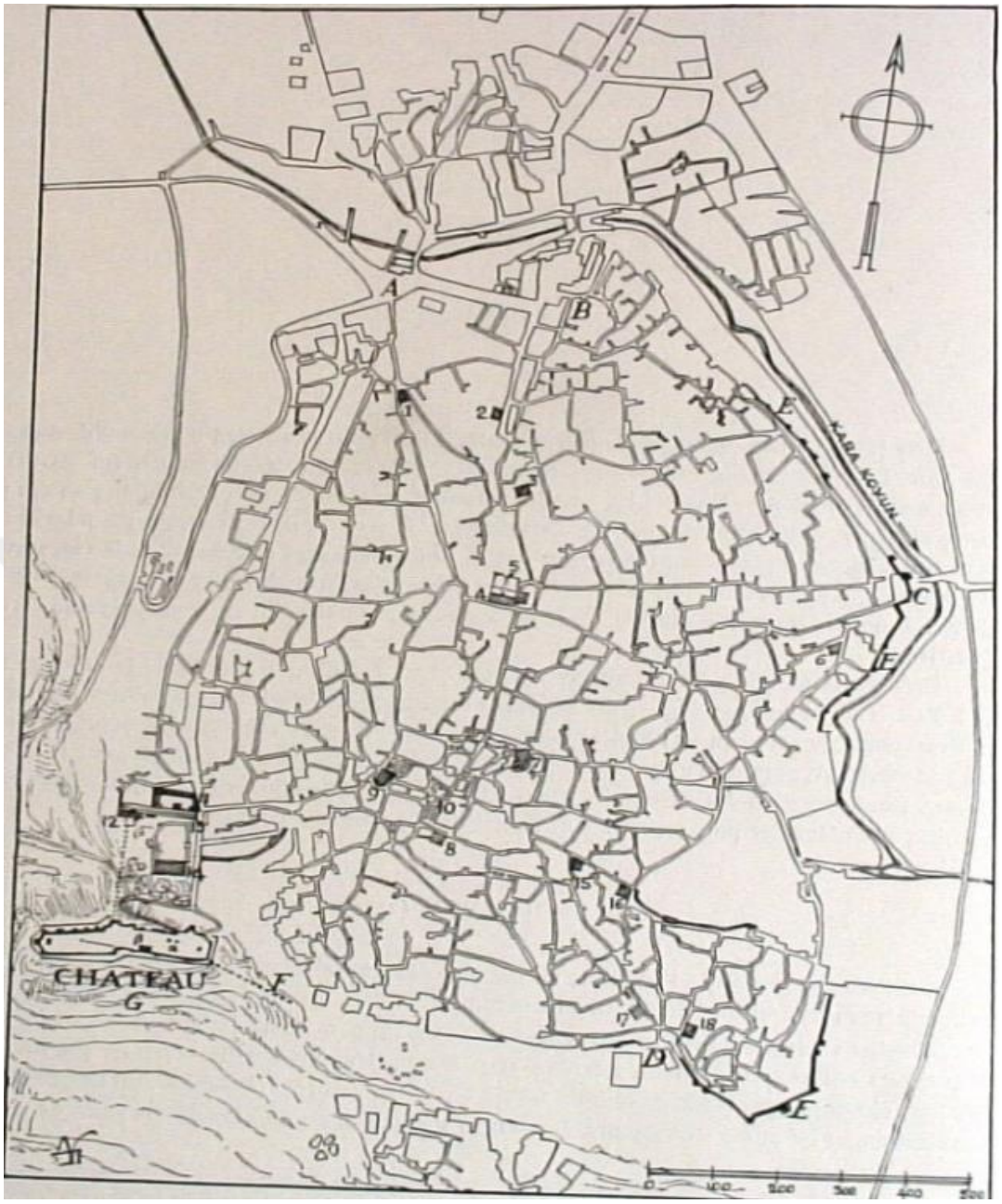

Şekil 2.13. Albert Gabriel tarafından 1930'lu yıllarda çizilmiş kent planı (Voyages Archéologiques dans la Turquie Orientale, Paris, 1940)

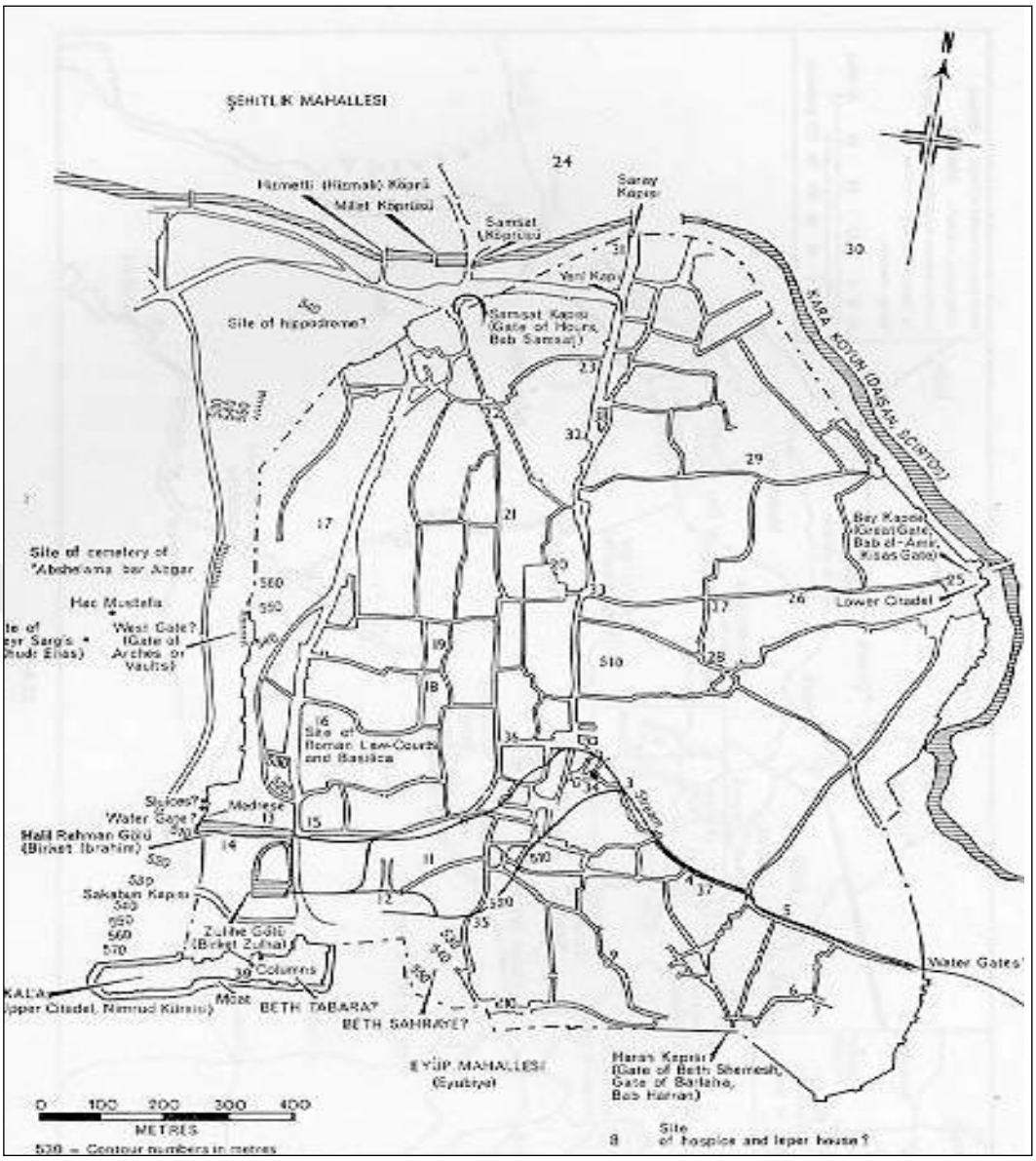

Şekil 2.14. 1970'lerde Prof. Dr. J.Benzion Segal'in çizdiği Urfa kent planı

Urfa için hazırlanan ikinci imar planı 1974 yılı Ekim ayında Bakanlar Kurulu'nun 7-8889 sayılı kararı ile onaylanarak yürürlüğe girmiş, bir ay süreyle belediye meclis salonunda itirazlar için askıya çıkarılmıştır (Şafak Gazetesi, 23 Ekim 1974). 1967 yılından bu yana üzerinde çalışılan Urfa'nın ikinci İmar Planının üçyüzbin nüfuslu şehre birçok yenilik getireceği belirtilmiştir (Doğuş Gazetesi, 1 Kasım 1974). Bu planın özellikle kent yollarının genişletilmesini odak olarak aldığı ve bu doğrultuda düzenleme yapıldığı görülmektedir. Şekil 2.15'de kahverengi ile gösterilen alanı kapsayan bu plan, 1989 yılında İller Bankası tarafından yaptırılan yeni uygulama imar planı yürürlüğe girene kadar kullanılmıştır.

Günümüz plan sınırlarını gösteren bu çalışma incelendiğinde kentin, haritada kesikli sarı çizgiyle çevrelenmiş olan eski merkezinden güney, kuzey ve kuzeydoğu yönlerine doğru genişlediği görülmektedir.

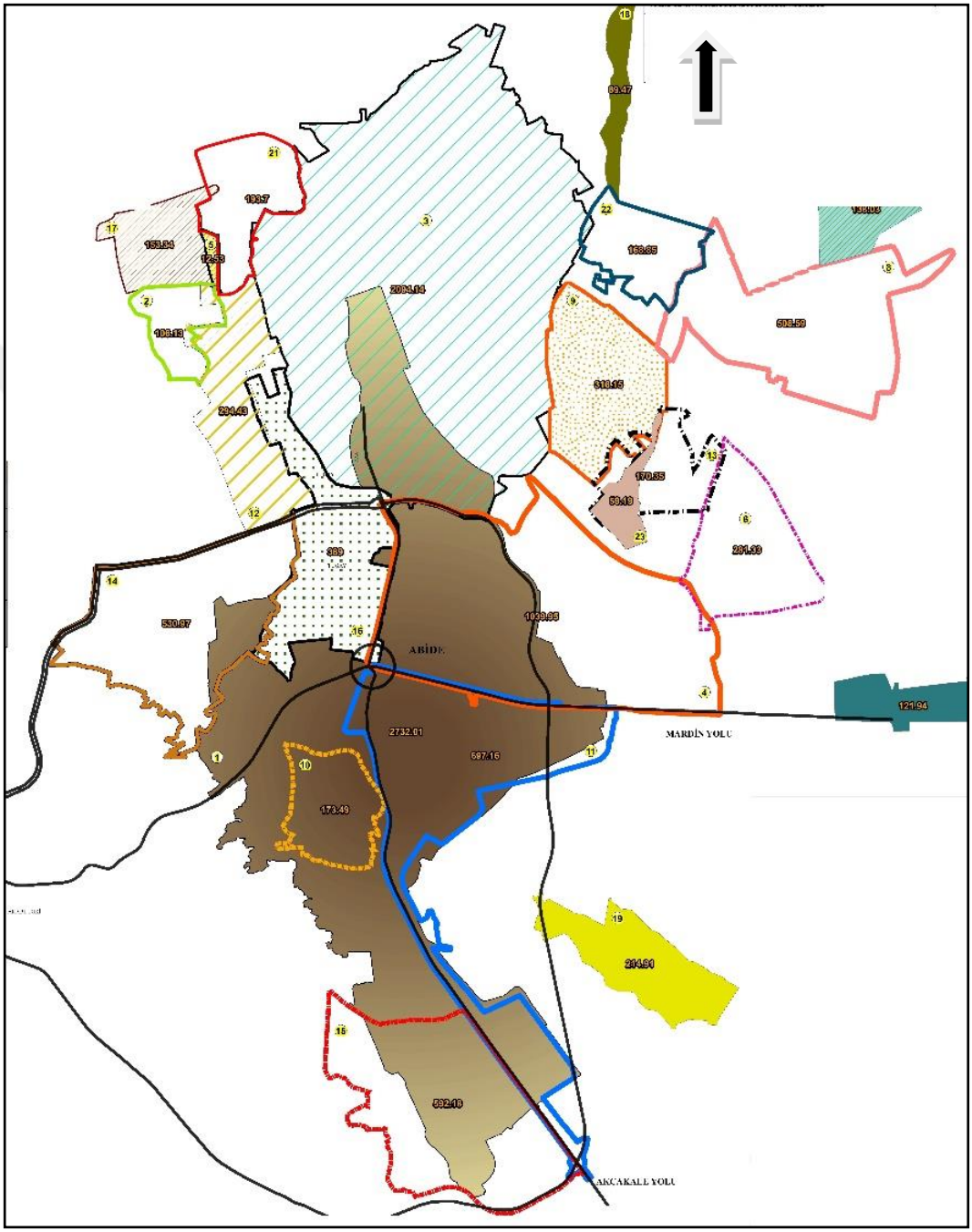

Şekil 2.15. Şanlıurfa Kent Plan Sınırları (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

3. URFA'DA 1923 – 1974 YILLARI ARASINDA YÜRÜTÜLEN ÇEŞİTLİ YAPILAŞMA FAALİYETLERİ

Çalışmada, 1923-1974 yılları arasında Urfa şehrinin yapılaşma faaliyetlerinin (Harita 3.1.-3.2.) incelenmesi hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda incelenen dönemin onar yıllık periyotlara ayrılması öngörülmüş, ancak 1923 yılı ile 1930 yılları arasında kayda değer bir yapılaşma faaliyeti görülmediğinden ilk inceleme dönemi olarak 1923-1940 yılları arası alınmış, sonrasında 1940-1950, 1950-1960 ve 1960-1974 dönemleri için değerlendirmeler yapılmıştır.

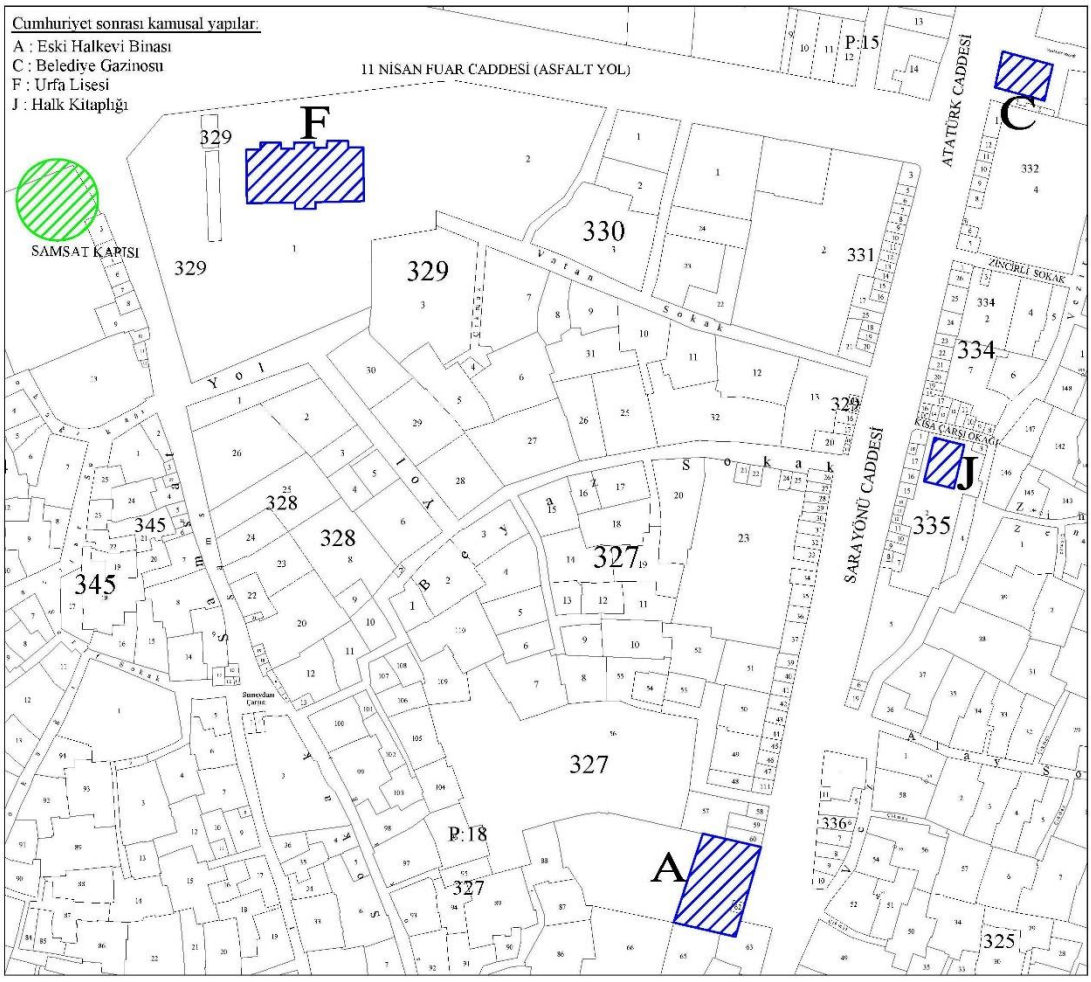

Şekil 3.1. A-) Eski Halkevi Binası, C-) Belediye Gazinosu, F-) Urfa Lisesi, J-) Halk Kitaplığı yapılarına ait yerleşim planı

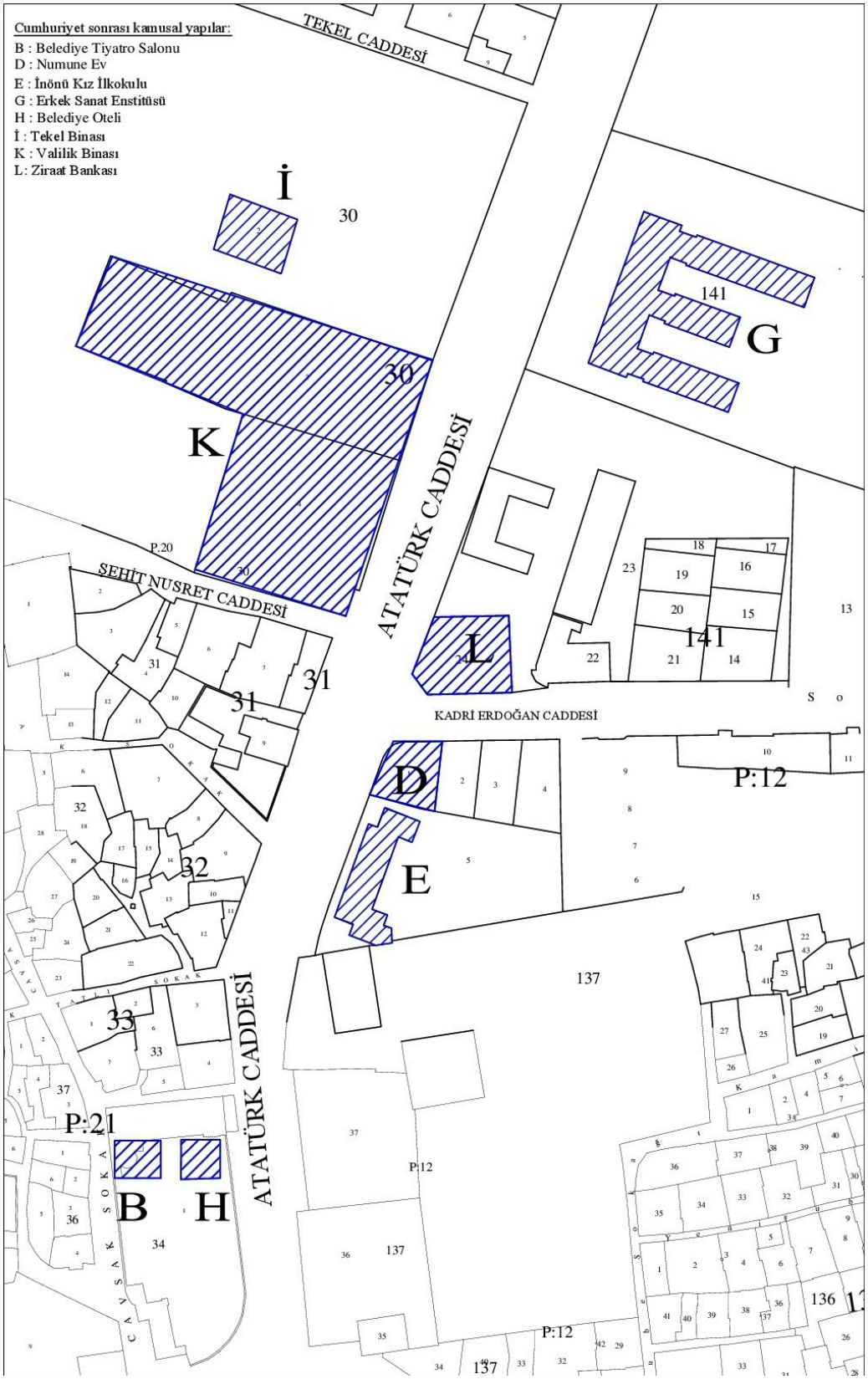

Şekil 3.2. B-) Belediye Tiyatro Salonu, D-) Numune Ev, E-) İnönü Kız İlkokulu, G-) Erkek Sanat Enstitüsü, H-) Belediye Oteli, İ-) Tekel Binası, K-) Valilik Binası, L-)Ziraat Bankası yapılarına ait yerleşim planı

3.1. 1923-1940 Yılları Arasındaki İnşaat Faaliyetleri

Belediyeler Dergisi'nin 1940 yılı, 38. sayısında Cumhuriyet öncesi oldukça harap durumda olan Urfa'nın Cumhuriyet'in ilanından sonra geçirdiği 16 yıl içerisinde oldukça medeni bir çehreye kavuştuğundan bahsedilmiştir. Ancak esas kentsel gelişimin özelikle 1935 yılından sonra Vali Kazım Demirer ve Belediye Başkanı Ömer Alay döneminde gerçekleştirilmeye başlandığı vurgulanmıştır. 1930'lu yıllardan itibaren Urfa aydınlatılmış, parke ve asfalt döşemeli geniş caddeleriyle içme suyuyla, muntazam çarşıları, sinema ve otelleri, bulvar ve parkları ile modern bir şehir olmaya başlamıştır. 1923-1934 yılları arası savaş sonrası zorlukları ve bütçe yetersizliklerinden Urfa ili temel ihtiyaçları tam anlamıyla karşılanamamış ancak imar faaliyetlerinin 1935 yılından itibaren gözle görülür bir şekilde hızlanmaya başladığı söylenebilmektedir. Bununla birlikte Kütahya Milletvekili Mehmet Somer 1936 yılı raporunda Urfa'nın ekonomik durumunun kötü olduğu, kentin eğitim, tarım, bayındırlık işleri, sağlık gibi alanlarda yardıma ihtiyacı olduğundan bahsetmiştir (Öztürk, 2015).

3.1.1. Kültür ve eğlence yapıları

Çalışmanın bu bölümünde 1923 ve 1940 yılları arasında Urfa'da kültür ve eğlence yapısı olarak inşa edilen Halkevi, Belediye Tiyatrosu, Belediye Gazinosu hakkında bilgiler verilmiştir.

Halkevi: Yapım yılı tam olarak bilinmeyen ancak 1925-1926 yıllarında onarım geçiren 20x25 metre ebatlarında, kırma çatılı olan ve Şekil 3.1'de görülen yapı, Karakoyun Meydanı'nda şehir merkezinde konumlandırılmıştır. Yapı, okul olarak inşa edilmiş daha sonra sinemaya dönüştürülmüş (Yıldırım, 2016), 23 Şubat 1934 tarihinde ise Halkevi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Işık Gazetesi, Yıl: 1937, Sayı: 22). Kullanıma açıldıktan sonra sinema salonu pencerelerinde ve loca bölümlerinde onarımlar yaptırılmıştır (Urfa'da Milli Gazete, 17 Aralık 1934).

Şekil 3.3. Halkevi salonunun dış cepheden görünüşü (Işık Gazetesi, 29.10.1936)

Şekil 3.4.-3.10. arasında farklı görünümleri verilen Halkevinin, dönemin gazetelerinde bayram, kutlama, aile geceleri, oyun temsilleri, sazlı eğlenceler gibi bazı etkinliklere ev sahipliği yaptığı tespit edilmiştir. Ancak Halkevi etkinliklerinin arttırılmasının amaçlandığı belirtilmiştir. Ayrıca yapının kapısının yıkılıp binanın küçültüldüğü Şekil 3.4'de gösterilen Halkevi bahçesini çevreleyen duvarın değiştirildiği tespit edilmektedir. Aralık 1935 tarihli Yenilik Gazetesi'nde Halkevi'nin büyük salon tavanının zarar görmüş olmasından dolayı bir süre kapalı kaldığı, yılbaşı gecesine kadar onarılacağı belirtilmiştir. 10.01.1936 tarihli Yenilik Gazetesi'nde Halkevi'nin halk tarafından ilgi görmediğinden bahsedilmiştir. 28.05.1937 tarihli bir haberde halkevinin tek faaliyetinin saz-söz gecesi olduğundan şikâyet edilmiştir. Ancak 1930'lu yılların yerel gazetelerinde yer alan haberlerden halkevinde, dil-tarih ve edebiyat, güzel sanatlar, tiyatro, spor, sosyal yardım, halk dershanesi ve kurslar, köycülük, müze ve sergi şubelerinde birçok faaliyetin gerçekleştirildiği ve çeşitli konularda birçok konferanslar verildiği anlaşılmaktadır. Kütahya Milletvekili Mehmet Somer'in 1936 yılı Urfa raporunda, Halkevi'nin düşük bütçeyle önemli faaliyetlerde bulunarak halkın sosyal hayatını canlandırdığından bahsetmiş olması bu durumu desteklemektedir (Öztürk, 2015). Halkevlerinin 1951 yılında kapatılmasının ardından, bu halkevi 1980'lerin başında yıkılmış ve yerine bugünkü Sarayönü Postanesi yapılmıştır.

Şekil 3.4. Halkevi bahçesi 1930'lar (Kürkçüoğlu, 2011)

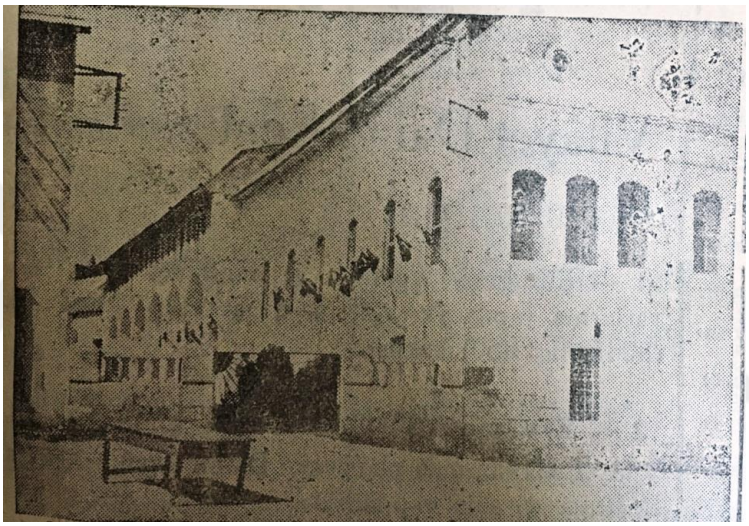

Şekil 3. 5. Halkevi (Işık Gazetesi, 1942)

Şekil 3.6. 1938 yılı Halkevi tiyatro salonu (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 3.7. 1938 yılı Halkevi tiyatro salonu (Kürkçüoğlu, 2011)

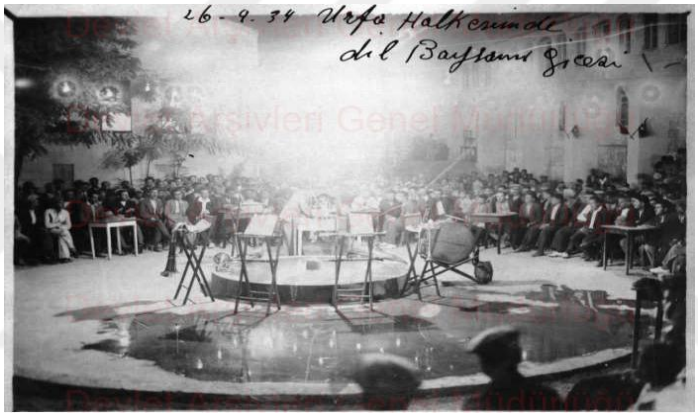

Şekil 3.8. 1934 yılında Halkevi bahçesinde dil bayramı etkinliği (T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

Şekil 3.9. Halkevi bahçesi aile gecesi etkinliği (Işık Gazetesi, 29.10.1936)

Şekil 3.10. Halkevi 1940'lar (Kürkçüoğlu, 2011)

Belediye Tiyatrosu (Günümüz Şair Nabi Kültür Merkezi): Belediye Tiyatro Binası'nın (Şekil 3.11.) inşaatına 1927 yılında başlanılmış, ancak ödenek yokluğundan 1935 yılında tamamlanabilmiş ve yapı Ekim 1935 tarihinde hizmete açılmıştır (Yenilik Gazetesi, Yıl:1935, Sayı: 78-80). Belediye Tiyatro ve Sinema Salonu kesme taştan yapılmış olup, güney cephesinde dairesel bir çıkması mevcuttur. Doğu cephesi kemerli nişlerle süslenen yapı, uzun yıllar kışlık Türkmen Sineması olarak kullanılmıştır. Günümüzde tiyatro ve konferans salonu olarak kullanılmaya devam eden yapıya, zamanla bir takım betonarme eklerle cephesinde bazı değişiklikler yapılmış olup, yapının Şekil 3.12.'de görülen saat kulesi ise günümüze ulaşamamıştır.

Yapı 2009 yılında Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü tarafından "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı" olarak tescillenmiş ve 1. Grup yapı sınıfına girmesine karar verilmiştir.

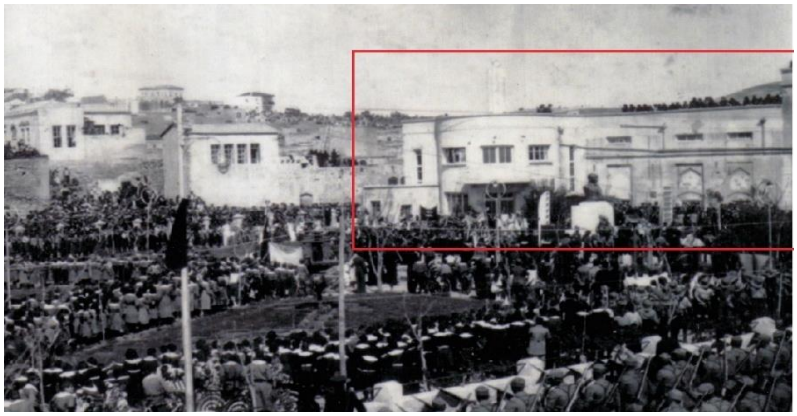

Şekil 3.11. 1938 yılı 11 Nisan Urfa'nın kurtuluşu kutlamaları (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 3.12. Belediye Tiyatrosu'nun ön cephe görünümü (Kürkçüoğlu, 2011)

Yapımına 1927'lerde başlanıp, 1935 yılında tamamlanmış olan yapının kütlesi incelendiğinde, yapının dikdörtgen plana eklenen dairesel çıkma ve bu çıkma üzerindeki bacasıyla aslında Cumhuriyet dönemi halkevi plan tipolojisine benzemekle birlikte, 1927-1940 yılları arasında görülen, I. Ulusal Mimarlık Akımına paralel ilerleyen ve yabancı mimar etkisinin hüküm sürdüğü Cumhuriyet Modernizm (Yeni Mimari) Akımının izlerini yansıttığı görülmektedir.

Belediye Gazinosu: Belediye Başkanı Ömer Alay'ın girişimleriyle 1934 yılında yıktırılan Eski Belediye Sarayı'nın (Şekil 3.13) yerine dikdörtgen planlı, kübik formlu, dikdörtgen pencereli, eğrisel balkonlu ve yüksek parapetli teras çatısı ile yabancı mimarların etkisinin hissedildiği Cumhuriyet Modernizm Akımının özelliklerini taşıyan Belediye Gazinosu (Şekil 3.14-3.15) yapılmıştır. Yıllar içinde

öğretmen lokali, belediye vezneleri ve kütüphane olarak kullanılan yapı, 2000'li yılların başında belediye tarafından yıktırılarak yerine iş merkezi yapılmıştır.

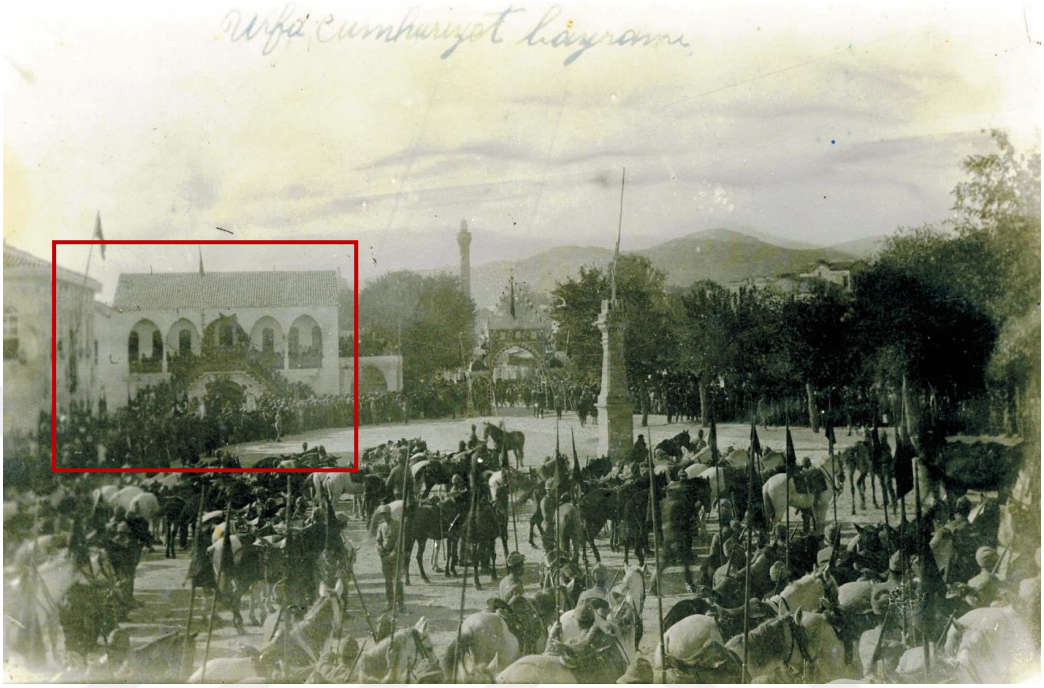

Şekil 3.13. Saray Meydanı'nda bulunan eski Belediye Sarayı (Kürkçüoğlu, 2011)

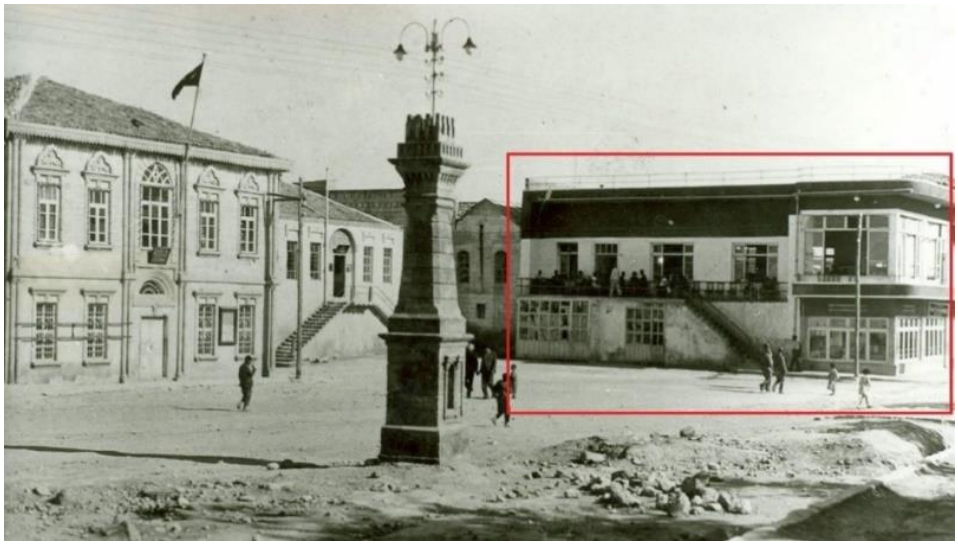

Şekil 3.14. Belediye Gazinosu 1940'lar (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 3.15. Belediye Gazinosu 1940'lar (Belediyeler Dergisi,1940)

3.1.2. Eğitim yapıları

Çalışmanın bu bölümünde 1923 ve 1940 yılları arasında Urfa'da inşa edilen eğitim yapılarından İnönü Kız Okulu, Kız Sanat Enstitüsü, Numune İlkokulu ile Hükümet Konağı olarak kullanılması amacıyla yaptırılan ancak Urfa'da yaşanan okul binası ihtiyacından dolayı ortaokul olarak kullanılmaya başlanan yapı ile ilgili bilgiler verilmiştir.

İnönü Kız Okulu (Kız Sanat Enstitüsü): Temsil salonu kapısının üzerinde yer alan tabelada İsmet İnönü ve Refik Saydam hükümeti döneminde Vali Kazım Demirer tarafından inşa edildiği belirtilen ve vaziyet planı Şekil 3.16'da verilen İnönü Kız Okulu (Kız Sanat Enstitüsü) (Şekil 3.17,-3.18.), Urfa'da 1923-1940 yılları arasında yapılmış olan Cumhuriyet dönemi ilk eğitim yapısıdır. Yapı betonarme ve yığma sistemlerin birlikte kullanılmasıyla yapılmıştır. "U" plan şemalı yapının kuzey ve güney aksında derslikler ve idari kısım, doğu ve batı akslarının birinde ıslak hacimler diğerinde de toplantı salonları yer almaktadır. Yapının, idari ana girişi Atatürk Caddesi'ndeki batı cephesinden, öğrenci girişi ise güneybatı cephesinden sağlanmıştır. Yapının, eğimli arazi üzerinde bulunması sebebiyle ana caddeden 2 katlı, avlu tarafından 3 katlı olarak algılanmaktadır. 1940'lı yıllardan itibaren Kız

Sanat Enstitüsü olarak kullanılmaya başlanmasıyla İnönü İlkokulu, Ulu Camii yakınlarındaki Atatürk İlkokulu'na taşınmıştır. Mülkiyeti hazineye ait olan yapı 1970'li yıllarda askeriyeye tahsis edilmiş, bir süre kullanıldıktan sonra boşaltılarak Milli Eğitim Müdürlüğü'nün kullanımına verilmiştir. Yapı, 22.02.2007 tarihinde ilgili bölge kurulu tarafından taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiştir.

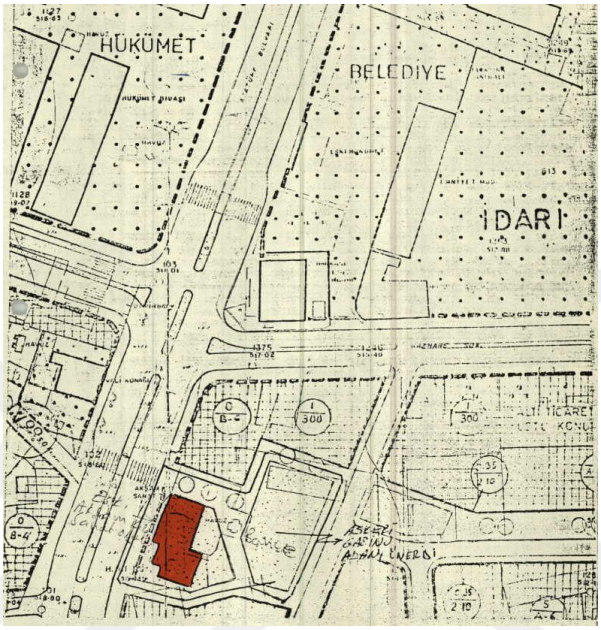

Şekil 3.16. İnönü Kız Okulu vaziyet planı (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Sonrasında Valilik tarafından tescilin iptali için dava açılmış olsa da; yapının Cumhuriyet Dönemi'nin günümüze ulaşan tek örneği olması sebebiyle, mahkemece tescilli olarak kalmasına karar verilmiştir. Yapı geçirdiği restorasyon uygulaması sonrası günümüzde eğitim yapısı olarak kullanılmaya devam edilmektedir. Yapı kübik kütlesi, dikdörtgen pencereleri ile Cumhuriyet Modernizm (Yeni Mimari) Dönemi'nin özelliklerini yansıtmaktadır (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi).

Şekil 3.17. İnönü Kız Okulu'nun batı cephesinin görünümü (Kürkçüoğlu, 2011)

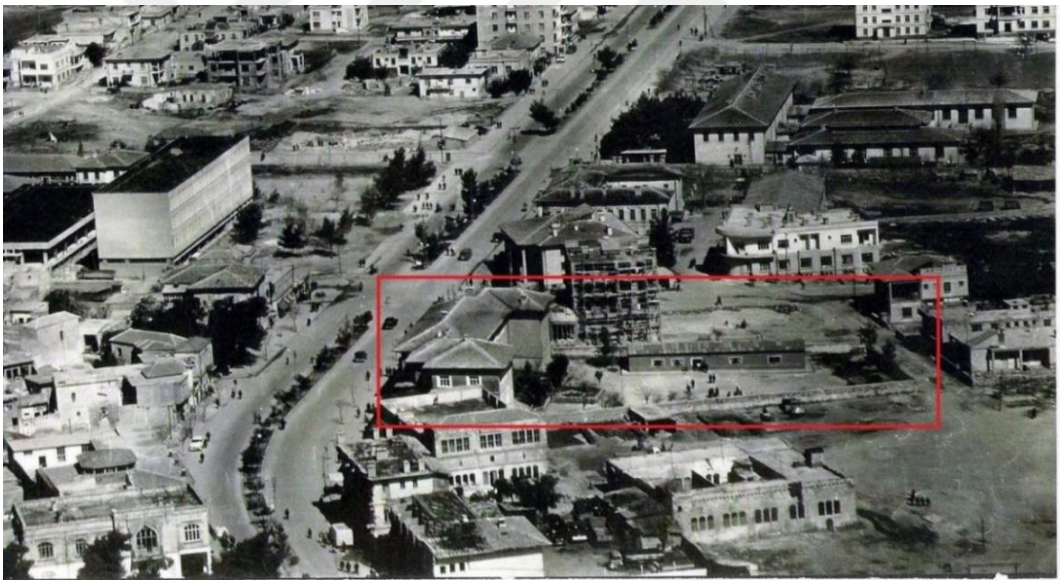

Şekil 3.18. İnönü Kız Okulu'nun 1960'lı yıllardaki görünümü (Kürkçüoğlu, 2011)

Ortaokul: Ortaokul binasının 5 odası 1935 yılında meydana gelen heyelan sebebiyle zarar görmüştür. Sonrasında 3 odası daha yağışlardan dolayı hasara uğrayan ortaokul binasının yetersizliği için (Yenilik Gazetesi, 12 Mayıs 1936) Urfa Valisi B. Atıf Ulusoğlu, Ortaokul binasının yeni yapılan Hükümet Konağı binasında (Şekil 3.19.) eğitim vereceğini belirtmiştir (Yenilik Gazetesi, 12 Haziran 1936). Ancak 7 şube ile eğitime devam eden ortaokul binası eski Vali B. Atıf Ulusoğlu'nun görevinden

ayrılmasından sonra da yeni binaya geçememiş ve bu sebeple mekân sıkıntısı içinde eğitime devam etmiştir (Yenilik Gazetesi, 13 Ekim 1937).

Şekil 3.19. 1936 yılında yapılan ve Hükümet Konağı olarak kullanılan yapı (Kürkçüoğlu, 2011)

Numune İlkokulu: Yapımı vilayetin özel bütçesinden karşılanacak olan Numune İlkokulu'nun temeli, Vali Kazım Demirer tarafından atılmıştır (Yenilik Gazetesi, 10 Şubat 1939). Yapılan araştırmalar sonucunda bu yapı hakkında başka bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.3. Konaklama yapıları

Çalışmanın bu bölümünde Urfa'da 1923 ve 1940 yılları arasında konaklama amaçlı inşa edilen Belediye (Uray) Oteli ve Öğretmen Lojmanı (Numune Evi) hakkında bilgiler verilmiştir.

Belediye Oteli: Yenilik Gazetesi'nin 1935 yılında yayınlanan 78-80. sayılarında yer alan haberlerde Belediye Oteli'nin (Şekil 3.20.-3.21.) yapımına 1927 yılında başlanıldığı, ancak ödenek yokluğundan 1935 yılında tamamlanabildiğinden bahsedilmiştir. Otel 13 Haziran 1935 tarihinde yapılan törenle açılmıştır. Belediye Oteli dikdörtgen planlı, kesme taştan iki katlı ve kemerli pencereli olarak yapılmıştır.

Otelin cepheleri incelendiğinde sivri ve basık kemerli pencereleri, çıkmaları ile yapının I. Ulusal Mimari (Milli Mimari Rönesans) dönemini yansıttığı görülmektedir.

Şekil 3.20. Belediye Oteli inşaatı 1920'li yıllar (Kürkçüoğlu, 2011)

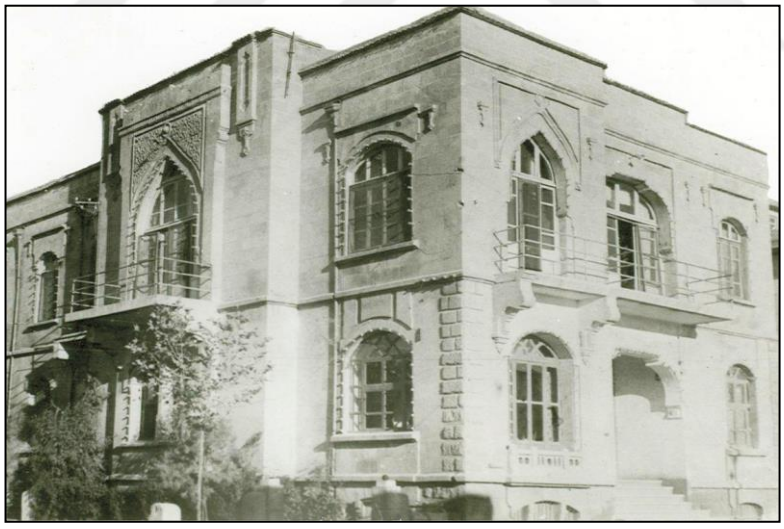

Şekil 3.21. Belediye Oteli 1930'lu yıllar güneydoğu cephesi (Kürkçüoğlu, 2011)

Öğretmen Lojmanı (Numune Evi): 1939 yılında İnönü İlkokulu ile birlikte yaptırılmış olan Öğretmen Lojmanı Cumhuriyet Dönemi yapısıdır. Kübik kütlesi, dikdörtgen pencereleri, dairesel balkonuyla yapı modern mimarlık üslubunu tam olarak yansıtmaktadır. Ayrıca dönemin ilk betonarme yapısı olduğundan (Örnek) 'Numune Evi' olarak anılmıştır (Şekil 3.22-3.23). Bir süre Kız Sanat Enstitüsü

öğretmenleri tarafından lojman olarak kullanılan yapı 1980'lerde yıktırılarak yerine günümüzdeki 'Numune Pasajı' yaptırılmıştır (Kürkçüoğlu, 2011).

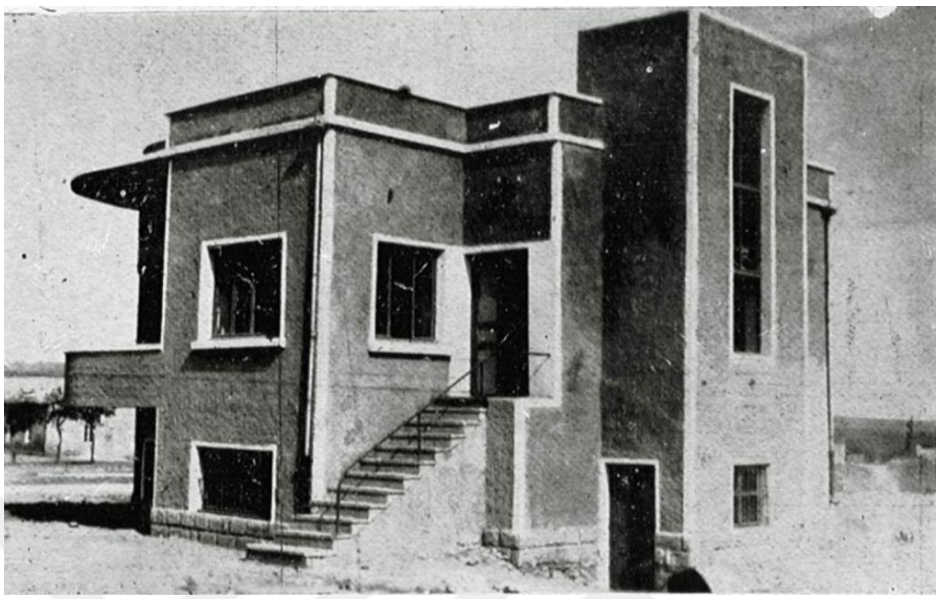

Şekil 3.22. Öğretmen Lojmanı ön cephe görünümü (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 3.23. Öğretmen Lojmanı'nın 1950'li yıllar yan cephe görünümü (Kürkçüoğlu, 2011)

3.1.4. Sağlık yapıları

26 Ocak 1933 tarih ve 13807 sayılı Başbakanlık kararnamesinde bulaşıcı ve kör edici bir göz hastalığı olan trahom ile mücadele amacıyla Urfa'da 15 yataklı trahom hastane ve dispanser tesisi ile seyyar teşkilatın kurulmasına karar verildiği belirtilmiştir (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 030-0-18-01-02-33-7-011). Belediyeler Dergisi'nin 1940 yılında yayınlanan 38. sayısında ise Urfa'ya 10 yataklı bir dispanser açıldığından bahsedilmiştir.

3.1.5. Sanayi yapıları

Vali Nizami Bey'in talimatıyla inşaatına başlanan ve 19 bin Lira'ya mal olan mezbaha binası 6 Nisan 1935'te yapılan bir törenle açılmıştır. Açılışa belediye başkanı Ömer Alaylı, belediye mühendisi, esnaf mümessillerinden bazıları, bir polis müfrezesi ile kalabalık halk katılmış, binanın gezilmesiyle tören tamamlanmıştır (Yenilik Gazetesi, 8 Nisan 1935). Ayrıca Urfa şehir merkezine 800 metre uzaklıkta olan Han Bahçesi mevkiinde un ve buz fabrikasının işletilmesine karar verilmiştir (29 Nisan 1937 tarihli Başvekalet Kararlar Müdürlüğü yazısı, Fon Kodu: 030-18-01-02-74-35-10). Şehrin önde gelen ailelerinden Abomorzadeler'in kuracağı ilk özel teşebbüs olan un fabrikası binasının tamamlanmak üzere olduğu ve fabrikanın yaklaşık 5 ay içerisinde faaliyetine başlayacağı belirtilmiştir (Yenilik Gazetesi, 25 Kasım 1937). Başka bir özel teşebbüs fabrikaları olan Güllü Osman'a ait olan buz ve un fabrikaları ise tekrar faaliyete geçirilmiştir (Işık Gazetesi, 3 Temmuz 1939).

3.1.6. Belediyecilik hizmetlerine ilişkin sorunlar ve diğer inşaat faaliyetleri

Çalışmanın bu bölümünde 1923 ve 1940 yılları arasında Urfa'da inşa edilmiş yol, köprü, su tesisatı gibi çeşitli üst ve alt yapı çalışmaları ve tamirat süreçlerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Cumhuriyet döneminin ilk valisi İzzet Bey, 1923 yılında Bediüzzaman Mezarlığı'ndan Sarayönü'ne kadar olan refüjlü caddeyi açtırmıştır. İlk önceleri Vali İzzet Bey Caddesi (Şekil 3.24.) olarak anılan bu cadde daha sonraları ilk asfalt yol olması sebebiyle "Asfalt Yol" olarak anılmıştır.

Şekil 3.24. Vali İzzet Bey Caddesi'nin 1940'lı Yıllardaki Görünümü (Kürkçüoğlu, 2011)

1924-1928 yılları arasında görev yapan Cumhuriyet döneminin ikinci valisi Fuat Bey ise Balıklıgöl'den Samsat Kapısı'na kadar olan kısma "Büyük Yol" denilen bir yol açma çalışmasında bulunmuştur. Daha sonraları belediye faaliyetleriyle de kente birçok yol açma ve genişletme çalışmaları yapılmış, bu çalışmalar sırasında yapılan istimlâklardan dolayı kentin eski dokusuna oldukça zarar verilmiştir (Kürkçüoğlu, 2011). Ayrıca Kütahya Milletvekili Mehmet Somer'in 1936 yılında gerçekleştirdiği Urfa ziyareti sonrası hazırladığı rapordan, Urfa ve çevresi için yapılan yol çalışmalarının yetersiz olduğu anlaşılmaktadır (Öztürk, 2015).

Şehrin en işlek yollarına çıkıntı yaparak geçişleri daraltan eklenti dükkânlar belediye tarafından kaldırılarak yollar genişletilmiş (Yenilik Gazetesi, 2 Kanun 1935), birçok sokakta yol tamir çalışmaları devam etmiştir (Işık Gazetesi, 5 Mart 1938).

Şekil 3.25. 1932 yılında Urfa Genel Görünümü (Gabriel, 1940)

Nafıa ve Sıhhiye Vekâletleri'nin onayladığı şehrin su tesisatı için Belediye Bankası'ndan kredi onayı çıkmış (Işık Gazetesi, 5 Mart 1938), 175.000 Lira keşif bedelli su tesisatının yapımına 19 Temmuz 1938'de başlanmış ve 39 adet beton menfez kuyusu yapılmıştır (Toksoy, 1940). Vali Kazım Demirer ve Belediye Başkanı Ömer Alay'ın çalışmalarıyla şehir suyu tesisatı tamamlanmış ve şehre su dağıtımı başlamıştır (Işık Gazetesi, 3 Ağustos 1940).

Şehrin can damarı sayılan Cavsak Caddesi ile Hükümet Önü Caddesi'ni birbirine bağlamak için Ziraat Bankası'nın batı tarafında bulunan dere üzerine bir köprü yaptırılması İlbay Necati Bey tarafından düşünülmüş olup, gerekli istimlâk işleri belediye tarafından yapılmaya başlanmıştır. Daha önce Karakoyun Deresi üzerine yapılması kararlaştırılan Atatürk Caddesi ile Hükümet Caddesi'ni birleştirecek olan Şekil 3.26.'da gösterilen beton köprünün temeli, Vali Demirer, Nafia Müdür Vekili, Belediye Reisi ve Belediye mühendisinin de katıldığı bir törenle atılmıştır (Yenilik Gazetesi, 17 Şubat 1939). Karakoyun Köprüsü inşaatının hızla ilerlediği bildirilmiştir (Yenilik Gazetesi, 10 Mart 1939).

Şekil 3.26. 1939 yılında yaptırılan betonarme köprü (Kürkçüoğlu,2011)

3.2. 1940-1950 Yılları Arasında Çeşitli İnşaat Faaliyetleri

Bu bölümde Urfa'da 1940-1950 yılları arasında gerçekleştirilen yeni yapı faaliyetlerine, inşasına daha önce başlanmış olmakla birlikte yapım süreci devam edilen yapılara ve kentte devam eden alt yapı sorunlarına ilişkin elde edilen bilgiler verilmiştir.

3.2.1. Kültür yapıları

Çalışmanın bu bölümünde yapım çalışmalarına 1940-1950 yılları arasında başlanmış olan, Urfa'da inşa edilen kültür ve eğlence yapılarından Urfa Halkevi'nin yeni binasının sürecinden bahsedilmiştir.

Halkevi: Urfa İl Özel İdaresi 1942 yılında yaptığı genel meclis toplantısında, parti başkanlığının isteği üzerine 6000 metrelik arsa üzerinde bulunan eski hükümet binası ve arsasının en kısa zamanda yeni Halkevi binasını yapmak koşuluyla parti adına tesciline karar vermiştir. Eski hükümet binası partiye kesin olarak 1945 yılında teslim edilmiştir. Eski hükümet konağı binası parti tarafından 19/08/1946 tarihinde gönderilen 25.000 lira ödenek kullanılarak yıktırılmış, binadan kalan demir ve ahşap kısımların satışı yapılmış, geriye kalan moloz ve taşlar arsa üzerinde istiflenmiştir (Urfa İl Özel İdaresi yazışması, 1947, 908/4). Bu taşların yeni Halkevi Binası'nın yapımında kullanılması düşünülmüş ancak yapılan incelemeler sonrası taşların yeni

bina için elverişli ve sağlam olmadığı anlaşılmış ve bunların da satışına karar verilmiştir. Taş ve molozların bedeli, Yüksek Mimar Adnan Şimşek tarafından yapılan keşifte 26.350 Lira olarak belirlenmiştir (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, CHP 'nin baş mimarı Seyfi Sonad'ın 3/10/1946 tarihli yazısı, Fon No: 490 100 Dosya No:1269 Sıra No:1). Yeni halkevi projeleri yüksek mimar Bekir İhsan Ünal tarafından çizilmiş olup (Şekil 3.27.-3.32.) jüri tarafından onaylanmış ve mimari-betonarme-tesisat projeleri bedeli olan 21417,90 Lira'nın müellife ödenmesine karar verilmiştir. Yeni Halkevi binasının temeli büyük bir törenle 11 Nisan 1946 yılında atılmıştır. Ancak başbakanlık arşivindeki yazışmalardan anlaşılacağı üzere ödenek yokluğundan inşaat yıllarca tamamlanamamıştır. 28/11/1946 tarihli yazışmada Halkevi Binası yapımına 1947 yılı için 75.000 Lira ödenek ayrılabileceği, kalan kısımların diğer seneler içinde ödeneceği belirtilmiştir (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No:1269).

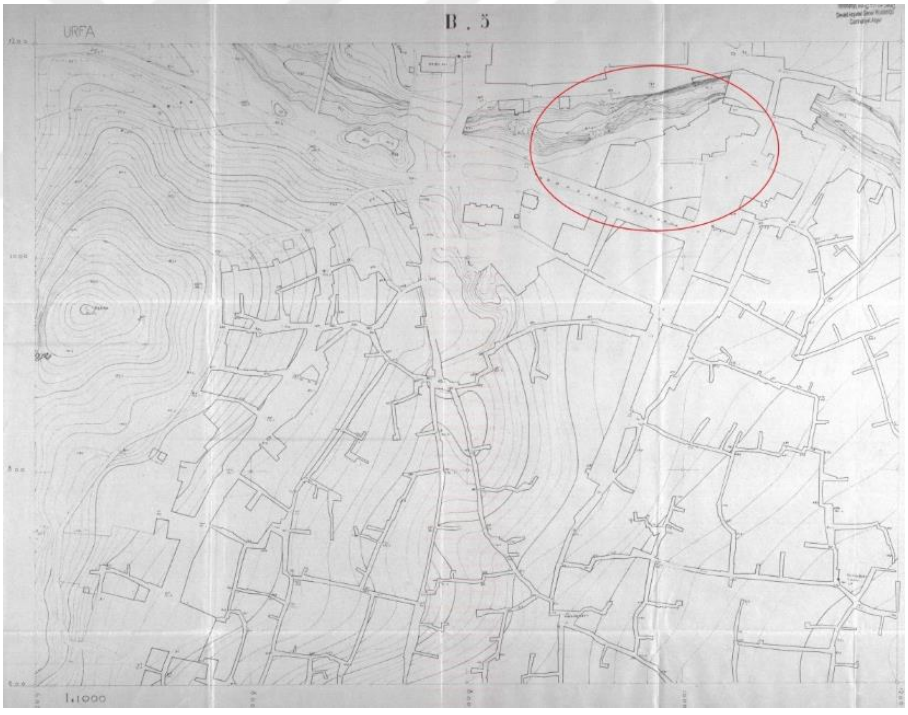

Şekil 3.27. Halkevinin parseli (Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi)

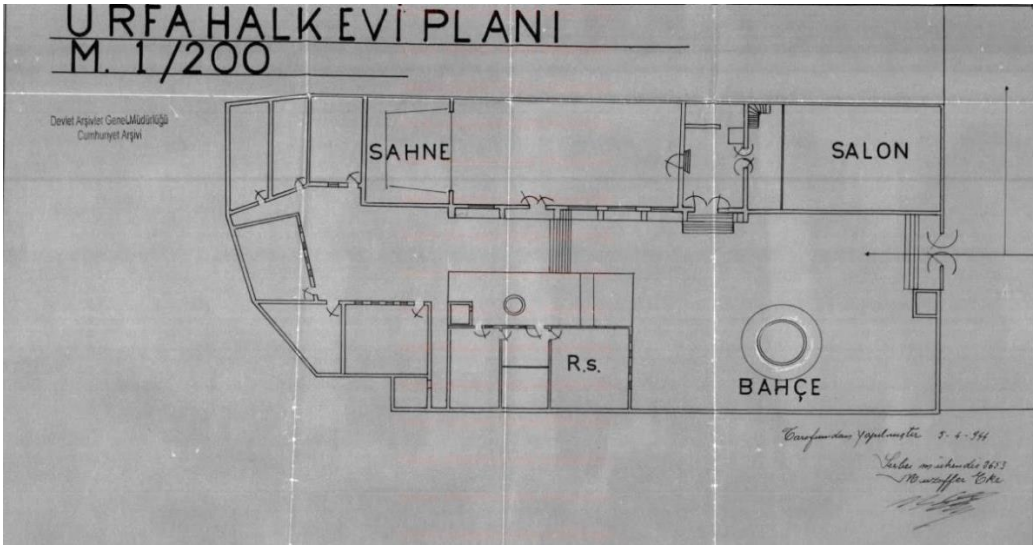

Şekil 3.28. Halkevi zemin kat 1/200 Ölçekli planı (Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi)

Yeni Halkevi Binası çok bloklu olarak düşünülmüş olup, salon ve hol 58x17 m., idari bölüm-2x55x10 m., gazino-19x15 m., revaklar-122x3 m., fuaye-mutfak: 20x12 m., soyunma yerleri:3x20x8,5 m., idare (bodrum): 10x12 m., salon (bodrum): 11x17 m., tuvaletler (bodrum kat): 8x7 m., spor salonu: 46,20 x13,80 m. ölçülerinde toplam 4487,75 m² olarak tasarlanmıştır. Yapının inşaatına başlanabilmesi için gerekli plan ve keşiflerin yetkililere sunulması gerektiği, CHP baş mimarı Seyfi Sonad'ın 3/2/1947 tarihli yazısında belirtilmiştir (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No:1269).

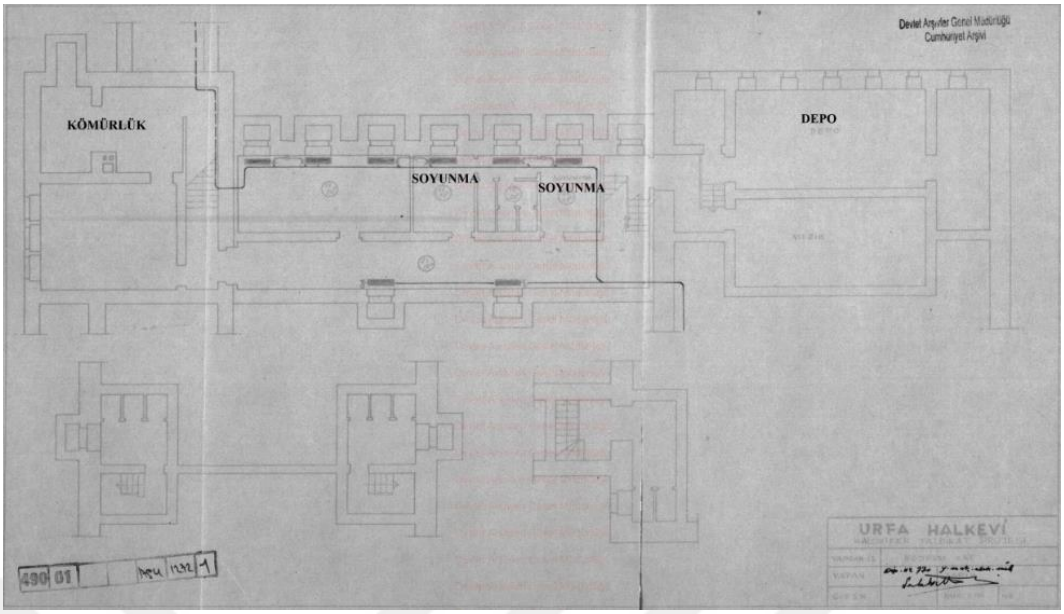

Şekil 3.29. Halkevi bodrum kat elektrik tesisat planı (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

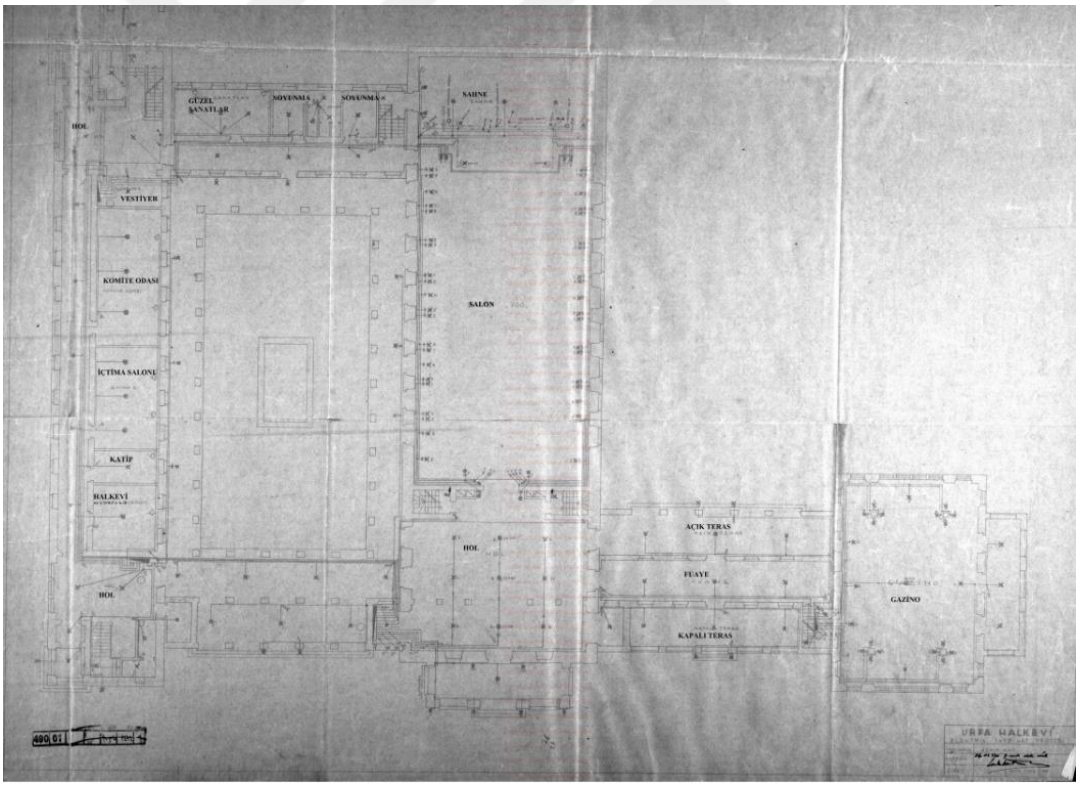

Şekil 3.30. Halkevi zemin kat elektrik tesisat planı (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

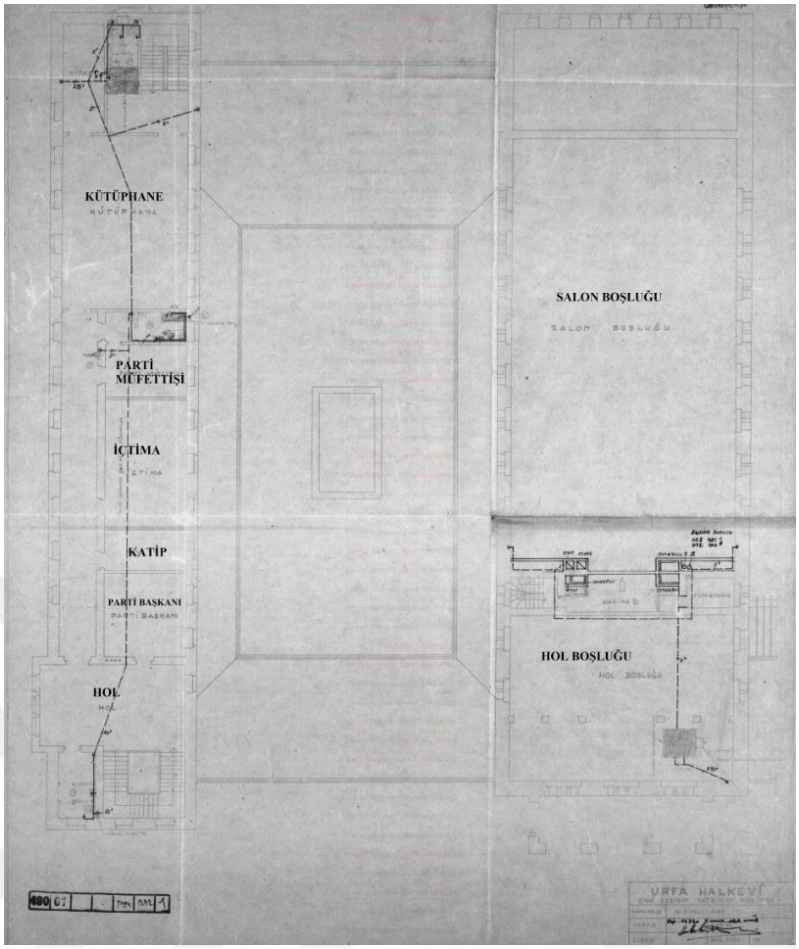

Şekil 3.31. Halkevi 1. kat elektrik tesisat planı (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

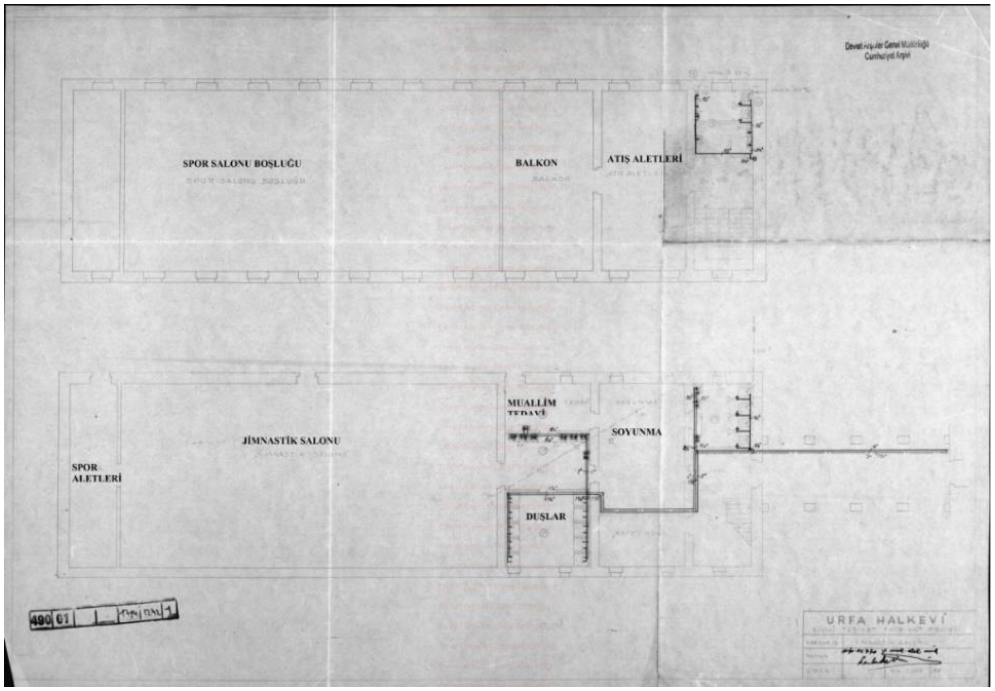

Şekil 3.32. Halkevi jimnastik salonu planı (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

Yeni Halkevi Binası için yapılan keşifte tesisat hariç inşaat maliyetinin 540.870,48 TL olduğu belirtilmiştir. 22.01.1948 tarihli Urfa İl İdare Kurulu yazısında, Akgün Gazetesi'nin 21.01.1948 tarih ve 1547 sayılı nüshasında yer alan 'Yerinde İstimlak' başlıklı haberde, Yeni Halkevi Binası yapımı için ayrılan Eski Adliye Binası alanında henüz Halkevi yapımına başlanmadığından, bahsedilen alanın uzun bir zamandır harabe bir şekilde durduğundan bahsedildiği ve belediyenin Halkevi için ayrılan bu alanı çocuk bahçesi yapmak için istimlâk ettiği, ifade edilmiştir. İl Özel İdaresi'nin Halkevi binası yapımı şartıyla parti adına tescillediği bu alanın, bina yapılmadığı için feshini istediği ve bunu partiye ilettiği belirtilmiştir. Belediye'nin de bu alanın (Şekil 3.33.) istimlâkına başlamasından dolayı bu alanı kaybetmemek için binanın hiç değilse bir kısmının yapımına başlanılmasının elzem olduğu belirtilmiştir. 17.9.1948 tarihli 243 sayılı CHP İl İdare Kurulu Başkanlığı'nın yazısında (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No: 1269) yeni halkevi binasının 1946'da temelinin atıldığı ancak bina yapımı için gerekli paranın sağlanamamasından dolayı inşaatın devam etmediği belirtilmiştir.

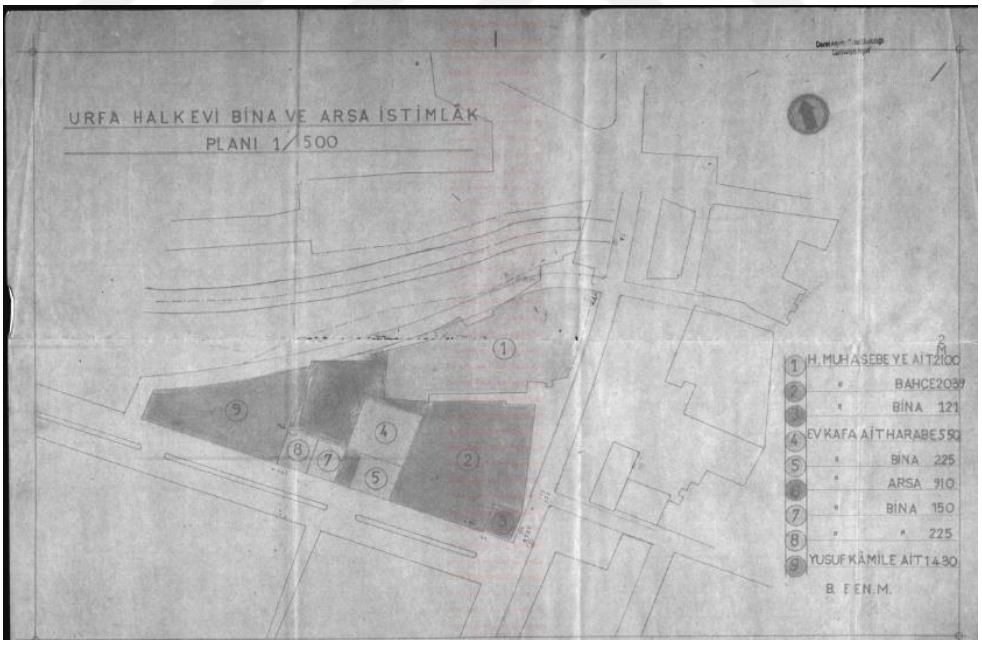

Şekil 3.33. İstimlak planı (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

Dönemin Valisi Ali Rıza Ünal, yapının parça parça yapılmasının daha uygun olacağını düşünmüştür. Bunun üzerine 1948 yılı için sadece salon kısmının yapılmasına karar verilmiştir. CHP Genel Sekreterliği'yle yapılan yazışmalarda salona ait plan ve keşfin yapılması istenmiştir. Salon için yapılan keşifte yaklaşık

30.000 Lira'lık bir bedel görülmektedir. 4.10.1948 tarihli Genel Sekreterlik yazısında (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No: 1269) salon kısmının ihalesine 9.10.1948 tarihinde çıkılacağından dolayı salona ait keşif ve projenin Genel Merkeze gönderilmesi istenmiştir. Hazırlanan keşifte, Halkevinin salon kısmı için 28.114,66 Lira'lık bir bedel çıkarılmıştır. 25.02.1949 tarihli CHP Genel Sekreterliği yazısında (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No: 1269), İl İdare Kurulu'nun öncelikle mevcut projeye göre salon kısmının yapılacağını belirttiği, Merkez'in, 29 Aralık 1948 tarihli cevap yazısında mevcut projenin partinin eski para durumuna göre yaptırıldığı, ancak o günkü mali durumun salon yapımına imkân vermediği, bu nedenle eldeki para ve malzeme durumuna göre yeniden bir projelendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir. İl İdare Kurulu'nun 01.02.1949 tarihli yazısında (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No: 1269) ilk projedeki salon kısmının yapılmasında ısrarcı olunduğu ancak mevcut projenin uygulamasının mali bakımdan imkânsız olduğu, salon kısmının 30 bin Lira ile tamamlanamayacağı, güncel durumda en az 400 bin Lira gerekli olduğu belirtilmiştir. Bundan dolayı, İl İdare Kurulu'nun elindeki nakit ve malzeme durumuna göre yeniden bir projelendirme ve keşif yapılması ve bunların Merkez tarafından onaylanmasından sonra inşaata başlanılması, mevcut projenin de iade edilmesi istenmiştir.

15 Nisan 1949 tarihli Urfa Gazetesi'nde yeni Halkevi binasının temelinin 12 Nisan 1949'da Vali, milletvekili Osman Agan, parti başkanı Halil Yetkin, parti müfettişi Hüsameddin Tugaç'ın da katıldığı bir törenle atıldığı söylenmiştir. CHP Genel Sekreterliği'nin 10.08.1949 tarihli yazısında (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No: 1269) Mardin Bölgesi Müfettişi Kars Milletvekili Hüsamettin Tugaç'a Urfa'da yeni Halkevi Binası'na başlanıldığı ve merkezden yardım istenildiği belirtilmiştir. Ancak inşaata merkezden izin alınmadan başlanıldığından emrivâki yapıldığı, 1949 yılı bütçesinin tamamen dolduğu, Halkevi binası için yardım yapılmasının imkânsız olduğu, işin yerinde incelenerek gerekli direktifin verilmesi ve sonucun da Merkeze bildirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Belirtilen bu hususlardan yeni Halkevi Binası'nın henüz tamamlanamadığı anlaşılmaktadır.

3.2.2. Eğitim yapıları

Çalışmanın bu bölümünde 1940-1950 yılları arasında Urfa'da inşa edilen eğitim yapılarından olan Urfa Lisesi, Erkek Sanat Enstitüsü yapım süreçleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Urfa Lisesi (Günümüz Atatürk Lisesi): 1936 yılında yapılmış olan ve Hükümet Binası olarak kullanılan yapıya, lise binası olarak kullanılmak üzere 1946 yılında 3. kat ekleme çalışmaları başlamıştır. Lise binasının 3. kat inşaatı hava şartlarına rağmen tamamlanmak üzere olup, beton döşemeler dökülmeye devam edilmiştir (Urfa Gazetesi 14 Şubat 1947). Yapının müteahhidinin daha önce Kız Enstitüsü inşaatını da başarıyla tamamladığından, lise binasını da aynı şekilde inşa ettiğinden bahsedilmiştir. 28 Şubat 1947 tarihli Urfa Gazetesi'nde lise binasının güneyinde ve viran bir şekilde bulunan büyük kışla arsasının Milli Eğitim Bakanlığı'na devir işlemlerinin nihayet tamamlanarak bu arsanın okul bahçesine katıldığı ifade edilmiştir. Lisenin 3. Kat inşaatı (Şekil 3.34.) yarım kalmıştır. Yapının beton döşeme, kiremit çatı ve taş kısımlarının eksiksiz olarak tamamlandığı, kapı ve pencerelerinin de takıldığı ancak döşeme şapı, yağlı boya ve badana gibi ince işlerinin eksik kaldığı belirtilmiştir (Urfa Gazetesi 20 Haziran 1947). 3. kat ilave inşaatının taahhüt edildiği kadarı tamamlanan Lisenin, eksik kalan döşeme şapı, iç sıva, yağlı boya, badana ve cam işlerinin ihale dışı olduğu, bu işler için yeni bir keşif ve ihale yapılması gerektiği, Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu yeni ihale için 30.000 Lira ödenek yollayacağı belirtilmiştir (11 Temmuz 1947 Urfa Gazetesi). 22 Kasım 1947 tarihli Yenilik Gazetesi'ndeki haberde Lise binasının birkaç aydır bekleyen eksiklerinin tamamlanması için 30.000 Lira'lık ödenek geldiğinden bahsedilmiştir. Daha sonra tamamlanamayan Lise binası eksikleri için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 20.000 Lira daha ödenek ayrılmış, ancak bu para da eksiklerin tamamlanması için yeterli olmamıştır (Yenilik Gazetesi, 24 Mart 1948).

Şekil 3.34. Urfa Lisesi binasına 3. kat ilavesi yapılırken (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Şekil 3.35. Urfa Lisesi'nin 3. katı tamamlanmış hali (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Erkek Sanat Enstitüsü (Günümüz Anadolu Teknik Meslek Lisesi): 1942 yılında üç bölümle eğitime başlamış olan Erkek Sanat Okulu'nun 1.500.000 Liraya mal olacak yeni binasının temeli, dönemin Valisi Kamuran Cuhruk, Milli Eğitim Müdürü Recep Çekiç, Okul Müdürü Cemil Kandemir'in ve halkın katıldığı büyük bir törenle atılmıştır (Urfa Gazetesi, 11 Nisan 1947). Erkek Sanat Okulu 30 Mayıs 1947'de M.E.B'in kararıyla enstitüye çevrilmiştir. 20 Haziran 1947 tarihli Urfa Gazetesi'nde Erkek Sanat Enstitüsü'nde tesviyecilik bölümünün açılacağı belirtilmiştir. 6 Ekim 1947 tarihli Yenilik Gazetesi'nde 'Urfa'da Okullar Derdi' başlıklı yazıda Erkek Sanat Enstitüsü Binası'nın inşaat halinde olduğu ve çimento yokluğu nedeniyle o yıl

için eğitim ve öğretime uygun hale getirilemediğinden bahsedilmiştir. İnşaatı devam eden enstitü binasının temel çukurunun doldurulması için Urfa Lisesi bahçesinin çoğunluğunu dolduran eski kışla binası enkazının kullanılacağı böylece lise bahçesinin de enkazdan büyük ölçüde temizleneceği ifade edilmiştir (20 Şubat 1948 Urfa Gazetesi). Ancak 1 Haziran 1948 tarihli Urfa Gazetesi'nde yer alan Sami Barlas yazısında Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nün eğitim öğretim faaliyetine 1944 yılında eski ve küçük bir ilkokulda başladığı, yeni bina inşaatının da bir ay içinde tamamlanacağı, aynı zamanda fizik, kimya laboratuvarları ve okul kitaplığının da hazırlandığı kaydedilmiştir. Yapı 1947-1948 yılları arasında dikdörtgen planlı (Şekil 3.36.-3.37.), iki katlı, betonarme kâgir sistemli olarak inşa edilmiş, sonrasında kesme taş kaplama yapıldıktan sonra eğitime başlamıştır. Yapı cephesine bulunan sütunlar ve plan tipiyle modern mimarinin özelliklerini taşımaktadır.

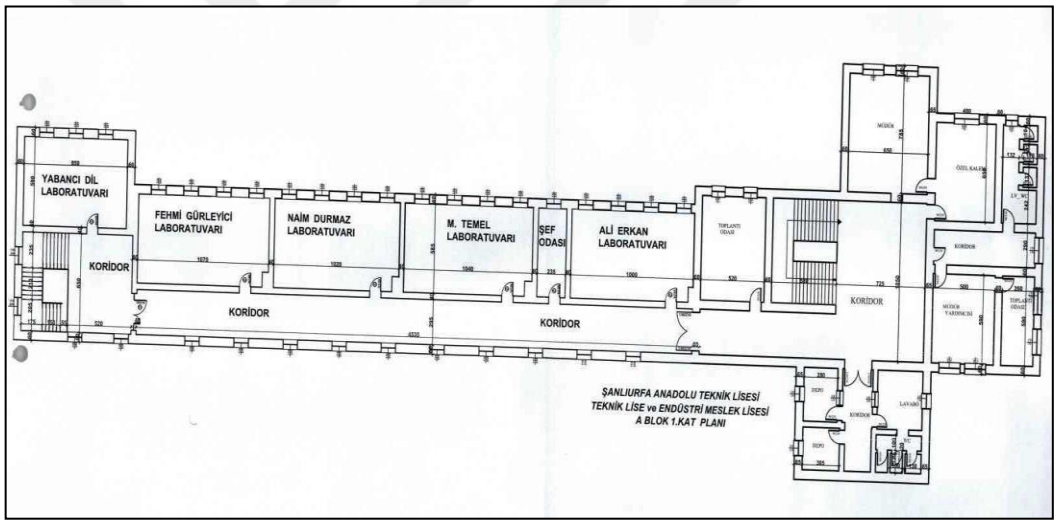

Şekil 3.36 . Erkek Sanat Enstitüsü A blok planı (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Şekil 3.37. Erkek Sanat Enstitüsü 1947-1948 ders yılı A Blok (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

3.2.3. Kamu kurum ve kuruluşlarına ait yapılar

Çalışmanın bu bölümünde 1940 ile 1950 yılları arasında Urfa'da inşa edilen kamu kuruluşlarına ait yapıların inşa süreçleri ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Tekel Binası: Yapının yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber, 14 Şubat 1947 tarihli Urfa Gazetesi'nde yer alan bir haberde yapının planlarının hazır olduğu ve arsasının istimlâk edildiği, 1947 yılı içinde yeni binanın inşa edileceği bilgisine ulaşılmaktadır. 3 Mart 1952 tarihli Yeni Urfa Gazetesi'nde yer alan 'Tekel Bahçesi Bu Sene de mi Viran Kalacak?' başlıklı haberde ise Atatürk Bulvarı üzerinde bulunan yeni Tekel Binası ve depolarının bahçesinde düzenleme ve ağaçlandırma yapılmadığından şikâyet edilmiştir. Tekel Müdürlüğü tarafından, Tekel Binası ile depolarının dış sıvaları ve pencerelerine tel kafes yapılması işlerine ait ihaleler yapılmıştır (Akgün Gazetesi, 20 Eylül- 15 Aralık 1952). Yapıya ait bahsedilen bu inşa faaliyetlerinin devam etmiş olması, 1947'de inşasına başlanan yapının, 1952 yılında tamamlandığı bilgisini desteklemektedir. Yapının 2012 yılında hazırlatılan ve Koruma Kurulu onaylı restitüsyon raporuna göre, yapıda kullanılan malzeme ve plan özellikleri ile mimari üslubu dikkate alındığında Cumhuriyet Dönemi yapısı olduğu, Şekil 3.38.'de görülen uzun bloğun günümüze ulaşamadığı belirtilmiştir. Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 2008 yılında tescillenen yapı, Tekel Müdürlüğü tarafından yaptırılmış olduğu için "Tekel Binası" olarak anılmaktadır.

Şekil 3.38. 20. Yüzyıl ortalarında Tekel Binası (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Şekil 3.39. Tekel Binası Vaziyet Planı (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Yapı Hükümet Konağı arsası üzerinde (Şekil 3.39.-3.42.), kare planlı, iki katlı, süslemesiz, kesme taşlı ve yığma, döşemeleri ile yapının doğu ve batı cephelerine

sonradan eklendiği düşünülen konsolları ise betonarme sistemde yapılmıştır. Yapının kuzey güney yönünde uzanan dikdörtgen şeklinde avlusu bulunmaktadır. Yapıya giriş kuzey ve doğu cephelerinde bulunan giriş kapılarından sağlanmaktadır. Batısında tek katlı baraka tipli depolar bulunmaktadır. Ancak bu depolar daha sonra yıkılmıştır. Yapı onarım ve bazı betonarme müdahaleler görmüştür. İç mekânların bazılarında sonradan eklenen bölücü duvarlar bulunmaktadır. 2009 yılında Sağlık Bakanlığı'na verilmiş ve Bahçelievler Sağlık Ocağı olarak kullanılmıştır. Daha sonra Topçu Meydanı otopark ve meydan düzenlemesi kapsamında Şanlıurfa Belediyesi'ne bir süreliğine verilmiştir. Yapı, çalışmalar tamamlandıktan sonra 2013 yılında tekrar Sağlık Bakanlığı'na devredilmiştir. Günümüzde Bahçelievler Aile Sağlığı Merkezi olarak kullanılmaya devam edilmektedir (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi).

Şekil 3.40. Tekel Binası (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Şekil 3.41. Tekel Binası doğu cephesi (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Şekil 3.42. Tekel Binası batı cephesi (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Diğer kamu yapıları:

Urfa Hava Meydanı, Mayıs 1947'de uçak seferlerine başlamıştır. Ancak yolcular için bir bekleme bölümü bulunmayan ve sadece günlük ihtiyacı karşılayabilen meydanın iyileştirilmesinin gerektiği belirtilmiştir (Yenilik Gazetesi, 18 Haziran 1947). Hava Meydanı'nın hizmete geçmesinden bir süre sonra da üç parçalı olarak ihale edilen Urfa Şehir Stadyumu inşaatına başlanmış, temel kazısı, toprak tesviyesi ve çevre

duvarları tamamlanmıştır. Kapalı tribün bölümünün inşaatı için çalışmalar devam etmiştir. (Urfa Gazetesi, 12 Ağustos 1949).

3.2.4. Belediyecilik hizmetlerine ilişkin sorunlar ve diğer inşaat faaliyetleri

Çalışmanın bu bölümünde 1940 ile 1950 yılları arasında Urfa'da gerçekleştirilen alt yapı çalışmaları ve maddi yetersizliklerden kaynaklanan sorunlar hakkında bilgiler verilmiştir.

Urfa'yı ikiye bölen ve üzerine yeni köprü yapılan Karakoyun Deresi'ne şehir lağımının karışmasıyla hastalık yayılmaya başladığından derenin üzerinin kapatılması ihtiyacı doğmuştur (Akgün Gazetesi, 12 Ağustos 1942). Bunun dışında elektrik motorunun yetersizliğinden dolayı sokakların yeterince aydınlatılamaması da yaşanan alt yapı sorunlarından biri olmuştur (Akgün Gazetesi, 11 Kasım 1949).

Yaşanan sorunlarla birlikte bir takım iyileştirme çalışmaları da yapılmıştır. Bunlardan ilki, Köprübaşı mevkiinden Orduevi'ne doğru devam eden ve asfalt yol ile birleşen cadde ile Vali Evi önünden başlayıp, Gazhane önünde son bulan caddeye parke döşenmesi diğeri ise belediye binası önünde bulunan toprak alan beton tarhlarla bölünüp, alanı yeşillendirme çalışmalarının yapılmış olmasıdır (Urfa Gazetesi, 28 Şubat 1947). Ayrıca yıkılan eski Buğday Pazarı enkazı, işgal ettiği Akarbaşı Caddesi tarafından kaldırılmış, temizlenen eski Buğday Pazarı yerine yeni bir düzenlemeyle, dükkân ve konut yapılmasına karar verilmiştir (Urfa Gazetesi, 1 Haziran 1948).

3.3. 1950-1960 Yılları Arasında Çeşitli İnşaat Faaliyetleri

Bu bölümde Urfa'da 1950-1960 yılları arasında gerçekleştirilen çeşitli yeni yapı faaliyetlerine, inşasına daha önce başlanmış olmakla birlikte yapım süreci devam edilen yapılara ve kentte devam eden alt yapı sorunlarına ilişkin elde edilen bilgiler verilmiştir.

3.3.1. Kültür yapıları

Çalışmanın bu bölümünde yapımına 1946 yılında başlanmış olan Urfa Halkevi'nin 1950'li yıllarda devam eden inşaat sürecinden bahsedilmiştir.

Halkevi: CHP İl İdare Kurulu Başkanlığı'nın 14.02.1951 tarihli yazısında İl Özel İdaresi'nin Halkevi yapılması şartıyla verdiği arsanın geri alınmaması için inşaata başlandığı ve salon kısmının üçte ikisinin tamamlandığı ancak kalan üçte birlik kısım ve üst örtüsünün, para temin edilemediğinden yarım kaldığı belirtilmiştir. Yeni Halkevi binası için ayrılmış olan arsanın, binanın ihtiyacından fazla kısımlarının satışı için partiye bir takım müracaatlar olduğu görülmektedir. Parasızlık nedeniyle inşaatı durmuş olan Halkevi'nin yapımına devam edilebilmesi için bu fazla kısımların satışı için İdare Kurulundan yetki istenmiştir. 07.04.1951 tarihli CHP Genel Sekreterliği yazısında, İl İdare Kurulu'na halkevlerinin genel durumunun değerlendirildiği, kısa zaman sonra kesin bir karara varılacağı belirtilmiş ve bahsedilen fazla arsaların satış bedeli ile yarım kalan Halkevi'nin tamamlanıp tamamlanamayacağı sorulmuştur. Urfa Belediyesi, 19.04.1951 tarihli yazısında Atatürk Caddesi'nin Sarayönü tarafına düşen Belediye binası karşısındaki kısmın genişletilmesi ve düzeltilmesi için caddenin batısında bulunan CHP'ye ait arsanın 2640 m²'lik kısmının 3710 sayılı Belediye İstimlâk Kanunu'na istinaden istimlâkının gerektiği ve İl Makamınca onaylandığını belirtilmiştir. İstimlâk edilecek her m² için takdiri kıymet heyetinin bir Lira'lık değer biçtiği, istimlâk edilecek kısmın krokisinin (Şekil 3.43.) gönderildiği belirtilmiştir.

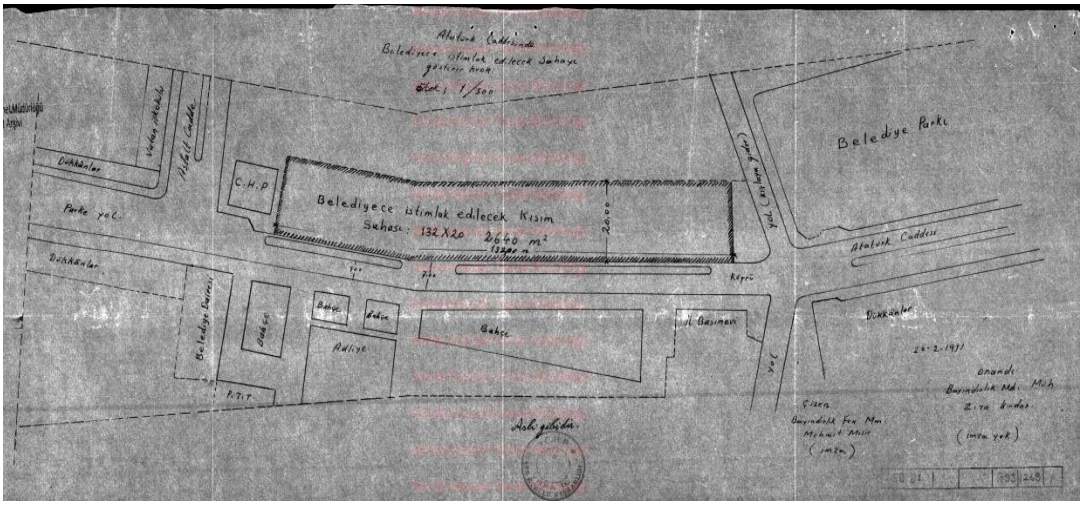

Şekil 3.43. Yeni Halkevi İstimlak krokisi (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

Urfa İl İdare Kurulu, Genel Sekreterliğe yolladığı 25.04.1951 tarihli telgrafta, istimlâkın Belediye tarafından karara bağlanıp, Valilik tarafından onaylandıktan sonra, 20.04.1951 tarihinde Urfa Başkanlığı'na tebliğ edildiğini, şehrin onaylı bir planının bulunmadığı ve onaysız plana göre istimlâk edilen alanın Halkevi olarak

gösterildiği ve Halkevi binasının bu alan içinde inşa edildiğini belirtmiştir. Ayrıca Urfa İdare Kurulu, Halkevi için ayrılan alanın bahsedilen durumu çözme konusunda Genel Merkez'den cevap istemiştir. Genel Sekreterlik 25.04.1951 tarihli cevap telgrafında, istimlâk için belediyeye itiraz edilmesi gerektiği, red cevabı alınırsa da Danıştay'a başvurulmasını, ayrıca teklif edilen bedele de itiraz edilebileceğini belirtmiştir.

Yeni Halkevi Binası müteahhidi Mehmet Ören 02.06.1951 tarihli dilekçesinde, Halkevi inşaatının Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte durdurulduğunu ve partiden 2.500 Lira alacağının kaldığını ifade etmiştir. Bu dilekçeye cevaben ise CHP Genel Sekreterliği 14.06.1951 tarihli yazıda, söz konusu durum ile ilgili gerekli işlemlerin yapılmasını CHP İl Başkanlığı'na iletmiştir. 02.08.1951 tarihli Urfa İl İdare Kurulu'nun 1944 yılında Özel İdare'den alınarak tapuya bağlanan kısmın iptali kararı üzerine Vali İsmail Hakkı Baykal'ın vekil Avukatı Ömer Alagöz tarafından İl Özel İdaresi'ne Urfa Asliye Hukuk Mahkemesi'nde açılan tapu iptal davasının mahkeme tarafından reddedildiği belirtilmiştir.

Yukarıda bahsedilen Halkevi alanıyla ilgili yaşanan karışıklıklarla beraber, yeni Halkevi Binası'nın kentte artan ilkokul ihtiyacından dolayı yapının ilkokul olması için gerekli değişiklik ve tadilat çalışmalarına 1951 yılında başlanılmış ancak inşaat hem maddi hem siyasi sebeplerle durdurulmuştur (12 Temmuz 1952 Urfa'nın Sesi Gazetesi). CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazışmada da il çevresinde Halkevi ve odası açılmasına ihtiyaç olmadığı belirtilmiştir (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi). Yazışmalardan anlaşıldığı üzere yeni yapılan Halkevi Binası halkevi olarak kullanıma açılamamıştır.

3.3.2. Eğitim yapıları

Çalışmanın bu bölümünde 1950-1960 yılları arasında Urfa'da inşa edilen ilkokul ve ortaokul yapıları, 1946 yılında açılan ancak çeşitli eklemeler yapılan Urfa Lise Binası ile 1947 yılında temeli atılan Erkek Sanat Okulu'nun devam eden yapım süreçlerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Ayrıca Halk Kitaplığı ile yapılması planlanan Yeni Kütüphane binasından bahsedilmiştir.

Şair Nabi İlkokulu: 17 Aralık 1952 tarihli Akgün Gazetesi'nde Sarayönü mevkiinde ve bitmek üzere olan okula Şair Nabi adının verileceği belirtilmiştir. Okul, 11 Nisan 1953 tarihinde açılmıştır. Okulun eğitime başlamasıyla birlikte, Vatan İlkokulu'ndaki çifte tedrisata son verilmiştir. Okul içinde toplantı salonu da bulunmaktadır. Ancak okulun ana caddede olan giriş kapısı önündeki yerler satılmış ve okul giriş merdiveni için küçük bir bölüm bırakılmıştır. Bu durum okul girişi için olumsuz bir durum yaratmıştır (Urfa'nın Sesi Gazetesi, 14 Nisan 1953). 1959 yılı bütçesinden ayrılan 100 bin Lira ile Şair Nabi İlkokulu'na bir kat ilavesi yapılmış ve ikinci kat Vali Ş. Atak'ın da bulunduğu bir törenle 16 Şubat 1960 tarihinde eğitime açılmıştır (Demokrat Urfa Gazetesi, 19 Şubat 1960).

Urfa Lise Binası: 9 Mart 1956 tarihli Urfa'nın Sesi Gazetesi'nde modern bir lise binası olarak inşa edilmeyen yapının ihtiyaca cevap verir nitelikte olmadığı, idarecilerin gayretleriyle mevcut durumun idare edildiği, binanın dar olmasından dolayı kız ve erkek sanat enstitülerinden mezun olacak yeni öğrencilerin zor durumda kalacağından bahsedilmiştir. Lise binasının güncel öğrenci sayısı için yetersiz olmasından dolayı Urfa'ya yeni bir lise binasının daha gerektiği ifade edilmiştir. 8 Mart 1957 tarihli Urfa'nın Sesi Gazetesi'ndeki 'Lisemizin Müşkülü' başlıklı haberde Turan Birinci, lise binasının mevcut 800 öğrenciye bile yeterli gelmediğini, ilerleyen zamanlarda sınıfların daha da sıkışık hale geleceği, bundan dolayı ilave dersliklere ve kapalı spor salonuna ihtiyaç duyulduğunu, hükümetin de bu ihtiyacı karşılayacağını bildirmiştir. 18 Mart 1958 tarihli Demokrat Urfa Gazetesi'nde yer alan haberde Vali Kadri Erdoğan'ın Urfa Lisesi Okul Aile Birliği ile toplantı yaptığı, ek bina yapımı için halkın topladığı paranın 20 bin Lira'sını yurt yapımı için ayrılmasını istediği bildirilmiştir. Bu parayı vermek istemeyen heyete Vali Kadri Erdoğan hükümetin liseye ek bina yaptırmak zorunda olduğu ancak yurt yaptırmak zorunda olmadığını ifade ederek 20 bin liranın yurt yapımı için ayrılmasının daha doğru olacağını belirtmiştir. 1955 yılından bu yana üzerinde durulan ek bina ihtiyacı için okul aile birliği Maarif Vekaletine başvurularda bulunmuş, yetkililerden sözler alınmış ve bunun için veliler 40 küsur bin Lira yardımda bulunmuştur (Yeni Urfa Gazetesi, 15 Ocak 1960). Ek bina planları değişikliğe uğramış ancak, 700 küsur bin Lira'ya mal olması planlanan ek binaya ait proje 1960 yılında Maarif Vekaleti tarafından onaylanmıştır. Dönemin Valisi

Şerafettin Atak, 600 öğrenci kapasiteli mevcut binada 1500 öğrencinin zor şartlarda öğrenim görmesinden dolayı ek bina yapımına acilen başlanılması talimatını vermiştir. Planları onaylanan Urfa Lisesi ek binasının yapımına başlanılmış, ilk olarak inşaatın yapılacağı mevcut lise binası yanındaki eski askeri kışla arsasında bulunan molozların temizliğine başlanıldığı belirtilmiştir (Demokrat Türkiye Gazetesi, 11 Şubat 1960)

Erkek Sanat Enstitüsü (Günümüz Anadolu Teknik Meslek Lisesi): 21 Ağustos 1959 tarihli Yeni Urfa Gazetesi'nde Urfa Sanat Enstitüsü Marangoz Atölye İnşaatının 17 Ağustos 1959'da ihalesinin yapıldığından bahsedilmiştir. 20 Nisan 1966 tarihli Yeni Urfa Gazetesi'nde Erkek Sanat Enstitüsü'nün yeni binasında halen 3 şube ile eğitime devam ettiği gerekli diğer bölümlerin de bir an önce açılması gerektiğinden bahsedilmiştir. Yapı günümüzde halen teknik ve endüstri meslek lisesi olarak kullanılmaktadır. Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu yapının II. Ulusal Mimarlık Dönemi'ne ait yapı ve malzeme özellikleri taşıması sebebiyle, yapıyı 2007 yılında tescillemiştir. Yapı plan olarak kuzey-güney doğrultusunda uzanan büyük dikdörtgen şemayı doğu-batı ekseninde dik kesen, dört dikdörtgen bölümle birlikte (Şekil 3.44.-3.45.) toplam beş bölümden oluşmaktadır. Yapıyı batıda dik kesen birimlerin kuzeyde olanı iki, diğerleri ise tek katlıdır. Yapının iç kısmı cephelerinde yer alan iki sıra pencere dizisi ile aydınlatılmış olup, tüm iç bölümleri sıvalı ve boyalı döşeme ve merdivenleri de mermer kaplamalıdır. Yapı sade ve süslemesiz olup kat silmeleri ile cephede hareket kazanmıştır. Günümüzde Anadolu Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi olarak kullanılmaya devam edilmektedir.

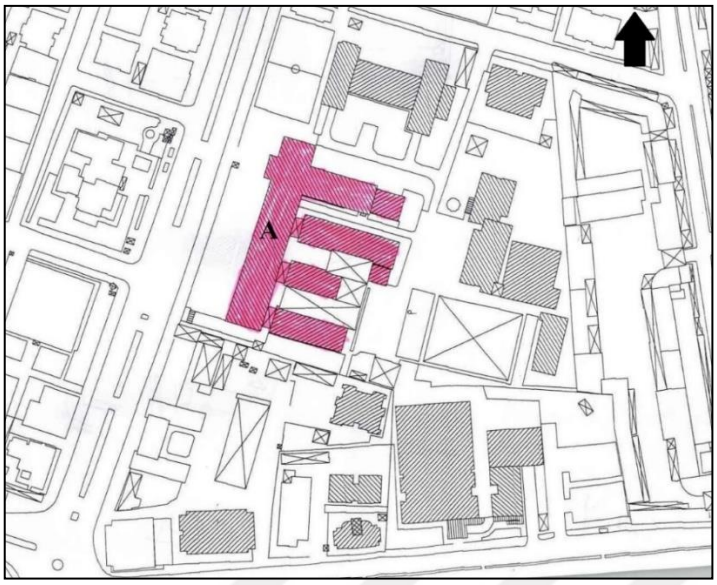

Şekil 3.44. Erkek Sanat Enstitüsü vaziyet planı (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

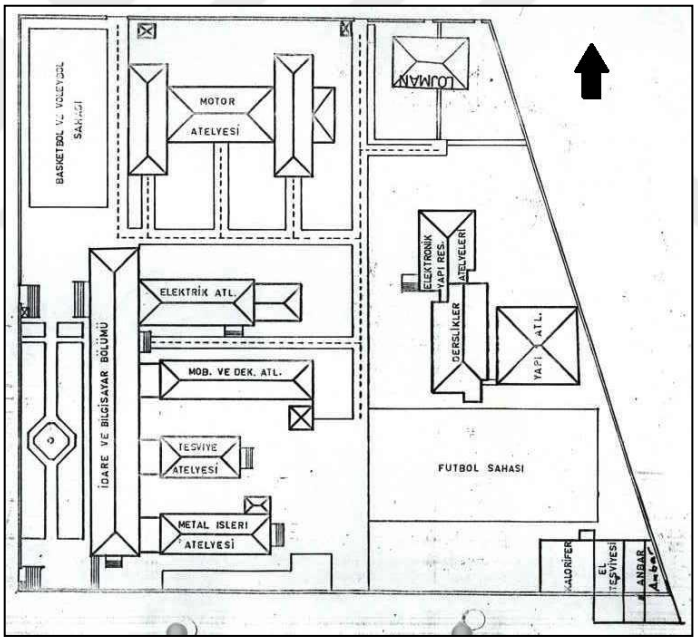

Şekil 3.45. Erkek Sanat Enstitüsü'ne eklenen bölümler (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Halk Kitaplığı (Maarif Kütüphanesi): 1927 yılında Tevhid-i Tedrisat Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması Kanunu'ndan sonra kurulan ilk halk kütüphanesi olan yapı (Şekil 3.46.-3.47.), kesme taştan, dikdörtgen planlı, bir okuma salonu ve iki odalı olarak yapılmıştır (Mızrak, 2001). 1950'li yıllarda Demokrat Parti İl binası, sonraki yıllarda da karakol olarak kullanılmıştır.

1962-1965 yılları arasında görev yapan Vali Nurettin Hazar tarafından yıktırılmış ve yerine günümüzde de var olan Hazar Pasajı inşa edilmiştir (Kürkçüoğlu, 2011).

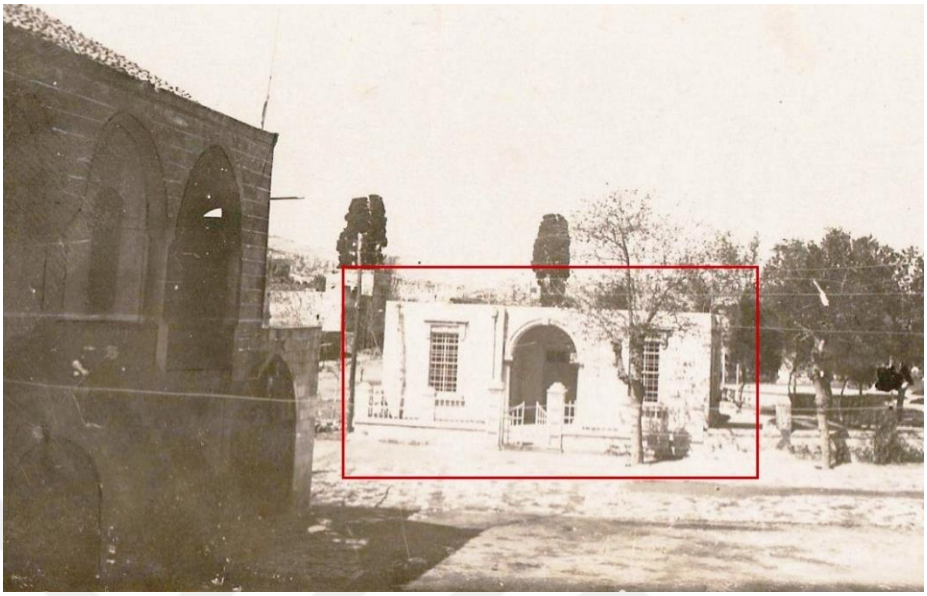

Şekil 3.46. Halk Kitaplığı 1920'li yıllar (Kürkçüoğlu, 2011)

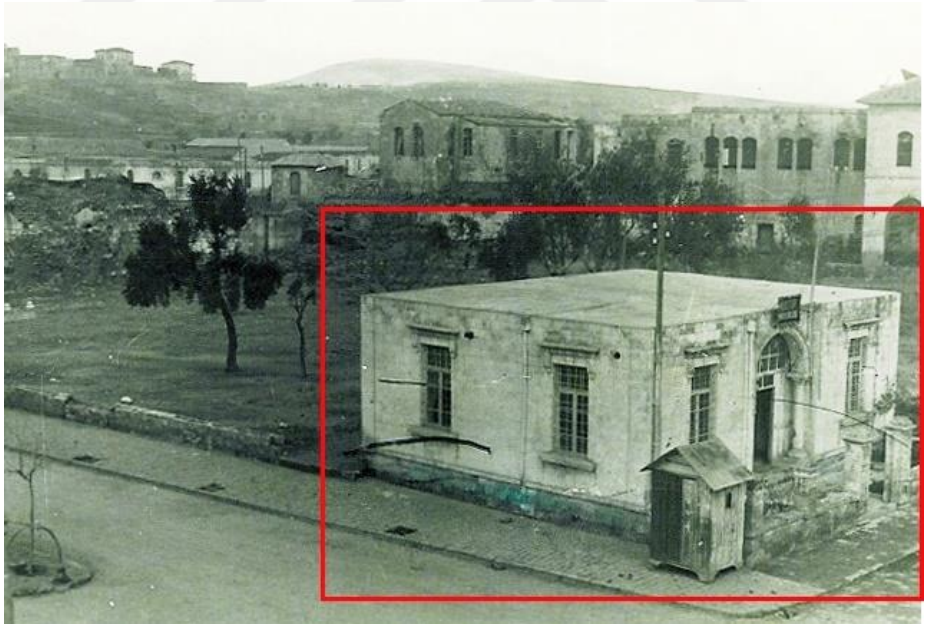

Şekil 3.47. 1940'ların başında Halk Kitaplığı (Kürkçüoğlu, 2011)

Yeni Şehir Kütüphane Binası: 12 Haziran 1952 tarihli Akgün Gazetesi'nde yeni kütüphanenin 8 aydır bitirilemediği, ufak bir odada geçici olarak düzenlenmiş olan kütüphanenin de açılmadığından bahsedilmiştir. Dönemin Valisi Rıfat Bingöl tarafından verilen ilanda Şehir Kütüphanesi'nin 2 Ekim 1952 tarihinde açılış töreninin yapılacağı belirtilmiştir (Akgün Gazetesi, 1 Ekim 1952). Ancak şehir

kütüphanesi, yeni yapı tamamlanamadığından bir binanın alt katında küçük, 10 sandalyeli bir salonda düzenlenmiştir (Urfa'nın Sesi Gazetesi, 22 Şubat 1954). Dönemin Valisi Alaeddin Kıral, yeni Şehir Kütüphanesi yapımı için 1962 yılı özel idare bütçesinden ödenek ayrılacağını belirtmiştir (Demokrat Türkiye Gazetesi, 21 Şubat 1962). Yapı (Şekil 3.48.) 1968'de tamamlanarak hizmete açılmıştır (Mızrak, 2001) Urfa İl Kütüphanesi Topçu Meydanı'nda yaklaşıl 3500 m²'lik bir arsa üzerinde zemin ve iki normal kat olarak, dikdörtgen planlı şekilde yapılmıştır. Yapıya giriş kuzeyde bulunan tek giriş kapısından sağlanmaktadır. Zemin katında geniş bir hole sahip olan kütüphanenin birinci katında 22 adet formika masa ile 65 kauçuk sandalyeli çocuk bölümü, kalorifer dairesi, cilt odası ve iki adet memur odası bulunmaktadır. Birinci ve ikinci katların kuzeyi, güneyi ve batısı dikdörtgen pencerelerle ışık almaktadır. İkinci katta 32 masa ve 210 sandalyeli büyük bir okuma salonu olan halk kitaplığı bölümü bulunmaktadır (Urfa Halk Kütüphanesi Bülteni, 1973). Yapı dikdörtgen kütlesi ve cephe özellikleriyle modern mimari üslubunu yansıtmaktadır.

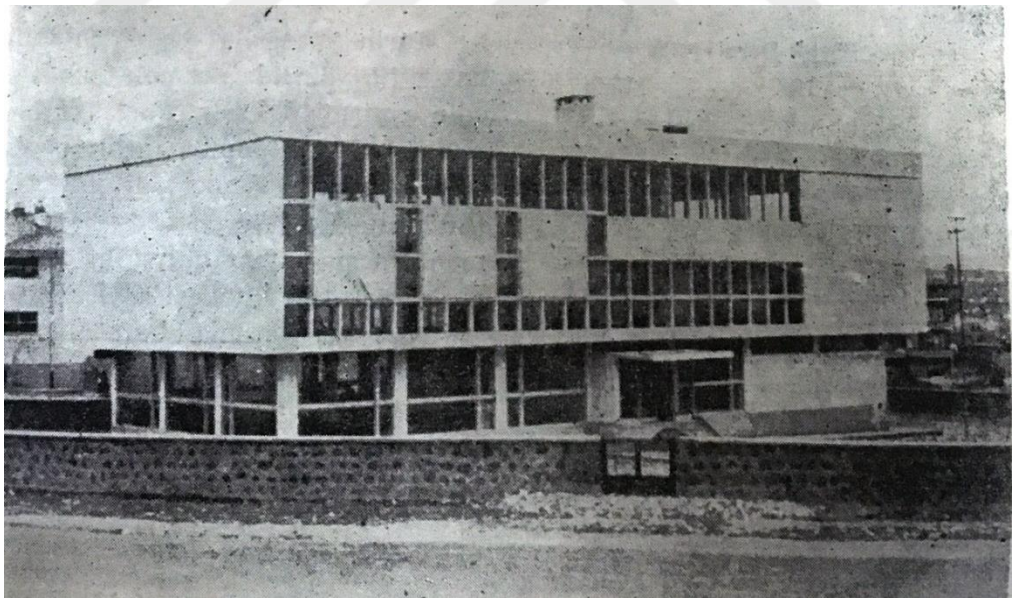

Şekil 3. 48. Urfa İl Kütüphanesi (Urfa İl Yıllığı 1967)

Yukarıda bahsedilen eğitim yapılarına ek olarak eski Adliye Binası yerine yeni bir ilkokul binası inşaatına başlanmıştır (Urfa'nın Sesi, 25 Şubat 1952). Maarif vekili Celal Yardımcı, Urfa mebusu Ömer Yüksel'in Mart ayında Urfa'ya gelerek yeni bir öğretmen okulu için yer tespit edeceğini ve sanat enstitüsünün eksik pavyonları inşası için teşebbüste bulunacağını belirtmiş (Demokrat Urfa Gazetesi, 16 Aralık

1958) ve Maarif Vekâletince Urfa'ya yeni okul yapımı ve mevcut binaların tamiratı için iki milyon lira tahsis edilmesine karar verilmiştir (Demokrat Urfa Gazetesi, 11 Mart 1960).

3.3.3. Kamu kurum ve kuruluşlarına ait yapılar

Çalışmanın bu bölümünde Urfa'da 1950 ile 1960 yılları arasında hükümete ait yapılardan Valilik, Et Kombinası, Ziraat Bankası ve çeşitli banka şubeleri ve çeşitli kamu yapılarının inşa süreçleri hakkında bilgi verilmiştir.

Valilik Binası: Urfa Hükümet Konağı (Valilik Binası) projesi 1958 yılında bir yarışma ile seçilmiştir. 17 Ocak 1958'de Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde yapılan Profesör Kemali Söylemezoğlu başkanlığındaki jüri sonucunda Yüksek Mühendis Mimar Kadri Kalaycıoğlu'nun 2 sıra numaralı projesi birinci seçilmiştir. Jüri raporuna göre hükümet büroları, adliye ve maliye bölümlerini tek bir saçakla birleştiren dört, iki ve bir katlı, 3 kütlenin (Şekil 3.49.-3.51.) Atatürk Bulvarı tarafına yeterli meydan bırakacak şekilde yerleşimi olumlu bulunmakla beraber hükümet biriminin cadde tarafında yükselmesi olumsuz bulunmuştur. Hükümet ve adliye bloklarının plan işleyişi olumlu bulunmuş, yapı cephesinin iklim verileriyle ilişkisinin zayıf olması eleştirilmiştir. Olumsuz yönlerine rağmen proje oy çokluğuyla birinci seçilmiştir (Arkitekt Dergisi, 1958, 292).

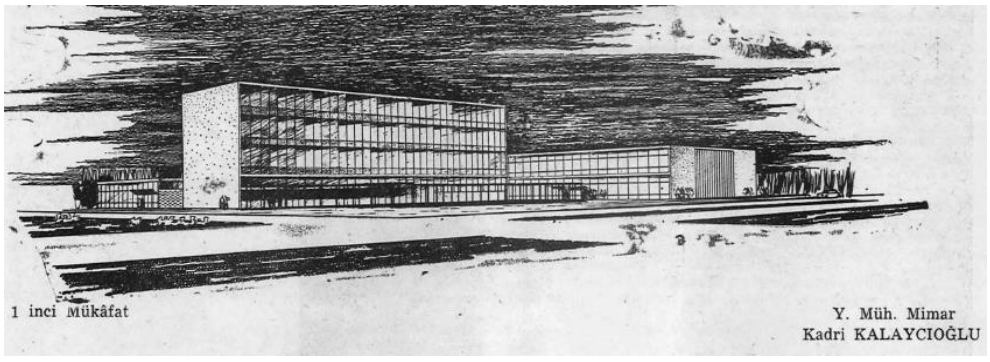

Şekil 3.49. Birinci seçilen Hükümet Konağı binası perspektifi (Arkitekt Dergisi, 1958, 292)

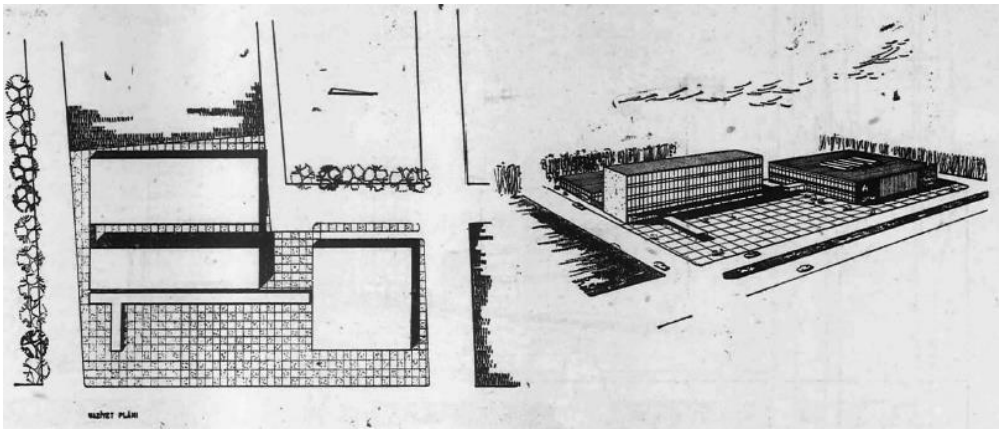

Şekil 3.50. Birinci seçilen Hükümet Konağı binası vaziyet planı ve perspektifi (Arkitekt Dergisi, 1958, 292)

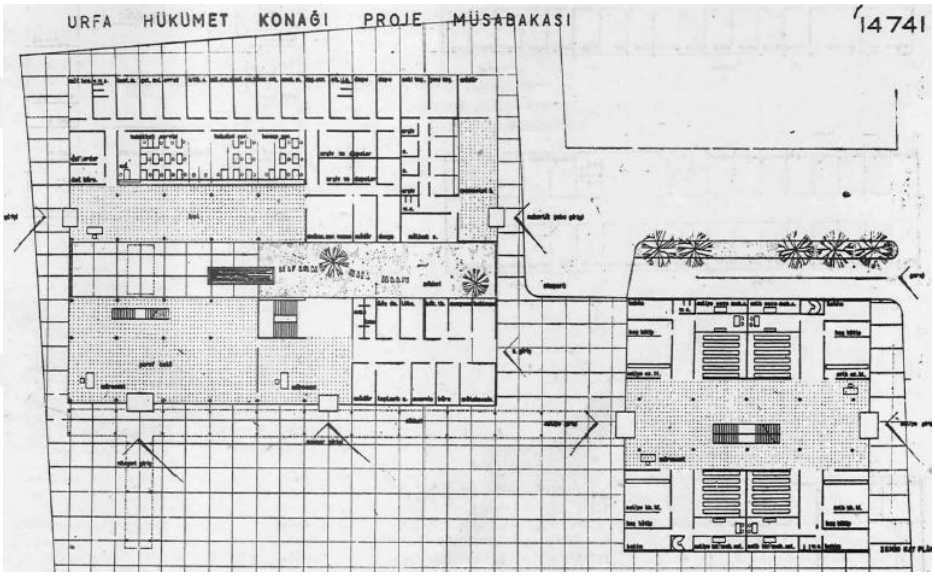

Şekil 3.51. Birinci seçilen Hükümet Konağı binası kat planı (Arkitekt Dergisi, 1958, 292)

Jüri seçilen proje için bir tavsiye raporu yazmıştır. Rapora göre binaların güneşe karşı muhafazasının arttırılması ve yerel malzemelerin kullanılmasının uygun olacağı, doğal havalandırmanın sağlanması gerektiği, genel plan işleyişlerinin daha çalışır şekilde olması için ilgili birimlerin kullanıcılarının isteklerinin dikkate alınması gerektiği, özellikle maliye bloğuna bodrum kat eklenerek arşivin zemin kattan kaldırılması ve bu bloğun esas kütleye bir pasajla bağlanması, maliye ve askerlik birimlerinin rahatlatılması gerektiği, hükümet bloğunun da plan işleyişinin gözden geçirilerek yeniden etüd edilmesinin uygun olacağı belirtilmiştir.

01.03.1960 tarihli Maliye Vekâleti'nden Başvekâlet Özel Kalem Müdürü Arif Özgen'in yazısında, 19.02.1960 tarihinde gelen Urfa ili ihtiyaçları notunun dikkate alınarak mevcut Hükümet Konağı'nın (bugünkü İl Kültür Turizm Müdürlüğü binası) yeni imar planı kapsamında açılan yol sebebiyle alçakta kaldığı, 34 odası bulunan binanın yetersiz ve eski olduğundan dolayı ileriki bütçelerin imkân verdiği ölçüde yeni bir hükümet konağının yapılmasının düşünüldüğü, bina projesinin düzenlenen bir yarışmayla seçilip uygulama projelerinin hazırlandığı belirtilmiştir. İmar Planı'nda ayrılmış olan 9005 m²'lik arsanın 5525 m²'sinin İnhisarlar Umum Müdürlüğü'nün mülkiyetinde olduğu ve bu kısmın hazinece alımına çalışıldığını, bütçenin elverdiği ölçüde yeni Hükümet Konağı binasının bu arsaya yapılacağını belirtmiştir (Arkitekt Dergisi, 1958, 292).

Et Kombinası: 1957 yılında büyük bir törenle temelleri atılan Et Kombinası Binası inşaatı durdurulmuş ve tasfiyesine karar verilmiştir. Urfa milletvekillerinin girişimleriyle hükümet tasfiye kararından vazgeçmiş ancak bina yapımına devam edilmemiştir. Et Kombinası inşaatı için istimlâk edilen 40 bin m²'lik arsanın 5 bin m²'lik kısmında bulunan binalar için yaklaşık 3 milyon Lira harcanmış, yapının %85'i yapılabilmiştir. Binanın tamamlanabilmesi için 500 bin Lira gerekmektedir. Bina tamamlanınca yaklaşık 3 bin kişiye istihdam sağlanacak, böylece işsizlikle mücadele eden Urfa için önemli bir kaynak haline gelecektir (Akgün Gazetesi, 8 Şubat 1962). İnşaatın 1967 sene sonuna kadar bitirileceği belirtilmiştir (Akgün Gazetesi, 3 Ağustos 1967).

19.9.1960 tarihinde 5/346 sayılı bakanlar kurulu kararıyla durdurulan Et Kombinası binası inşaatı için 1967 yılı bütçesinden 1 milyon Lira ayrılmış ve tüm inşaatın 1969 yılında tamamlanması öngörülmüştür (Demokrat Türkiye Gazetesi, 23 Ocak 1967). Daha sonraki yıllarda yapılan taramalarda yapıya ait inşaat faaliyetlerinin yıllar içerisinde kesintilere uğramış olduğu ve yapının faaliyete geçirilemediği tespit edilmiştir

Banka şubeleri: Artan nüfusla birlikte Urfa'nın 1950'lerden itibaren konut yaptırma ihtiyacı fazlalaşmış, modern binalar yaptırmak ve oluşan konut ihtiyacını karşılamak amacıyla bir kooperatif kurulduysa da bu teşebbüs tamamlanamadan dağılmıştır. Bundan dolayı, Emlak-Kredi Bankası ve Yapı Kredi Bankaları'nın kurulmasına

şiddetle ihtiyaç duyulmuştur (Akgün Gazetesi, 3 Haziran 1952). Akbank yönetiminin Urfa'da kurduğu temaslar sonucunda, Urfa'ya bir şube açılma kararı alınmış (Akgün Gazetesi, 18 Kasım 1953) ve Akbank Şubesi büyük bir törenle 27 Haziran 1955 yılında açılmıştır (Yeni Urfa Gazetesi, 28 Haziran 1955). 12 Kasım 1956 tarihli Zafer Gazetesi'nin haberinde Urfa ili ihtiyaç listesinde bulunan Halk Bankası şubesi açılmıştır (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon No: 030-01, Dosya No:713).

Ziraat Bankası: Cumhuriyet öncesinden beri varlığını sürdüren, 1892 yılında açılmış olan ve 1935 yılından itibaren eski Osmanlı Bankası binasında hizmet vermiş olan Ziraat Bankası (Yenilik Gazetesi, 23 Mayıs 1935), daha sonra 1958 yılında yeni binasına taşınmıştır. Bina, vali, nafia vekili ve halkın da bulunduğu törenle açılmıştır (Demokrat Urfa Gazetesi, 10 Ekim 1958). Yapı yapıldığı dönem itibariyle 2. Ulusal Mimarlık akımının izlerini taşısa da yıllar içerisinde yapılan müdahalelerle (Şekil 3.52.-3.53.) günümüzde cephe özelliğini kaybetmiştir.

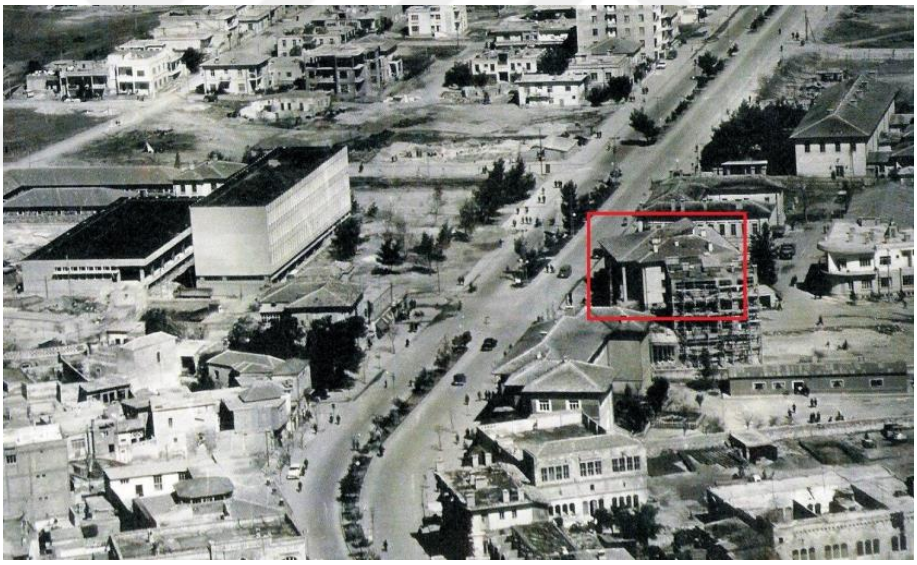

Şekil 3.52. Ziraat Bankası (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 3.53. Ziraat Bankası (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Belediye Binası (Belediye Oteli): Cumhuriyetin ilk yıllarında Belediye Oteli olarak inşa edilmiş olan yapı 1940 ile 1975 yılları arasında belediye binası olarak kullanılmıştır. 1950'li yıllardaki fotoğraflardan (Şekil 3.54.) yapının doğu cephesi tarafına betonarme kolonlarla yeni eklemeler yapıldığı anlaşılmaktadır. Yapı 1982 yılında yıkılarak (Şekil 3.55.) yeri yeşil alan olarak kullanılmıştır.

Şekil 3.54. 1950'ler Belediye Binası doğu cephe (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 3.55. 1982 yılı Belediye Oteli yıkılırken (Kürkçüoğlu, 2011)

Diğer kamu binaları: Urfa'da inşaat faaliyetlerinin oldukça yavaş ve kesintili olarak yürütülmekte olduğundan ve bu durumun şehrin gelişmesini kötü etkilediğinden şikayet edilmesine rağmen (Urfa'nın Sesi Gazetesi, 11 Ağustos 1952), bir takım yeni yapı girişimleri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Urfa Türkiye Zirai Donatım Kurumu Umum Müdürlüğü'nün verdiği ilanda ihalesi kapalı zarf usulü 97669,45 Lira keşif bedelli olarak yapılacağı ve tekliflerin 6 Ekim 1952 tarihinde değerlendirileceği, belirtilen kuruma ait arsa üzerinde yapılması planlanan tamirhane (Akgün Gazetesi, 26 Eylül 1952), Urfa Beden Terbiyesi Bölge Başkanlığı tarafından verilen ilanda 84499,90 Lira keşif bedelli ve 15 Mart 1953 tarihinde ihalesi yapılacağı belirtilen Urfa Şehir Stadı açık tribün inşaatı (Akgün Gazetesi, Sayı: 2192), 61844 Liralık keşif bedelli ve ilk kat inşaatı için 23 Ekim 1953 tarihinde ihalesi yapılacağı belirtilen Urfa Ticaret Binası (Akgün Gazetesi, 15 Eylül 1953) ile 6 Ekim 1952 tarihinde ihalesi yapılmış olan, temeli Vali Nedim Evliya ve halkın katıldığı bir törenle atılan Zirai Donatım Atölye Binası'dır (Akgün Gazetesi, 23 Mart 1954).

Ayrıca Şehitlik mevkiinde bulunan Çamlık'ta 49.000 Lira değerinde meteoroloji istasyon binasının yapılmasına karar verildiği belirtilmiştir (Yeni Urfa Gazetesi, 15 Temmuz 1955). Urfa hava alanı müdürü Hakkı Öncü uçak meydanı için yolcu salonu, telsiz barakası, 15 m. derinliğinde kuyu ve tulumba, bay bayan tuvalet,

meydan binası yapımı ve tesviyesi, sundurması, yeni bir meydan düzenlenmesi, elektrik ve telefon tesisatını içeren bir proje çizdirmiş ve yeni meydan yapımı için gerekli makamlara başvurularda bulunmuştur (Urfa'nın Sesi Gazetesi, 21 Nisan 1952). Valilik girişimiyle tesviyesi tamamlanan hava meydanının uçakların kalkış ve inişine elverişli bir hale getirildiği Devlet Hava Yolları'na bildirilmiştir (Akgün Gazetesi, 24 Mayıs 1954). Devlet Hava Meydan İşletmesi Umum Müdürlüğü tarafından 29.09.1958 tarihinde 104.501 Lira bedelli "Hava Meydan Binası" yapımı için kapalı zarf usulü ihale yapıldığı söylenmiştir (Yeni Urfa Gazetesi, 18 Eylül 1958). Bahsedilen bu gelişmelerden Urfa için kalkınma girişimlerinin devam ettiği ve imar faaliyetlerinin arttırılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Ancak inşaatına başlanamayan yapıların da mevcut olduğu, uzun yıllardır yapılması planlanan "Urfa Asri Cezaevi"'nin 1953 yılında hâlâ yapılmamış olmasından anlaşılmaktadır (Akgün Gazetesi, 1 Ağustos 1953).

3.3.4. Toplu konutlar

Çalışmanın bu bölümünde 1950 ile 1960 yılları arasında Urfa'da oluşan konut ihtiyacıyla birlikte gerçekleştirilmeye başlanan toplu konut kooperatif süreçlerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Bahçelievler Konut Kooperatifi: Satın alınan arazi üzerinde ortaklarına birer ev yapmak, bedellerini aylık taksitlerle ödemek ve bu işlerle ilgili her türlü girişimde bulunmak üzere kurulan, merkezi Urfa İli olan Urfa Bahçelievler Yapı Kooperatifi ana sözleşmesi Bakanlar Kurulu tarafından 5 Mayıs 1951 tarihinde incelenmiş ve kooperatifin kurulmasına izin verilmiştir (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, TC Başbakanlık Muamelat Umum Müdürlüğü Yazısı, Fon Kodu: 030-0-018-001-002-125-35-15). 3 Haziran 1953 tarihli Yeni Urfa Gazetesi'nde eski Koşu Meydanı'na kurulması planlanan Bahçelievler Kooperatifi'nin en kısa zamanda kooperatif faaliyetlerine başlayacağı ifade edilmiştir.

Yenişehir Konutları: 1953 yılında Urfalı bazı ileri gelen ailelerinin yerel girişimleriyle oluşturulmuş olan ve o yıllara göre şehrin epey dışında kalan Yenişehir kooperatifi (Şekil 3.56.) geniş bahçeli bir ya da iki katlı kesme taşlı villalardan oluşmaktaydı. Ancak 1984 ve 1991 yıllarında belediye başkanı olan İbrahim Halil Çelik döneminde imar planı değişikliğiyle çok katlı yapılaşmaya izin verilmiştir. Bu

değişiklikle beraber villalar (Şekil 3.57.) yıkılıp yerine günümüzde de varlığını sürdüren çok katlı yapılar yapılarak Yenişehir Mahallesi kurulmuştur (Kürkçüoğlu, 2011).

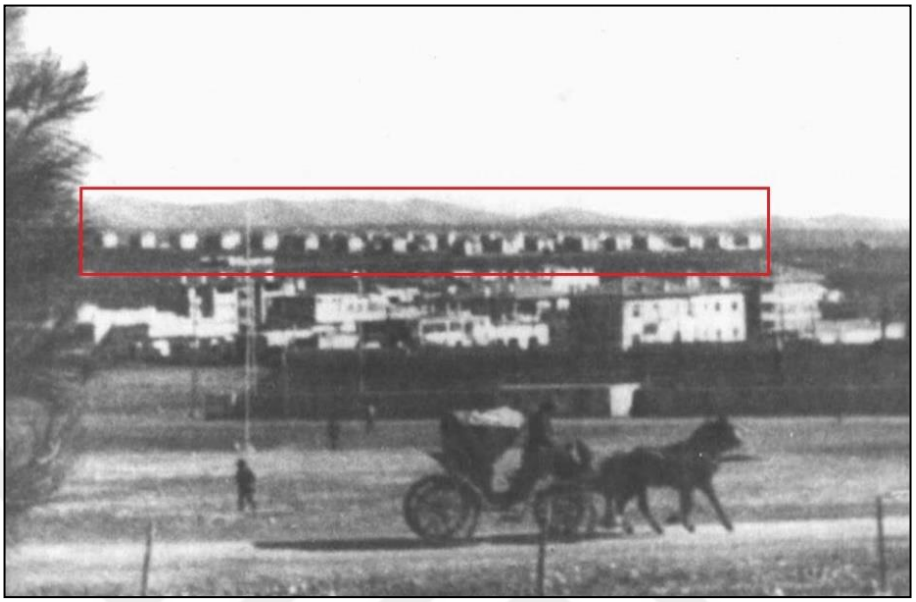

Şekil 3.56. 1950'lerin sonları Yenişehir konutları (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 3.57. Yenişehir konutlarından kalan son örnek yıl 2000 (Kürkçüoğlu, 2011)

3.3.5. Sağlık yapıları

Verem Hastanesi: Vali R. Bingöl ve Sağlık Müdürü Halil Öz, Urfa'ya 1 milyon Lira bedelli 100 yataklı yeni bir Verem Hastanesi kurulması için girişimlerde bulunmuştur (Akgün Gazetesi, 24 Şubat 1953). Urfa Bayındırlık Müdürlüğü tarafından Urfa Verem Hastanesi'nin bir kısım onarımı için 1.12.1952 tarihinde 19.776,19 Lira'lık bedelli bir ihale düzenlendiği belirtilmiştir (Akgün Gazetesi, Sayı:2062). Yapımına başlanan Verem Hastanesi inşaatı aylardır iskelet halinde beklemekte ve kaba inşaatı için yarım milyon Lira'ya yakın para harcanmış olan yapının tamamlanması için yine yarım milyon Lira'ya yakın para gerekmektedir (Urfa'nın Sesi Gazetesi, 21 Nisan 1955). Bununla birlikte Verem Savaş Dispanser binasının tamamlanması için 100 bin Lira bedelli ihale yapılmıştır (Urfa'nın Sesi Gazetesi, 5 Ocak 1956).

Trahom Hastanesi: 7 Aralık 1951 tarihli Urfa'nın Sesi Gazetesi'nde senelerdir trahom hastalığı ile savaş için bir hastane binası yapılmadığı, hastanenin faaliyetlerine banyosuz, giriş ve çıkışı düzgün olmayan kiralık bir binada devam ettiği söylenmiştir. Hükümetin trahom için hastane açtığı ancak yeni bina inşa etmediğinden bahsedilmiştir. Dönemin Başbakanı Adnan Menderes ile birlikte Urfa'ya gelen Ankara milletvekili Mümtaz Faik Fenik ziyaretinin hemen sonrası radyoda yaptığı konuşmada hükümetin trahomla savaşa daha çok önem vereceğini söylemiş, ancak yeni bir hastane binası için bir girişim olmadığından bahsedilmiştir. 16 Nisan 1952 tarihli Akgün Gazetesi'nin 'Trahom Hastanesi'nin Bina Derdi' başlıklı haberinde seneler önce açılmış olan trahom hastanesi ve dispanserlerinin kiracı bulunduğu binanın sahipleri tarafından tahliye edilmek istendiği, bundan dolayı binada gerekli tadilatın yapılamadığı binanın durumunun günden güne kötüleştiğinden bahsedilmiştir. Binanın giriş ve çıkış kapılarının tek, ilaçlama bölümlerinin dar olmasından dolayı hastaların zorluk çektiği söylenmiştir. Urfa İli'nin tam bir trahom sahası olduğundan tam teçhizatlı yeni bir bina yapılması gerektiği belirtilmiştir. 13 Ağustos 1955 tarihli Urfa'nın Sesi Gazetesi'nde Yusuf Paşa Cami bitişiğinde bulunan Trahom Hastanesinin dispanser ve ilaçlama bölümü haricindeki kısımlarının (Şekil 3.58.) Eski Askeri Hastane binasına nakledildiği belirtilmiştir. Bu yapı aslen Ermeni Yetimhanesi olarak yapılmış olup, 1920'lerin sonlarından itibaren Askeri Hastane olarak kullanılmıştır. Günümüzde yapılan ek

bina ile birlikte İl Sağlık Müdürlüğü Binası (Şekil 3.59.) olarak kullanılmaktadır (Kürkçüoğlu, 2011).

Şekil 3.58. Eski Askeri Hastanesi güney cephe (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 3.59. Bugünkü İl Sağlık Müdürlüğü ön cephesi (Kürkçüoğlu, 2011)

3.3.6. Sanayi yapıları

Ekonomi bazlı imar faaliyetlerinden fabrikalaşma girişimlerinin ise 1950'lerden itibaren artmaya başladığı görülmüştür. Örneğin belediye Urfa için önemli bir ihtiyaç olan un fabrikasına 1953 yılı bütçesinde 70 bin Lira ayırmış, 200 bin Lira da İller Bankası'ndan temin edilerek fabrika kurulmasına karar vermiş ve bütçeyi valiliğe sunmuştur. Ancak bütçe valilikçe daha önemli ihtiyaçlar olduğu öne sürülerek onaylanmamıştır (Urfa'nın Sesi Gazetesi, 17 Mart 1953). Vali Rıfat Bingöl'ün girişimleriyle Urfa'ya sabun ve yağ fabrikalarının kurulmasına karar verilmiştir. Yapılan incelemelerde, 6 ila 7 milyon Liraya mal olacak bu fabrikaların büyük hissedarı devlet olmak kaydıyla bir anonim şirketi tarafından kurulacağı belirtilmiştir. 21 Nisan 1953 tarihinde yapılacak toplantıda, Urfa hakkında yeni ve kesin kararların görüşüleceğinden bahsedilmiştir (Urfa'nın Sesi Gazetesi, 20 Nisan 1953). Şehre kurulması planlanan iplik-dokuma ve nebati yağ fabrikasının yapımı onaylanarak vilayet makamına iletilmiştir (Akgün Gazetesi, 25 Nisan 1953).

Şehre kurulması planlanan sabun ve suni yağ fabrikalarının durumunu görüşmek için Vali Bingöl başkanlığında Belediye Oteli'nde bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda konuşan Vali Bingöl, tarımın makineleşmesi ile meraların ve hayvancılığın azaldığını Türkiye genelinde yağ ihtiyacının ortaya çıktığını, bundan dolayı Urfa'da bir suni yağ fabrikasının kurulmasının yerinde olacağını söylemiştir. Yağın yer fıstığından sağlanacağı ve bunun içinde 60 bin dönümlük sulak bir arazinin bulunması gerektiği ve uygun arazinin bulunması için Hilvan taraflarına gidilmesi hakkında karar verilmiş ve toplantı sonlandırılmıştır. Yapılan ikinci toplantıda sadece 10 bin dönümlük arazi bulunabildiği ancak Fırat Nehri'nin suyunu Urfa'ya getirerek sulama yapılırsa gerekli sulak arazilerin elde edilebileceği tartışılmıştır. Fırat Nehri'nin arazi sulamada kullanılmasının başlı başına bir mesele olduğu ve bunun gerçekleşmesiyle zaten diğer yatırımların da gerçekleşeceği tartışmaları ile fabrikaların geleceği kesinleştirilemeden toplantı sona ermiştir (Yeni Urfa Gazetesi, 30 Nisan 1953). Ancak Urfa'da kurulacağı söylenen sabun ve yağ fabrikaları sadece söylem olarak kalmış, hayata geçirilmemiştir (Yeni Urfa Gazetesi, 5 Mayıs 1953).

Yaşanan olumsuzluklara çözüm olarak fabrika kurulmasına yönelik özel girişimler baş göstermiş, Hükümet'le özel girişimlerin işbirlikleri olumlu etkiler yaratmaya

başlamıştır. Bazı tüccarlar tarafından kurulan anonim şirketi, 200 tezgahlı iplik ve bez fabrikasının temellerini atmak üzere toplanmaya karar vermiş (Akgün Gazetesi, 18 Eylül 1953), ardından Urfa'nın kalkınması için oluşturulan bir heyet gelmiş ve heyet onuruna Vali Nedim Evliya tarafından Aynzeliha parkında bir yemek düzenlenmiştir. Bu yemekle birlikte, Hükümet ve özel girişim işbirliği ile kurulmasına karar verilen fabrikaya hissedar olmak isteyen vatandaşların isimleri açıklanmıştır (Akgün Gazetesi, 30 Haziran 1954).

Birinci Dünya Savaşı öncesi bir ziraat şehri olan Urfa, savaş öncesi Suriye ve Mısır'a yün, yağ, hayvan ve hububat satışı yapıp ülkeye önemli miktarda altın sağlayan bir ticaret merkezi olmuş, ancak savaş sonrası dönemde tekrar aynı varlığını koruması için yola ihtiyacı olan Urfa'nın yeni demiryolu yapımında göz ardı edilmiş olması ve tren hattının Malatya'dan Diyarbakır'a bağlanması sebebiyle, Urfa elindeki varlıkları değerlendirememiştir. 1950 Demokrat Parti Hükümeti döneminde Urfa ile ilgilenilmeye başlanılmış, ilk olarak yol sorunu için Birecik Köprüsü inşa edilmiş, tarımın makineleşmesi için gerekli traktör ve biçerdöverler tahsis edilmesiyle birlikte Hükümet tarafından Urfa'ya gönderilen heyetin değerlendirmeleri sonucunda birkaç fabrikanın kurulması gerektiği belirtilmiş, Urfa için önemli olan un ve kereste fabrikalarının yapımına karar verilmiştir (Akgün Gazetesi, 3 Temmuz 1954). Bu fabrikaların hayata en kısa zamanda geçirebilmesi için fabrikalara üye olmak ve 100 Lira ile 1000 Lira arasında değişen hisse senetlerinden almak oldukça önemli hale gelmiştir (Akgün Gazetesi, 15 Temmuz 1954). Urfa'nın kalkınmasında önemli görülen fabrikaların kurulması için Urfa'ya gelen Devlet Bakanı Osman Kapani ile Şair Nabi İlkokulu'nda Vali Nedim Evliye bir toplantı yapmıştır. Toplantıda ilk konuşmayı yapan Vali, hükümetin ve dönemin başbakanı Adnan Menderes'in Urfa'nın kalkınması için hiçbir şeyden kaçınmadığını belirterek, daha önce gönderilen heyetin de girişimleriyle kurulmasına karar verilen un ve kereste fabrikalarının Urfa için büyük yararlar sağlayacağını söylemiştir. Daha sonra konuşan Devlet Bakanı Osman Kapani de fabrikaların Urfa için hayırlı olacağını hükümetin gerekli yardımı yapacağını ifade etmiştir. Ayrıca devlet bakanı, fabrika için kurulacak olan şirketin adının "Kalkınma Türk Anonim Şirketi" olacağını belirtmiş, şirket hissedarlarının isimleri ve yatıracakları miktarlar açıklandıktan sonra toplantıya son verilmiştir (Akgün Gazetesi, 29 Temmuz 1954).

Yukarıda sözü geçen gelişmelerin dışında, Ziraat Bankası Müdürü Kürşat Pirimin girişimleri ile Urfa Un Fabrikası'nın kuruluşu için gerekli sermaye toplanmıştır (Urfa'nın Sesi Gazetesi, 23 Haziran 1955). Ziraat Bankası Müdürü Kürşat Pirimin girişimi ile kurulan ve gelişen Urfa Türk Anonim Şirketi'nin ana sözleşmesi Ticaret Vekaleti tarafından tasdik edilerek Vekiller Heyeti'ne sunulmuştur. Şirketin müteşebbis heyeti ve ortakları tarafından fabrika sermayesi için gerekli paranın %10 u bankaya yatırılmıştır (Urfa'nın Sesi Gazetesi, 14 Şubat 1956).

3.3.7. Belediyecilik hizmetlerine ilişkin sorunlar ve diğer inşaat faaliyetleri

Çalışmanın bu bölümünde 1950 ile 1960 yılları arasında Urfa'da gerçekleştirilmiş olan, çevre düzenleme, yol yapım ile alt yapı çalışmaları ve sorunlarına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Urfa Belediyesi tarafından cadde genişletme çalışmaları ve memur evleri yapımı gibi imar faaliyetleri devam etmektedir (Urfanın Sesi Gazetesi, 21 Nisan 1952). Atatürk Mahallesi Cavsak Sokak, Köleler Sokağı, Taplamacı Sokağı ve Tabakhane Cami önündeki meydanın parke döşemesi için 16 Nisan 1953 tarihinde belediye tarafından ihaleye çıkılacağı ilan edilmiştir (Akgün Gazetesi, Nisan 1953).

Atatürk Bulvarı'nın Erkek Sanat Enstitüsü önündeki kısmı kış boyunca yağan yağmur sularıyla dolmakta ve burada bir gölet oluşmaktadır, bunu engellemek için suyun yönünü değiştirmek ya da uygun bir menfezin açılması gerekmekte olduğu belirtilmiştir. (Urfa Gazetesi, 28 Ocak 1952). Hutbeddin ve Siverekli mahallelerinde ana lağım inşaatı yapılmış (Akgün Gazetesi, 19 Nisan 1952), su tesisatı olmayan mahalle ve sokaklara tesisat döşenmeye başlanmıştır (Akgün Gazetesi, 26 Nisan 1952). Urfa genelinde karasinek sorunu baş göstermiştir (Akgün Gazetesi, 28 Mayıs -19 Haziran 1952) Atatürk Mahallesi'nde sokaklarda bulunan iki bataklığın bu sorunlara yol açtığından bahsedilmiştir (Akgün Gazetesi, 17 Ağustos 1953). Belediye karasinekle mücadele için alt yapı çalışmalarına başlamıştır (Akgün Gazetesi, 10 Ekim 1953).

Belediye tarafından 19 Nisan 1954 tarihinde Ömeriye Mahallesi'nin Mısır Sokağı, Müderris Mahallesi'nin Atçı İmam Sokağı, Kendirci Mahallesi'nin Şilivit Sokağı, Çakeri Mahallesi'nin Aliçini Sokağı'na parke döşeme ve lağım inşaatı yapımı için

29.990,50 Liralık bedelli ihale yapılmasına karar verilmiştir (8 Akgün Gazetesi, Nisan 1954). Bunun yanında dört caddenin birleştiği Samsat Kapısı mevkiinde lağımın patlamış olduğu, kirli suların lisenin önündeki asfaltta biriktiği belirtilmiştir (Akgün Gazetesi, 24 Ekim 1954). Değiştirilen elektrik direkleri, su yolları ve lağım için yapılan kazılardan dolayı parke döşeli caddelerin tahrip olduğu, tekrar düzeltilmedikleri için caddelerin bozulduğundan bahsedilmiştir (Akgün Gazetesi, 18 Aralık 1954). Belediyenin istimlak için yeterli ödeneğe sahip olmadığı, Atatürk Caddesi'ndeki parke taşlarının yeni yol için söküldüğü ancak yolun toz ve toprak içinde kaldığı belirtilmiştir. Yapılan yeni yolun lağım düzeneği olmadığından iki tarafında bulunan evlerin lağımlarının yola akarak kirlilik yarattığı belirtilmiştir (Yeni Urfa Gazetesi, 21 Mayıs 1959).

Ayrıca Urfa imar ve şehircilik faaliyetlerine, Fazıl Kürkçüoğlu başkanlığındaki belediyenin 1950 seçimine kadar önemli katkılarda bulunduğu ve bu dönemde belediye bütçesinin 400 binden 800 bin Lira'ya çıkarıldığı, 200 bin Lira'lık borcun da ödendiği belirtilmiştir. Ayrıca bu dönemde cadde ve sokakların 4'te 3'ünün parke kaplanmış, yol kenarları ağaçlandırılmıştır. Şehrin eski elektrik tesisatı yenilenmiş, şehir karanlıkta kalmaktan kurtulmuştur. 1950 seçimlerinde görevi devralan Reşit Akyüz de Belediye Gazinosu ve Bahçelievler ile kütüphane ve hal pazarı inşaatlarının yapılmasını sağlamıştır. Ancak daha sonra göreve gelen yönetimin herhangi bir ilerleme kaydedemediği (Akgün Gazetesi, 29 Mayıs 1954), 1953 Ekim ayında başkan Reşit Akyüz'ün vefatından sonra göreve başlayan Reşit Rastgeldi başkanlığındaki yeni yönetimin milyonluk bütçesi olmasına rağmen şehre gerekli hizmeti veremediğinden bahsedilmiştir (Akgün Gazetesi, 15 Kasım 1954). 1955 yılı Urfa ili ihtiyaçları listesinde İpek yolu ve köprü yapımının hızlandırılması da yer almıştır.

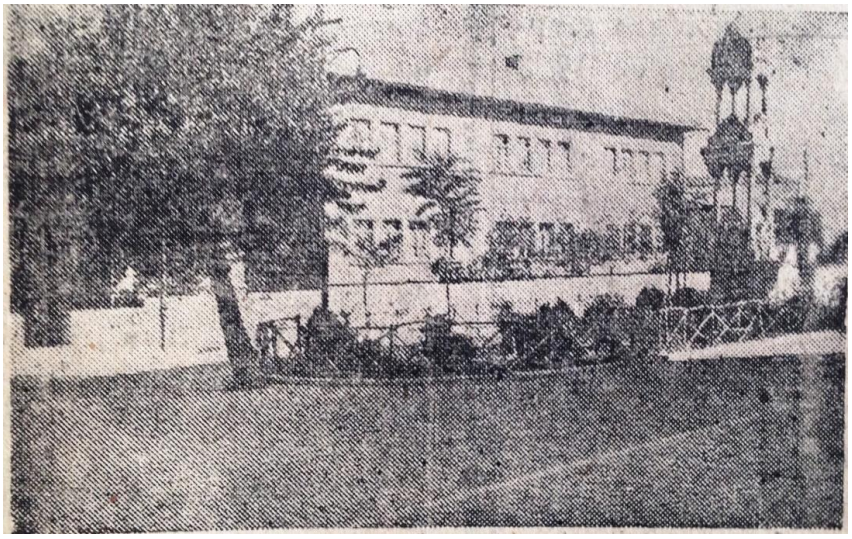

Şekil 3.60. Atatürk Caddesinden 1959 yılı görünümü (Akgün Gazetesi, 11 Nisan 1959)

Ayrıca Urfa'da yaşanan alt ve üst yapı sorunlarına ilişkin dönemin Valisi Necdet Yalçın bir toplantı düzenlemiş, yaşanan elektrik sorunlarının ve Urfa Lisesi binası eksiklerinin zamanla giderileceğinden, 2 adet yeni ilkokul yaptırılacağından, üzerinde çalışılan imar planı ile birlikte imar faaliyetlerinin iyileştirileceğinden bahsetmiştir (Karakoyun Gazetesi, 16 Aralık 1960).

3.4. 1960-1974 Yılları Arasında Çeşitli İnşaat Faaliyetleri

Bu bölümde 1960-1974 yılları arasında Urfa'da gerçekleştirilen yeni yapılaşma faaliyetleri ile önceki yıllarda yapımına başlanmış, ancak bu dönem aralığında yapım süreci devam eden yapılar ve kentte yaşanan çeşitli alt yapı sorunlarından bahsedilmiştir.

3.4.1. Eğitim yapıları

Çalışmanın bu bölümünde Urfa'da 1960 ile 1974 yılları arasında yapım süreci devam eden Urfa Lisesi, yeni inşa edilen birkaç ilkokul ve İmam Hatip Okulu binası, Kız Öğretmen Okulu ve Müze yapısına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Kız Öğretmen Okulu: 27 Mayıs İnkılap Hükümeti Milli Eğitim Bakanı İrfan Özgül, Şair Nabi İlkokulu binasının kız öğretmen okulu için uygun olduğunu söylemiş, bu söylem doğrultusunda Urfa'da 6 derslikli bir kız öğretmen okulu açılmasına karar verilmiştir (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon No:030-01, Dosya No:749). 3

Ağustos 1961 tarihinde Saray Sineması'nda çıkan yangın, yakınında bulunan Şair Nabi İlkokulu'na da sıçramış ve bina zarar görmüştür (Yeni Urfa Gazetesi, 5 Ağustos 1961). Yangın sonrası Kız Öğretmen Okulu'na tahsis edilen Şair Nabi İlkokulu'nun iç kısımlarında mutfak, banyo, tuvalet, çamaşırhane gibi gerekli bölümler için tadilata başlanmıştır (Yeni Urfa Gazetesi, 2 Eylül 1961). Binası kız öğretmen okuluna verilen Şair Nabi İlkokulu ise Yenişehir'de bulunan Devrim İlkokulu'na nakledilmiş, ancak bu okul binası oldukça eski ve harap halde olduğundan veliler çocuklarını aldırmak istemiş, bunun üzerine ikinci Zırhlı Alay Komutanlığı okul binasını tamir ettirmiştir (Demokrat Urfa Gazetesi, 22 Kasım 1967).

Yenişehir mevkiinde yeni bir kız öğretmen okulu yaptırılmasına karar verilmiş ve bina yapımı için 800 bin Lira'lık bir kaynak gelmiştir (Yeni Urfa Gazetesi, 15 Eylül 1962). Kız Öğretmen Okulu 1967-1968 öğretim yılı itibariyle yeni binasına (Şekil 3.61.) geçiş yapmış, ancak şehre uzak olmasından dolayı öğrencilerin ulaşımı sorun olmuştur (Demokrat Urfa Gazetesi, 29 Aralık 1971). Ayrıca Kız İlk Öğretmen Okulu'nun yeni binasına geçmesiyle boşalan Şair Nabi İlk Okulu binasında ise bir Ticaret Lisesi açılmasına karar verilmiştir (Demokrat Urfa Gazetesi, 8 Temmuz 1967).

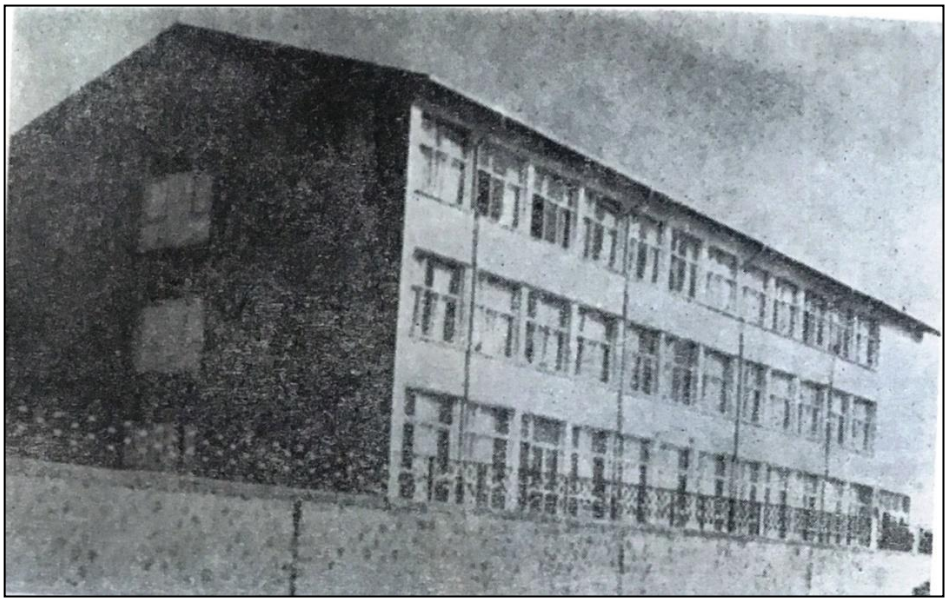

Şekil 3.61. Kız Öğretmen Okulu (Urfa İl Yıllığı 1967)

Urfa Lisesi: Maarif Vekâleti Umum Müdürlüğü'nün, 1940'lı yıllarda eğitime başlamış olan Urfa Lisesi binasının yetersiz gelmeye başlamasıyla ihtiyaç duyulan ek

bina yapım talebine ilişkin 3 Mart 1960 tarihli yazısında, içinde bulunulan bütçe yılı içerisinde başka yapılar için daha önce ödenek ayrıldığı belirtilerek, Urfa Lisesi'ne yeni bina yaptırılamayacağı ifade edilmiştir. Ayrıca, mevcut yapının genişlemesi amacıyla yapılması planlanan ek kısım için Nafia Vekâleti tarafından hazırlanan projelerin Valiliğe gönderildiği, bu kısmın yapılabilmesi için gerekli yardımın 1960 yılı bütçesi içerisinde alınacak yardım ödeneği imkânı dâhilinde değerlendirileceği belirtilmiştir (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya no:749). 20 Aralık 1963 tarihli Urfa Postası Gazetesi'nde Urfa Lisesi'ne pavyon şeklinde ek bir bina yapılacağından bahsedilmiştir. Ayrıca yeni bir lise binası yapılması için Emirgan Parkının üst tarafında yer alan 8080 m²'lik bir arsa için pazarlık yapıldığı, arsa bedelinin 105.040 Lira olduğu, bedelin 63.00 Lira'sının halk tarafından toplandığı, geri kalan 42.000 Lira'nın da Milli Eğitim Bakanlığı'ndan talep edildiğinden bahsedilmiştir. Urfa İl Milli Eğitim Müdürü İrfan Özgül'ün girişimleri sayesinde bakanlığın 1964 yılı mali bütçesinde gerekli parayı sağlayacağına dair teminat verdiği belirtilmiştir. 16 Eylül 1965 tarihli Urfa'nın Sesi Gazetesi'nde lise ek bina inşaatının henüz tamamlanamadığı ifade edilmiştir. Bu yüzden okul aile birliği lisede yaşanan mekân sıkıntısının giderilebilmesi için lisenin orta bölümüne kayıt yaptıran öğrencilerin geçici olarak Topçu Meydanı'nda yeni yaptırılmış olan Cengiz Topel İlkokulu'nun (Şekil 3.62.) ortaokula çevrilerek buraya nakledilmesi fikrini Milli Eğitim yetkililerine ve dönemin Valisi Doğan Uluergüven'e iletmişlerdir. Yetkililerin bu fikri olumlu karşıladığı ve lise binasında bulunan orta bölümü öğrencilerinin nakli için, birkaç gün içinde kesin karara varılacağı belirtilmiştir.

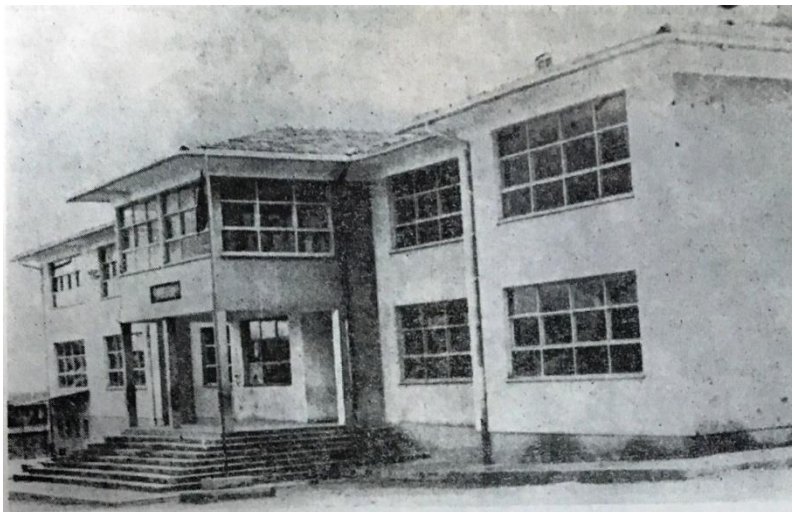

Şekil 3.62. Cengiz Topel İlkokulu (Urfa İl yıllığı 1967)

17 Mart 1966 tarihli Urfa'nın Sesi Gazetesi'nde Naci İpek, yeni lise binası için lise yardım derneği tarafından satın alınan arsanın tapusunun Urfa'dan Ankara'ya giden bir heyet tarafından dönemin Milli Eğitim Bakanı Dr. İbrahim Öktem'e verildiği ve yeni lise binası ihtiyacından bahsedildiğini ifade etmiştir. Bakanlık yetkilileri ve planlamacılarla da görüşen heyetten yeni lise binasının 1965-1966 yılları içerisinde yapılacağı sözünü aldıklarını belirtmiştir. Heyet döndükten bir süre sonra bakanlık tarafından arsanın imar durumu istenmiş, ancak belediye imar planlarında 8080 m²'lik bir arsa bulunamamıştır. Arsaya ait evrakların gönderilmemesinden dolayı bakanlık lise inşaatını plana alamamıştır. Bir süre sonra belediye fen işlerinin lise binası için ayrılan arsayı parsellere ayrılarak encümen kararı olmaksızın İmar ve İskân Bakanlığı'na onaylattığı ortaya çıkmıştır. 1968 yılında Abide mevkiinde yeni bir lise binası yapılmasıyla, yapı bir süre Atatürk Ortaokulu olarak kullanılmıştır. 21 Eylül 1970 tarihli Demokrat Türkiye Gazetesi'nde, lise inşaatının birkaç sene önce tamamlandığı liseye bağlı 200 kişilik öğrenci pansiyonunun 1970-1971 ders yılında faaliyete geçeceği, ilk etapta 100 kişi alınacağı ve pansiyon için gerekli malzeme alımının yapılmaya başlandığı belirtilmiştir.

Ayrıca 26.03.1962 tarihinde Vali Alaeddin Kıral, hükümet erkânı, banka müdürleri ve mahalle sakinlerinin katıldığı bir törenle 25. Şehir okulu olduğu belirtilen Yavuz Sultan Selim İlkokulu'nu hizmete açılmıştır (Yeni Urfa Gazetesi, 28 Mart 1962). 11 Nisan 1962 tarihinde biri Şehitlik mevkiinde diğeri Yenişehir Bahçelievler mevkiinde olmak üzere "Şehitlik ve Devrim" adlı iki yeni ilkokul açılmıştır (Yeni Urfa Gazetesi, 14 Nisan 1962).

Milli Eğitim Bakanlığı 1962 yılında Urfa'da bir imam hatip okulu açılmasına onay vermiş ve gerekli öğretmen tayinine başlamış olup, İmam Hatip Okulu Derneğince Pıçakcılı Mahallesi'nde Şehit Nusret İlkokulu civarında bulunan ve daha önceleri Amerikan Hastanesi olarak kullanılan bina okul için kiralanmıştır (Yeni Urfa Gazetesi, 13 Ekim 1962). Urfa İmam Hatip Okulu, 19.11.1962 tarihinde Vali Nurettin Hazer, Urfa Senatörü Vasfi Gerger, İmam Hatip Okulu Derneği kurucuları ve halkın katılımıyla hizmete açılmıştır (Yeni Urfa Gazetesi, 21 Kasım 1962).

11 Nisan 1963 tarihinde temeli atılan, Erkek Sanat Enstitüsü bahçesinde okulun doğusunda öğrenci koruma derneği tarafından yaptırılan 250 kişilik öğrenci

yurdunun ilk katı tamamlanmıştır (Yeni Urfa Gazetesi, 4 Eylül 1963). Erkek Sanat Enstitüsü Erkek Öğrenci Yurt Binası inşaatının devamı için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 50 bin Lira gönderilmiştir (Demokrat Urfa Gazetesi, 25 Mayıs 1966).

Hükümet tarafından Merkez Ortaokulu binasına bitişik olarak kimsesiz çocuklar için yaptırılan yurt binası, uzun yıllardır kullanımda olmadığından satışa çıkarılmıştır (Demokrat Türkiye Gazetesi, 19 Haziran 1969). Kimsesiz çocuklar için yurt yaptırma derneğinin girişimleriyle 163.800 m²'lik bir arsa alınarak Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müdürlüğü'ne tahsis edilmiştir. Binanın projesi yaptırılmış olup, inşaata başlanabilmesi için dernek tarafından yardım toplanmaya devam edilmiştir (Demokrat Urfa Gazetesi, 5 Temmuz 1969).

3.4.2. Kültür yapıları

14 Ağustos 1937 tarihli Işık Gazetesi'nde Nasih Açar, Urfa'nın tarihi geçmişi dolayısıyla zengin bir eser potansiyeline sahip olduğunu, mevcut eserler ile kazı sonrası bulunması muhtemel olan tarihi eserlerin korunup, sergilenmesi için bir müze oluşturulmasının gerektiğini belirtmiştir. Harran'da yapılan arkeolojik kazılarda elli kadar eser çıkarılmasının üzerine Vali Şerafettin Atak'ın da girişimleriyle bir müze binasının yapılmasına karar verildiği, az bir bedelle ya da hibe yoluyla yapılacağı ve işlerin yürütülmesi için ilk etapta bir müze binası yaptırma derneğinin kurulacağı ifade edilmiştir (Yeni Urfa Gazetesi, 29 Aralık 1959). Şehitlik Mevkii'nde asfalt yolun kenarında yapılmasına karar verilen müze binasının inşaatı için 21 Ağustos 1961 tarihinde ihaleye çıkılacağı ilan edilmiştir. (Yeni Urfa Gazetesi, 12 Ağustos 1961). Ancak Urfa Valiliği'nden yeni bir ilanla 105.000 Lira keşif bedelli ihalenin, 10 Ekim 1963 tarihinde Milli Eğitim Müdürlüğü'nde yapılacağı açıklanmıştır (Demokrat Türkiye Gazetesi, 4 Eylül 1963). 14 Ocak 1965 tarihli Urfa'nın Sesi Gazetesi'nde müze inşaatının bitmek üzere olduğu birkaç ay içinde hizmete açılacağı, yapılan kazılardan çıkan tarihi lahit sütun vb eserlerin müzeye taşınmaya başlandığı belirtilmiş ve bina 1966 yılında tamamlanmıştır. Müze binası bir salon, bir kaç oda ve avludan oluşmaktadır (1967 Urfa İl Yıllığı). Arkeolojik olarak zengin eserler içeren müze, iki salonuyla 1968 yılında halka açılmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 10.Cilt). Müze Müdürü Adnan Mısır, müzede Asurlular'a ait bir asker ve çivi yazısıyla yazılmış kitabeler, Frikyalılar'a, Hitit ve Bizans dönemine ait eserler ile

Roma, Abbasi Artukoğulları ve Helenistik dönemlerine ait çeşitli gümüş, altın ve bronz para koleksiyonları, arkeoloji ve sanat tarihi konularını içeren çeşitli kitaplar olduğunu belirtmiştir (Demirkol Yusuf, Müzemiz başlıklı yazısı, Doğuş Gazetesi, 17 Kasım 1972). Yapının kübik kütlesi, cephesinde bulunan ve yere kadar inen dikdörtgen söveleri ve dikdörtgen pencere özellikleri (Şekil 3.63.) modern mimarlık üslubundadır.

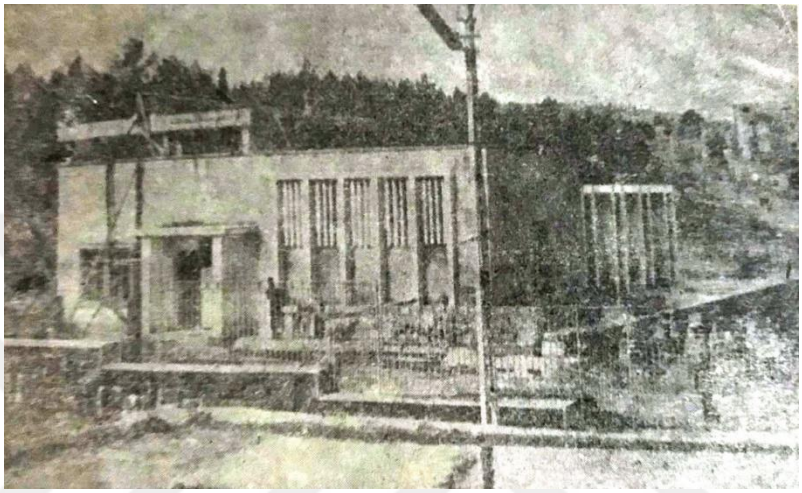

Şekil 3.63. Müze Binası (1967 Urfa İl Yıllığı)

3.4.3. Toplu konutlar

Yapımına 1950'lerde başlanmış olan Bahçelievler Konut Kooperatifi'ne ilişkin 29 Kasım 1962 tarihli Demokrat Türkiye Gazetesi'nde, gün geçtikçe yeni binalarla gelişimine devam eden Bahçelievler Mahallesi'nin ara sokaklarının toprak yığınlarıyla dolu olduğu ifade edilmiştir. Bu durum sokakların kışın çamur, yazın tozlu olmasına neden olmuştur. Bu haberden bir süre sonra, dönemin valisi Nurettin Hazar, Bahçelievler, Cavsak ve Şehitlik mahallelerini gezip, aylardır bozuk olan yolların iyileştirilmesi için gerekenlerin yapılması için talimat vermiştir (Demokrat Türkiye Gazetesi, 3 Ocak 1963). Urfa'nın ilk büyük resmi yerleşim alanı olan Bahçelievler (Şekil 3.64.), yıllar geçtikçe gelişimini sürdürmüş, kooperatife adını vermiş olan az katlı ve bahçeli konutlar 1980'lerden itibaren yerini çok katlı yoğun yapılaşmaya bırakmıştır.

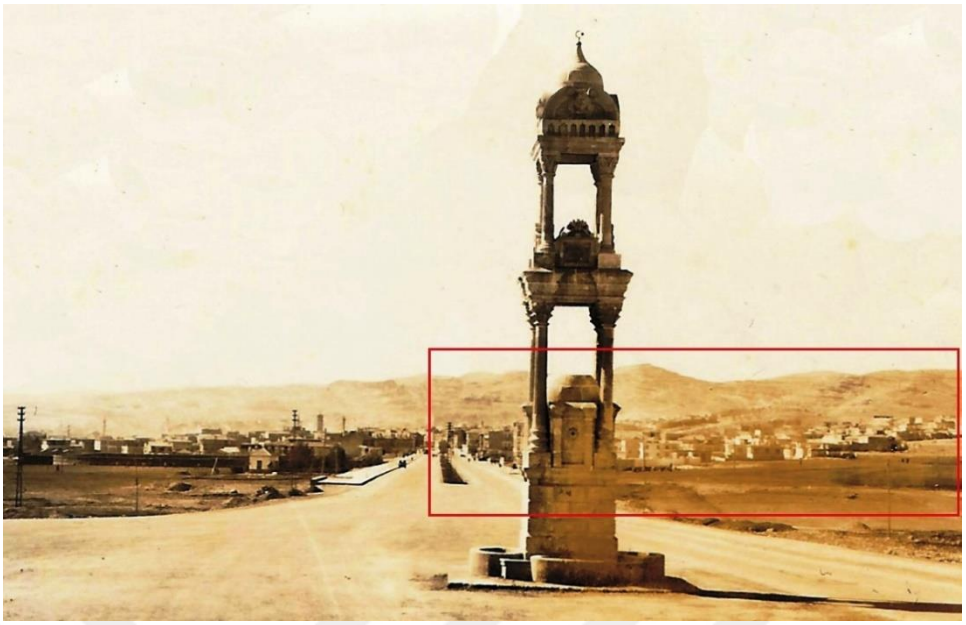

Şekil 3.64. 1970'li yıllarda Bahçelievler Mahallesi (Kürkçüoğlu, 2011)

Urfa milletvekilleri Osman Agan ve Atalay Akan'ın telgrafında İmar ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yaptırılması kararlaştırılan 2000 adet konutun arsası için 500.000 Lira tahsis edildiği belirtilmiştir (Yeni Urfa Gazetesi, 6 Ekim 1962). Söz edilen bu sosyal konuttan 30 tanesinin temeli Vali Nurettin Hazarın da katıldığı törenle atılmıştır (Demokrat Türkiye Gazetesi, 1 Ağustos 1963). 1965 yılında Hükümet tarafından inşa edilen sosyal evlerin 2 bloğunun bitirildiği, toplam 28 dairenin de teslim edildiği tespit edilmektedir (Demokrat Urfa Gazetesi, 14 Ocak 1965).

Sosyal konut çalışmalarına rağmen 1960'tan sonra Urfa'ya 3629 adet gecekondu yapıldığı anlaşılmaktadır (Demokrat Urfa Gazetesi, 1 Mart 1967).

3.4.4. Sağlık yapıları

Urfa'da artan hastane ihtiyacından dolayı Hükümet tarafından kente yeni bir doğumevi açılacağı belirtilmiştir (Yeni Urfa Gazetesi, 27 Aralık 1955). Ancak 1950 yılında genel seçimler öncesinde yapımına karar verilmiş olan ve 1961 yılında hala açılamamış olan Urfa Doğumevi'nin hizmete açılması için yeniden çalışmalara başlanmış, yeni bina yapımının uzun süreceği düşünüldüğünden sağlık bakanının emriyle, yeni bina tamamlanıncaya kadar, doğumevinin kiralanacak uygun bir binada, hızlı bir şekilde faaliyete geçirilmesine karar verilmiştir. Bunun üzerine

Gazhane karşısında bulunan Nafi Yetkin'e ait bir evin doğumevi olarak kullanıma uygun olduğu Sağlık Vekaleti'ne belirtilmiş olup, onaylanması halinde doğumevinin derhal açılacağı ifade edilmiştir (Yeni Urfa Gazetesi, 8 Kasım 1961). Ancak Kasım 1961 tarihinde, doğumevi olması için önerilen bina hakkında Sağlık Vekaleti'nden cevap alınmamıştır (Yeni Urfa Gazetesi, 19 Ocak 1962). Doğumevi için belirlenen Nafi Yetkin'e ait evin, uygun olup olmadığını tespit etmek için Sağlık Vekâleti tarafından gönderilen müfettiş Süleyman Çubukçu, binanın doğumevi olarak kullanımının elverişli olmadığını ayrıca resmi doğum sayılarına göre Urfa için doğumevi yapılmasının da gerekli olmadığını belirten olumsuz bir rapor yazmıştır (Demokrat Urfa Gazetesi, 13 Mart 1962). Hastanenin kurulması için gerekli tüm alet ve kira bedelinin Sağlık Bakanlığı tarafından temin edilmesine rağmen uygun bir yer ve bina bulunamamasından dolayı doğumevinin açılması ertelenmiştir (Akgün Gazetesi, 2 Nisan 1963).

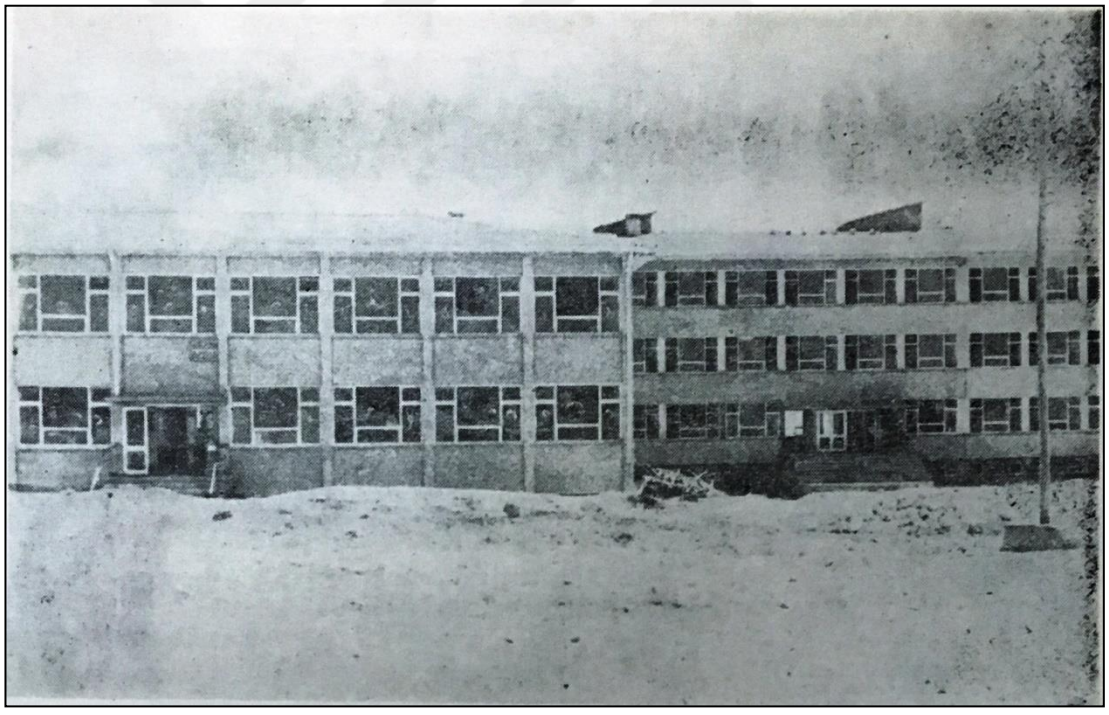

Şekil 3.65. Urfa Doğumevi (1967 Urfa İl Yıllığı)

Uzun bir bekleyişten sonra doğumevinin ihalesi, 3.5 milyon Lira'lık bir bedelle 18 Ağustos 1964 günü mümkün olmuştur (Yeni Urfa Gazetesi, 19 Ağustos 1964). Bayındırlık Bakanlığı Aralık 1965 tarihinde bitirilmek şartıyla 22.02.1965 tarihinde müteahhit Nizami Barutçu ile doğumevi inşaatı için sözleşme yapmıştır. Ancak ödenek yetersizliği ve ek imalatlar için yapım süresi bir sene daha uzatılmıştır.

İnşaatın başlamasından sonra iki milyon Lira ödeme yapılabilmiş, ödenek yetersizliğinden inşaat, müteahhit tarafından durdurulmuştur. Herhangi bir faaliyet olmadığından yapının şantiye şefinin ayrıldığı, ancak Bayındırlık Bakanlığı'nın teknik personel bulundurma zorunluluğundan dolayı müteahhite sözleşme gereği ceza kesildiği belirtilmiştir. Müteahhit, ödenek gönderilmediği ve yapılması gereken hakedişlerin de ödenmemesinden dolayı inşaatın durduğunu ve şantiye şefinin bu yüzden ayrıldığını belirtmiş ve cezanın iptalini istemiştir. Danıştay Genel Kurulunun 1967 yılı ve 310 sayılı kararı ile cezanın geri ödenmesi uygun bulunmuştur (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No:332). İnşaatına 1965 yılında başlanılan doğumevi binası (Şekil 3.65), 8 yıl sonra tamamlanarak, 125 yataklı olarak, 1 Ağustos 1973 günü Vali, Tugay Komutanı, Urfa Millet Vekili ve Belediye Başkan Vekili'nin de katıldığı bir törenle hizmete açılmıştır (Doğuş Gazetesi, 24 Nisan 1973). Bina donanımı ile birlikte 10 milyon Lira'ya mal olmuştur (Demokrat Türkiye Gazetesi, 2 Ağustos 1973).

Urfa Doğumevi dışında, Danıştay'ın 1970 yıl ve 350 sayılı kararında Bayındırlık Bakanlığı'nın yaklaşık iki milyon Lira keşif bedelli "Urfa 50 Yataklı Devlet Hastanesi" İnşaatının 1970 yılı Mart ayında bitirmek şartıyla müteahhit Mehmet Okuyan'a ihale edildiği belirtilmiştir. Bunun üzerine Maliye Bakanlığı, 1971 yılında, Urfa'da 50 yataklı bir devlet hastanesinin inşaatı için Bayındırlık Bakanlığı ile müteahhit Mehmet Okuyan arasında 08.03.1969 tarihinde yapılan sözleşmenin yenilenmesini uygun bulmuştur (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No:19).

3.4.5. Kamu kurum ve kuruluşlarına ait yapılar

Çalışmanın bu bölümünde 1960-1974 yılları arasında Urfa'da yapım süreci devam eden Valilik Binası, yeni yapılması planlanan, hapishane, hal binası, karakol gibi çeşitli kamu yapıları hakkında bilgiler verilmiştir**.**

Valilik Binası: Urfa'nın ilk ve tek yarışma binası olan Valilik Binası ile ilgili Maliye Vekâlet'inin yazısında, mimari yarışmayla elde edilen yapının uygulama projelerinin tamamlanmak üzere olduğu ve imar planında yapı için ayrılan 9005 m² büyüklüğündeki arsanın 5525 m²'sinin İnhisarlar Umum Müdürlüğü'ne ait olduğundan bu kısmın hazineye tahsisine çalışıldığı, bütçenin elverdiği ölçüde yeni yapının yapılacağı belirtilmiştir (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon No:030-01,

Dosya No:749). 6.12.1963 tarihinde dönemin valisi Nurettin Hazar ve kalabalık halk topluluğunun bulunduğu bir törenle yeni Valilik Binası'nın temelleri atılmıştır. Törende Vali Nurettin Hazar 5 yıllık kalkınma planında 5 milyon Lira maliyetli B Blok için bütçe ayrıldığını, bu bloğun 1965 yılı Mart ayında tamamlanacağını, A ve C blokların da tamamlanarak Urfa'nın modern bir valilik binasına kavuşacağını belirtmiştir (Yeni Urfa gazetesi, 7 Aralık 1963). Nafia Müdürü Hasan Kürkçüoğlu bina inşaatı için 1963 yılında 500 bin Lira, 1964 yılında 2 milyon Lira bütçe ayrılacağını, geri kalan paranın da 1965 yılında verilerek inşaatın tamamlanacağını ve inşaatın şantiye şefinin Yüksek Mimar Mühendis H. Sarafyan olduğunu ifade etmiştir (Demokrat Urfa Gazetesi, 7 Aralık 1963). 9 Aralık 1967 tarihli Demokrat Urfa Gazetesi'ndeki bir habere göre adliye bloğunda ve otoparkta bir takım eksiklikler olduğundan bahsedilmiştir. A ve B diğer bir deyişle vilayet ve maliye bloklarının inşaatına zamanında başlanılmasına rağmen, ödenek yokluğundan adliye bloğunun (C Blok) inşaatına 1969 yılına kadar başlanılamamıştır. C Blok inşaatı 17 Ocak 1969 yılında Bayındırlık Bakanlığı tarafından yapılan ihaleyle 2 milyon 100 bin Lira'lık bedelle müteahhit Abuzer Dağdeviren'e verilmiştir. Yapılan sözleşmede inşaatın 15 Şubat 1970 tarihinde bitirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Demokrat Urfa Gazetesi 1 Şubat 1969). Tüm resmi daireler 1967 yılında binada eksikler olmasına rağmen yeni binaya (Şekil 3.66.-3.67.) taşınmıştır. 29 Kasım 1970 Demokrat Türkiye Gazetesi'nde Vilayet binasının çatısının yağan yağmurlarla birlikte akmaya başladığından şikayet edilmiştir. 1974 yılında A, B ve C Blokları onarım geçirmiştir. Yapı 2000'li yıllarda yıkılmış, bulunduğu alan günümüzde meydan olarak düzenlenmiştir.

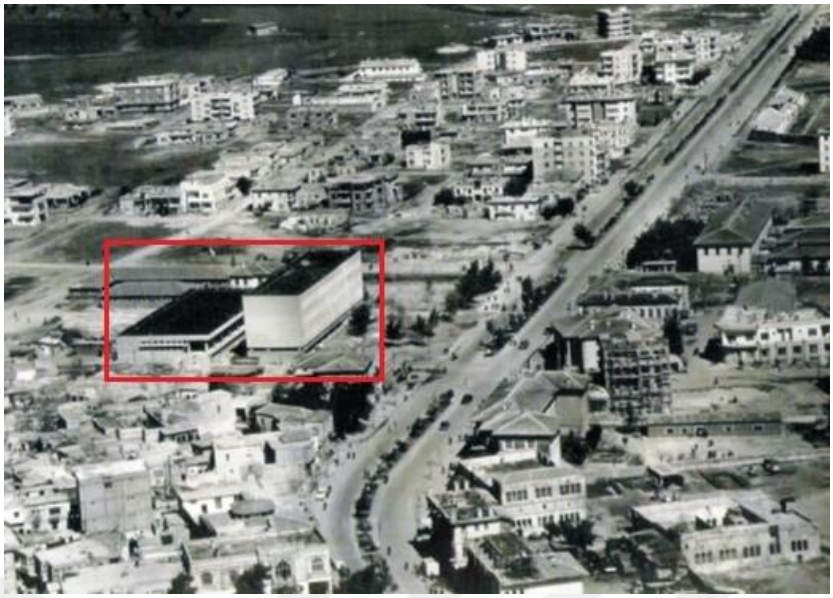

Şekil 3.66. 1960'lar Valilik Binası (Kürkçüoğlu, 2011)

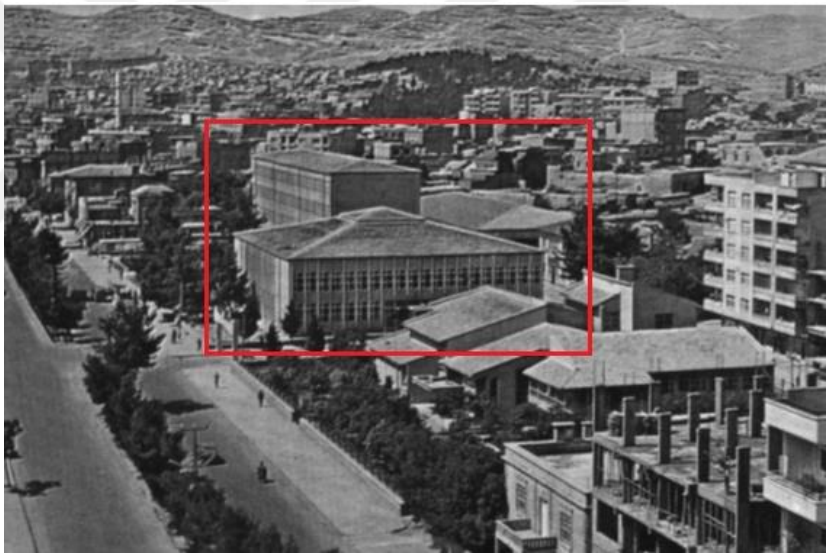

Şekil 3.67. 1970'ler Kırma çatı eklenmiş Valilik Binası (Kürkçüoğlu, 2011)

Hapishane: 19 Ekim 1953 tarihli Akgün Gazetesi'nde mevcutta iki cezaevi bulunduğu bunların satılıp elde edilen bedelle yeni ve modern bir cezaevi binası yapılmasının Urfa için faydalı olacağı belirtilmiştir. 1963 yılında yeni ceza evi binası 7 milyon Lira'lık bir bedelle ihale edilmiş (Akgün Gazetesi, 24 Haziran 1963), ancak başlangıcından 6 yıl sonra 10 milyon Lira'ya mal edilerek 1969 yılında açılmıştır. İhtiyaçlara cevap verecek nitelikte yapılmış olan bina, üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda 60 hücreli müşahede bölümü, ikinci kısımda yatakhane, yemekhane, teneffüs salonu ile cami, üçüncü kısımda ise mahkûmların çalışabilmesi için

kurulmuş iş tezgâhlarının bulunduğu bölüm yer almaktadır. Ayrıca yeni cezaevi binasında 60 yataklı revir, sinema, konferans salonu, çamaşırhane ve mutfak bölümleri de bulunmaktadır. Merkez binanın dışında idare binası, lojman ve karakol birimleri de yapılmıştır (Akgün Gazetesi, 10 Şubat 1969).

Urfa ili ihtiyaçları için bir süre Ankara'da temaslarda bulunan Vali Nurettin Hazar yaptığı toplantıda, Ankara görüşmelerinden sonra, Urfa'da gerçekleştirilmesi düşünülen hizmetleri şu şekilde sıralamıştır: Yeni yapılan Urfa Valilik Binası 1963 yılı yatırım programında ilk sıraya alınmıştır. Özel İdare'ye ait olarak bodrum katı pasaj, zemin katı yazıhane ve bütçenin yeterli olması durumunda birinci katında bir salon içeren bir yapı yaptırılacaktır. Yarım bırakılmış olan Et ve Balık Kurumu Binası tamamlanarak yeni bir okul olarak kullanılacaktır. Kanalizasyon sistemi 1964 yılı içerisinde ele alınacaktır. Şehir otogarları şehrin dışına alınacaktır. Bahçeli Evler'de bir karakol binası, hastane doktorları ve veterinerler için bir lojman, Tekel Binası yerine ise bir çocuk ve halk kütüphanesi yaptırılacaktır. Söz edilen bu ihtiyaçların 1963 ve 1964 yılları içerisinde tamamlanması planlanmaktadır (Akgün Gazetesi, 20 Aralık 1962).

Diğer Kamu Binaları: Urfa Belediyesi tarafından 180.000 Lira keşif bedelli Urfa Hal binası inşaatı için 11/9/1963 tarihinde ihale yapılacağı ilanı verilmiştir (Akgün Gazetesi, 16 Ağustos 1963). Ayrıca Belediye Reisi Mustafa Kılıç Emirgan semtinde üç katlı bir otel yaptırılacağını (Urfa Postası, 17 Aralık 1963), umumi garaj ve sanayi çarşısı yapımı için teşebbüste bulunulduğunu, 1964 Belediye bütçesine alındığını belirtmiştir (Urfa Postası, 24 Aralık 1963). Bunlara ek olarak Urfa Radyo Evi inşaatına başlanmasının planlandığı anlaşılmaktadır (Demokrat Urfa Gazetesi, 25 Kasım 1964). Ancak 27 Mayıs muhtırasından sonra il radyo evlerinin kurulmasına son verildiğinden bu plan iptal edilmiştir (Urfa'nın Sesi Gazetesi, 21 Nisan 1966).

1966 yılı itibariyle kentte yeni yapıların inşaatları tamamlanmaya başlanmıştır. Tamamlanan yapılara örnek olarak Belediye Başkanı Hadi Kazancı'nın girişimleriyle yapılmış olan ve Şekil 3.68.'da gösterilen Esnaf Kefalet Kooperatif Binası (20 Ocak 1966 Demokrat Urfa Gazetesi) ile 74 adet dükkanı olan Hal Pazarı binası verilebilir (Doğuş Gazetesi, 4 Ekim 1966).

Bunların dışında Vali Kemal Gazezoğlu 1967 yılı içerisinde Urfa'ya 42.5 milyon Lira'lık yatırım yapılacağını ifade etmiştir (Demokrat Türkiye Gazetesi, 23 Şubat 1967). Bu yatırım planı kapsamında, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından 2 milyon Lira'ya ihalesi yapılan yüzme havuzu için yer tesliminin yapılarak, inşaatına başlanacağı belirtilmiştir (Demokrat Urfa Gazetesi, 6 Aralık 1967). Tamamlanan yapıların açılışları için Urfa'ya gelen AP Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Süleyman Demirel, henüz yapımı tamamlanmayan Et Balık Kombinası'nın da açılışını yapmış, kente fabrika açılması isteğine olumsuz, Yüksek İslam Enstitüsü açılması isteğine ise olumlu bakıldığını belirtmiştir (Demokrat Türkiye Gazetesi, 26 Ağustos 1968).

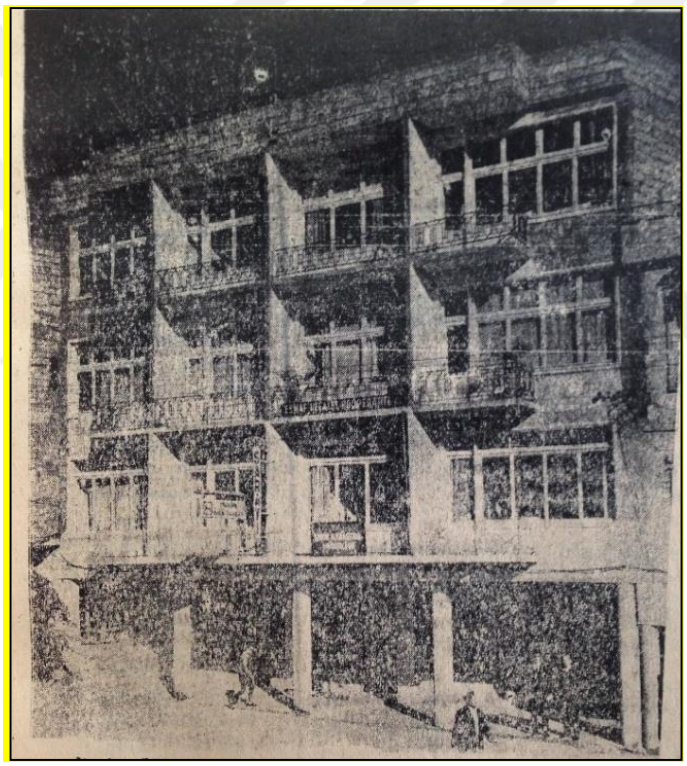

Şekil 3.68. Esnaf Kefalet Kooperatif Binası (2 Ocak 1966 Demokrat Urfa Gazetesi)

Banka Şubeleri: 22 Mart 1968'de Türkiye Vakıflar Bankası Urfa Şubesi açılmıştır (Akgün Gazetesi, Yıl:1968, Sayı:3425). İş Bankası Şubesi 26 Haziran 1967'de Karameydan'da yapılan yeni binaya taşınmıştır (Demokrat Urfa Gazetesi, 26 Haziran 1967). 12 Ekim 1967'de Türk Ticaret Bankası Şubesi açılmıştır (Demokrat Urfa Gazetesi, 14 Ekim 1967). 1970 yılında Urfa'nın 9. Bankası olan Garanti Bankası Şubesi açılmıştır (Şafak Gazetesi, 9 Aralık 1970).

3.4.6. Sanayi yapıları

İller Bankası Genel Müdürlük Yapı Müdürlüğü ile Urfa Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi arasında sanayi sitesi inşaatı için protokol imzalanmıştır. Sanayi sitesinde idare binası, 1070 adet dükkân, dükkânların ihtiyaçlarını karşılamak için berber, manav, bakkal dükkânları ile banka şubesi PTT, mescit, duş, umumi WC, küçük bir otel ve benzin istasyonunun bulunacağı belirtilmiştir (Demokrat Urfa Gazetesi, 23 Mart 1968). 1968 yılında çalışmaları başlayan sanayi sitesi inşaatının devam edebilmesi amacıyla belediye esnaflarla anlaşma yapmış, böylece belediye tarafından temin edilmiş arsalara projeye uygun olarak her esnafın, 1971 yılında bitirmek üzere kendi dükkânını yapması sağlanmıştır (Demokrat Türkiye Gazetesi, 12 Ekim 1970).

Gümrük ve Tekel Bakanı tarafından yapılan açıklamada, Tarım Bakanlığı ile yapılan ortak çalışmada Urfa'da arpa üretimine başlanacağı, Urfa'ya bira ve kâğıt fabrikalarının kurulmasının uygun görüldüğünü belirtilmiştir. Bira fabrikası Tekel'in, kâğıt fabrikasının ise Sümerbank'ın bir tesisi ve yatırımı olarak gelişeceği ve bu fabrikalar için hazırlanan projelerin Devlet Planlama Teşkilatı tarafından onaylandığı ifade edilmiştir (Demokrat Türkiye, 19 Eylül 1963). Şehirde bulunan mevcut iki un fabrikasının yetersizliğinden dolayı tüccar Ömer Erkasap teşebbüsüyle İtalya'dan ithal ettiği 30 ton kapasiteli makinalarla yeni bir un fabrikası kurulması planlanmıştır. Bu fabrika tamamlandıktan sonra ek olarak irmik ve makarna tesisleri de ekleneceği de belirtilmiştir (Demokrat Urfa Gazetesi, 25 Aralık 1963).

Devlet planlama uzmanları tarafından buğday sapı gibi zirai atıklardan kâğıt yapılması için çalışmalar yapılmış, bu çalışmalar tamamlandığında zirai atıklara sahip Urfa'da da bir kâğıt fabrikası kurulmasına karar verilmiştir (Demokrat Gazetesi, 9 Eylül 1964). 1697 yılından itibaren faaliyette olan Ender Un fabrikası bilinmeyen bir sebeple çıkan bir yangında Urfa'da itfaiye teşkilatının olmaması sebebiyle tamamen yanarak kullanılamaz hale gelmiştir (Demokrat Türkiye Gazetesi, 16 Mayıs 1968).

Urfa milletvekilleri Necmi Cevheri, Cemal Güven, Ramazan Tekkeli ve Hüsamettin Köran Sanayi Bakanlığı nezdinde Urfa'da bir fabrika kurulması için girişimlerde bulunmuşlar ve sanayi bakanından olumlu sonuçlar almışlardır (Akgün Gazetesi, 18

Temmuz 1968). Devlet Planlama Teşkilatı, doğu-batı dengesizliği hakkında yapılan şikâyetleri göz önünde bulundurarak, içinde Urfa'nın da bulunduğu birkaç geri kalmış ile yatırım yapmak amacıyla halka açık holding statüsünde bir şirketin hazırlıkları üzerinde çalıştıklarını ve bu çalışmayla birlikte Urfa'ya 300 ila 500 kişilik istihdam sağlayacak bir tekstil fabrikası kurulmasını gündeme aldıklarını belirtmiştir. Ancak 1968 yılından bu yana temelinin atılması beklenen, 4000 kişilik istihdam sağlayacak olan dokuma fabrikası girişimi gerçekleştirilememiştir. Ayrıca tarım memleketi olan Urfa için gıda sanayisi ile ilgili bir yatırımın düşünülmemesi Urfa'yı olumsuz yönde etkilemiştir (Demokrat Türkiye Gazetesi, 2 Mart 1970).

Urfa'da baş gösteren kuraklık ve su sıkıntısı nedeniyle köy işleri bakanı ili ziyaret etmiş, bu ziyaret sonrası Başbakan Süleyman Demirel Vali Kemal Diniz'i aramıştır. Bu görüşmede, S. Demirel 3-5 ay içerisinde söz verilen fabrikanın temelinin atılacağını belirtmiştir (Demokrat Urfa Gazetesi, 29 Temmuz 1970). 1973 yılında yürürlüğe konulması planlanan üçüncü Beş yıllık kalkınma planı için Devlet Planlama Teşkilatı illere ihtiyacını sormuş ve Urfa Valiliği'yle yapılan görüşmelerde Vali Kemal Diniz tarafından hazırlanan raporda Urfa için pamuklu ve yünlü iplik ve kumaş dokuma fabrikası, çimento fabrikası, kâğıt fabrikası, un fabrikası, süt endüstrisi ve deri sanayi olmak üzere sekiz adet fabrika ihtiyacı olduğu bildirilmiştir (Şafak Gazetesi, 21 Temmuz 1971).

Urfa Valisi Fikret Turgut Sayın başkanlığında yapılan toplantıda 25 bin iğneli iplik fabrikasının kurulmasına karar verilmiş ve toplantıya destek veren iş adamları sayesinde öz sermaye olarak tespit edilmiş olan 17 milyon 200 bin Lira bedelin 2 milyon Lira'sı toplanmıştır. UPİSAŞ adıyla anılan yeni kuruluş hakkında verilen bilgiye göre 101 milyon Lira'ya mal olacak olan fabrikanın 1.5 yıl içinde tamamlanarak faaliyete gireceği bildirilmiştir. Fabrikanın kuruluş hazırlıkları ile ilgili yapılan toplantıda 6 kişilik bir komisyon seçilmiştir (Akgün Gazetesi, 9 Ekim 1972). İplik fabrikasının temeli 11 Nisan 1973'de Sırrın Köyü tarafında, Vali Fikret Turgut Sayın, Belediye Başkanı Mustafa Kılıç ve kalabalık halk topluluğunun katılımıyla yapılan bir törenle atılmıştır (Huduteli Gazetesi, 17 Nisan 1973).

Urfa'da bir deri ve kösele fabrikası kurulması için esnaftan oluşan bir topluluk toplantı yapmış ve bu toplantıda fabrikanın kurulabilmesi için Ziraat Bankası'nda bir

hesap açıldığı, isteyenlerin açılan hesaba para yatırabileceği belirtilmiştir. Deri ve kösele fabrikası için yaklaşık 54 bin Lira toplanmıştır (Demokrat Türkiye Gazetesi, 26 Ağustos 1971). Esnafın bu girişimden birkaç yıl sonra 1974 yılında, Vali Fikret Turgut Sayın başkanlığında Halk Eğitim salonunda Urfalı İşadamlarıyla yapılan toplantıda, Urfa'ya deri ve konfeksiyon fabrikası kurulmasına karar verilmiştir. UDESA adı verilen fabrikanın maliyeti 15 milyon Lira olup, fabrikanın 1974 yılında faaliyete geçirilmesi planlanmıştır (Demokrat Türkiye Gazetesi, 19 Nisan 1973). Deri Kösele Sanayi A.Ş. kurucu üyeleri toplanarak yeni idare heyetini seçmişlerdir (Huduteli Gazetesi, 20 Nisan 1973). İdare heyeti ilk toplantısını yapmış ve hazırlanan fizibilitelerin Ankara'ya ilgili bakanlıklara sunularak gerekli teşvik belgesinin alınmasının sağlanacağını belirtmiştir. Fabrikanın temeli teşvik belgesinin alınmasından sonra atılacaktır (Şafak Gazetesi, 6 Haziran 1973). Yaşanan bu gelişmelere ek olarak, Almanya'da bulunan Urfalıların girişimiyle Urfa'da bir tekstil fabrikasının daha kurulmasına karar verilmiş, 119 milyon Lira'ya mal olacak olan fabrikanın 1976 yılında faaliyete geçirileceği belirtilmiştir (Akgün Gazetesi, 23 Mayıs 1974).

Ayrıca Urfa'da 7 milyon Lira'ya mal olacağı tahmin edilen yem sanayi fabrikası ile süt, tereyağ ve irmik fabrikalarının kurulması için yeni girişimler başlatılmıştır. Fabrikanın anonim şirketi olarak kurulması planlanmıştır (Doğuş Gazetesi, 13 Temmuz 1973).

3.4.7. Belediyecilik hizmetlerine ilişkin sorunlar ve diğer inşaat faaliyetleri

Çalışmanın bu bölümünde Urfa'da 1960 ile 1974 yılları arasında gerçekleştirilen alt yapı, yol gibi çeşitli inşaat faaliyetleri ve sorunlarına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Köprübaşı Mevkiinde yer alan, mülkiyeti İl Özel İdaresi'ne ait kütüphaneyi çevreleyen yolların bozuk durumu, yazın toza, kışın çamura neden olmaktadır. Söz konusu bozuk yolların, otel ve yazıhanelerin olduğu bölgede olması sebebiyle bu durum şehir için kötü bir görüntü yaratmaktadır (Yeni Urfa Gazetesi, 21 Nisan 1962). Belediye Karameydan Camii'nden Yıldız Meydanı'na kadar olan güzergâhta bulunan ev ve dükkânların istimlâkini yapmış, imar planında 17 m. genişlikte belirlenen yeni yolun açılması için çalışmalara başlamıştır (Demokrat Urfa Gazetesi, 27 Mart 1968). Ancak Vali Kadri Erdoğan'ın yönetiminde başlatılan yol genişletme

çalışmaları sebebiyle yıkılan cadde kenarındaki yapıların neden olduğu enkazın kaldırılmaması da şehrin görüntüsünü olumsuz etkilemiştir (Demokrat Urfa Gazetesi, 3 Temmuz 1968).

Su tesisatının yapımını üstlenen müteahhidinin 11 Nisan'da şehri suya kavuşturması beklenirken, gerekli su pompaları getirilmediği için Urfa İli şehir suyuna kavuşamamıştır (Yeni Urfa Gazetesi, 15 Eylül 1962). İçme suyu tesisatı tamamlanamadığından şehirde su problemi devam etmiş (Akgün Gazetesi, 30 Mayıs 1963), müteahhit su tesisatı ihalesinin şartlarını zamanında yerine getiremediğinden ihaleyi gerçekleştiren İller Bankası sözleşmeyi fes etmeye karar vermiştir (Akgün Gazetesi, 28 Ağustos 1964). Kentte uzun yıllardır devam eden şebeke suyu yetersizliğini gidermek için eskiyen şehir suyu şebekesinin İller Bankası'nın yapacağı yeni bir ihaleyle yenileneceği ve Direkli'de çıkarılan suyun tamamının şehre dağıtılacağı belirtilmiştir (Demokrat Urfa Gazetesi, 10 Şubat 1968).

Urfa'da yaşanan elektrik arızasından şehirde hem su hem elektrik sorunu yaşamakta iken (Demokrat Urfa Gazetesi, 3 Ağustos 1966), su kesintileri de yaşanmaya devam etmektedir (Akgün Gazetesi, 1 Mayıs 1967). Sürekli arıza yapan elektrik trafosu için yeni motor getirilmiş (Demokrat Urfa Gazetesi, 10 Aralık 1966), ancak Demirel Hükümetince verilen jeneratörler de arızalandığından şehir yine elektriksiz kalmıştır. Devam eden elektrik sorunları nedeniyle Urfa için hidroelektrik santrali yapılması isteği İç İşleri Bakanına bildirilmiş ancak bununla ilgili net bir tarih belirtilmemiştir (Demokrat Urfa Gazetesi, 22 Nisan 1967). Vali Gazezoğlu Urfa'nın elektrik sorununun çözülmesi için 1968 yılı içerisinde Seyhan Hidroelektrik santralinden hat çekileceğini bildirmiştir (Demokrat Urfa Gazetesi, 29 Nisan 1967). Urfa sokaklarının toplanmayan çöplerden dolayı oldukça kirli, yetersiz aydınlatmadan dolayı karanlıkta olduğu, şehir suyu olmadığından insanların taşıma suyla ihtiyaçlarını giderdiklerinden şikâyet edilmekte (Akgün Gazetesi, 20 Temmuz 1964) ve sokakların çöplerden temizlenmemesi sebebiyle şehirde karasinek sorunu oluştuğundan bahsedilmektedir (Demokrat Urfa Gazetesi, 5 Ağustos 1967). Karasinek ve haşarat sorunu ilaçlama faaliyetlerinin azlığından uzun yıllar devam etmiştir (Doğuş Gazetesi, 15 Temmuz 1969). Ayrıca 1968 yılında hayata geçmesi beklenen Seyhan Hidroelektrik santralinden elektrik sağlanması işi için henüz sadece 15 direk dikilebilmiş hat da henüz tamamlanmamıştır (Demokrat Urfa Gazetesi, 3

Ocak 1970). Bu nedenle şehirde elektrik ve su kesintileri devam etmektedir (Demokrat Urfa Gazetesi, 22 Nisan 1970). Hükümetin yıllardır devam eden Urfa ilinin elektrik ve su sorununa gösterdiği tutumu eleştirmek için bir miting düzenlenmiş, mitinge esnaf dernekleri ve halk katılım sağlamıştır (Demokrat Urfa Gazetesi, 20 Temmuz 1970). Seyhan Hidroelektrik Santrali ile Urfa arası hattın tamamlanmasına rağmen trafo eksikliği yüzünden hattan istifade edilememiştir. Bunun üzerine Belediye Başkanı Mustafa Kılıç, gerekli trafonun 15 gün içerisinde Gebze'den getirtilerek sorunun çözüleceğini belirtmiştir (Demokrat Urfa Gazetesi, 9 Ekim 1971).

Elektrik ve su sorunlarına ek olarak şehrin bazı bölümlerinde kanalizasyon sistemiyle de ilgili sorunları bulunmaktadır. Balıklı Göl civarında bulunan Hasanpaşa Cami'nin tuvalet giderinin taşıp Balıklı Göl'e aktığı, Karakoyun Deresi'nin etraf sakinlerinin ve taşçıların dökuntülerinden yarısına kadar dolduğu belirtilmektedir (Akgün Gazetesi, 17 Ağustos 1964). Belediye Başkanı Mustafa Kılıç 1966 yılı içerisinde yol ve kanalizasyon işleri için 240 bin Lira ödenek ayrıldığını belirtmiştir (Demokrat Urfa Gazetesi, 5 Mart 1966). 1960'ların sonunda Hükümet tarafından Yenişehir semtine yaptırılan sosyal konutların lağımları yetersiz gelerek taşmış ve bu durum çevreye rahatsızlık vermeye başlamıştır (Demokrat Urfa Gazetesi, 14 Ocak 1970). Aynı şekilde Bamyasuyu mevkiinde de lağım suları sokaklara taşmış ve sokaklar oldukça kötü durumda kalmıştır (Demokrat Urfa Gazetesi, 30 Kasım 1970).

Alt yapı sorunları dışında şehri ağaçlandırma çalışmaları da yapılmaktadır. Ancak Sarayönü Caddesi'ne taşınan postane binası ile birlikte taşınan telgraf ve telefon telleri cadde kenarında bulunan (Şekil.3.69.) ağaçların kesilmesine sebep olmuştur (Yeni Urfa Gazetesi, 4 Şubat 1952).

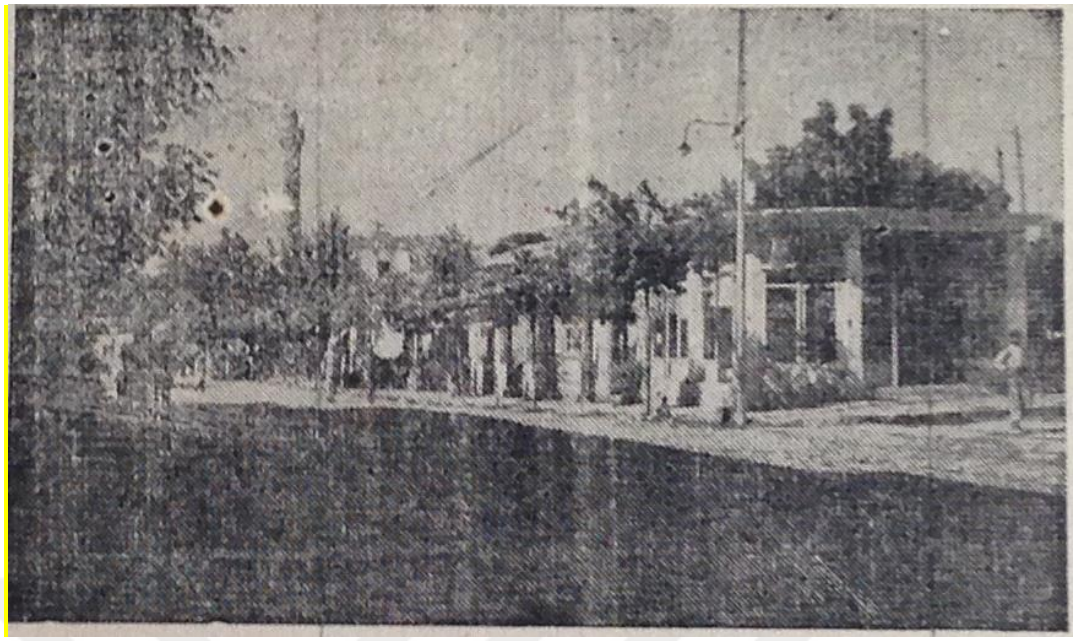

Şekil 3.69. Sarayönü Caddesi'nin 1952 yılı görünümü

1963 yılı bütçesi içerisinde yer alan, Yenişehir semtinin arka cephesinin tamamen ağaçlandırılması, Hızmalı Köprüsü'nün onarımı ile Urfa Kalesi'nin gerekli kısımlarının onarımı işlerinin 1963 ve 1964 yılları içerisinde tamamlanması planlanmaktadır (Akgün Gazetesi, 20 Aralık 1962). Atatürk Caddesi üzerinde bulunan Emirgan adıyla park yapılan ve yeniden düzenlenen alan, halkın kullanımına açılmıştır (Yeni Urfa Gazetesi, 17 Mayıs 1963). Urfa'nın nadir park alanlarından olan Çamlık Parkı'nda yer alan ağaçlar bakımsızlıktan kurumuştur (Yeni Urfa Gazetesi, 19 Ağustos 1964).

Ayrıca yeni yapılması planlanan inşa faaliyetleri kapsamında Urfa'ya Yetiştirme Yurdu binası yaptırmak için kurulan dernek üyeleri ile Milli Eğitim Müdürü bir toplantı yapmış ve yapı için bir kampanya başlatılmıştır. Yapılan girişimlerle yetiştirme yurdu için yeni bina temelinin 1969 yılında atılması planlanmıştır (Doğuş Gazetesi, 14 Mart 1969).

4. CUMHURİYET ÖNCESİ İNŞA EDİLEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE KULLANILMAYA DEVAM EDİLEN KAMUSAL YAPILAR

Çalışmanın bu bölümünde Cumhuriyet öncesi dönemlerde yapılmış yapılardan Cumhuriyet döneminde kullanılmaya devam edilen kamusal yapıların (Şekil 4.1.-4.2.) süreçlerine ilişkin bilgiler, günümüze ulaşabilen ve ulaşamayanlar başlıkları altında verilmiştir.

Şekil 4. 1. Yerleşim planı

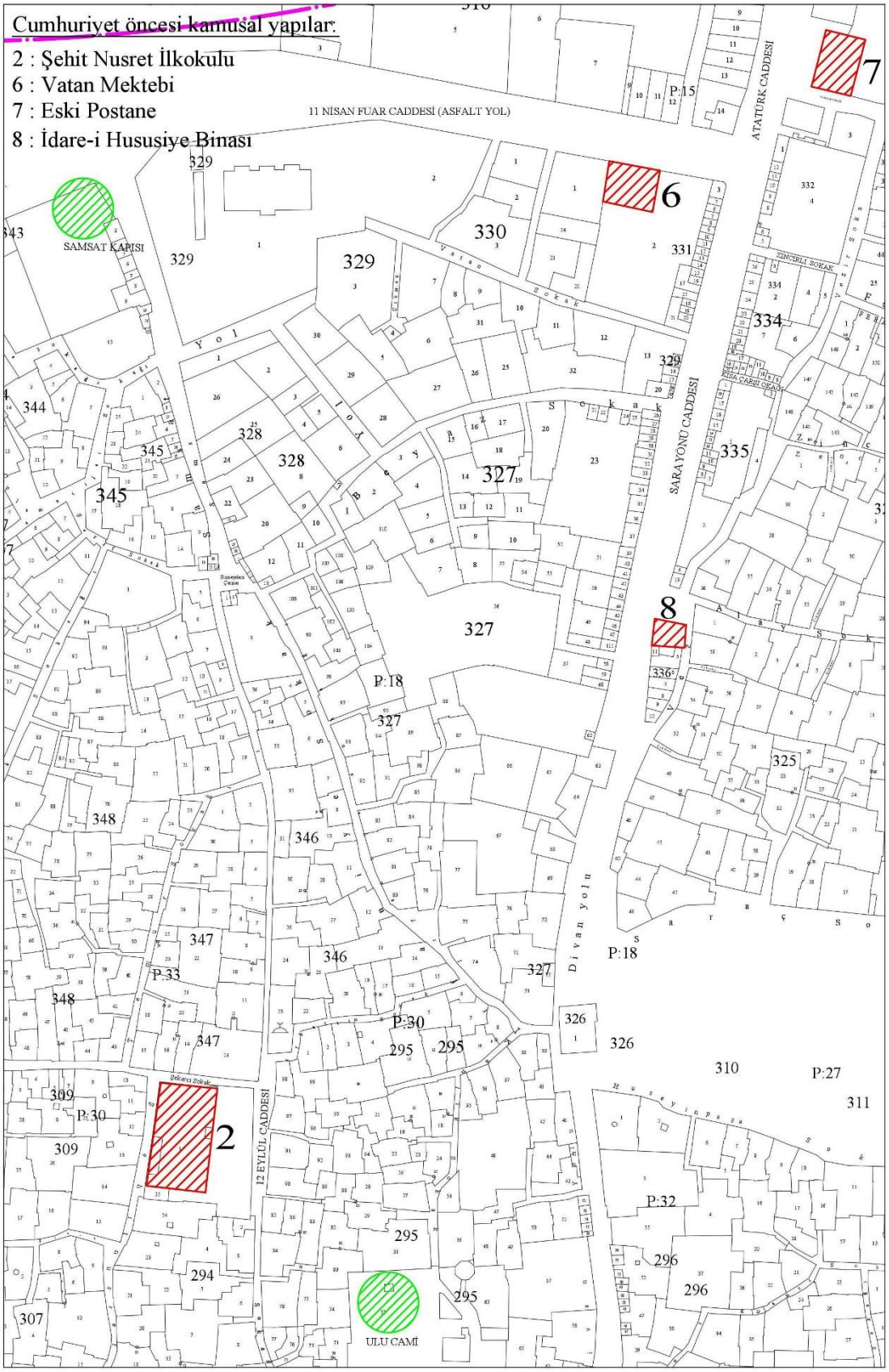

Şekil 4. 2. Yerleşim planı

4.1. Günümüze Kadar Ulaşabilen Kamusal Yapılar

4.1.1. Hükümet Konağı (Günümüz İl Kültür Müdürlüğü)

Osmanlı Dönemi'nde, 1916-1917 yıllarında Mutasarrıf (vali) Ali Haydar Bey tarafından (Şekil 4.3.) yaptırılmıştır (Güzel, 2012, s:241). 1920'lerin başında Sanayi Mektebi olarak kullanılan yapı, 1927 yılında geçirdiği yangın sonrası onarımı yapıldıktan sonra Köy Yatı Mektebi olarak kullanılmaya devam edilmiştir. 5 Haziran 1936 tarihli Yenilik Gazetesi'ndeki habere göre Köy Yatı Mektebi tamir edildikten sonra Hükümet Konağı olarak kullanılmasına karar verilmiştir. 1940'lı (Şekil 4.4.) ve 1950'li (Şekil 4.5.-4.6.) yıllarda Hükümet Konağı olarak kullanılan yapı daha sonraları sırasıyla Jandarma Bölük Komutanlığı ve İl Özel İdaresi olarak kullanılmış, büyükşehir belediyesi olan illerde İl Özel idarelerinin kapatılmasıyla birlikte günümüzde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (Şekil 4.7.-4.8.) olarak işlevlendirilmiştir. Yapının ön cephesi 1958 yılında yol genişletme çalışmaları için yıkılıp geriye çekilerek yeniden yapılmış ve kullanım alanı daraltılmıştır.

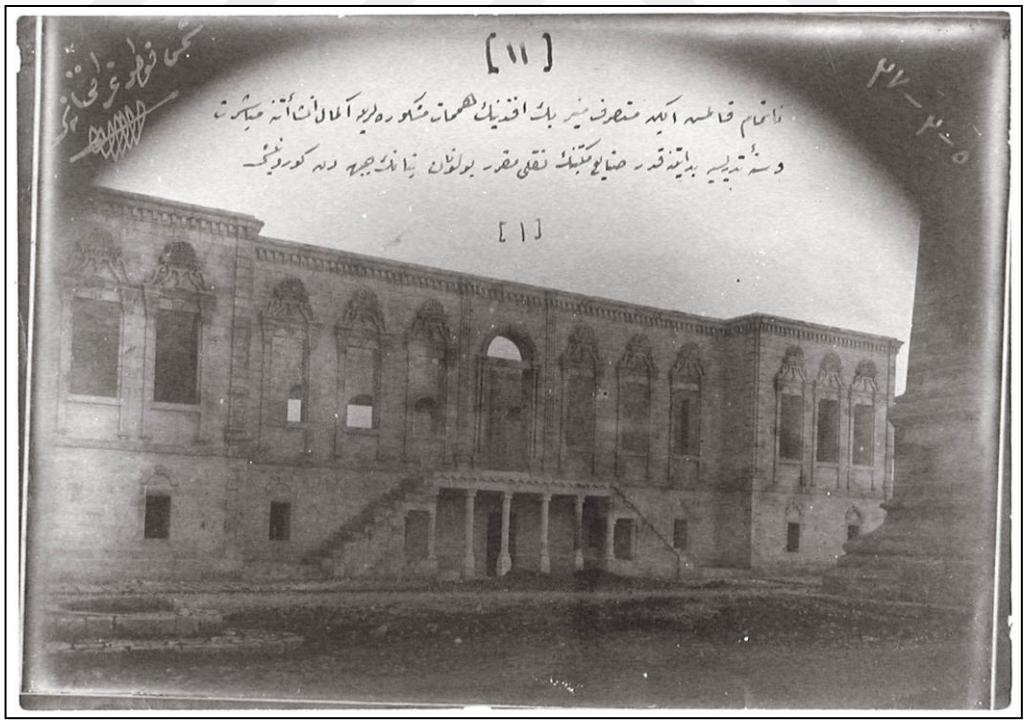

Şekil 4.3. 1927 yılında Sanayi Mektebi (Kürkçüoğlu, 2011)

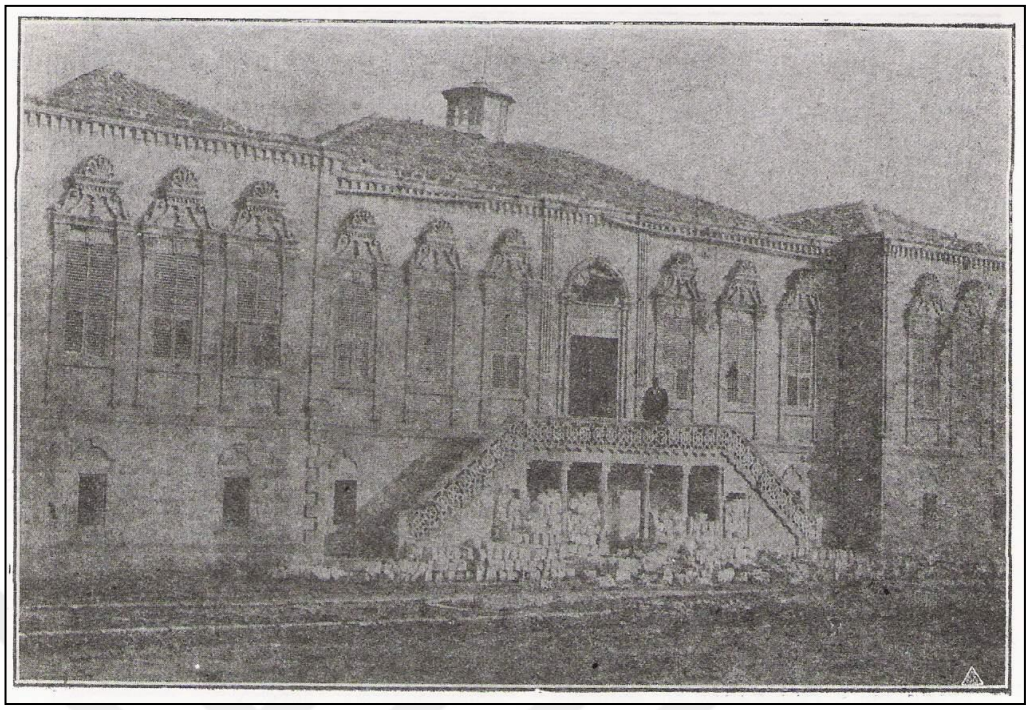

Şekil 4.4. 1940 ‘lı yıllarda Hükümet Konağı (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 4.5. 1950 ‘lı yıllarda Hükümet Konağı (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 4.6. 1951 yılı Atatürk Caddesi'nden Hükümet Konağının Görünümü (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 4.7. 1990'larda İl Kültür Turizm Müdürlüğü (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 4.8. 1990'larda İl Kültür Turizm Müdürlüğü (Kürkçüoğlu, 2011)

4.1.2. Şehit Nusret İlkokulu (Basmahane)

Şehit Nusret Sokağı'nın güneyinde bulunan Şekil 4.9'da yer alan yapının aslı Ermeni Katolik Kilisesi'dir. Ancak Ermenilerin savaş sonrası Urfa'yı terk etmelerinden sonra yapı Cumhuriyet'in ilk yıllarında Şehit Nusret İlkokulu olarak geçici hizmet vermiş olup, okulun basmahane binasına taşınmasıyla yapının konut olarak kullanılmasına devam edilmiştir. Günümüzde özgün görüntüsünü büyük ölçüde kaybetmiştir.

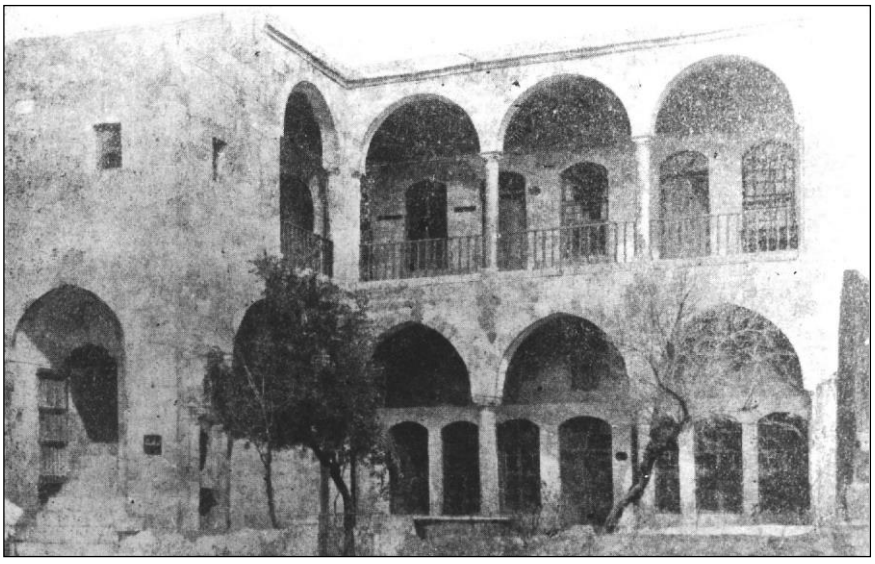

Şekil 4.9. Cumhuriyetin ilk yıllarında Şehit Nusret İlkokulu olarak kullanılan kilisenin güney cephesi (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 4.10.'da görülen yapı ise günümüzde Şehit Nusret İlkokulu olarak hizmet vermektedir. Yapı 1890'lı yıllarda Sultan Abdülhamid tarafından Ermeni çocukların sanat öğrenmeleri için yaptırılmış olup, bir süre sabunhane olarak da kullanılmıştır. 1896 yılında Alman misyonerler tarafından Almanya'nın bir köyünde bulunan halı fabrikası ve çalışanlarını bu binaya taşımışlardır. Yapı halı atölyesi, iplik boyahanesi, bez basma atölyesi ve marangozhane olarak işlevlendirilmiştir. Yapı günümüzde, geçmişte bez atölyesi olduğundan dolayı 'Basmahane' olarak adlandırılmıştır (Kürkçüoğlu,2011).

Şekil 4.10. Basmahane (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 4.11. 1899 yılı inşaat halindeki Basmahane (Şehit Nusret İlkokulu) (Kürkçüoğlu, 2011)

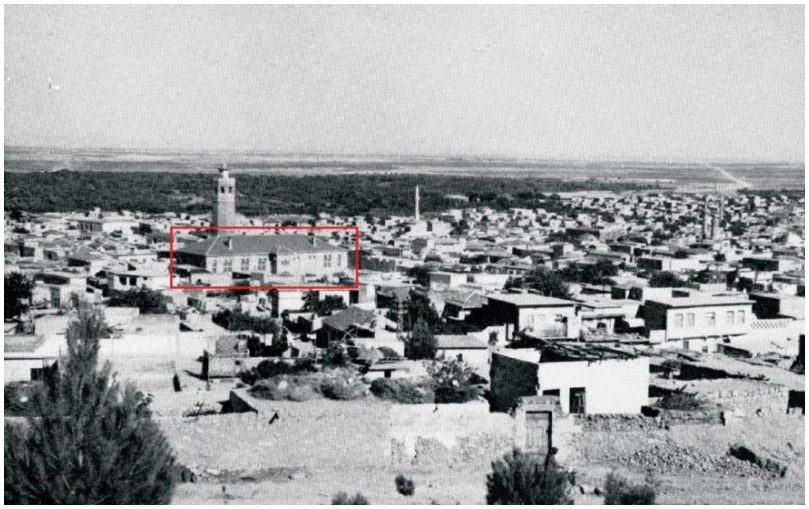

Şekil 4.12. 1973 yılında Şehit Nusret İlkokulu olarak kullanılan Basmahane (Kürkçüoğlu, 2011)

Geç dönem Osmanlı yapısı olan Basmahane Binası, iki katlı olarak yaklaşık 50 m. uzunluğunda (Şekil 4.11.-4.16.), kuzey-güney yönünde kademeli olarak uzanan üç bölümden oluşmaktadır. Orta bölümün üzeri beşik tonozla, doğu bölümünün üzeri ise çapraz tonozla örtülüdür. Bu iki bölümden daha alçak kotta olan batı bölümünün de üzeri beşik tonozla örtülü olup, bu bölümde bir ara kat yapılarak diğer iki bölümün tavan seviyesi yakalanmıştır. Bundan dolayı yapı batı cephesinde üç katlı, diğer cephelerde ise iki katlı olarak algılanmaktadır. Kuzey- güney yönünde dikdörtgen planlı iki katlı yapıda katlar arası geçiş iç mekândan sağlanmış, dolayısıyla katlar ilişkilendirilerek inşa edilmiştir. Düzgün kesme taştan inşa edilmiş olan yapının dış cephesinde ortadan sütunlarla bölünmüş yuvarlak kemerli çift, yarım yuvarlak ve tam yuvarlak pencereleri bulunmaktadır. Yapı okul binası olarak kullanılmadan önce basit onarım görmüş, yeterliliğini arttırmak üzere yapıya ek yapılmıştır. Halkın yapıyı yakından takip ettiği yerel gazetelerde yer alan haberlerden anlaşılmaktadır. 29 Nisan 1952 tarihli Yeni Urfa Gazetesi'nde Valilik tarafından Basmahane binasının yıktırılıp yerine yeni bir okul binası yapılmasının ve aynı mahalle içinde harap bir binada bulunan Şehit Nusret İlkokulu'nun da buraya naklinin düşünüldüğü belirtilmiştir. Ancak halkın basmahanenin okul olması konusuna olumlu bakmasına rağmen, yapının yıktırılmasına karşı olduğu, bundan dolayı okul aile birliğinin bir dilekçeyle valiye başvurduğu söylenmiştir.

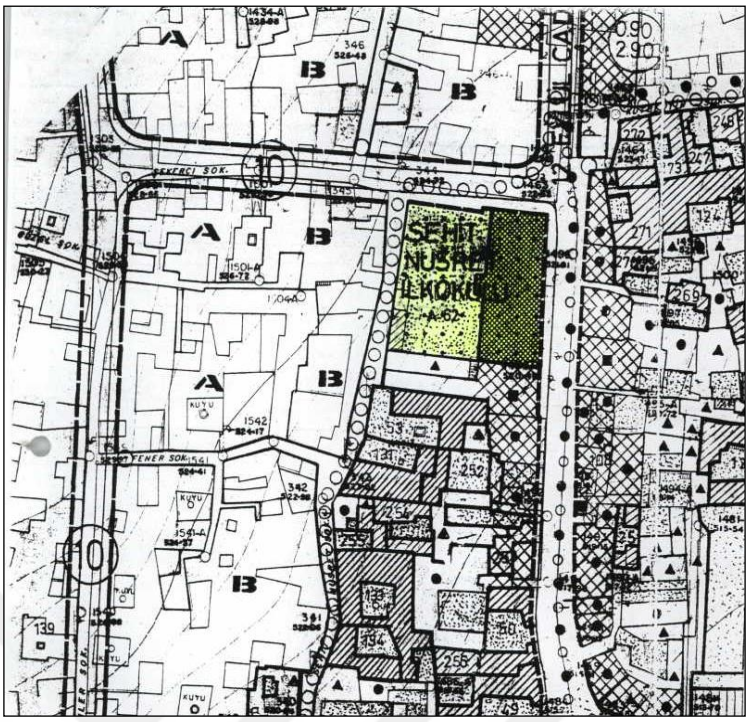

Şekil 4.13. Şehit Nusret İlkokulu vaziyet planı (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Şekil 4.14. (Basmahane) yerleşim planı (Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 2016, 37)

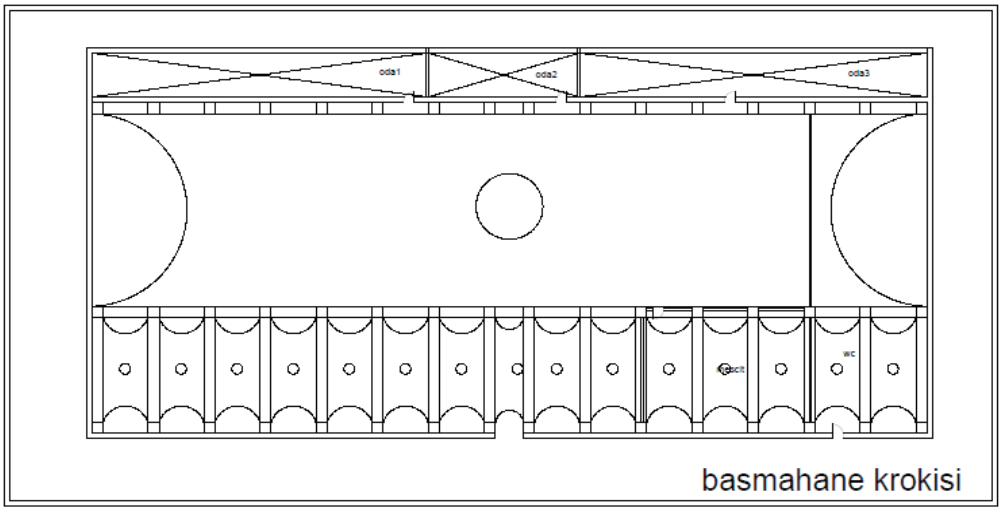

Şekil 4.15. Basmahane krokisi (Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Yıl:2016, Sayı:37)

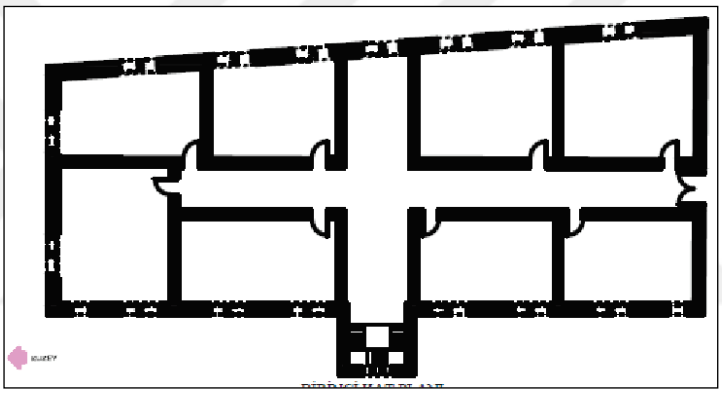

Şekil 4.16. Şehit Nusret İlkokulu (Basmahane) planı (Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Yıl:2016, Sayı:37)

Dilekçe sonucunda dönemin Valisi Rıfat Bingöl yapıyı incelemek üzere bir heyet oluşturulacağını söylemiştir. 22 Temmuz 1952 tarihli Yeni Urfa Gazetesi'nde Vali Rıfat Bingöl'ün Urfa'dan ayrılmasıyla Basmahane binası tadilatının yarım kaldığı, altı ay duran inşaat sebebiyle, yapının kum ve taş yığınları arasında kaldığından bahsedilmiştir. Şehit Nusret İlkokulu binası 250 öğrenci kapasiteli olmasına rağmen okul mevcudu çok daha fazla sayıdadır. Bu sebeple okulun güney kısmında harabe durumunda olan 3 odanın yıktırılıp, bu odalarla birlikte bahçenin de yarısı katılarak ek bina inşaatı için ilk çalışmalara başlanılmıştır (Şafak Gazetesi, 9 Kasım 1974).

Ancak ek bina yapının batı cephesinin güney kısmında bulunan pencereleri ve süslü cephe taşlarının kapanmasına sebep olmuştur. Yapı günümüzde (Şekil 4.17.-4.20.) de ilkokul olarak kullanılmaya devam edilmektedir.

Şekil 4.17. Şehit Nusret İlkokulu doğu cephe (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Şekil 4.18. Şehit Nusret İlkokulu kuzeybatı cephe (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

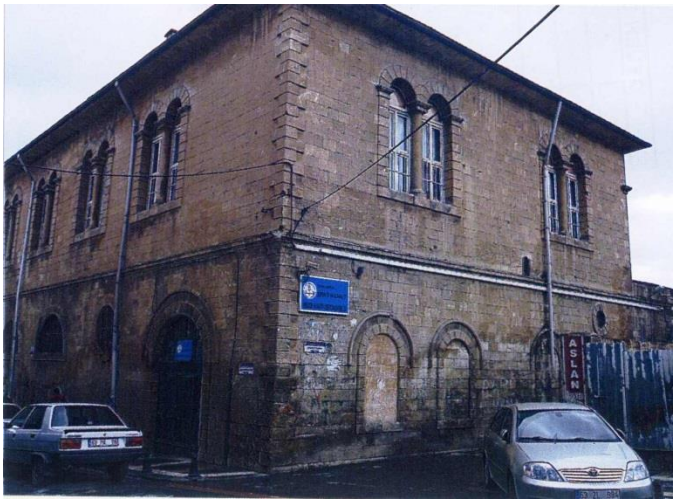

Şekil 4.19. Şehit Nusret İlkokulu kuzey cephe (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Şekil 4.20. 1955 yılı Şehit Nusret İlkokulu batı cephe (Karakaş, 2016)

4.1.3. Millet (Memleket) Hastanesi

Urfa Valisi Ethem Bey'in girişimleriyle yapının 1903 yılında temeli atılmış ve 1904 yılında hizmete açılmıştır. 50 yataklı bir hastane olan Memleket Hastanesi Birinci Dünya savaşında işgal edilmiş, daha sonra Kurtuluş Savaşı sırasında bir süre karargâh olarak kullanılmıştır (Işık Gazetesi, 20 Ekim 1936). Yapı 2005 yılından itibaren Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi olarak hizmet vermektedir. Yapı U düzeninde dikdörtgen planlı (Şekil 4.21.-4.23.) ve iki katlı olarak kesme taştan inşa edilmiş olup, güney cephesinde dört adet sütun üzerine oturan bir adet balkonu bulunmaktadır (Şekil 4.23.). Yapının 1930'lu yıllardaki fotoğraflarından doğu cephesine de balkon eklendiği anlaşılmaktadır. Yapı ilk yıllarında teras çatı daha

sonra kırma çatı ile örtülmüş, 1920'li yıllarda Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra terasında bulunan Osmanlı Devlet arması ve yanında bulunan mimari elemanlar kaldırılmıştır (Şekil 4.24.-4.25.). Yapının çizimleri incelendiğinde güney görünüşünde bulunan üçgen alınlıkların yapılmadığı, ön cephede kırma çatılı olarak görünen köşe bölümlerin yüksek parapetli teras çatılı olarak (Şekil 4.26.-4.29.) yapıldığı görülmektedir.

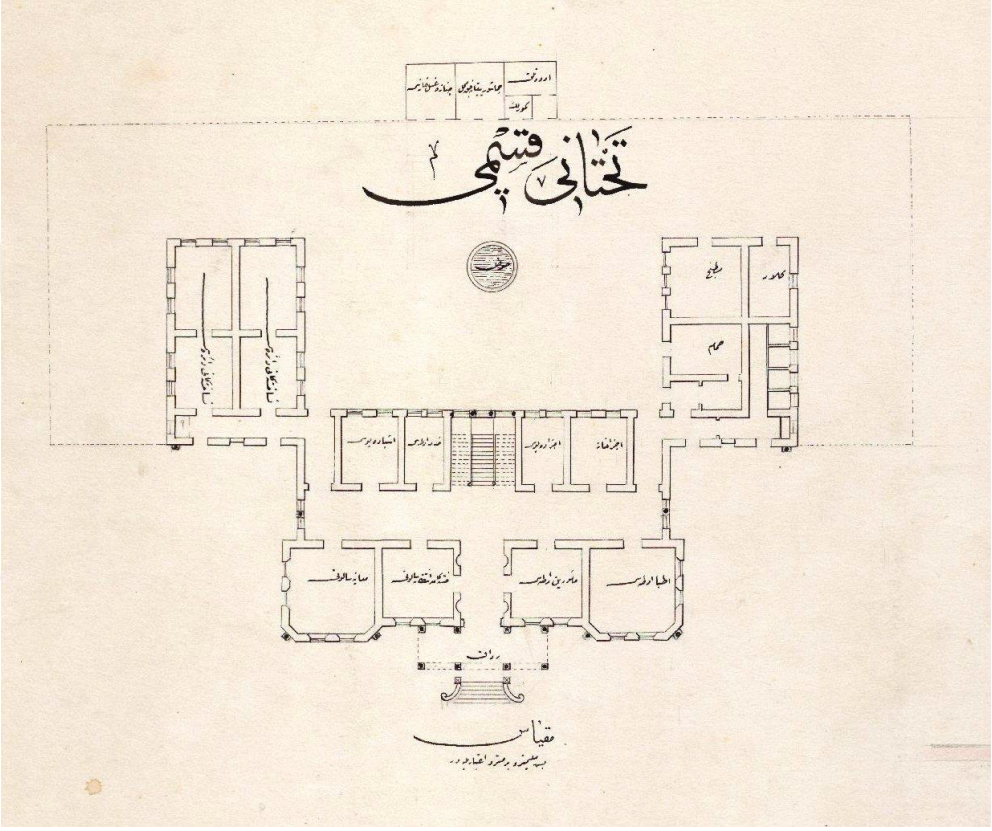

Şekil 4.21. Millet Hastanesinin zemin kat planı (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)

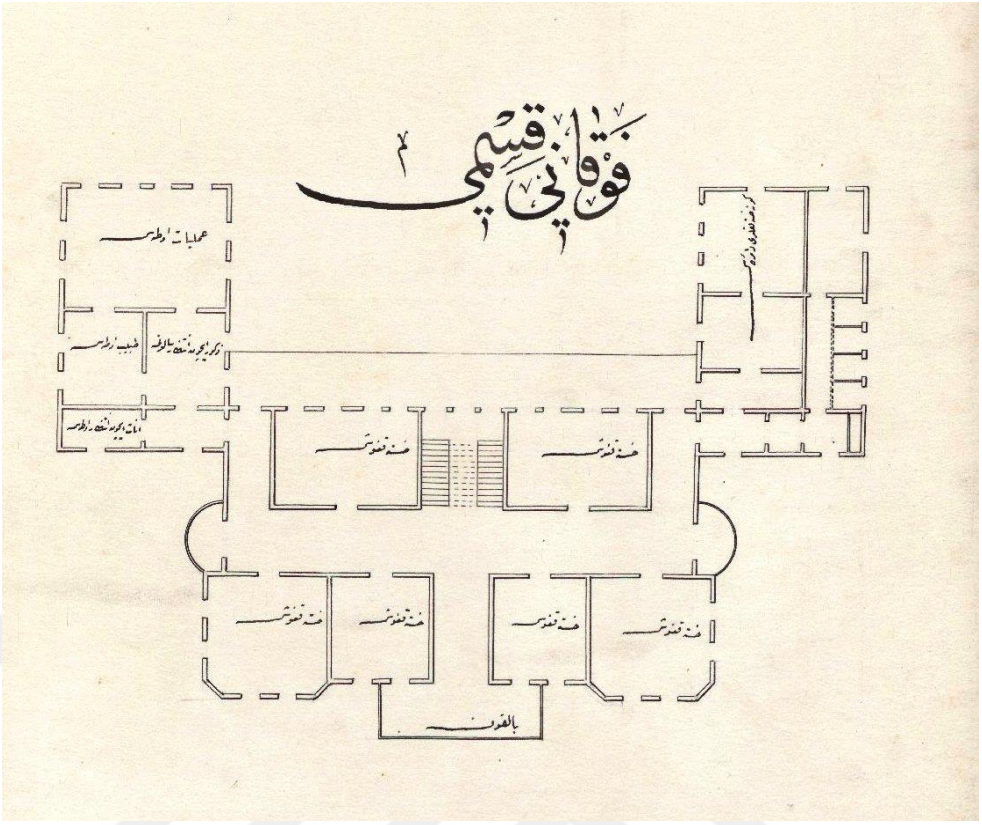

Şekil 4.22. Millet Hastanesinin birinci kat planı (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)

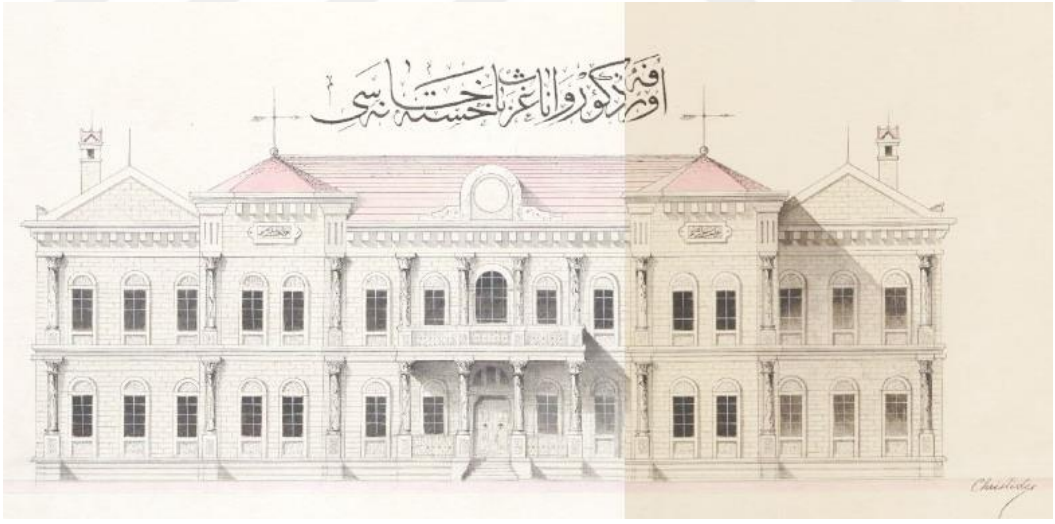

Şekil 4.23. Millet Hastanesinin ön (güney) cephesi (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)

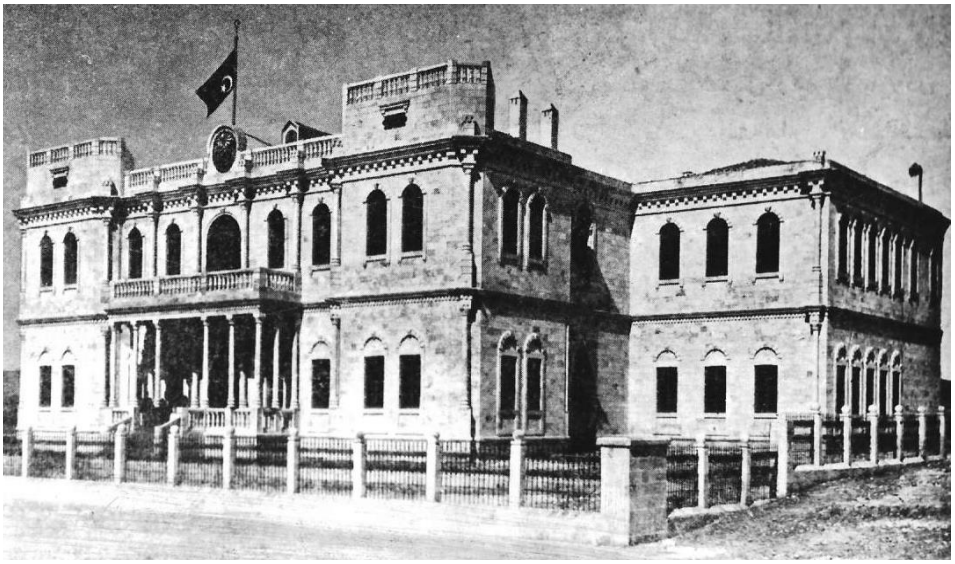

Şekil 4.24. Millet Hastanesi'nin ilk yapıldığı yıllarda güneydoğu cephesi (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 4.25. 1920'lerin sonunda Millet Hastanesi (Kürkçüoğlu, 2011)

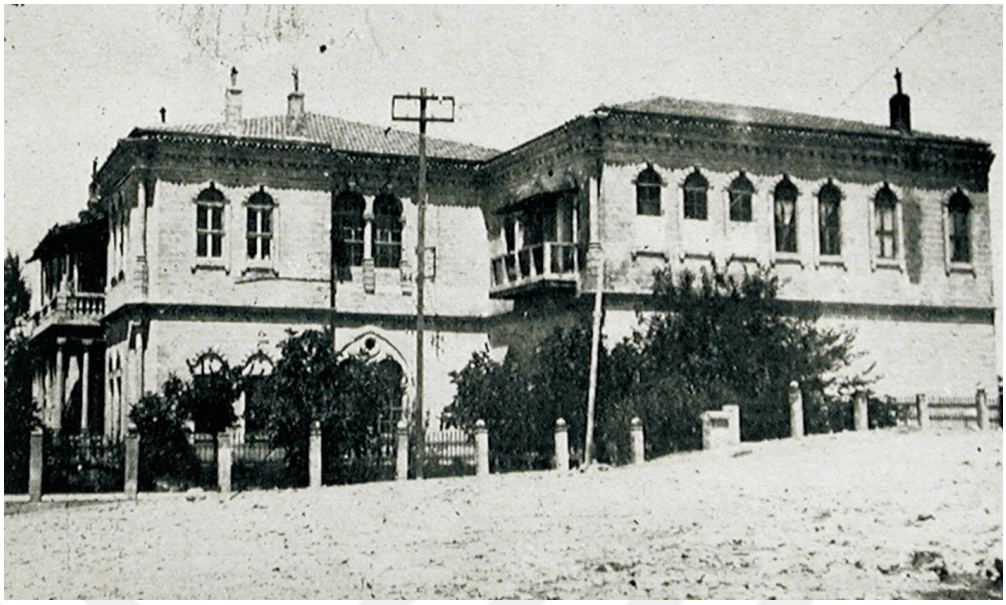

Şekil 4.26. Millet Hastanesi doğu cephe, 1938 (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 4.27. 2000'li yıllarda Millet Hastanesi ön cephe (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 4.28. 2000'li yıllarda Millet Hastanesi arka cephe (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 4.29. Millet Hastanesi iç mekan görünümü (Kürkçüoğlu, 2011)

4.1.4. İsviçre Misyoner Hastanesi

Atatürk Mahallesi'nde yer alan yapı, 1901 yılında misyoner faaliyetleri sebebiyle Urfa'da bulunan İsviçreli Dr. Herrman Christ tarafından Bassel'deki dostlarının yardımlarıyla yaptırılmıştır. Hastane 1915 yılında çıkan Ermeni isyanı sonucunda kapatılmış, 1918 yılında İsviçre Hastanesi adıyla yeniden açılmıştır. İşgal ve savaş döneminde fonksiyonuna devam etmiş olan yapı, Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren uzun süre ortaokul olarak kullanılmıştır.

1960 ve 1970'li yıllarda yetiştirme yurdu olan yapı (Şekil 4.30.-4.31.), 1980'lerden itibaren kaderine terkedilmiştir (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi). Yapı 1998 tarihinde Diyarbakır Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından alınan kararla tescillenmiştir. Aynı kararda yapının restorasyonunun yapılarak uygun bir işlevle kullanılmasına karar verilmiştir.

Şekil 4.30. 1973 yılı İsviçre Misyoner Hastanesi güneydoğu cephe (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 4.31. 1973 yılı İsviçre Misyoner Hastanesi 1973 (Kürkçüoğlu, 2011)

Atıl durumda bulunan yapı, 2001 yılında dönemin Valisi Muzaffer Dilek'in girişimleriyle restorasyonu yapılarak, Sosyal Hizmetler ve Dayanışma Vakfı hizmetlerinde kullanılabilmesi amacıyla Valiliğe tahsis edilmiştir. Restorasyonu tamamlanan yapı, 2003 yılında sosyal merkez olarak tekrar kullanıma açılmıştır. Yapı 2011 yılında dönemin valisi Nuri Okutan tarafından 'Şanlıurfa Geleneksel El Sanatları Geliştirme ve Üretim Merkezi' olarak dönüştürülmüş olup, günümüzde de aynı işlevle kullanılmaya devam etmektedir. Avlulu olan yapıya giriş doğu yönünden sağlanmaktadır. Yapı, avlunun kuzey ve güneyinde sıralanmış tek katlı bitişik mekânlar ile avlunun orta kısmında da bulunan iki katlı bir bölümden oluşmaktadır. Ancak, 1900'lerde çekilmiş fotoğrafından (Şekil 4.33.) iki katlı yapının 3 kemerli pencere bölümünün doğuya doğru uzandığı sonrasında ise bu bölümün yıkılarak yapının küçültüldüğü anlaşılmaktadır (Kürkçüoğlu, 2011). Günümüzde tek katlı mekânlar el sanatları atölyesi olarak kullanılmaktayken iki katlı yapının zemin katı idari birim, birinci katı ise halı kilim atölyeleri (Şekil 4.34.-4.37.) olarak kullanılmaktadır.

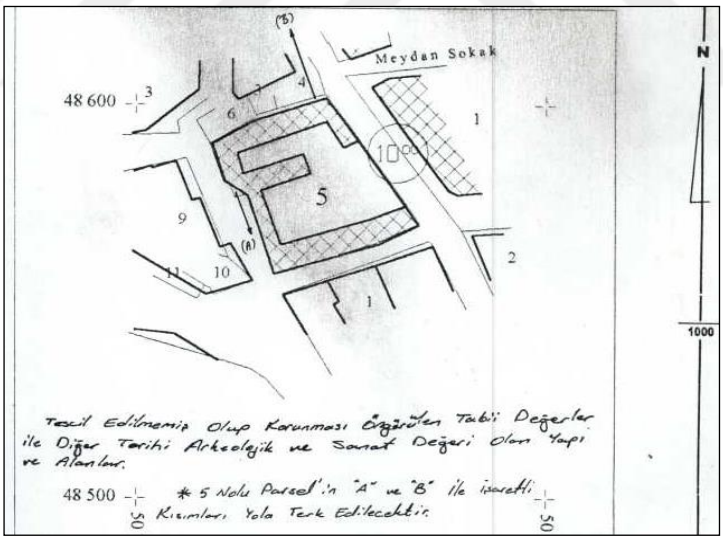

Şekil 4.32. İsviçre Misyoner Hastanesi vaziyet planı (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Şekil 4.33. 1900'lerde İsviçre Misyoner Hastanesi (Kürkçüoğlu, 2011)

Şekil 4.34. 2000'lerde İsviçre Misyoner Hastanesi (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Şekil 4.35. 2000'lerde İsviçre Misyoner Hastanesi (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Şekil 4.36. 2000'lerde İsviçre Misyoner Hastanesi (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

Şekil 4.37. 2000'lerde İsviçre Misyoner Hastanesi (Şanlıurfa K.V.K.B.K.M. Arşivi)

4.2. Günümüze Kadar Ulaşamayan Kamusal Yapılar

4.2.1. Vatan İlkokulu

Kesin yapım tarihi bilinmeyen Osmanlı dönemi yapısı olan okula iki sınıf daha eklenerek, okul 1902 yılında ortaokuldan yüksekokula yükseltilmiştir. Okul binası Cumhuriyet döneminde tadilat geçirerek Vatan Mektebi olarak kullanılmaya devam edilmiştir (Kürkçüoğlu, 2011). Yapı yöresel kesme taşlı iki katlı dikdörtgen formda (Şekil 4.38.-4.40.) yapılmıştır. 24 Mart 1965 tarihli Yeni Urfa Gazetesi'nde yapının batı cephesindeki duvarın yer yer çatladığı ve bazı bölümlerin döküldüğü, bu bölümlerin arkasındaki merdivenin de bozulmasıyla üst kattaki dershanelere çıkılamadığı, derslerin bahçede yapıldığından bahsedilmiştir. Yapılan tespitte yapının sağlam olmadığına karar verilmiştir. Sarayönü Mahallesi'nde bulunan Vatan İlkokulu bahçesinin bir kısmı 1958 yılında bölünerek Vatan çarşısı yapılmıştır (Akgün Gazetesi, 30 Temmuz 1970). Ancak daha sonra çarşının bir kısmı yıkılmış, sadece ön tarafta 10 adet dükkân kalmış, yapının arka tarafı ise yıkık ve harabe bir şekilde bırakılmıştır. Okul bahçesinin artan öğrenci sayısı için yeterli olmadığı yıkık ve harabe bir çarşının kazanç getirmekten uzak olması nedeniyle okula tekrar katılarak öğrencilerin kullanımına verilmesinin daha doğru olacağı belirtilmiştir.

Çarşı bölümünün tekrar okula katılmasıyla, cadde cephesinde bulunan okul giriş kapısının mahalle tarafından verilerek, olası trafik kazası tehlikesinin önleneceği belirtilmiştir. Yapı 1970'li yıllarda yıkılmış ve yerine günümüz Kız Lisesi binası yapılmıştır.

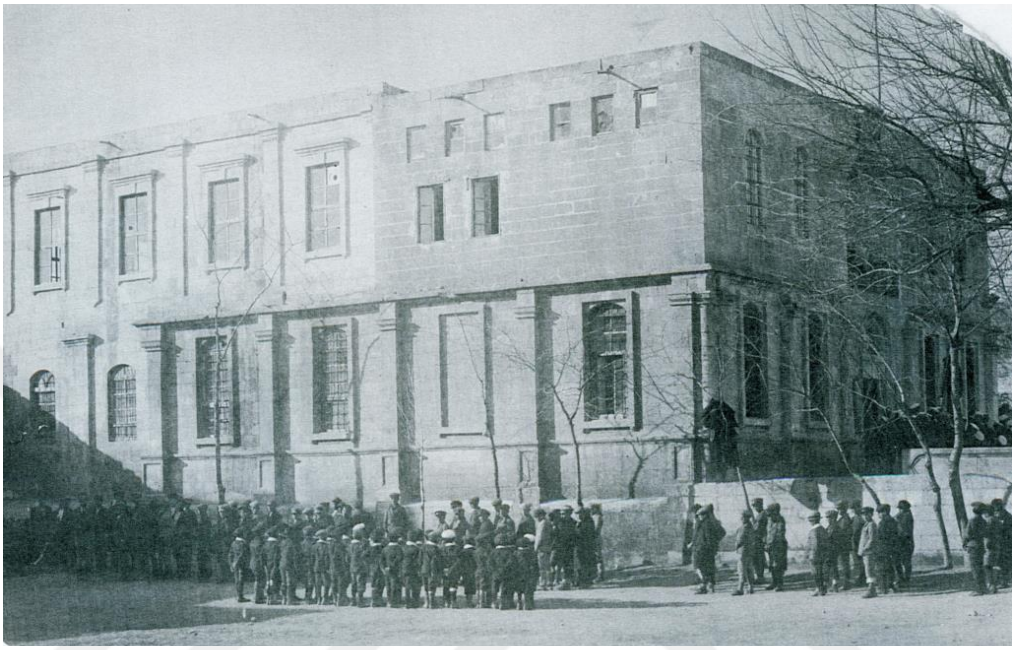

Şekil 4.38. 1926 yılında Vatan Mektebi güneydoğu cephe (Kürkçüoğlu, 2011)

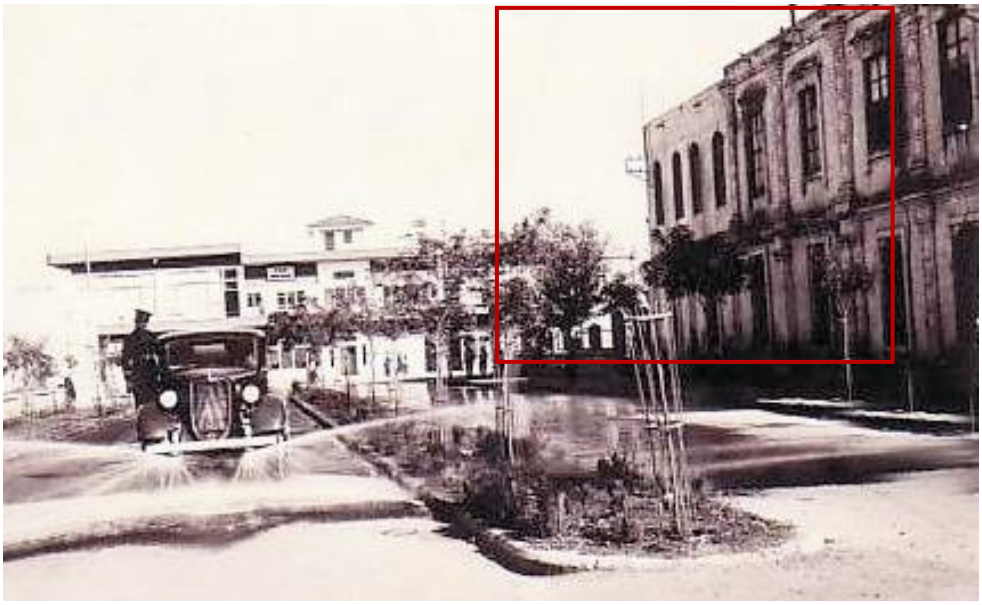

Şekil 4.39. 1930'larda Vatan Mektebi Kuzey cephesi (Kürkçüoğlu, 2011)

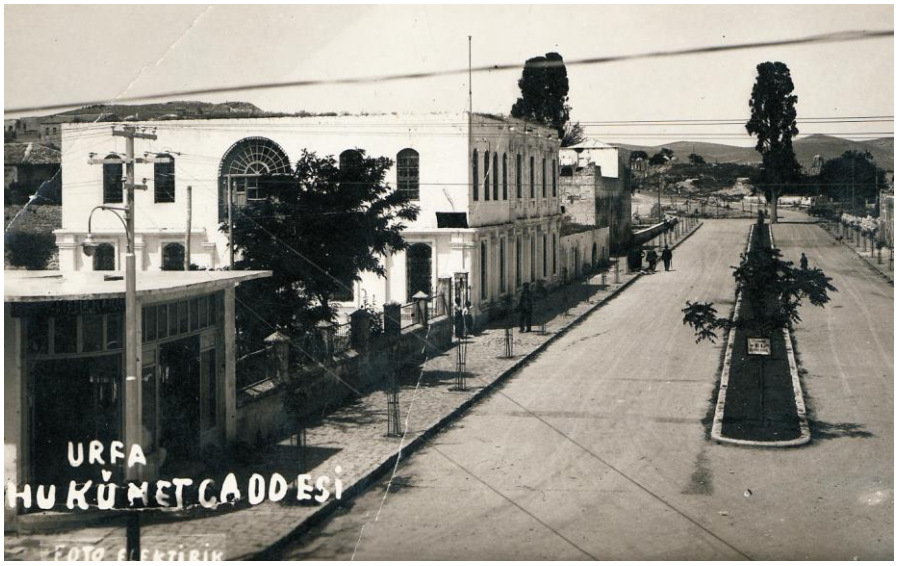

Şekil 4.40. 1940'larda Vali İzzet Bey Caddesinde Vatan Mektebi (Kürkçüoğlu, 2011)

4.2.2. Eski Postane Binası

26 Haziran 1935 tarihli Yenilik Gazetesi'nde Posta Telgraf Dairesi'nin (Eski Postane Binası) aşınan merdivenlerinin, dar odalarının onarılarak daha kullanılabilir hale getirildiği ifade edilmiştir. 20 Aralık 1947 tarihli Yenilik Gazetesi'nde mevut PTT Binası'nın dar ve uygunsuz olduğu belirtilmiştir. Bazı kurum müdürlerinin binada bir takım tadilat yaptırdıkları ancak bu tadilatların yetersiz olduğu, PTT için yeni bir bina yapılmasının daha uygun olacağına karar verilmiştir. Günümüzde yapının (Şekil 4.41.-4.42) yerinde bir alışveriş merkezi bulunmaktadır.

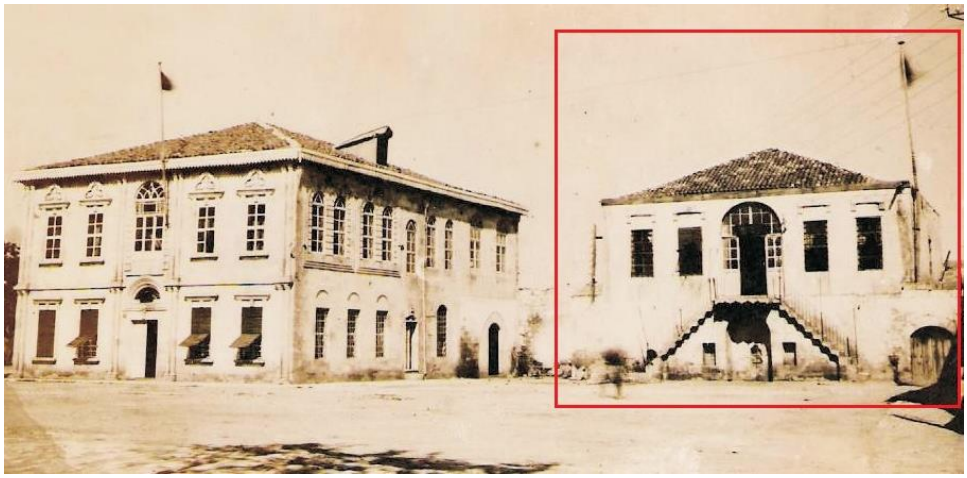

Şekil 4.41. 1940'larda Eski Postane Binası (Kürkçüoğlu, 2011)

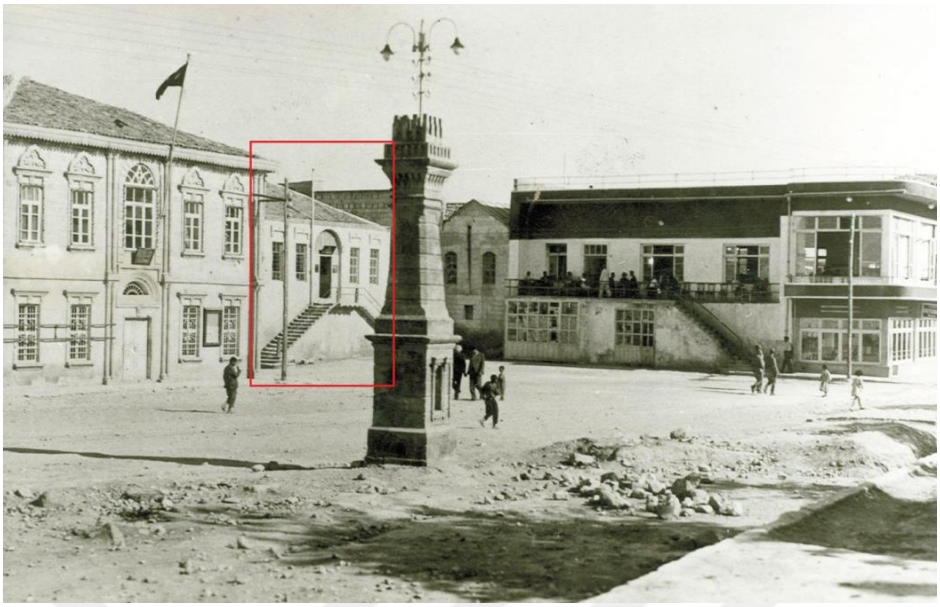

Şekil 4.42. 1940'larda Belediye Meydanı'nda Eski Postane Binası (Kürkçüoğlu, 2011)

4.2.3 İdare-i Hususiye Binası (İl Özel İdaresi)

Osmanlı döneminde İdare-i Hususiye binası olarak kullanılan, iki katlı kesme taştan yapılmış olan ve Cumhuriyet döneminde adliye binası olarak kullanılan bu yapı, 1970'li yıllarda yeni adliye binasının yapılmasıyla boşaltılmış, bir süre Urfa Musiki Cemiyeti'ne tahsis edilmiş, 1980'li yıllarda ise yıkılmış ve yeri günümüz Kızılay İş Hanı'nın bahçesine terk edilmiştir (Kürkçüoğlu, 2011).

Şekil 4.43. 1940'lı yıllarda Belediye Meydanında İdare-i Hususiye Binası (Kürkçüoğlu, 2011)

5. CUMHURİYET ÖNCESİNDEN KALAN MEVCUT YAPILAR İLE CUMHURİYET SONRASINDA İNŞA EDİLEN YAPILARA AİT BULGULAR VE KENTSEL KONUMLARINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMELERİ

Cumhuriyet'le birlikte sınırları, toplumsal ve idari yapısı değişmeye başlayan Urfa'nın kentleşme sürecinde yapı ihtiyacının bir kısmının Osmanlı'nın çeşitli dönemlerinde yapılmış yapılardan karşılandığı görülmektedir. Bu yapılar çoğu zaman değişik fonksiyonlarla değerlendirilmiş ve Cumhuriyet döneminde kamusal yapılar olarak kullanılmaya devam edilmiştir.

Günümüzde 'İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü' olarak kullanılmakta olan yapı Osmanlı döneminde Sanayi Mektebi olarak yapılmış, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Kız Yatı Mektebi olarak kullanılmıştır. Geçirdiği bir yangın sonrası tamir edilerek yaklaşık on yıl boyunca Hükümet Konağı olarak kullanılmıştır. 1950'li yıllardan sonra bir süre Jandarma Bölük Komutanlığı daha sonra da İl Özel İdaresi olarak kullanılmış büyükşehirlerde Özel İdarelerin kapatılmasından sonra da günümüzdeki fonksiyonuyla kullanılmaya devam edilmiştir. Yapı günümüzde kent merkezinde Şekil 5.7.'de "1" ile gösterilen yerde Atatürk Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Günümüzde ilkokul olarak kullanılan Basmahane yapısı ise ilk önce Ermeni çocukların sanat atölyesi olarak yapılmış, daha sonra 19. yüzyılla birlikte başlayan misyoner faaliyetleri kapsamında Alman misyonerlerce halı, iplik ve bez dokuma atölyesi olarak kullanılmıştır. Daha sonra 1960 yılında yapılan tadilat ve eklemelerin tamamlanmasıyla Şehit Nusret İlkokulu olarak kullanılmaya devam edilmiştir. Yapı günümüzde Şekil 5.1.'de "2" ile gösterilen yerde Ulu Cami'nin arkasında 12 Eylül Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Günümüzde Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi olarak kullanılan Millet Hastanesi, günümüzde Şekil 5.2.'de "3" ile gösterilen yerde Meteoroloji Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Günümüzde el sanatları atölyesi olarak kullanılan İsviçre Misyoner Hastanesi Cumhuriyet'in ilanından itibaren uzun yıllar ortaokul olarak kullanılmış, daha sonra yetiştirme yurdu olarak da kullanıldıktan sonra bir süre boş kalmıştır.

Ancak 2000'li yıllardan sonra restore edilerek farklı bir fonksiyonla tekrar kullanıma açılmıştır. Yapı günümüzde Şekil 5.2.'de "4" ile gösterilen yerde Atatürk Mahallesi'nde yer almaktadır.

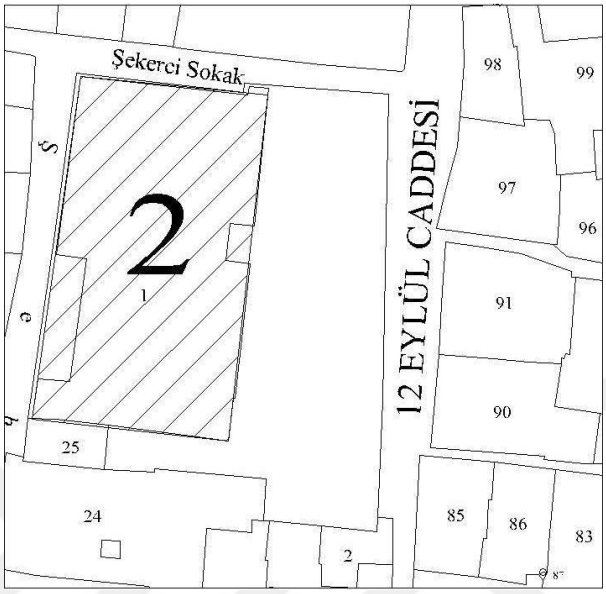

Şekil 5. 1. Yerleşim planı

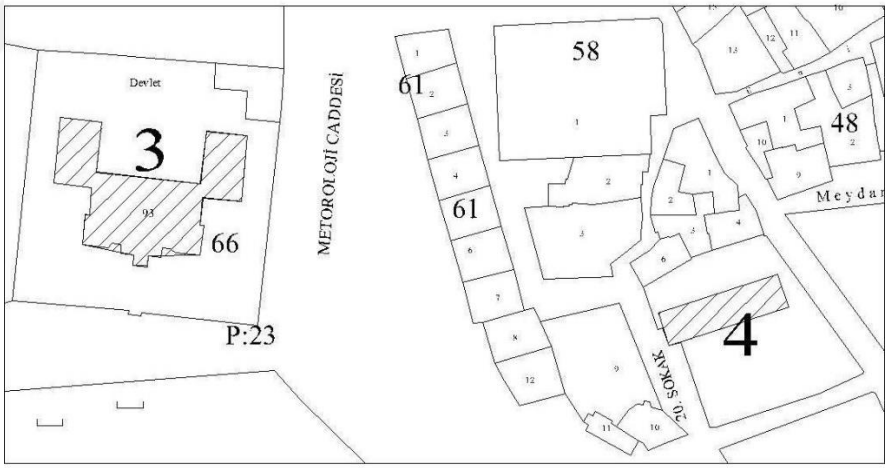

Şekil 5. 2. Yerleşim planı

Günümüzde İl Sağlık Müdürlüğü olarak kullanılan Eski Trahom Hastanesi Şekil 5.3.'de "5" ile gösterilen yerde İpekyolu Bulvarı üzerinde yer almaktadır. Osmanlı dönemi yapılarından Vatan Mektebi de Cumhuriyet döneminde okul olarak kullanılmaya devam edilmiştir. Yapının yerinde günümüz Şanlıurfa Kız Lisesi bulunmaktadır. Günümüzde yapı Şekil 5.4.'de "6" ile gösterilen yerde 11 Nisan Fuar Caddesi ile Atatürk Caddesi'nin kesiştiği kısımda yer almaktadır. Günümüzde

yerinde bir alışveriş merkezi bulunan Eski Postane Binası Şekil 5.4.'de "7" ile gösterilmiştir.

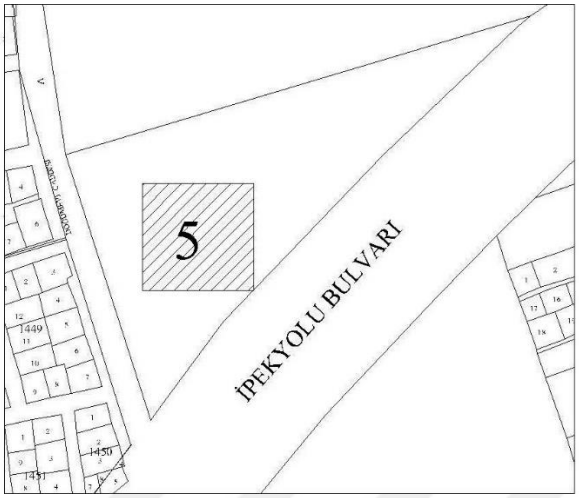

Şekil 5. 3. Yerleşim planı

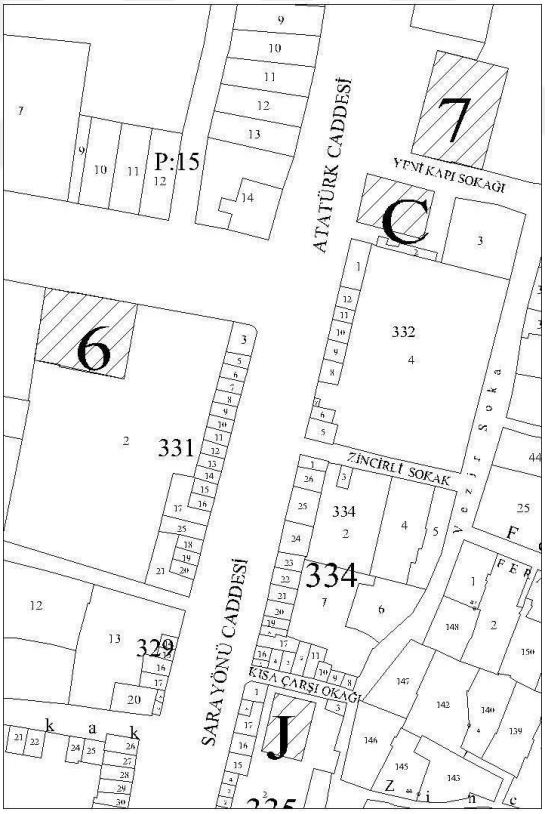

Şekil 5. 4. Yerleşim planı

Cumhuriyet döneminde adliye binası olarak kullanılan İdare-i Hususiye Binası'nın yerinde Kızılay İşhanı bulunmakta ve yapı Şekil 5.5.'de "8" ile gösterilen yerde Sarayönü Caddesi üzerinde yer almaktadır.

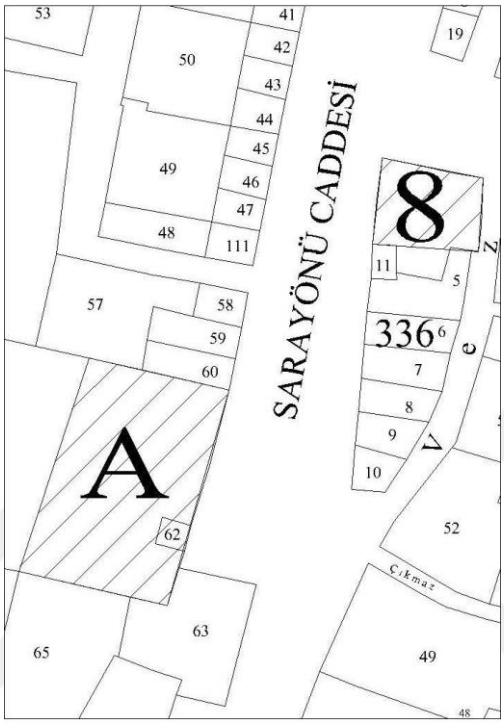

Şekil 5. 5. Yerleşim planı

Cumhuriyet'in ilanından sonra Urfa'nın kentleşme sürecinde hükümetin Urfa için ayırdığı bütçe ve yerel yönetimin girişimleriyle yeni yapılar da inşa edilmiş, bazıları günümüze ulaşırken, bazıları yenilenen imar kararları neticesinde yıkılmış ve yerlerine başka yapılar yapılmıştır. Cumhuriyet döneminin sembollerinden ilk Halkevi binası çeşitli onarım ve bakım çalışmalarıyla bir süre kullanılmış, daha sonra yapının mevcut etkinlikleri karşılamada yetersiz kaldığı düşünülerek yeni bir Halkevi binası yapımı için dönemin iktidarının desteğiyle girişimlerde bulunulmuş ancak yapımına başlanan yeni yapı, Halkevi olarak kullanılamadan Halkevleri kapatılmıştır. Eski Halkevi Binası'nın yerinde günümüzde Sarayönü PTT Binası bulunmakta olup Şekil 5.5.'de "A" ile gösterilen yerde Sarayönü Caddesi üzerinde bulunmaktadır.

Cumhuriyet yönetimiyle birlikte yeni bir kültürel anlayış getirme amaçlı yapılan yapılardan Belediye Tiyatro Salonu günümüzde de kültür merkezi olarak kullanılmaya devam edilmektedir. Yapı bir takım değişimler geçirmiş olmakla

birlikte Şekil 5.7.'de "B" ile gösterilen yerde Atatürk Caddesi üzerinde yer almaktadır. Yine kültürel etkinlik amacıyla yapılmış ve aynı zamanda bir süre vezne ve belediye olarak kullanılmış olan Belediye Gazinosu yıkılarak yerine bir pasaj yapılmış ve günümüzde Şekil 5.4.'de "C" ile gösterilen yerde Sarayönü Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Urfa'nın ilk betonarme yapısı olan öğretmen lojmanı olarak yapılan Numune Ev yıkılarak yerine Numune Pasajı yaptırılmıştır. Yapı günümüzde Şekil 5.7.'de "D" ile gösterilen yerde Atatürk Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Cumhuriyet dönemi modernizmini yansıtan bir diğer yapı olan İnönü Kız İlkokulu daha sonra Kız Sanat Enstitüsü olmuş, 1970'lerde Askeriyeye tahsis edilmiş ancak günümüzde restore edilerek Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde eğitim amaçlı olarak kullanılmaktadır. Yapı Şekil 5.7.'de "E" ile gösterilen yerde Atatürk Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Hükümet Konağı olarak yapılmaya başlanmış olan ancak lise binası ihtiyacından Urfa Lisesi olarak işlevlendirilen yapı, günümüzde Atatürk Anadolu Lisesi olarak kullanılmaya devam etmekte ve Şekil 5.6'de "F" ile gösterilen yerde 11 Nisan Fuar Caddesi üzerinde bulunmaktadır.

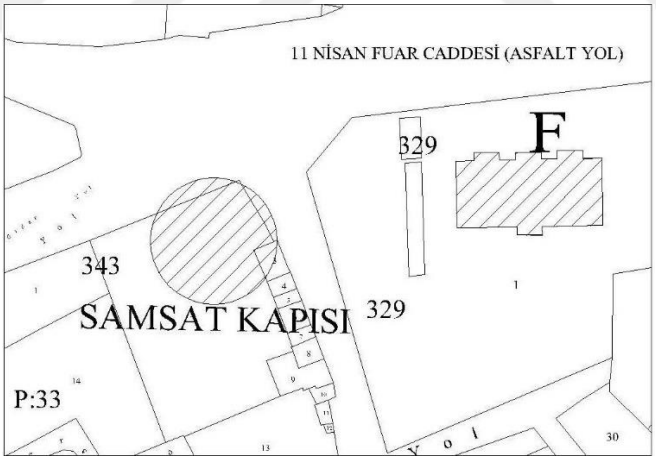

Şekil 5.6. Yerleşim planı

1940'lı yıllarda Erkek Sanat Enstitüsü Okulu olarak yapılmış olan yapı günümüzde yeni bloklar eklenerek Anadolu Teknik Meslek Lisesi olarak kullanılmaya devam edilmekte ve günümüzde Şekil 5.7.'de "G" ile gösterilen yerde Atatürk Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Belediye Oteli olarak inşa edilmiş olan yapı daha sonra uzun yıllar Belediye Binası olarak kullanılan günümüzde var olmayan yapı Şekil 5.7.'de "H" ile gösterilen yerde bugünkü Şair

Nabi Kültür Merkezi'nin doğu bitişiğinde bulunmaktaydı. Cumhuriyet dönemi yapılmış bir diğer kamu binası olan Tekel Binası günümüzde Bahçelievler Aile Sağlığı Merkezi olarak kullanılmakta ve Şekil 5.7.'de "İ" ile gösterilen yerde Tekel Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Halk kitaplığı da günümüze ulaşamayan Cumhuriyet dönemi yapılarından olup, yerine yapılmış olan Hazar Pasajı günümüzde, Şekil 5.4.'de "J" ile gösterilen yerde Sarayönü Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Urfa'nın ilk yarışmayla yapılan yapısı olan ve Şekil 5.7.'de "K" ile gösterilen yerde Atatürk Caddesi üzerinde bulunan Valilik Binası 2000'li yılların başında yıkılmış ve günümüzde meydan olarak düzenlenmiştir. Bu meydanın hemen karşısında yer alan ve Şekil 5.7.'de "L" ile gösterilen yerde Atatürk Caddesi üzerinde bulunan Ziraat Bankası ise günümüzde halen hizmet vermektedir.

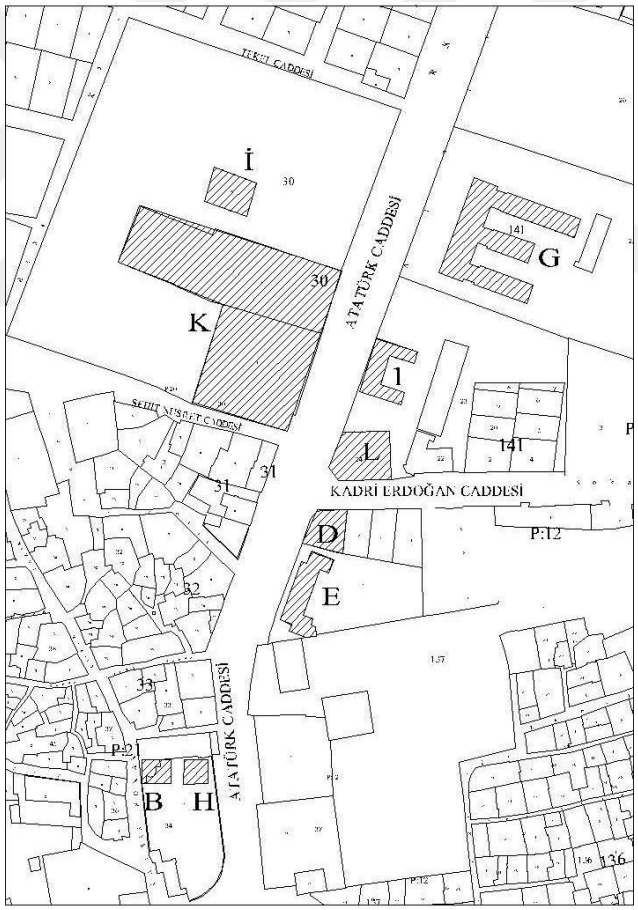

Şekil 5.7. Yerleşim planı

Çalışmada yer verilen tüm bu kamusal yapıların kentteki konumlarına bakıldığında (Şekil 5.8.) Osmanlı döneminde yapılmış ve Cumhuriyet döneminde de kullanılmaya devam edilmiş olan yapıların Urfa'nın eski kent merkezi sınırı olan Samsat

Kapısı'nın kuzey ve doğusunda konumlanmış oldukları görülmektedir. Özellikle Samsat Kapısı'nın doğusunda açılmış olan Sarayönü Caddesi ve devamında yer alan Atatürk Caddesi hattı üzerinde yoğunlaştığı söylenebilmektedir. Cumhuriyet döneminde inşa edilmiş olan yapılarının büyük kısmının da Sarayönü ve Atatürk Caddesi üzerinde ve bu hatta yakın bölgelerde konumlanmış oldukları görülmektedir.

Tezde yer verilen Osmanlı dönemi kamu yapılarının konumlarına bakıldığında, Osmanlı'nın son dönemlerinde başlayan kenti eski kent merkezini çevreleyen sur sınırlarından kuzey ve kuzeydoğuya doğru ilerletmek fikrinin gerçekleştirilmeye başlandığı anlaşılmaktadır. Bu yaklaşımın Cumhuriyet döneminde yapılan yapılarda da devam ettirildiği, bu durumun hem eski kent merkezinden uzaklaşma hem de kentin coğrafi olarak kuzeyde geniş vadilere sahip olmasının getirmiş olduğu bir yaklaşım olduğu söylenebilmektedir.

Günümüz haritası (Bknz. Ek-A) üzerinde konumlandırılan yapılarla kentin günümüzdeki durumu kıyaslandığında ise kentin artan nüfusla birlikte eski kent merkezinden sadece kuzey ve kuzeydoğu değil, coğrafi durumun elverdiği sınıra kadar hemen hemen tüm yönlere doğru büyüme gösterdiği görülmektedir.

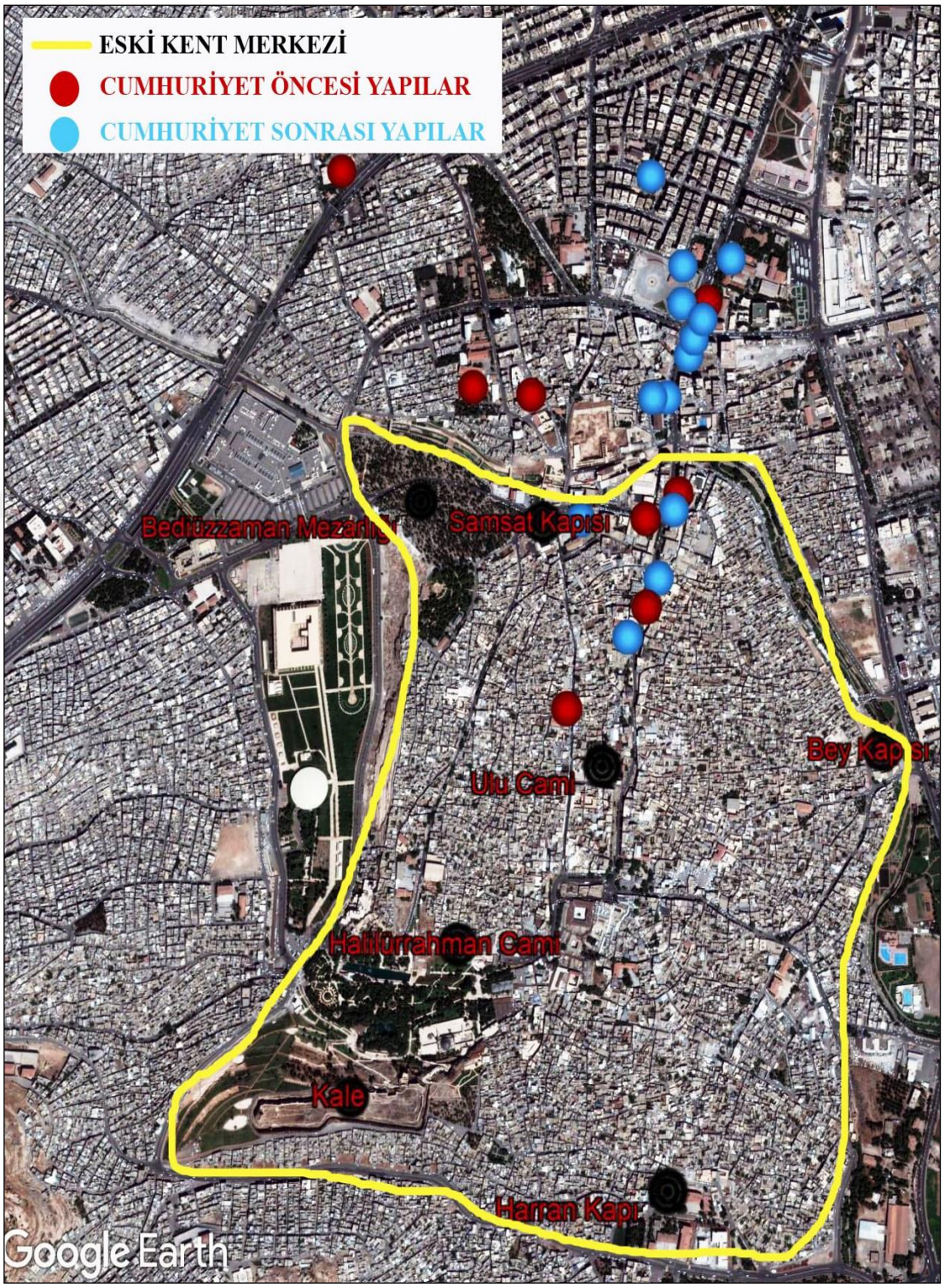

Şekil 5. 8. İncelenen yapıların kent merkezi üzerindeki konumları

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu çalışmada 1923-1974 yılları arasında Urfa'da gerçekleştirilen çeşitli inşa faaliyetleri ve kentin mimari durumu kamusal yapılar üzerinden yaklaşık onar yıllık periyotlar halinde incelenmiş, kentteki mimari gelişim ve değişim bu periyotlar içerisinde değerlendirilmiştir.

1923-1940 yılları aralığı incelendiğinde, 1930'lara kadar Urfa'da yapılaşma faaliyetlerinin savaş sonrası ülke genelinde yaşanan bütçe yetersizliğinden dolayı oldukça kısıtlı ve yavaş ilerlediği görülmektedir. Gelişme hızının 1930'lardan sonra ivme kazandığı, bir yandan kamu yapı ihtiyacı sağlanmaya çalışılırken diğer yandan kentin başlıca sorunlarından olan içme suyu tesisatının tamamlanmasına yoğunlaşıldığı anlaşılmaktadır. 1940'ların sonuna doğru gelindiğinde kent için ilk imar planı çalışması nihayet yapılmış ve yeni kent merkezi için çeşitli gelişim ve iyileştirme kararları alınmıştır. İmar plan çalışmasıyla birlikte çeşitli yol açma, genişletme ve onarım çalışmaları gerçekleştirilmiş, kenti bölen Karaköprü Deresi üzerine betonarme köprü inşa edilmiştir. Cumhuriyetin ilanıyla ile birlikte değişen toplumsal ve idari ihtiyaçları karşılamak, Osmanlı etkisinden sıyrılabilmek, oluşan yeni düzene uyum sağlayabilmek amacıyla yeni yapılaşma da başlamıştır. Bu dönemde özellikle 1930'lardan itibaren yeni bir hükümet binasının inşaatına başlanmış, Halkevi, Belediye Oteli, Belediye Gazinosu, Belediye Tiyatrosu gibi birkaç kamu binası, on beş ve onar yataklı iki tane küçük çaplı dispanser, birkaç okul ile küçük ölçekli un ve buz fabrikaları açılmıştır.

1940-1950 yılları aralığına bakıldığında kentin değişmeye başlayan içeriğiyle birlikte kanalizasyon, elektrik tesisatı yetersizliği gibi alt yapı sorunları da baş göstermeye başlamıştır. Bu dönemde kamusal yapı inşaatları devam etmiş, yeni bir Halkevi binası için girişimlerde bulunulmuş, Urfa Lisesi'ne ilave kat, Erkek Sanat Enstitüsü'ne yeni bir bina yapılmış, Tekel Müdürlüğü Binası, şehir stadyumu yapılmış, kentte yetersiz de olsa hava alanı hizmete açılmıştır.

1950-1960 yılları aralığında yaşanan iktidar değişikliği yeni halkevi binası inşaatını olumsuz etkilemiş, 1946 yılında temeli atılan yeni halkevi binası ödenek yetersizliğinden durdurulmuş, daha sonra da halkevlerinin kapatılması kararıyla birlikte tamamlanamamıştır. Bu dönemde inşaat faaliyetlerinin yavaş ilerlemesine rağmen yeni girişimlerde bulunulmaya başlanmış, çeşitli kamu binaları için ihaleler düzenlenmiş, yeni hastane binaları için ödenekler ayrılmaya başlanmış, ilkokul ve ortaokul gibi eğitim yapıları açılmaya devam etmiş, mevcut lise binaları için eklemeler yapılmış, yeni bir kütüphane binasına başlanmıştır. Bu dönemin en büyük özelliklerinden birincisi, 1937 planı yetersizliklerinden dolayı 1954 yılında yapılan ve uygulamaya konulan imar planı çalışması, bir diğeri de kente ilk kez bir yarışma projesi ile üç bloklu Valilik Binası yapılmasıdır. Ayrıca bu dönemde çeşitli banka şubelerinin açılması ve sabun, yağ, dokuma fabrikaları için hükümet işbirliği ile özel teşebbüslerde bulunulmasından dolayı ekonomik faaliyetlerin artmaya başladığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde toplu konut ve kooperatifleşme çalışmalarına da ağırlık verilmiş, ancak bu gelişmelerle birlikte kentin alt yapı sorunlarının, özellikle kanalizasyondan kaynaklı kirlilik ve karasinek sorunlarının devam ettiği görülmüştür.

Çalışmanın 1960-1974 yıllarını kapsayan son dönemine bakıldığında ise eğitim yapıları açılmaya devam edilmiş, kentin ilk müzesi hizmete girmiş, yeni sosyal konutlar yapılmaya başlanmış, çeşitli kamu yapıları için girişimlerde bulunulmuş, yarım kalan yapılar için ödenek düzenlemeleri yapılmaya çalışılmış, yeni banka şubeleri açılmaya devam etmiş, büyük ölçekli fabrikaların kurulması için Hükümet ile özel teşebbüs işbirlikleri yapılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde yetersiz kalan mevcut imar planının iyileştirilmesi amacıyla 1954 yılından tam 20 yıl sonra yeni bir imar plan çalışması yapılmış ve bu plan kapsamında yeni caddeler, çeşitli istimlak çalışmaları gibi belediyecilik faaliyetleri gerçekleştirilmeye devam edilmiştir. Bunların dışında bu dönem de artan konut sayısıyla birlikte alt yapı sorunlarının çözülemediği, bozuk yol tamiratlarının, kanalizasyon çalışmalarının devam ettiği, kent hacminin artmaya devam etmesiyle birlikte kentte büyük ölçekli su ve elektrik sorununun yaşandığı görülmüştür.

Sonuç olarak tüm bu veriler ışığında Urfa'nın 1923-1974 yılları arasındaki dönemde yeni oluşan yapı ihtiyacının Cumhuriyet'in ilk yıllarında daha çok Osmanlı

döneminden kalma yapılarla karşılanmaya çalışıldığı, bütçelerin elverdiği koşullarda önceliğin Cumhuriyet'i yansıtan kamu yapılarına verildiği söylenebilecektir. Kentte incelenen aralık içerisinde Cumhuriyet dönemi mimari üslubunu yansıtan yapı örneklerinin az sayıda oluşu, yeni mimarlık faaliyetlerinde üslup kaygısının ön planda olmadığını göstermektedir. Bazı yapılarınsa farklı dönemlerdeki ihtiyaçları karşılayabilmek amacıyla farklı şekillerde işlevlendirilmesi, yapı stokunun kentin ihtiyacını karşılayamamasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte Urfa'nın kentsel gelişimi için gerekli olan imar planlarına yeterli önemin gösterilmediği, çalışılan planların kentin gelişim sancısına tam anlamıyla cevap veremediği görülmektedir. Gerçekleştirilen imar faaliyetleri bir yandan yeni bir kent olgusu yaratmaya çalışırken bir yandan da eski dokuyu tahrip etmiş, yeni yapı faaliyetleri ile yeni açılan cadde ve sokaklar, birçok tarihi yapının yıkılmasına sebep olunmuştur. Örneğin 1971-1972 yıllarında yaptırılan Vali Fuat Caddesi'ni Halepli Bahçe'ye bağlayan yol açılırken IV. Murat Kapısı (Kale Kapısı) tamamen yıkılarak yok edilmiştir. 20. yüzyıl başlarından itibaren başlayan bu tahribat sürecinde kent surlarının da önemli bir kısmı yok olmuştur. Günümüzde sur ve kapılardan sadece Harran Kapısı ile Bey Kapısı burçlarından Mahmudoğlu Kulesi olarak bilinen ve son yıllarda Kent Müzesi olarak restore edilmiş olan kısmı ile birkaç sur duvarı parçası ayakta durmaktadır.

Cumhuriyet sonrası Osmanlı döneminin etkisinden sıyrılmaya ve modernleşmeye çalışan Urfa'nın incelenen dönem aralığındaki mimarlık faaliyetlerinin, kentin ekonomik sorunlar, eğitim ve sağlık alanlarındaki yetersizlikler, uzun yıllardır süren kuraklık, su ve elektrik şebeke yetersizlikleri gibi genel ihtiyaçlarının sağlanmasında yaşanılan zorluklardan, hükümetin Urfa ihtiyaçları için yeterli bütçe ayıramaması ve söz verilen yatırımların geciktirilmesinden dolayı, uzun yıllar içerisinde ve yavaş bir şekilde gerçekleştirilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Urfa'nın kentsel gelişimi de olumsuz etkilenmiştir. Ayrıca az sayıda bulunan Cumhuriyet dönemi yapı örneklerinin birçoğunun hem incelenen dönem aralığında hem de sonrasında, uygulanan bilinçsiz imar politikaları sebebiyle günümüze ulaşamamış olması da o döneme ait kent mirasının anlaşılmasını zorlaştırmıştır.

Urfa'da Cumhuriyet'in ilanından birkaç yıl sonra başlatılabilen yeni mimarlık faaliyetlerine bakıldığında ilk yıllarda yeni yapılan yapı cephelerinde modern

mimarlık üslubunun -yöresel etkiler barındırmakla beraber- gözetilmeye çalışıldığı az da olsa hissedilmektedir. Ancak 1950'li yıllardan itibaren kentin artan sorunlarının bu çabanın önüne geçtiği, yeni inşa faaliyetlerinin büyük oranda kentin yapı ihtiyacını işlevsel olarak karşılama odaklı gerçekleştirildiğinden ve yapılarda özellikle bir üslup kaygısı güdülmediğinden bahsedilebilir.

Ayrıca günümüzde büyükşehir unvanına sahip olan Urfa'nın 2000'li yıllardaki durumu göz önünde bulundurulduğunda, esas gelişimini bu çalışmada incelenen aralıktan sonra yaşamaya başladığı, 1980'lerden itibaren yapılmaya başlanan yatırımlarla birlikte önemli değişimler geçirdiği, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nden alınan bilgiler ışığında kentin kapsamlı imar planına 1989 yılında kavuştuğu ve sonraki yıllarda da yeni birçok düzenlemeler yapıldığı öğrenilmiştir. Cumhuriyet dönemi mimari durumuna ilişkin çalışma bulunmayan Urfa'nın, kentsel gelişimi ve mimari durumu ile ilgili bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda tezin dönem sonu olan 1974 yılından itibaren günümüze kadar olan döneminin incelenmesinin, kentin son durumunun ve geçirdiği değişimlerin tam olarak anlaşılması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Alper M., Yanlışları ve Doğrularıyla Urfa, *Arkitekt Dergisi Urfa Özel Sayısı*, 1995, **7** (427), 38-48.

Akgül V., Sönmez M, Şanlıurfa Şehrinin Alansal Gelişiminin Tarihi Yapıların Konumları ve Uydu Görüntüleri ile Belirlenmesi, *Türk Coğrafya Dergisi,* 2013, 61, 45-62.

Akgün Gazetesi, Tüm Sayılar, Urfa, 1942, 1943, 1952, 1953, 1954, 1962, 1963, 1964, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1974.

Aslanoğlu İ., *Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-1938,* 3. basım, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2010.

Bozdoğan S., *Modernizm ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür,* 3. basım, Metis Yayınları, İstanbul, 2012.

Ceylan Erol E., Urfa'da Alman Misyonerlere Ait Bir Atölye Binası "Basmahane", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 2016, 37, 299-315.

Demokrat Urfa Gazetesi, Tüm Sayılar, Urfa, 1958, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971.

Demokrat Türkiye Gazetesi, Tüm Sayılar, Urfa, 1960, 1961, 1962, 1963 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Belgeleri
030-0-001-000-000-112-713-3.
030-0-001-000-000-118-749-1.
030-0-001-000-000-120-765-5.
030-0-010-000-000-142-17-22.
030-0-011-001-000-363-19-1.
030-0-018-001-002-33-7-11.
030-0-018-001-002-74-35-10.
030-0-018-001-002-125-35-15.
030-11-1-0-332-4-9.
490-0-001-000-000-962-724-2.
490-0-001-000-000-1004-875-1.
490-0-001-000-000-1170-111-1.
490-0-001-000-000-1432-735-1.
490-0-001-000-000-1793-1269-1.
490-0-001-000-000-1794-1271-1.
490-0-001-000-000-1794-1272-1.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Belgeleri
HRT-h-01805-00001.

PLK-p-01425-0001/0002.

Doğuş Gazetesi, Tüm Sayılar, Urfa, 1966, 1969, 1973, 1974.

Ekici S., Öğüt T., Cumhuriyet Dönemine Geçiş Aşamasında Urfa'nın İktisadi ve Sosyal Yapısı, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, **10** (38), 175-192.

Ekinci A., Urfa Harran ve Çevresinde Yer Alan Bazı Önemli Yerleşimlerin Kuruluş ve Adlarının Menşei, *Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi*, 2012, 14, 9-10.

Gabriel A., Voyages Archéologiques dans la Turquie Orientale, Paris, 1940.

Güzel A., 1927 Tarihli Urfa Salnamesinin Tarihi Coğrafya Özellikleri Bakımından Değerlendirilmesi, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 2012, **11**(1), 231-262.

Güzel A., Tarih Öncesi Bir Yerleşme Olan Şanlıurfa'nın Kuruluşuna Etki Eden Coğrafi Faktörler, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 2009, 19, 108-129.

Huduteli Gazetesi, Tüm Sayılar, Urfa, 1973.

Işık Gazetesi, Tüm Sayılar, Urfa, 1936, 1937, 1939, 1942.

Karakaş M., Şehit Nusret İlkokulu ve 1951 Yılındaki Bir Fotoğrafın Hatırlattıkları, *Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi*, 2016, 26, 34-37.

Karakoyun Gazetesi, Tüm Sayılar, Urfa, 1960.

Kieser H. L., *Iskalanmış Barış*, 1. basım, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.

Kürkçüoğlu C., *Urfa Fotoğraflarla Evvel Zaman İçinde*, 1. Basım, Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayını, Şanlıurfa, 2011.

Kürkçüoğlu C., Şanlıurfa Hanları, *Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi*, 2011, 10, 3-11.

Mızrak R., Şanlıurfa'da Tarih Boyunca Kurulan Kütüphaneler, *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 2001, **15** (2), 183-184.

Öztürk G., Kütahya Milletvekili Mehmet Somer'in 1936 Yılında Urfa Vilayetine Dair Hazırladığı Rapor, 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2015, **4** (10)**,** 125-138.

Segal J.B., Edessa The Blessed City, Oxford University Press, 1970.

Şafak Gazetesi, Tüm Sayılar, Urfa, 1974, 1975.

Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü Arşivi

Tanyeli U., Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci (11.-15. yy), Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1987.

Toksoy E., Urfa'da Şehircilik Hareketleri, *Belediyeler Dergisi*, 1940, **4** (38), 22-46.

Türkiye İl İl: Dünü Bugünü Yarını Urfa, Yurt Ansiklopedisi, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 7367-7376, 1984.

Urfa Gazetesi, Tüm Sayılar, Urfa, 1947, 1948, 1949.

Urfa Halk Kütüphanesi Bülteni, 1973, 1, 1-2.

Urfa Hükümet Konağı Mimari Proje Yarışması, *Arkitekt Dergisi*, 1958, 292, 114-121.

Urfa İl Yıllığı 1967, Urfa, 1968, 105-148.

Urfa'da Milli Gazete, Tüm Sayılar, Urfa, 1934.

Urfa'nın Sesi Gazetesi, Tüm Sayılar, Urfa, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1965, 1966.

Urfa Postası Gazetesi, Tüm Sayılar, Urfa, 1963, 1964, 1965.

Üner M. E., *Osmanlıdan Cumhuriyete Urfa Tarihi*, Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Şanlıurfa, 2009.

Yenilik Gazetesi, Tüm Sayılar, Urfa, 1935, 1936, 1937.

Yeni Urfa Gazetesi, Tüm Sayılar, Urfa, 1952, 1953, 1955, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966.

Yıldırım Y., Urfa'nın 1934-1951 Arası Sosyo-Kültürel Yaşamında Mihenk Taşı Bir Kurum: Urfa Halkevi, *Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi*, 2016, 26, 14-19.

EKLER

Ek-A İncelenen Yapıların İşlendiği Şanlıurfa Hâlihazır Haritası (Tezin arka kapağında zarf içinde verilmiştir)

Ek-B Urfa ile İlgili Resmi Yazışma Örnekleri

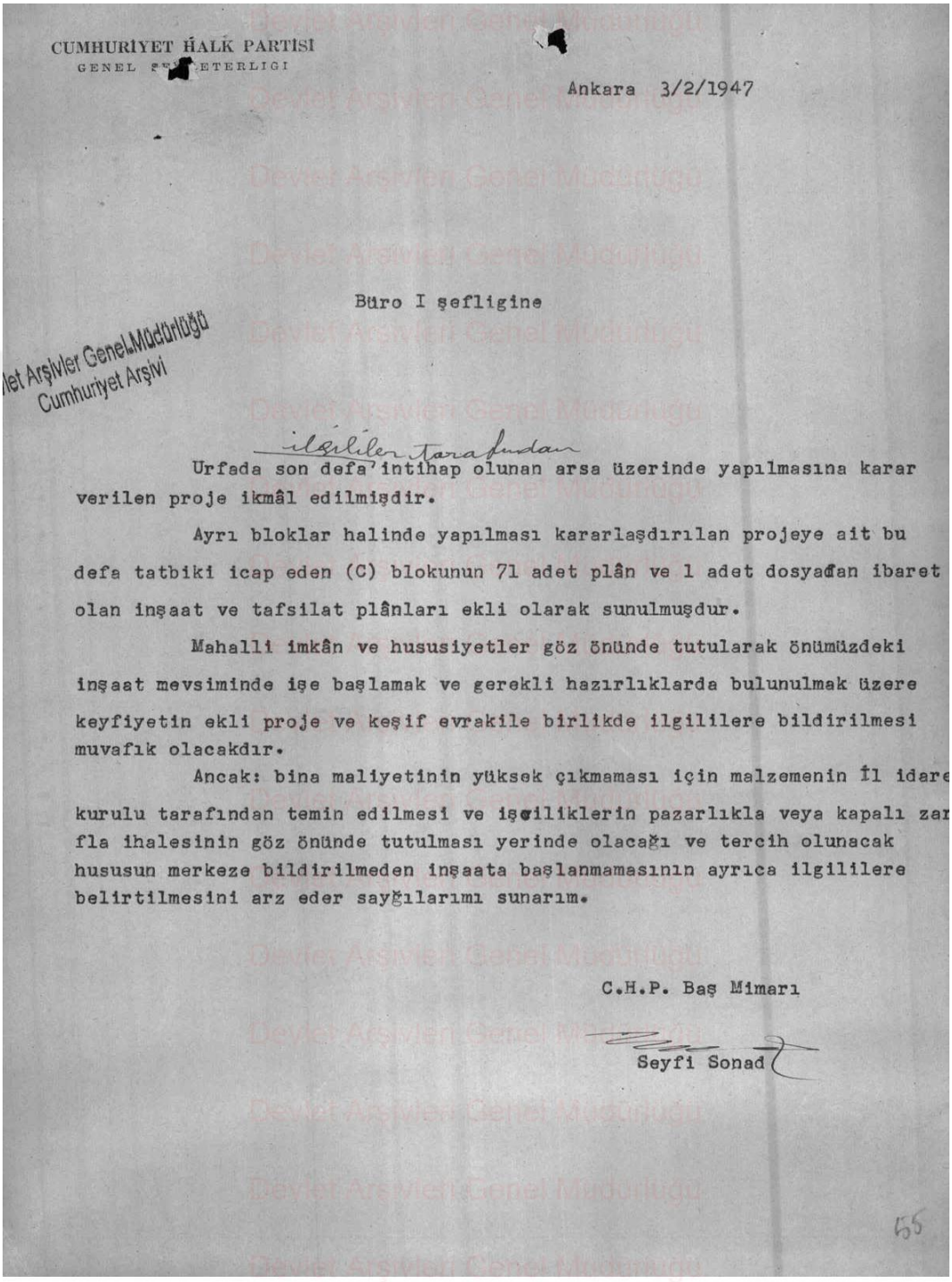

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

Ankara 3/2/1947

Büro I şefliğine

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
Cumhuriyet Arşivi

ilgililer tarafından

Urfada son defa intihap olunan arsa üzerinde yapılmasına karar verilen proje ikmâl edilmişdir.

Ayrı bloklar halinde yapılması kararlaşdırılan projeye ait bu defa tatbiki icap eden (C) blokunun 71 adet plân ve 1 adet dosyadan ibaret olan inşaat ve tafsilat plânları ekli olarak sunulmuşdur.

Mahalli imkân ve hususiyetler göz önünde tutularak önümüzdeki inşaat mevsiminde işe başlamak ve gerekli hazırlıklarda bulunulmak üzere keyfiyetin ekli proje ve keşif evrakile birlikde ilgililere bildirilmesi muvafık olacakdır.

Ancak: bina maliyetinin yüksek çıkmaması için malzemenin İl idare kurulu tarafından temin edilmesi ve işçiliklerin pazarlıkla veya kapalı zarfla ihalesinin göz önünde tutulması yerinde olacağı ve tercih olunacak hususun merkeze bildirilmeden inşaata başlanmamasının ayrıca ilgililere belirtilmesini arz eder sayğılarımı sunarım.

C.H.P. Baş Mimarı
Seyfi Sonad

55

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1793 - Dosya No: 1269 - Sıra No: 1

Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No:1269 Sıra No:1

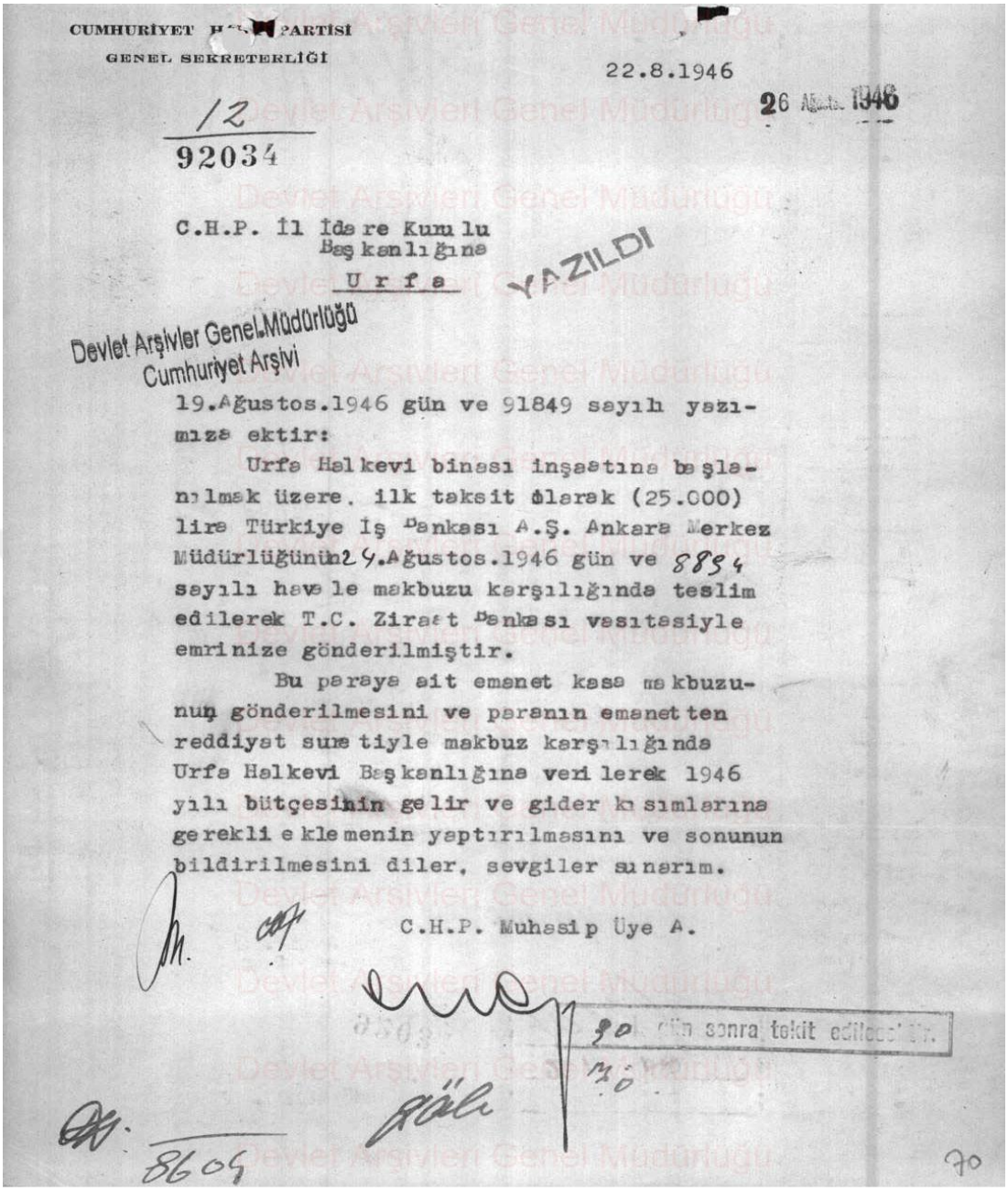

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

22.8.1946

26 Ağustos 1946

12
92034

C.H.P. İl İdare Kurulu
Başkanlığına
Urfa

YAZILDI

Devlet Arşivler Genel Müdürlüğü
Cumhuriyet Arşivi

19.Ağustos.1946 gün ve 91849 sayılı yazımıza ektir:

Urfa Halkevi binası inşaatına başlanılmak üzere, ilk taksit olarak (25.000) lira Türkiye İş Bankası A.Ş. Ankara Merkez Müdürlüğünün 24.Ağustos.1946 gün ve 8854 sayılı havale makbuzu karşılığında teslim edilerek T.C. Ziraat Bankası vasıtasiyle emrinize gönderilmiştir.

Bu paraya ait emanet kasa makbuzunun gönderilmesini ve paranın emanetten reddiyat sureti ile makbuz karşılığında Urfa Halkevi Başkanlığına verilerek 1946 yılı bütçesinin gelir ve gider kısımlarına gerekli eklemenin yaptırılmasını ve sonunun bildirilmesini diler, sevgiler sunarım.

C.H.P. Muhasip Üye A.

90 gün sonra tekit edilecektir.

8604

90

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1793 - Dosya No: 1269 - Sıra No: 1

Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No: 1269 Sıra No:1

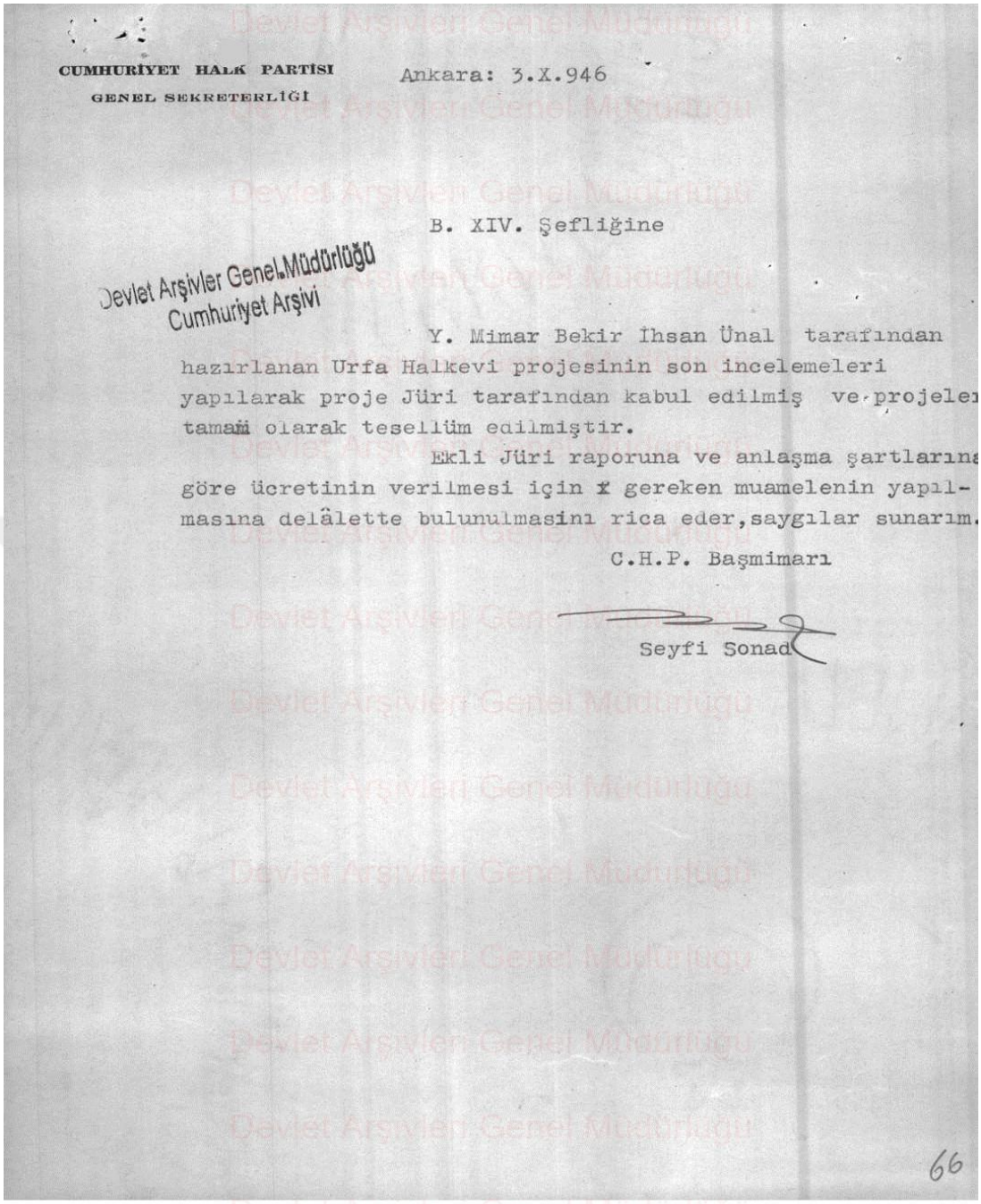

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

Ankara: 3.X.946

B. XIV. Şefliğine

Devlet Arşivler Genel Müdürlüğü
Cumhuriyet Arşivi

Y. Mimar Bekir İhsan Ünal tarafından hazırlanan Urfa Halkevi projesinin son incelemeleri yapılarak proje Jüri tarafından kabul edilmiş ve projeler tamamı olarak teslüm edilmiştir.

Ekli Jüri raporuna ve anlaşma şartlarına göre ücretinin verilmesi için x gereken muamelenin yapılmasına delâlette bulunulmasını rica eder, saygılar sunarım.

C.H.P. Başmimarı

Seyfi Sonad

66

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1793 - Dosya No: 1269 - Sıra No: 1

Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No: 1269 Sıra No:1

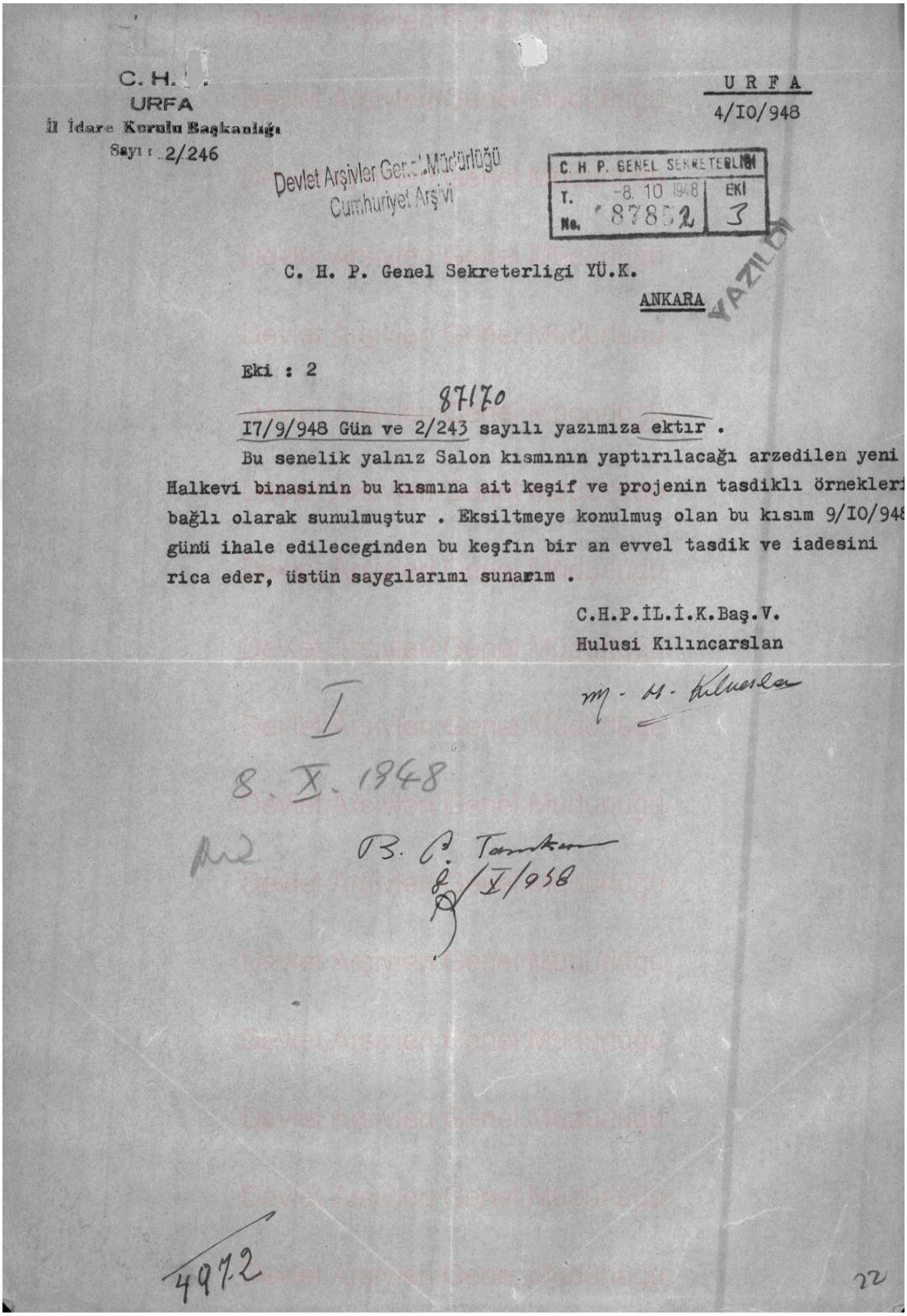

C. H. P.
URFA
İl İdare Kurulu Başkanlığı
Sayı : 2/246

URFA
4/IO/948

Devlet Arşivler Genel Müdürlüğü
Cumhuriyet Arşivi

C. H. P. GENEL SEKRETERLİĞİ
T. -8. 10 1948 | EKİ
No. 87852 | 3

YAZILDI

C. H. P. Genel Sekreterligi YÜ.K.
ANKARA

Eki : 2

87170

I7/9/948 Gün ve 2/243 sayılı yazımıza ektir .

Bu senelik yalnız Salon kısmının yaptırılacağı arzedilen yeni Halkevi binasinin bu kısmına ait keşif ve projenin tasdiklı örnekleri bağlı olarak sunulmuştur . Eksiltmeye konulmuş olan bu kısım 9/IO/948 günü ihale edileceginden bu keşfın bir an evvel tasdik ve iadesini rica eder, üstün saygılarımı sunarım .

C.H.P.İL.İ.K.Baş.V.
Hulusi Kılıncarslan

M. H. Kılıncarslan

I
8. X. 1948

B. C. Tasnifçi
8/X/1948

4972

22

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1793 - Dosya No: 1269 - Sıra No: 1

Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No: 1269 Sıra No:1

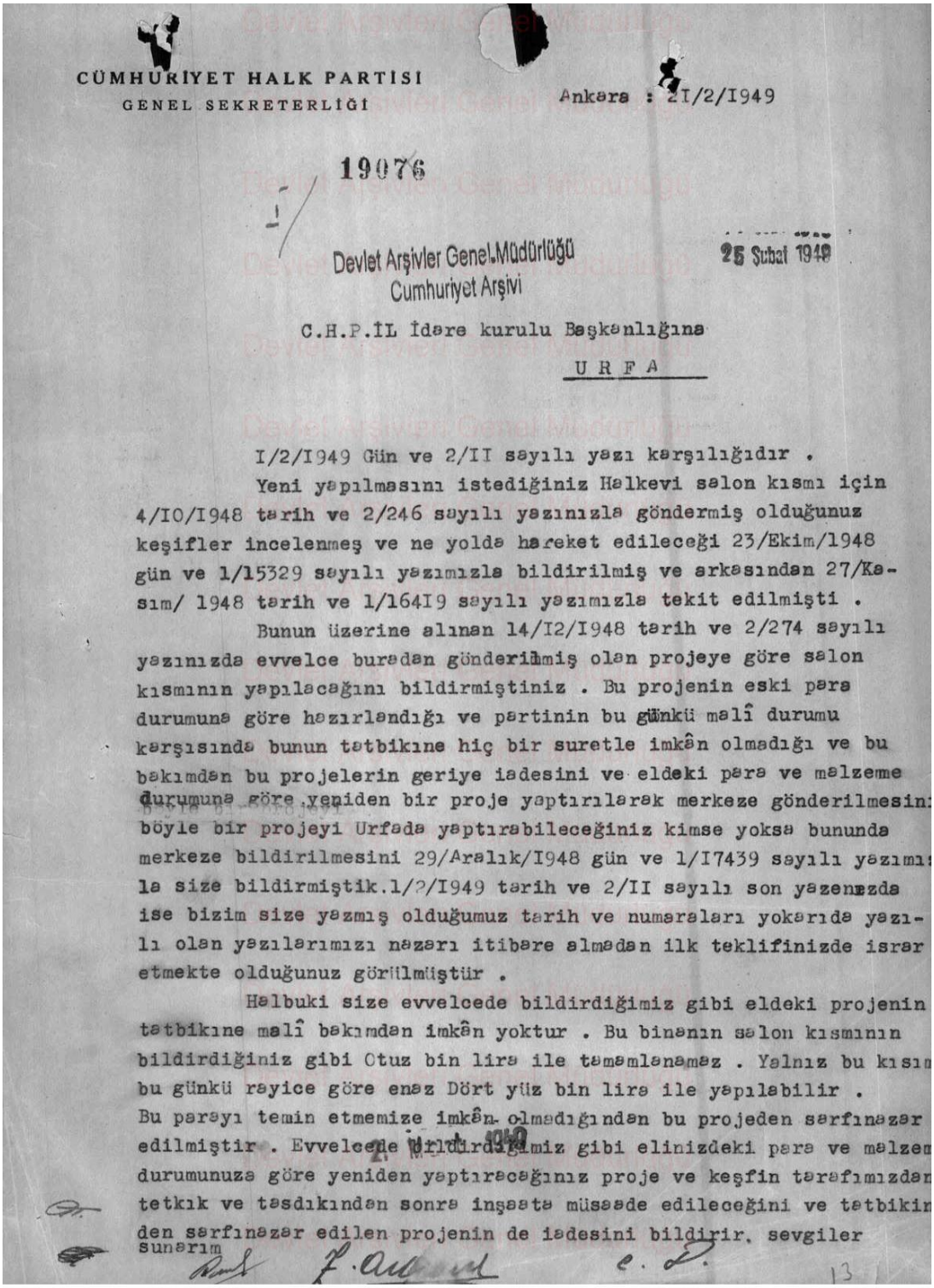

CÜMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

Ankara : 21/2/1949

19076

Devlet Arşivler Genel Müdürlüğü
Cumhuriyet Arşivi

25 Şubat 1949

C.H.P.İL İdare kurulu Başkanlığına

URFA

I/2/1949 Gün ve 2/II sayılı yazı karşılığıdır .

Yeni yapılmasını istediğiniz Halkevi salon kısmı için 4/IO/1948 tarih ve 2/246 sayılı yazınızla göndermiş olduğunuz keşifler incelenmeş ve ne yolda hareket edileceği 23/Ekim/1948 gün ve 1/15329 sayılı yazımızla bildirilmiş ve arkasından 27/Kasım/ 1948 tarih ve 1/16419 sayılı yazımızla tekit edilmişti .

Bunun üzerine alınan 14/I2/1948 tarih ve 2/274 sayılı yazınızda evvelce buradan gönderilmiş olan projeye göre salon kısmının yapılacağını bildirmiştiniz . Bu projenin eski para durumuna göre hazırlandığı ve partinin bu günkü malî durumu karşısında bunun tatbikine hiç bir suretle imkân olmadığı ve bu bakımdan bu projelerin geriye iadesini ve eldeki para ve malzeme durumuna göre yeniden bir proje yaptırılarak merkeze gönderilmesini böyle bir projeyi Urfada yaptırabileceğiniz kimse yoksa bununda merkeze bildirilmesini 29/Aralık/I948 gün ve 1/I7439 sayılı yazımızla size bildirmiştik.1/2/I949 tarih ve 2/II sayılı son yazenızda ise bizim size yazmış olduğumuz tarih ve numaraları yokarıda yazılı olan yazılarımızı nazarı itibare almadan ilk teklifinizde israr etmekte olduğunuz görülmüştür .

Halbuki size evvelcede bildirdiğimiz gibi eldeki projenin tatbikine malî bakımdan imkân yoktur . Bu binanın salon kısmının bildirdiğiniz gibi Otuz bin lira ile tamamlanamaz . Yalnız bu kısım bu günkü rayice göre enaz Dört yüz bin lira ile yapılabilir . Bu parayı temin etmemize imkân olmadığından bu projeden sarfınazar edilmiştir . Evvelcede bildirdiğimiz gibi elinizdeki para ve malzeme durumunuza göre yeniden yaptıracağınız proje ve keşfin tarafımızdan tetkik ve tasdikından sonra inşaata müsaade edileceğini ve tatbikinden sarfınazar edilen projenin de iadesini bildirir. sevgiler sunarım

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1793 - Dosya No: 1269 - Sıra No: 1

Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No: 1269 Sıra No:1

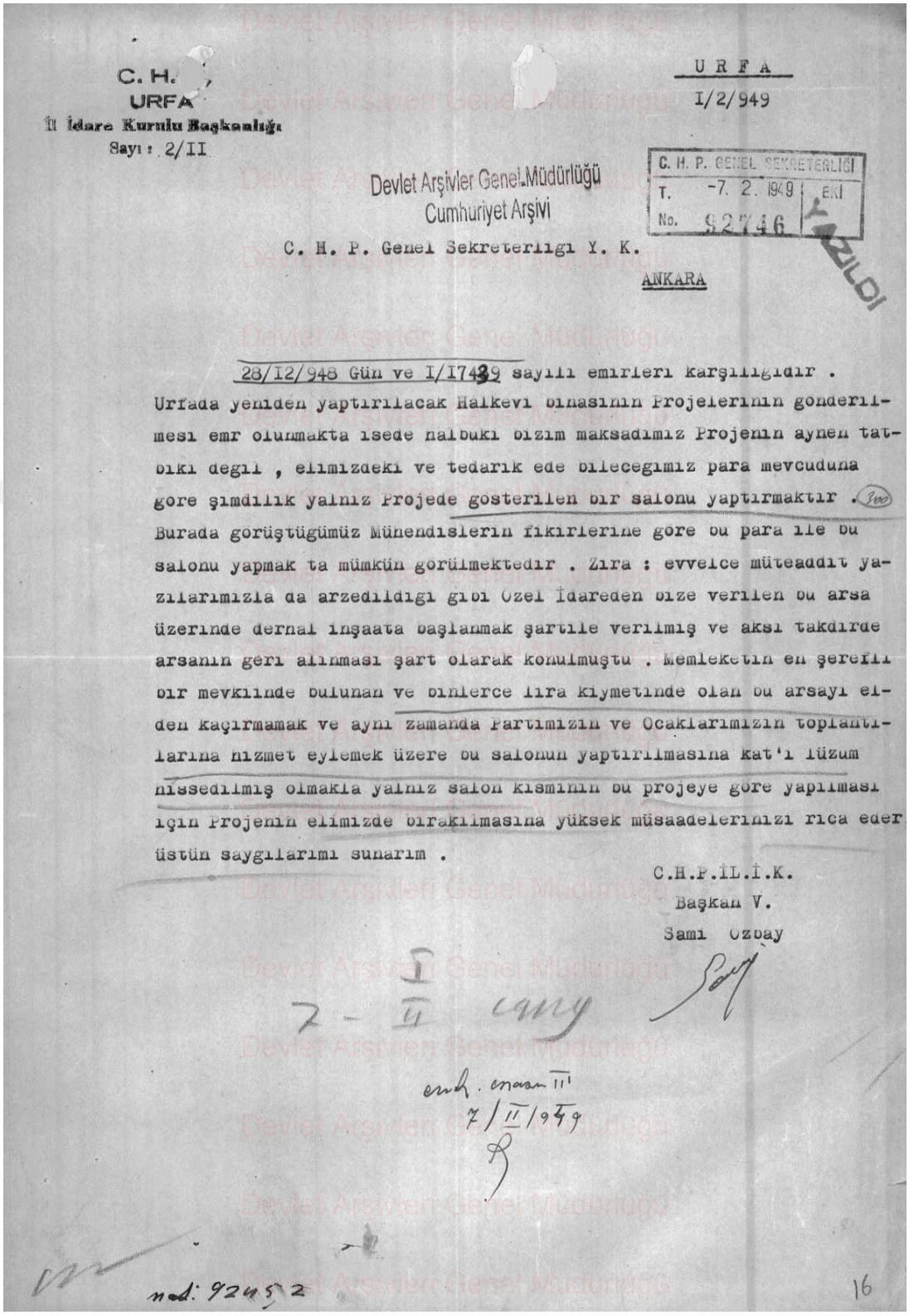

C. H.
URFA
İl İdare Kurulu Başkanlığı
Sayı : 2/II

URFA
I/2/949

Devlet Arşivler Genel Müdürlüğü
Cumhuriyet Arşivi

C. H. P. GENEL SEKRETERLİĞİ
T. -7. 2. 1949 EKİ
No. 92746
YAZILDI

C. H. P. Genel Sekreterligi Y. K.

ANKARA

28/I2/948 Gün ve I/I7439 sayılı emirleri karşılığıdır . Urfada yeniden yaptırılacak Halkevi binasının Projelerinin gönderilmesi emr olunmakta isede halbuki bizim maksadımız Projenin aynen tatbiki degil , elimizdeki ve tedarik ede bileceğimiz para mevcuduna göre şimdilik yalnız Projede gösterilen bir salonu yaptırmaktır . (300) Burada görüştügümüz Mühendislerin fikirlerine göre bu para ile bu salonu yapmak ta mümkün görülmektedir . Zira : evvelce müteaddit yazılarımızla da arzedildigi gibi Özel İdareden bize verilen bu arsa üzerinde derhal inşaata başlanmak şartile verilmiş ve aksi takdirde arsanın geri alınması şart olarak konulmuştu . Memleketin en şerefli bir mevkiinde bulunan ve binlerce lira kiymetinde olan bu arsayı elden kaçırmamak ve aynı zamanda Partimizin ve Ocaklarımızın toplantılarına hizmet eylemek üzere bu salonun yaptırılmasına kat'ı lüzum hissedilmiş olmakla yalnız salon kısmının bu projeye göre yapılması için Projenin elimizde bırakılmasına yüksek müsaadelerinizi rica eder üstün saygılarımı sunarım .

C.H.P.İL.İ.K.
Başkan V.
Sami Özbay

7 - II cmy

emk. onaylı II
7/II/949

nod: 92452

16

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1793 - Dosya No: 1269 - Sıra No: 1

Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No: 1269 Sıra No:1

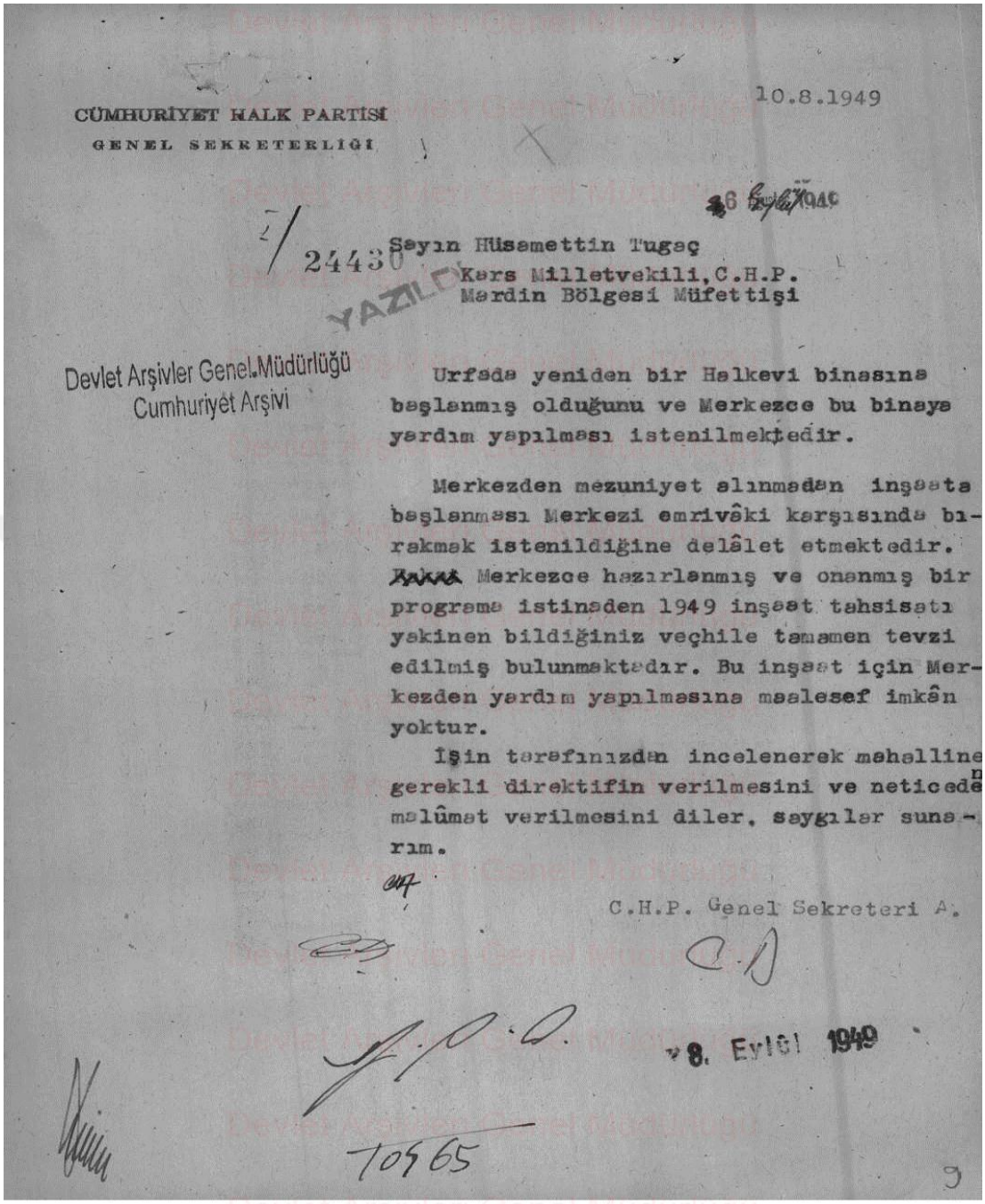

CÜMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

10.8.1949

6 Eylül 1949

2/24430

Sayın Hüsamettin Tugaç
Kars Milletvekili, C.H.P.
Mardin Bölgesi Müfettişi

YAZILDI

Devlet Arşivler Genel Müdürlüğü
Cumhuriyet Arşivi

Urfada yeniden bir Halkevi binasına başlanmış olduğunu ve Merkezce bu binaya yardım yapılması istenilmektedir.

Merkezden mezuniyet alınmadan inşaata başlanması Merkezi emrivâki karşısında bırakmak istenildiğine delâlet etmektedir. ~~Ankara~~ Merkezce hazırlanmış ve onanmış bir programa istinaden 1949 inşaat tahsisatı yakinen bildiğiniz veçhile tamamen tevzi edilmiş bulunmaktadır. Bu inşaat için Merkezden yardım yapılmasına maalesef imkân yoktur.

İşin tarafınızdan incelenerek mahalline gerekli direktifin verilmesini ve neticede malûmat verilmesini diler, saygılar sunarım.

C.H.P. Genel Sekreteri A.

8. Eylül 1949

10565

9

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1793 - Dosya No: 1269 - Sıra No: 1

Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No: 1269 Sıra No:1

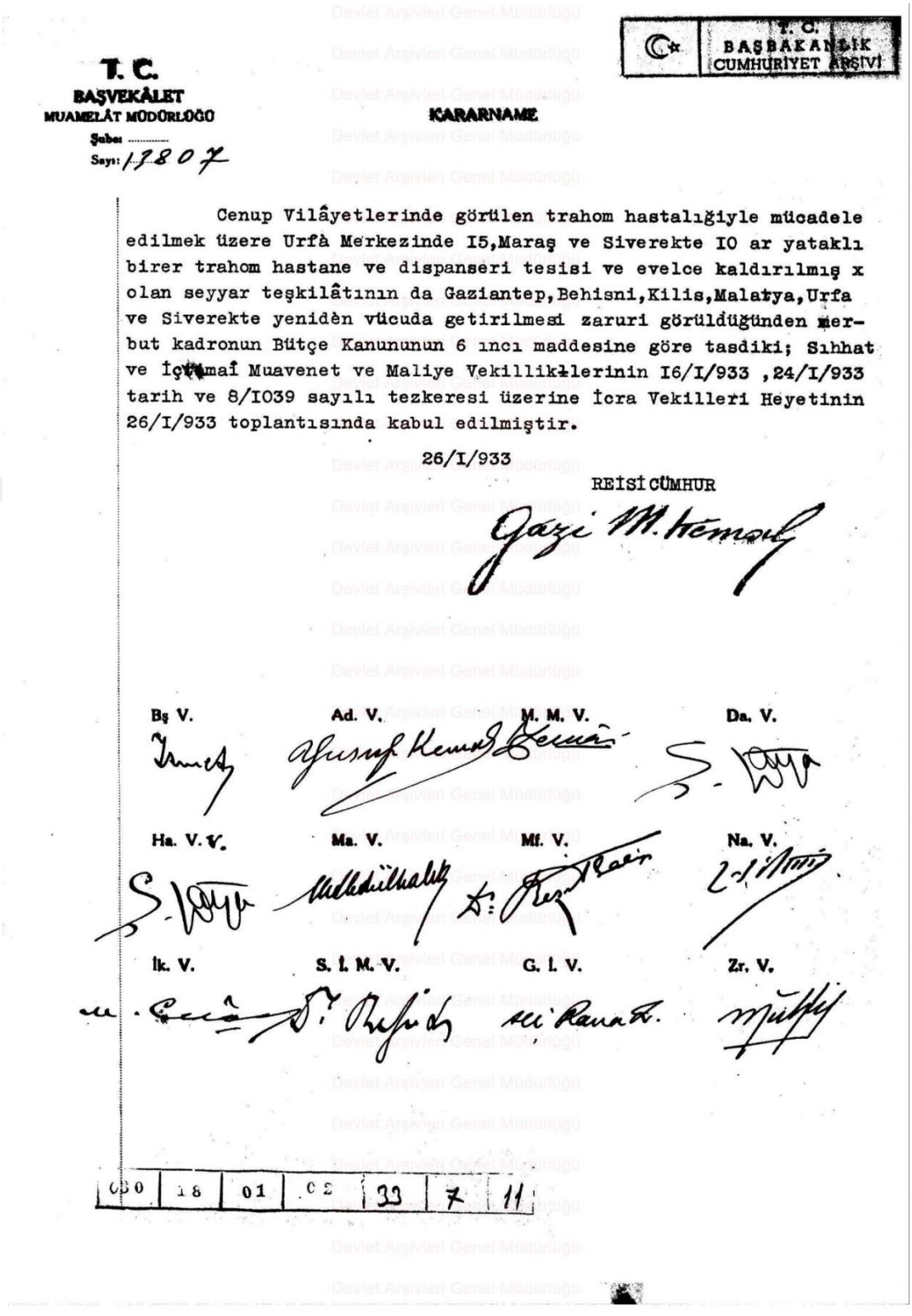

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT MÜDÜRLÜĞÜ
Şube: .....
Sayı: 17807

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

KARARNAME

Cenup Vilâyetlerinde görülen trahom hastalığiyle mücadele edilmek üzere Urfa Merkezinde I5,Maraş ve Siverekte I0 ar yataklı birer trahom hastane ve dispanseri tesisi ve evelce kaldırılmış x olan seyyar teşkilâtının da Gaziantep,Behisni,Kilis,Malatya,Urfa ve Siverekte yenidèn vücuda getirilmesi zaruri görüldüğünden merbut kadronun Bütçe Kanununun 6 ıncı maddesine göre tasdiki; Sıhhat ve İçtimaî Muavenet ve Maliye Vekilliklerinin I6/I/933 ,24/I/933 tarih ve 8/I039 sayılı tezkeresi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 26/I/933 toplantısında kabul edilmiştir.

26/I/933

REİSİCÜMHUR

Gazi M. Kemal

Bş V. İsmet

Ad. V. Yusuf Kemal Bengü

M. M. V.

Da. V. S. Aya

Ha. V. V. S. Aya

Ma. V. Abdülhalik

Mf. V. Fuad Rüştü

Na. V. Ali Fuad

İk. V.

S. İ. M. V.

G. İ. V. Ali Rana

Zr. V. Mükrim

490 | 18 | 01 | 02 | 33 | 7 | 11

Fon No: 30 18 1 2 - Kutu No: 33 - Dosya No: 7 - Sıra No: 11

Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No: 1269 Sıra No:11

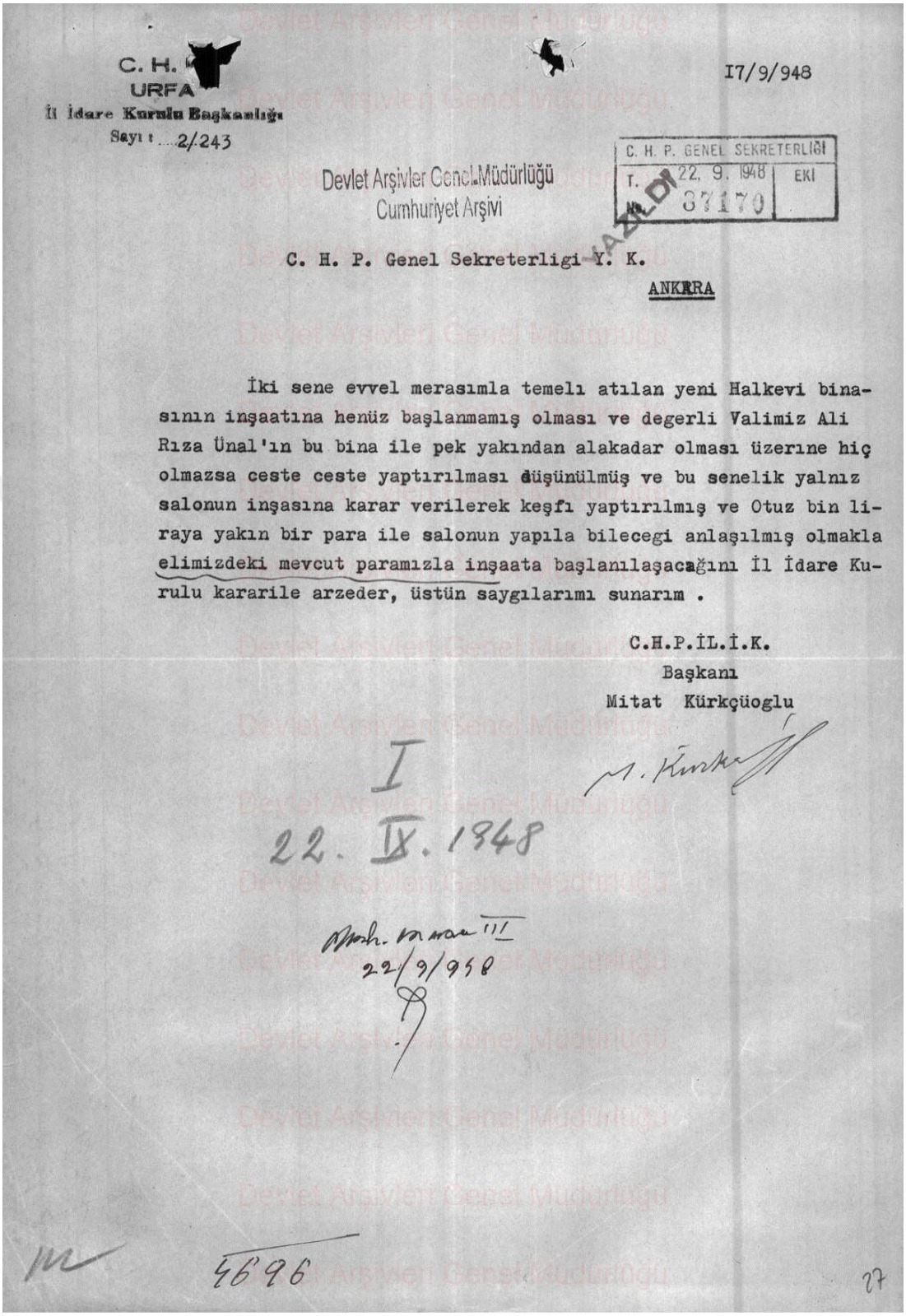

C. H. [redacted]
URFA
İl İdare Kurulu Başkanlığı
Sayı : 2/243

17/9/948

Devlet Arşivler Genel Müdürlüğü
Cumhuriyet Arşivi

C. H. P. GENEL SEKRETERLİĞİ
T. 22. 9. 1948 EKİ
No. 37170

YAZILDI

C. H. P. Genel Sekreterligi Y. K.
ANKARA

İki sene evvel merasımla temelı atılan yeni Halkevi binasının inşaatına henüz başlanmamış olması ve degerli Valimiz Ali Rıza Ünal'ın bu bina ile pek yakından alakadar olması üzerine hiç olmazsa ceste ceste yaptırılması düşünülmüş ve bu senelik yalnız salonun inşasına karar verilerek keşfı yaptırılmış ve Otuz bin liraya yakın bir para ile salonun yapıla bilecegi anlaşılmış olmakla elimizdeki mevcut paramızla inşaata başlanılaşacağını İl İdare Kurulu kararile arzeder, üstün saygılarımı sunarım .

C.H.P.İL.İ.K.
Başkanı
Mitat Kürkçüoglu

I
22. IX. 1948

Muh. kalem III
22/9/948

4696

27

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1793 - Dosya No: 1269 - Sıra No: 1

Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No: 1269 Sıra No:1

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2
6495

Kararname

Urfada Narıncı Mahallesinde Mehmede ait olup elek ve vals tertibatının yenilenmesi ve tadilât yapılması 13/5/936 tarih ve 2/2558 sayılı kararname ile kabul edilmiş olan un ve buz fabrikasının, şehre 800 metre uzaklıkta olan Hanbahçesi mevkiine naklen ve tevsian işletilmesi için, 2643 sayılı kanunun 5 inci maddesi hükmüne göre izin verilmesi; Maliye Vekilliğinin 24/4/937 tarih ve 10886 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 29/4/937 de onanmışdır.

29/4/937

REİSİCUMHUR
K. Atatürk

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.	Da. V

Ha. V.	Ma. V.	Mf. V.	Na. V.

İk. V.	S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.

000	18	01	02	74	35	10

Fon No: 30 18 1 2 - Kutu No: 74 - Dosya No: 35 - Sıra No: 10

Fon No: 30 18 12 Kutu No: 74 Dosya No: 36 Sıra No:10

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT MÜDÜRLÜĞÜ
Şube: .....
Sayı: 17807

KARARNAME

Cenup Vilâyetlerinde görülen trahom hastalığiyle mücadele edilmek üzere Urfa Merkezinde I5,Maraş ve Siverekte IO ar yataklı birer trahom hastane ve dispanseri tesisi ve evelce kaldırılmış x olan seyyar teşkilâtının da Gaziantep,Behisni,Kilis,Malatya,Urfa ve Siverekte yenidèn vücuda getirilmesi zaruri görüldüğünden mer-but kadronun Bütçe Kanununun 6 ıncı maddesine göre tasdiki; Sıhhat ve İçtimaî Muavenet ve Maliye Vekilliklerinin I6/I/933 ,24/I/933 tarih ve 8/I039 sayılı tezkeresi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 26/I/933 toplantısında kabul edilmiştir.

26/I/933

REİSİCÜMHUR

Gazi M. Kemal

Bş V.	Ad. V.	M. M. V.	Da. V.
İ. Saydam	Ş. Kemal	Cemal	S. Ağa
Ha. V. V.	**Ma. V.**	**Mf. V.**	**Na. V.**
S. Ağa	Abdülhalik	F. Kâzım	Ali Rana
İk. V.	**S. İ. M. V.**	**G. İ. V.**	**Zr. V.**
M. Cevdet	Ş. Asım	Ali Rana	Mükrim

030	18	01	02	33	7	11

Fon No: 30 18 1 2 - Kutu No: 33 - Dosya No: 7 - Sıra No: 11

Fon No: 30 18 12 Kutu No: 7 Dosya No: 36 Sıra No:11

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2
6495

Kararname

Urfada Narıncı Mahallesinde Mehmede ait olup elek ve vals tertibatının yenilenmesi ve tadilât yapılması 13/5/936 tarih ve 2/2558 sayılı kararname ile kabul edilmiş olan un ve buz fabrikasının, şehre 800 metre uzaklıkta olan Hanbahçesi mevkiine naklen ve tevsian işletilmesi için, 2643 sayılı kanunun 5 inci maddesi hükmüne göre izin verilmesi; Maliye Vekilliğinin 24/4/937 tarih ve 10886 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 29/4/937 de onanmışdır.

29/4/937

REİSİCUMHUR
K. Atatürk

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.	Da. V

Ha. V.	Ma. V.	Mf. V.	Na. V.

İk. V.	S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.

000 | 18 | 01 | 02 | 74 | 35 | 10

Fon No: 30 18 1 2 - Kutu No: 74 - Dosya No: 35 - Sıra No: 10

Fon No: 30 18 12 Kutu No: 7 Dosya No: 35 Sıra No:10

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3

12984

KARAR

Satın alacağı arazi üzerinde ortaklarına birer ev yapmak ve bedellerini aylık taksitlerle ödemek ve bu işlerle ilgili her türlü teşebbüslerde bulunmak amaciyle merkezi Urfa olmak üzere en az bin Türk lirası sermaye ile kurulmasına başlanan " Urfa Bahçelievler Yapı Kooperatifi"nin Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının 28/4/1951 tarihli ve 6-3742-21144 sayılı yazısiyle gönderilen anasözleşmesi Bakanlar Kurulunca 5 / 5 / 1951 tarihinde incelenerek adı geçen Kooperatifin kurulmasına izin verilmesi, Ticaret Kanununun 480 inci maddesine göre kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

Başbakan | Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı | Devlet Bakanı | Adalet Bakanı

Millî Savunma Bakanı | İçişleri Bakanı | Dışişleri Bakanı | Maliye Bakanı

Millî Eğitim Bakanı | Bayındırlık Bakanı | Eko. ve Ticaret Bakanı | Sa. ve So. Y. Bakanı

G. ve Tekel Bakanı | Tarım Bakanı | Ulaştırma Bakanı | Çalışma Bakanı Ve Sağ. ve S.Y.B.V. | İşletmeler Bakanı

030 18 01 2 125 35 15

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Fon No: 30 18 1 2 - Kutu No: 125 - Dosya No: 35 - Sıra No: 15

Fon No: 30 18 12 Kutu No: 125 Dosya No: 35 Sıra No:15

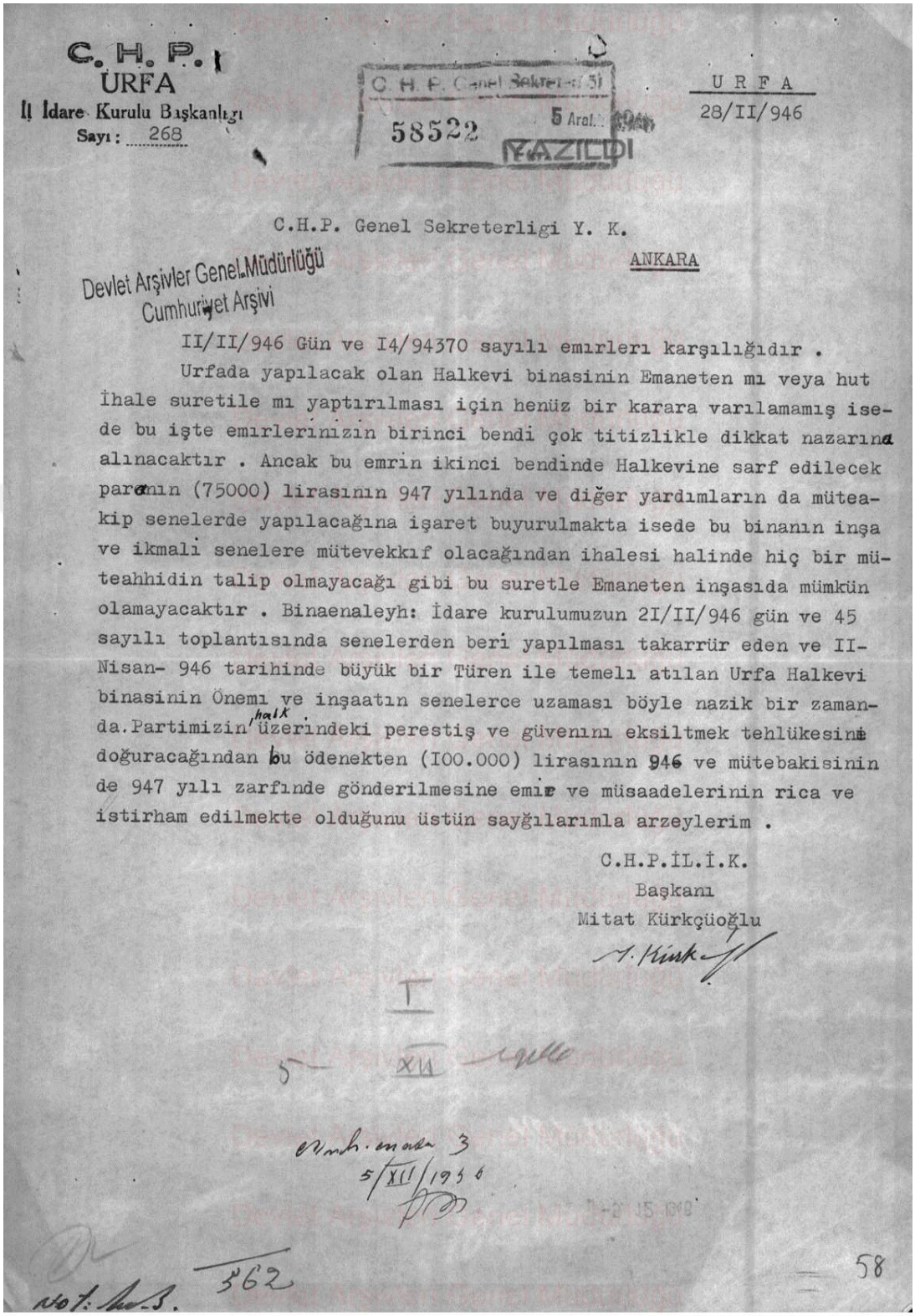

C. H. P.
ÜRFA
İl İdare Kurulu Başkanlığı
Sayı: 268

C. H. P. Genel Sekreterliği
58522
5 Aral. 1946
YAZILDI

U R F A
28/II/946

C.H.P. Genel Sekreterligi Y. K.
ANKARA

Devlet Arşivler Genel Müdürlüğü
Cumhuriyet Arşivi

II/II/946 Gün ve I4/94370 sayılı emırlerı karşılığıdır .

Urfada yapılacak olan Halkevi binasinin Emaneten mı veya hut İhale suretile mı yaptırılması için henüz bir karara varılamamış isede bu işte emırlerinizin birinci bendi çok titizlikle dikkat nazarına alınacaktır . Ancak bu emrin ikinci bendinde Halkevine sarf edilecek paranın (75000) lirasının 947 yılında ve diğer yardımların da müteakip senelerde yapılacağına işaret buyurulmakta isede bu binanın inşa ve ikmali senelere mütevekkıf olacağından ihalesi halinde hiç bir müteahhidin talip olmayacağı gibi bu suretle Emaneten inşasıda mümkün olamayacaktır . Binaenaleyh: İdare kurulumuzun 2I/II/946 gün ve 45 sayılı toplantısında senelerden beri yapılması takarrür eden ve II-Nisan- 946 tarihinde büyük bir Türen ile temelı atılan Urfa Halkevi binasinin Önemı ve inşaatın senelerce uzaması böyle nazik bir zamanda. Partimizin halk üzerindeki perestiş ve güvenını eksiltmek tehlükesini doğuracağından bu ödenekten (I00.000) lirasının 946 ve mütebakisinin de 947 yılı zarfında gönderilmesine emir ve müsaadelerinin rica ve istirham edilmekte olduğunu üstün sayğılarımla arzeylerim .

C.H.P.İL.İ.K.
Başkanı
Mitat Kürkçüoğlu

T
5 XII
Umh. mad. 3
5/XII/1946
362
58

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1793 - Dosya No: 1269 - Sıra No: 1

Fon No:450 100 Kutu No: 1793 Dosya No: 1269 Sıra No:1

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3

KARAR

12984

Satın alacağı arazi üzerinde ortaklarına birer ev yapmak ve bedellerini aylık taksitlerle ödemek ve bu işlerle ilgili her türlü teşebbüslerde bulunmak amaciyle merkezi Urfa olmak üzere en az bin Türk lirası sermaye ile kurulmasına başlanan " Urfa Bahçelievler Yapı Kooperatifi"nin Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının 28/4/1951 tarihli ve 6-3742-21144 sayılı yazısiyle gönderilen anasözleşmesi Bakanlar Kurulunca 5 / 5 / 1951 tarihinde incelenerek adı geçen Kooperatifin kurulmasına izin verilmesi, Ticaret Kanununun 480 inci maddesine göre kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI
C. Bayar

Başbakan
Devlet Bakanı
Başbakan Yardımcısı
Devlet Bakanı
Adalet Bakanı
Milli Savunma Bakanı
İçişleri Bakanı
Dışişleri Bakanı
Maliye Bakanı
Milli Eğitim Bakanı
Bayındırlık Bakanı
Eko. ve Ticaret Bakanı
Sa. ve So. Y. Bakanı
G. ve Tekel Bakanı
Tarım Bakanı
Ulaştırma Bakanı
Çalışma Bakanı Ve Sağ. ve S.Y.B.V.
İşletmeler Bakanı

030 18 01 2 195 35 15

Fon No: 30 18 1 2 - Kutu No: 125 - Dosya No: 35 - Sıra No: 15

Fon No: 30 12 Kutu No: 125 Dosya No: 35 Sıra No:15

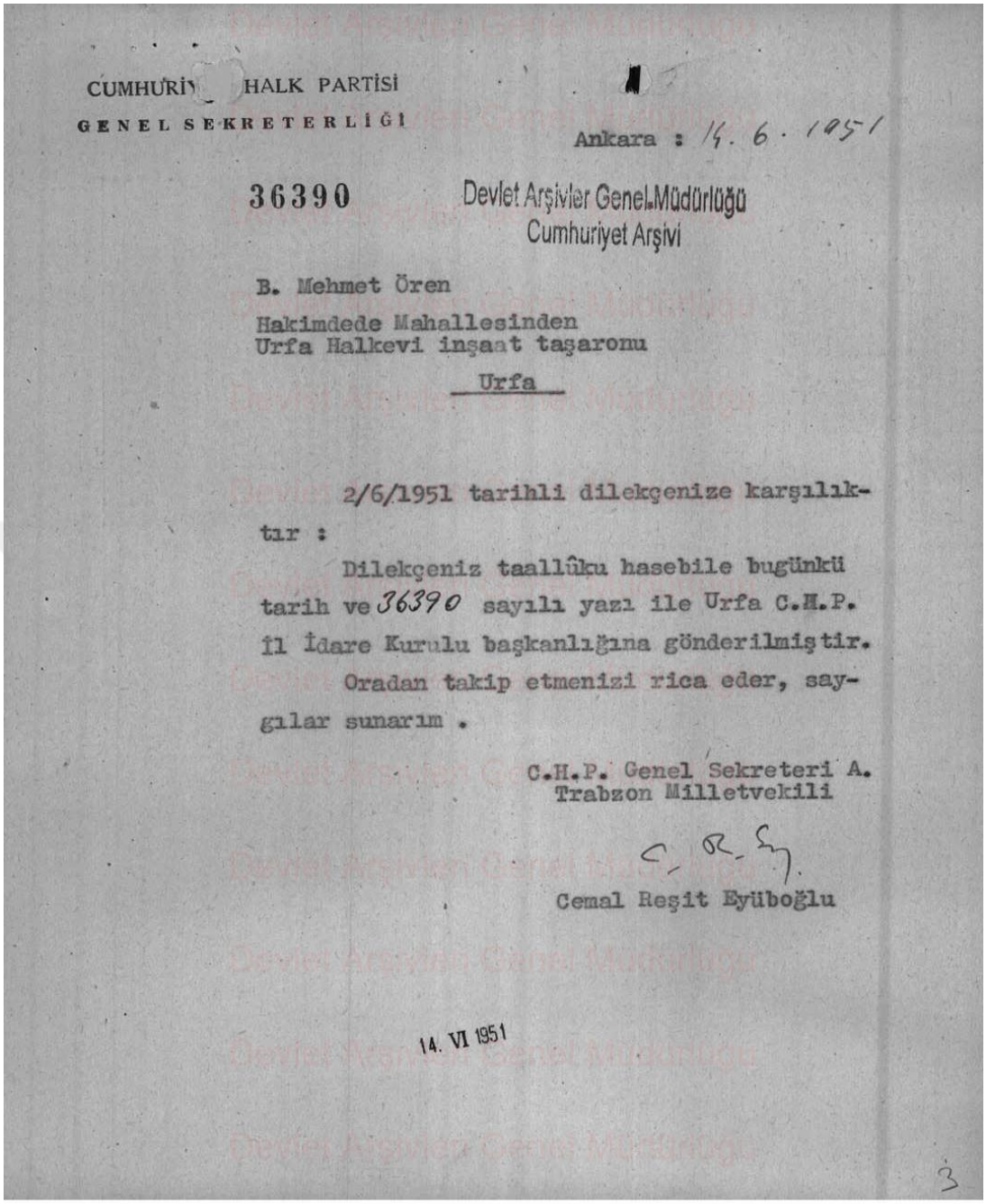

CUMHURİ HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

Ankara : 14. 6. 1951

36390

Devlet Arşivler Genel Müdürlüğü
Cumhuriyet Arşivi

B. Mehmet Ören

Hakimdede Mahallesinden
Urfa Halkevi inşaat taşaronu

Urfa

2/6/1951 tarihli dilekçenize karşılıktır :

Dilekçeniz taallûku hasebile bugünkü tarih ve 36390 sayılı yazı ile Urfa C.H.P. İl İdare Kurulu başkanlığına gönderilmiştir.

Oradan takip etmenizi rica eder, saygılar sunarım .

C.H.P. Genel Sekreteri A.
Trabzon Milletvekili

C. R. Sy.

Cemal Reşit Eyüboğlu

14. VI 1951

3

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1793 - Dosya No: 1269 - Sıra No: 1

Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No: 1269 Sıra No:1

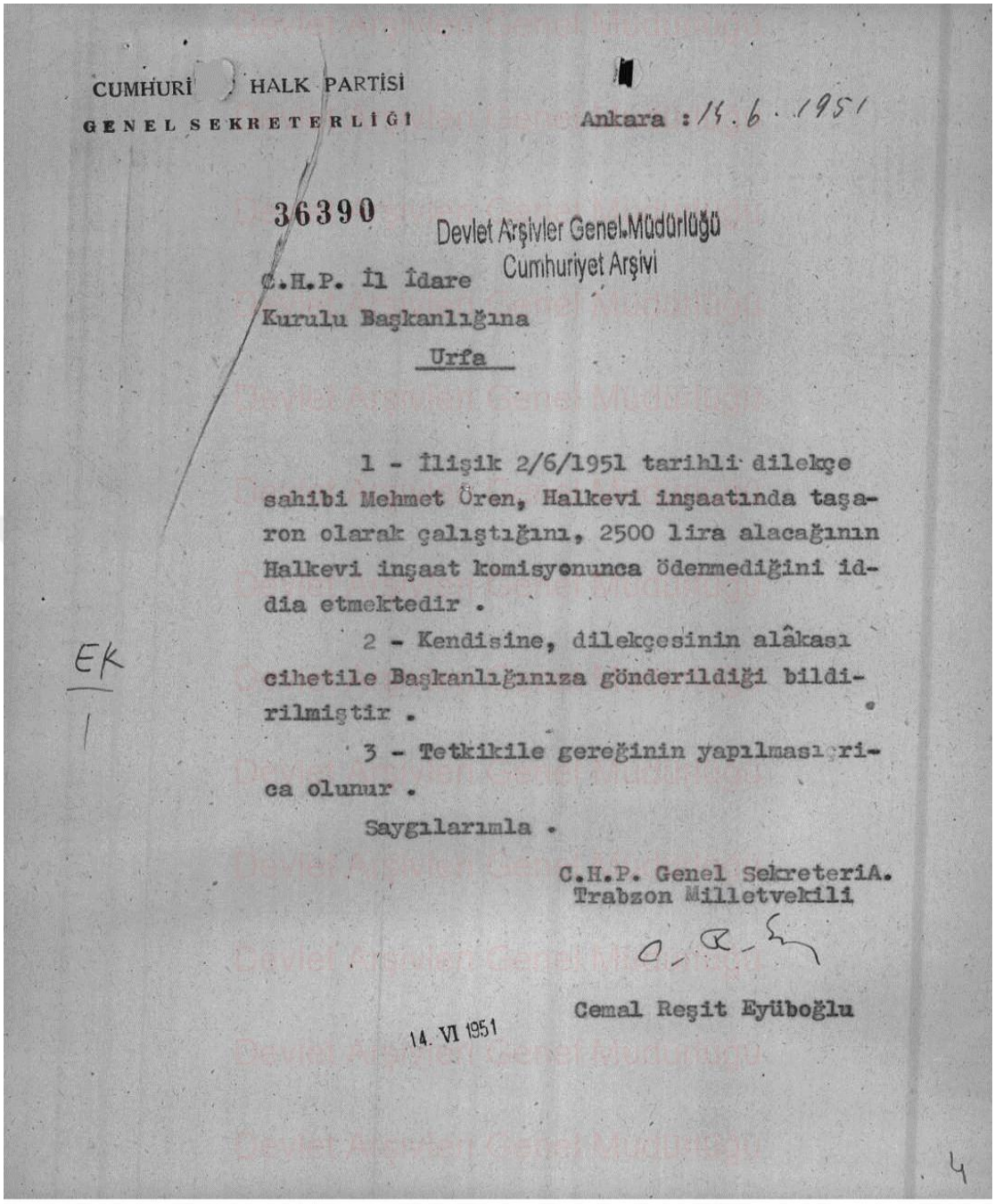

CUMHURİ HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

Ankara : 14.6.1951

36390

Devlet Arşivler Genel Müdürlüğü
Cumhuriyet Arşivi

C.H.P. İl İdare
Kurulu Başkanlığına
Urfa

1 - İlişik 2/6/1951 tarihli dilekçe sahibi Mehmet Ören, Halkevi inşaatında taşaron olarak çalıştığını, 2500 lira alacağının Halkevi inşaat komisyonunca ödenmediğini iddia etmektedir .

2 - Kendisine, dilekçesinin alâkası cihetile Başkanlığınıza gönderildiği bildirilmiştir .

3 - Tetkikile gereğinin yapılması rica olunur .

Saygılarımla .

C.H.P. Genel SekreteriA.
Trabzon Milletvekili

Cemal Reşit Eyüboğlu

14. VI 1951

EK
1

4

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1793 - Dosya No: 1269 - Sıra No: 1

Fon No: 490 100 Kutu No: 1793 Dosya No: 1269 Sıra No:1

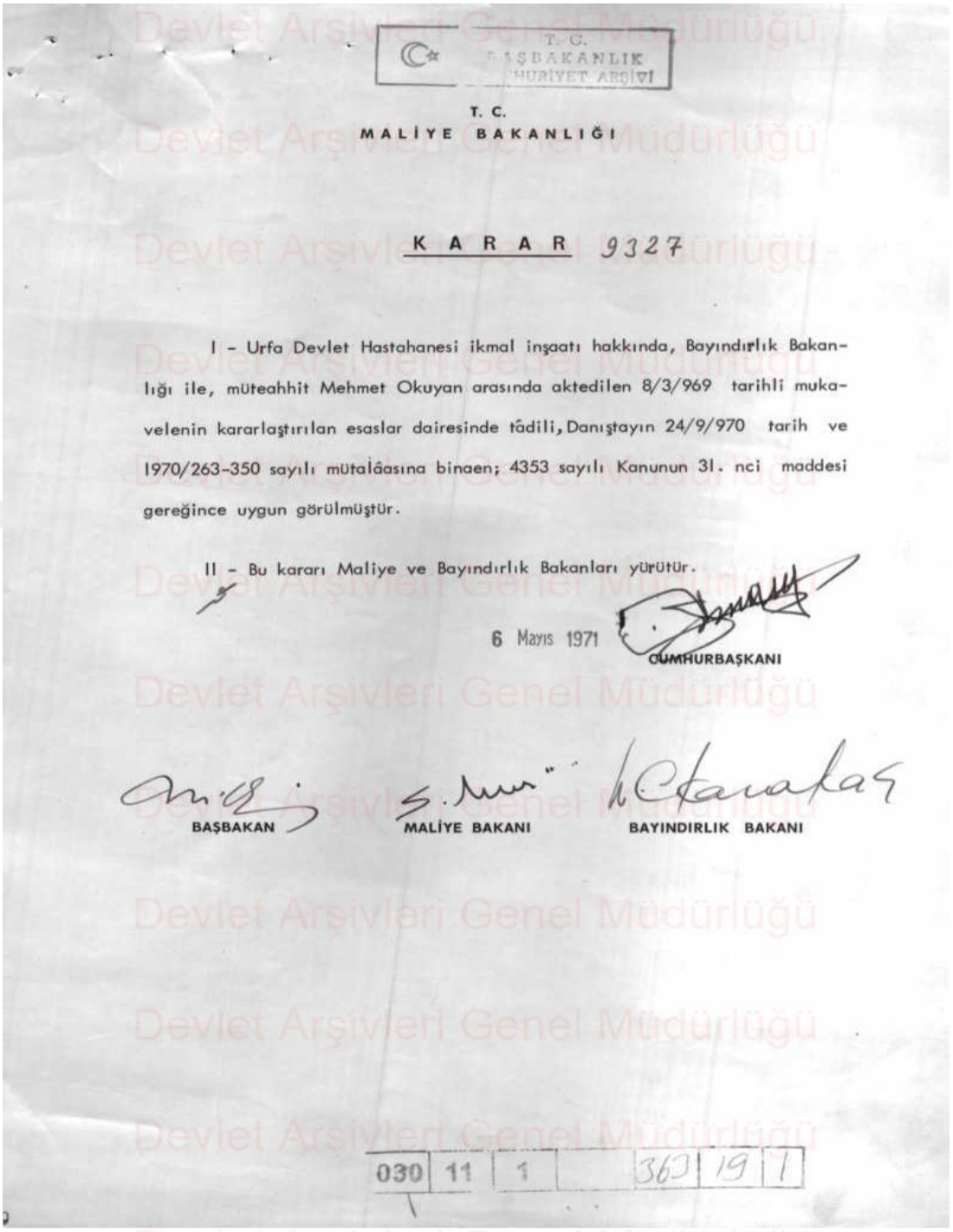

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
MALİYE BAKANLIĞI

K A R A R 9327

I - Urfa Devlet Hastahanesi ikmal inşaatı hakkında, Bayındırlık Bakanlığı ile, müteahhit Mehmet Okuyan arasında aktedilen 8/3/969 tarihli mukavelenin kararlaştırılan esaslar dairesinde tâdili, Danıştayın 24/9/970 tarih ve 1970/263-350 sayılı mütalâasına binaen; 4353 sayılı Kanunun 31. nci maddesi gereğince uygun görülmüştür.

II - Bu kararı Maliye ve Bayındırlık Bakanları yürütür.

6 Mayıs 1971

CUMHURBAŞKANI

BAŞBAKAN

MALİYE BAKANI

BAYINDIRLIK BAKANI

030 | 11 | 1 | | 363 | 19 | 1

Fon No: 30 11 1 0 - Kutu No: 363 - Dosya No: 19 - Sıra No: 1

Fon No: 30 11 10 Kutu No: 363 Dosya No: 19 Sıra No:1

T. C.
MAARİF VEKÂLETİ
Hususi Kalem Müdürlüğü
Sayı: ...220

Ankara, 7 Mart 195

Konu:

Not:

19/2/1960 tarih ve 72 sayılı notunuz cevabıdır:

(Öğretmen Okulları)

Urfa'da bir Kız İlköğretmen Okulu açılması hususu incelenmiş olup, Büyük Millet Meclisinde bulunan teşkilat ve kadro kanunumuz kabul edildiği takdirde, önümüzdeki yıllarda açılacak İlköğretmen Okullarının yerlerinin tesbiti sırasında Urfa'da bir Kız İlköğretmen Okulu açılması hususu tekrar ele alınacaktır.

(İlk Öğretim)

Urfa Vilâyeti Merkez ve altı kazasında müteşekkil ilkokul yaptırma derneklerine, 1960 malî yılında alınacak tahsisat nisbetinde ve diğer derneklerin de ihtiyaçları gözönünde bulundurulmak suretiyle, yardım yapılması hususu not edilmiştir.

(Ortaöğretim)

Urfa Lisesine yeni bir bina yaptırılmasına, bütçe ile geçen yıllarda inşasına başlanan binaların, o yıla tekabül eden sarı taahhüt bedellerine göre ödenek alınabildiğinden imkân görülememektedir.

Mevcut lise binasının tevsii maksadiyle mahallen yaptırılacak ilâve kısma ait Nafıa Vekaletince hazırlanan iki takım proje 30/VII/1959 tarih ve 35291 sayılı yazımızla Valiliğe gönderilmiştir.

Bu binanın ikmâline yardım olmak üzere ödenek ayrılması hususu, 1960 yılı bütçesiyle alınacak yardım ödeneğinin imkanları nisbetinde gözönünde bulundurulmak üzere not alınmıştır.

Eilvan Kazası merkezinde ortaokul açılması hakkında Urfa Valiliğinden alınan 30/4/1959 tarihli, 423/1476 sayılı yazıya karşılık bir örneği ilişik 11/6/1959 tarih ve 12491 sayılı yazımızla Valilikten malumat istenilmiş ve yazımız cevapsız kaldığı için hazırlıklar müfettişlerimize incelettirilememiştir.

Halfeti Kazası merkezinde mahallen yaptırılmasına başlanılan bina ikmal edilmediğinden ve başka da müsait bir bina bulunmadığından 1959-1960 ders yılı başında bu kazada okul açılması mümkün olamamıştır.

030 01

Fon No: 30 1 0 0 - Kutu No: 118 - Dosya No: 749 - Sıra No: 1

Fon No: 30 11 10 Kutu No: 363 Dosya No: 19 Sıra No:1

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MALİYE VEKÂLETİ
Hususi

Ankara: 1 / 3 / 1960

30131/60

Sayın
Arif Özgen
Başvekâlet Hususi
Kalem Müdürü

19.2.1960 gün ve 72 sayılı yazıları karşılığıdır:

Urfa Vilâyetinin ihtiyaçları hakkında Vekâletimize havale buyurulan Not tetkik ettirilmiştir.

Urfa Vilâyetinde mevcut Hükûmet Konağı imâr plânı mucibince açılan yol sebebiyle alçakta kaldığı gibi esasen ihtiyaca kifayet etmeyen 34 odadan ibaret eski bir bina olduğundan, ileriki bütçelerin vereceği imkânlara göre yeni bir Hükûmet Konağı inşaası için imâr plânı ile ayrılmış bulunan sahaya yapılacak binanın projesi mimarî bir müsabaka ile elde edilmiş olup tatbikât ve tafsilât projeleri ikmal edilmek üzeredir.

İmâr plânı ile ayrılmış bulunan 9005 metrekare mesahasındaki arsanın 5525 metrekaresi İnhisarlar Umum Müdürlüğünün mülkiyetinde olduğundan halen bu arsanın Hazinece temellüküne çalışılmaktadır.

Bütçelerin vereceği imkâna göre burada yeni bir bina inşa olunacaktır.

Saygılarımla arzederim.

Hususi Kalem Müdürü

030 01

Fon No: 30 1 0 0 - Kutu No: 118 - Dosya No: 749 - Sıra No: 1

Fon No: 30 11 10 Kutu No: 118 Dosya No: 749 Sıra No:1

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

13
20.2.1960

72

Urfa Vilâyetimiz ihtiyaçları :

(Maliye Vekâleti)

- Urfa Hukûmet Konağı inşaatına 1960 da başlanılması.

19-2-960

20.[illegible].1960
Sayı : 30131/60

030 | 01 | | | 118 | 749 | 1

6

Fon No: 30 1 0 0 - Kutu No: 118 - Dosya No: 749 - Sıra No: 1

Fon No: 30 11 10 Kutu No: 118 Dosya No: 749 Sıra No:1

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Konya'da doğdu. İlkokul birinci sınıfı Konya'da tamamladıktan sonra, ilkokul, orta ve lise eğitimini Şanlıurfa'da tamamladı. 2009 yılında Selçuk Üniversitesi'nde Mimarlık eğitimini, 2015 yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sosyoloji bölümünü tamamladı. Beş yıl özel bir proje bürosunda çalıştıktan sonra, 2014 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı Gaziantep Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'ne atandı. 2016 yılından itibaren Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü'nde görev yapmaktadır.